This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

UNIVERSITY OF MICHIGAN LIBRARIES

معارف نظارت جلیله‌سنك فی ۱۳ مایس سنه ۳۱۱
تاریخلو ویکرمی نومرولی امرنامه موجبنجه طبع اولنمشدر

ՈՒՍՈՒՄՆ

ՊԱՐՏՈՒՅՑ

Shansheants, Petros S.
Hamarotutiwn kriston
ՈՒՍՄՈՒՄՆ եakan
usman...

ՊԱՐՏՈՒՑ

174

Աշխատասիրութիւն

ՊԵՏՐՈՍԻ Ս. ՇԱՆՇԵԱՆՑ

Բ. ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

195 p.

ՑԵՐՈՒՍԱՂԷՄ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ՍՐԲՈՅ ՅԱԿՈՎԲԵԱՆՑ

1874

Grad
FRFN
352
BUHR

GRAD
EREN.
352
el 10.99

Ի ՀԱՅՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ Ս. ԷՋՄԻԱԾՆԻ

Տ. Տ. ԳԷՈՐԳԱՅ Դ.

ՎԵՀԱՓԱՌ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ

ՀՐԱՄԱՆԱՒ

ՊԱՏՐԻԱՐՔԻ ՍՐԲՈՑ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ

Տ. ԵՍԱՅԵԱՅ

ՍՐԲԱԶԱՆ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ

ԵՒ Ի ՊԱՏՐԻԱՐՔՈՒԹԵԱՆ Կ. ՊՕԼՍՈՅ

Տ. ՆԵՐՍԻՍԻ

ՍՐԲԱԶԱՆ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ

ԶԵՐԿԱՄԻՐՈՒԹԻՒՆՍ զայս ընտիր, հեղինակութիւն բարոյասէր Զարժապետի Պետրոսի Սամուէլեան Շանչեանց, մատոյց մեզ 'ի սեպտեմբերի 8. Մելքիսեդեկ վարդապետ Մուրատեանց, միաբան Առաքելական Արքոյ Ուխտին Եղուսաղէմի։ Աիրաբար և հաճութեամբ սրտի ընթերցաք, յորում խնդատք պատուիրանաց Ս. Գրոց ուղիղ եւ անսասերիւբ բացատրութեամբ համառօտեալ են. ուր հմտավարժ Մատենագիրն, առանց աւելորդ ճառաբանութեան, որպէս ղգօն ուսուցիչ՝ զեւբ դաս իբրեւ ախորժահամ ճաշակ մատակարարել սիրէ աշակերտող մանկանց և հասմարդոյ բարոյասիրաց։

Եթէ պատուիրանք ցնաւն ըստ են, եթէ աստուածպաշտութիւն քան զամենայն ինչ զգաւոր է. ուրեմն, այս վաստակ շահաբեր է որդւոց եկեղեցւոյ։ Առ որ յորդորեմ զձեզ, սէր ուսուցեալ դպրոցական մանկունք, ընկալարուք զայս իբրեւ ոսկի մանեակ 'ի պարանոցս ձեր, որ կարող է դաստիարակել կրթել զիրսս ձեր 'ի վեհմ բարոյականութիւն մարդկային պարտուց։ առ որ ուղղեալ է զիւրն նպատակ առաքինասէր Մատենագիրն։

Ի 10 Ապրիլի 1870 ամ
Ի Պարիզ քաղաքի Հայոց

Մ. Վ. ԽՐԻՄԵԱՆ
ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԳԼԱԿԱՑ
ԵՒ
ՊԱՏՐԻԱՐՔ Կ. ՊՕԼՍՈՅ

Ձեզ կը նուիրեմ այս երկասիրութիւնը, Հայաստանի Զաւակներ, և կ՚աղօթեմ առ Աստուած, որ ոգեւորէ զձեզ առաքինութեամբ՝ եւ օգնէ Ձեզ՝ երջանկութեան հասնելու։

Գ. ՇԱՆՇԵԱՆՑ

[illegible]

9/2/40

[illegible]

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Յառաջաբան. Ա.

Տասնաբանեակաց պատգամաց եւ օրինաց վերայ առ-
հասարակ. 7

Յառաջաբան պատգամաց. — Առաջին երկու պա-
տուիրանք. 16

Բարեպաշտ զգաստութեանց վերայ. 31

Երրորդ պատուիրան. 52

Չորրորդ պատուիրան. 66

Ընդհանուր պարտաւորութիւնք առ մերձակայ. 81

Յաստուած պարտաւորութիւնք առհասարակ. — Հին-
գերորդ պատուիրան. 115

Ընդհանուր պարտաւորութիւնք. 129

Վեցերորդ պատուիրան. 143

Եօթներորդ պատուիրան. 160

Ութերորդ պատուիրան. 169

Իններորդ պատուիրան. 184

Տասներորդ պատուիրան. 208

Հանուանութիւն օրինաց. 217

Պարտաւորութիւնք մերձակայ առ անձն. 221

Ցիսուսութիւն. 252

Զգաստութիւն պատուոյ մէջ. 266

Զգաստութիւն նեղութեան մէջ. 285

Խնդրեցէ՛ք նախ զարքայ-
յութիւնն Աստուծոյ և զար-
դարութիւն նորա և այդ ա-
մենայն յաւելցի ձեզ։

Մատ. Զ. 33.

ՅԱՌԱՋԱԲԱՆ

Երկու բան կայ, որ կը լցուցանեն հոգին միշտ նոր զարմանքամբ եւ յաչդանոք, այն է՝ աստեղազարդ երկինքը մեզմէ բարձր եւ խղճմտանքի ձայնը մեր սրտերուս մէջ։

ԷՄՄԱՆՈՒԷԼ ԿԱՆՏ.

Պօղոս առաքեալը մարդոյ զանազան պարտաւորութիւնաց վրայ խօսելով զգաւառապէս երեք կը բաժնէ — Պարտաւորութիւն բարեպաշտութեան, որոյ առարկան է Աստուած, պարտաւորութիւն արդարութեան, որ կը վերաբերի առ ընկերն եւ պարտաւորութիւն ողջախոհութեան, որ կը վերաբերի մեր անձին։

Մեր պարտաւորութիւնները, իրենց սկզբունքին նայելով, բաղդրը կը պարունակին մէկ պարտաւորութեան մէջ, որ է հնազանդիլ Աստուծոյ։ Վասն զի, Աստուած է ինքն ըստ ինքեան ծայրագոյն բարութիւն։ Նա է օրէնսդիր բարոյական եւ միտանգամայն նիւթական աշխարհի։ Նա է սկիզբն, յորմէ ծագումն ունին բարոյական եւ նիւթական աշխարհի օրէնքները։ Մեր խիղճը, որ ծնուած է մեր հոգւոյ հետ եւ ապրիւր է մեր ամէն գործարարութիւնից, կ'իմացնէ մեզ որ կայ բարոյական աշխարհ. իսկ նիւթական տիե-

դեղերը իւր գաշնակաւոր կարգով կը յայտնէ մեզ, որ հասանելն բնութիւն կը կոչուի Աստուծոյ իմաստութեան, որոյ կամքը կատարելն է կոչու

և կը գործակցի իւր Աբարքին իւր հոգւոյ ներգործութեանմէ։ Թէև ծանր և մեծ զոհողութեամբ կը գլուխնէ և ձեռք կը բերէ մարդ իւր առաքինութեան յաղթանակը այս աշխարհիս մէջ, սակայն դիտէ նա որ յաղթանակի թանկագին գնով միայն կը հասնի երջանկութեան. որովհետև որչափ որ անհնարին է կատարեալ երջանկութիւն գտնել այս փոքրանոյշ աշխարհին մէջ, սակայն առաքինութեամբ, յուսով և հաւատով իրաւունք կը ստանայ մարդ երջանիկ լինելու՝ հանդերձելոյն մէջ։ Եւ այսպէս ճշմարիտ մարդը յաւիտենական արգասաւորութեան վայ հիմնուելով՝ կը բարձրանէ իւր հոգւոյ աչքը այս կեանքէն դէպ 'ի հանդերձեալ կեանքն՝ կ'ակնկալէ ուրիշ աշխարհի, որոյ լոյսը խաղաղ է և անանց, ուր տարբերութիւնները վերացած են և միայն երանութիւնը կը թագաւորէ։ Այս յաւալ է որ մարդ չ'արհամարհէր այս աշխարհը եւ այն բարութիւնը, զոր կարող է գործել թնչպէս իւր համար, նոյնպէս եւ իւր ընկերին համար։ Նա չը պահանջեր այս կեանքէն այն, թնչ որ կարող չէ նա տալ։ Նա առաջին և գլխաւոր պարտաւորութիւն կը համարի գործ դնել իւր ներկայ կենաց նպատակը, որ է առաքինութիւն գործել։ Նա երջանկութիւն կ'որոնէ ներկայ կենաց այն հոգեւոր բարութեանց մէջ. զորս պատահարք և դժբաղդութիւնք կարող չեն նոքա ձեռքէն խլել և. յաւիտեան, կամիմք ասել, նա երջանկութիւն կ'որոնէ իւր բարի խղճի և հոգւոյ անդորրութեան և ուրախութեան մէջ։ Ճշմարիտ մարդը, երբ բախտաւոր չէ աշխարհիս մէջ, սակայն չը գանգատիր իւր վիճակէն, իւր ընկերէն և հասարակութեան կարգադրութիւններէն. փնտռելն չէ վատառուած աշխարհային փայլուն թեան սանձանքով։ Նա չը յուսահատիր երբեք պատահած ձախողութիւններէն, զորս յաջարութեամբ կը կրէ։ Նա կեանքը չ'արհամարհիր, թէեւ կեանքը անբաւական է նոցա եռան-

գ�՝ սրտի ղգայմունքը գոհացնելու և հանգստացու-
թիւն չէ մարդոյ հոգեկան եւ անդիմն։ Նա կարող է
թողուլ կեանքը առանց ափսոսալու և գիմել՝ ի մահ՝
առանց թուլութեան, գիմել՝ ի մահ յուսով և խա-
ղաղ սրտով, երբ իւր պարտաւորութիւնը կը պահան-
չէ, որ նա չը խնայէ իւր կեանքը։ Նա կը կատարէ
իւր պարտքը այնքան մեծ ջերմեռանդութեամբ, որ-
չափ որ մեծ և ծանր են կատարելու հանգամանքնե-
րը։ Այս հանգամանքներն են, որ աւելի միջոց կը
տան որ առաւել բացուի մարդոյ աղաղութիւնը եւ
բարոյական առաքինութիւնը։ Պարզ երբ այս բա-
րոյական կատարելութեանը կը գիմէ, ինչ վիճակի մէջ
որ լինի, երբէք չը նախանձիր ապրող բախտաւորու-
թեան, ճոխութեան և պատուաւորութեան կամ մե-
ծութեան վրայ, որոնցմէ ինքը զրկուած է։ Նա երբ-
էք չը մնայ երբ այլոց ամբարտաւան հոգւոյն հաւա-
սարելու եւ կամ միջներ որոնելու, որով կարենայ
գերազանցիլ ուրիշներէն։ Նա ճշմարիտ հաւասարու-
թիւնը միայն առաքինութեան մէջ կը տեսնէ և Աս-
տուծոյ առջեւ հաւասար լինելուն մէջ։ Դա փառաց
կը փափաքի, բայց իւր փառասիրութեան միակ նպա-
տակն է բարձրանալ բարոյականութեամբ, զրաւուա-
ր լինիլ ճշմարտութեամբ, սրտի բարութեամբ, հնա-
ւանով, սրբութեամբ և առաքինութեամբ։ Նա իշ-
խանութեան կը փափաքի, բայց իւր որոնած իշ-
խանութիւնն է իշխանութիւն բարոյական զօրութեաց,
իշխանութիւն իւր անձին և իւր կրից վերայ։ Այս
բարոյական իշխանութիւնն է։ զոր չը փոխեր նա երբ-
էք աշխարհիս գաղտ իշխանութեանց հետ։ Բայց
պէտք է ասել, որ նա իւր քաղաքացիք եւ աշխա-
տակիցը չը տահմանափակեր միայն այս փոքր անձնասի-
րութեան մէջ, այլ աւելի զօրաւոր կերպով կ՚աշխատի
իւր ընկերի, իւր ազգակցի և քաղաք. հասարակութեան
յառաջադիմութեան համար։ Եւ իւր աշխատանացը

բռան նպատակ կը բռնէ աւելի հաստատակաց հոգեւոր և բարոյական շահը քան թէ նիւթական։ Նա ան-բախտութեամբ կը նսեմիցի իւր անձը հաստատակաց լու-սաւորութեան համար, որպէս զի տարածէ նոցա մէջ ճշմարիտ լուսաւորութիւն, հաստատակ նոցա սրտերու մէջ առաքինութեան կանոններ և բարոյական օրէնք-ներ։ Նա պատրաստ է մինչեւ անգամ իւր կեանքը զոհել այս գլխաւոր և ամենամեծ օրէնքը թագաւո-րեցնելու համար, որ է Սէր առ Աստուած և առ մարդ, և ապրէն վարձատրուած կը համարի իւր անձը, եթէ կարենայ բարոյապէս ազնուացնել իւր շրջակայ մարդի-կը։ Եթէ կարենայ փոխանակ ագահ, նախանձոտ և թշնամանող մարդկանց՝ տեսնել խոհեմ, զգաստ, ար-դար, մարդասէր և աստուածասէր մարդիկ։ Սակայն գիտէ նա՝ որ աշխարհս որչափ որ կատարելագործուի, դարձեալ կարող չէ կատարեալ բարեկարգութեան աշ-խարհ լինիլ և կամ արդարութեան անպայման թա-գաւորութիւն։ Վասն զի մեր գրկէն թագաւորութիւնը այս աշխարհէն չէ։ Ուստի և մարդոյ միակ կո-չումն է կատարել աշխարհիս մէջ բարոյական օրէնքը, կատարել ինչ որ կը պահանջէ մեզմէն մեր երկնային-թիւնը, ինչ որ հանձնուած է Աստուծոյ նախախնա-մութեան։ Ճշմարիտ մարդոյ կեանքը մի պատերազմ է։ Նա կը պատերազմի ապրելութեան համար՝ ա-ռաքինութեան դէմ, սիրոյ համար՝ ատելութեան դէմ, ճշմարտութեան համար՝ մոլորութեան և սուտ-թեան դէմ։ Նա կը պատերազմի այսօր, վաղը և յա-բաւեան։ Պարզոյ սիրտը ստեղծուած է Աստուծոյ համար, կ'ասէ Օգոստինոս, և այս է պատճառն, որ նա անհանգիստ է միշտ, և չը հանգարտիր երբէք, մինչեւ որ չը հանգստանայ Աստուծոյ մէջ։

ՏԱՍՆԱՐԱՆԵԱՅ ՊԱՏԳԱՄԱՅ

ԵՒ

ՕՐԻՆԱՑ ՎԵՐԱՅ

ԱՌ ՀԱՍԱՐԱԿ

ՅԱստուծոյ երկիր և զբաստուխ-
ման նորա պահեսուս. զի այս է մարդն
ամենեքին։ Ժող. ԺԲ. 13։

Բարոյական օրէնքն է կանոն գործոյ մարդութեան, որոյ հետ պարտաւորեալ ենք համաձայնեցնել մեր կամքը և գործքը, որպէս զի չը պիտանի յանիրաւական եղջանկութենէ։ Կամի Աստուած, որ մենք ապա բարոյական օրէնքը կատարենք՝ շարժուած լինելով հնազանդութենէ և ի սիրոյ աստ ինքն։ Եւ որովհետև բարոյական օրէնքը անհրաժեշտ և ընդհանուր պարտաւորութիւն է ամենն մարդոյ հաւասար, ուստի պէտք է որ յեռասգայ

չորս նշաններն կամ պայմաններն ունենայ։

Ա. Պէտք է որ Օրէնսդիրն մեզմէ բարձր լինի, որպէս զի իրաւունք ունենայ հրամայելու և օրէնք տալու։

Բ. Պէտք է որ օրէնքը տրուած լինի պարզ կերպով, որպէս զի հատարողները կարենան լմնանալ թէ ինչ կը պահանջէ օրէնքը։

Գ. Պէտք է որ պատուիրէ մեզ այն բանը, ինչ որ արդար է և համաձայն մեր բնութեան։

Դ. Պէտք է որ օրէնքը ունենայ վարձ և պատիժ, որպէս զի ապրէ մեր վրայ և նաւատէ մեր կամքը։

Այս նշաններդ լիութիւն կը գտնուին Աստուծոյ օրինաց մէջ։

Աստուած իւր կամքը յայտնած է իւր խօսքով և մեր խղճմտանքով։ Այս խղճմտանքի օրինաց վրայ է, որ կը խօսի Պօղոս առաքեալն. «Այլ յորժամ հեթանոսք, որք զօրէնս ոչ ունին, բնութեամբ զօրինացն գործեն։ Սոքա, որք զօրէնս ոչ ունին, անձանց իւրեանց իսկ են օրէնք, որք ցուցանեն զգործս օրինացն գրեալ ի սիրտս իւրեանց՝ վկայութեամբ

մոտաց իւրեանց՝ և յանդիմանել զամենեսեան
'ի խորհրդոց իւրեանց, կամ թէ պատ-
ասխանի խաչ տալ յառաջն, յոլովմ
դատիցի Աստուած զպաղանիս մարդկան
ըստ Աւետարանի խնդ 'ի ձեռն Յիսուսի
Քրիստոսի։ Հռով. Թ. 14_15։

Այս օրէնքը, որ Քնական կ'անուանի,
այնպիսի միջոց է, որ կարող է մեզ հե-
ռացնել չարութենէ և տանել առ Աստ-
ուած։ Սակայն ինքն ըստ ինքեան այս
օրէնքը անզօր է, ինչպէս կը տեսնենք,
որ շատ մարդիկ կը պատրեն իրենց խիղ-
ճը և կամ կը քնացնեն, ուստի Աստ-
ուած իւր խօսքով տուած է մեզ ուրիշ
օրէնք, Հին և Նոր Տեսակարանի կամ
Աստուածաշնչի մէջ, որ կը պարունակէ
ամեն բան, ինչ որ կարեւոր է մեր փրկ-
կութեան համար։ Աստուածաշնչի մէջ
կը պարունակին ամեն աստուածային օ-
րէնքներ, որոց մէջ կարող ենք գտնել
ամեն մեզ պատուիրած պարտաւորու-
թիւնները։

Եբրայեցւոց այն օրէնքները, որանք
կը վերաբերէին իրենց քաղաքական վի-
ճակին եւ պատմական ժամանակաւոր
հանգամանքներուն, դադարեցան։ Բայց

այն օրէնքը, որ բնական կապակցութեան վրայ հիմնուած է, որ կը կապէ մարդը Աստուծոյ հետ և միւս մարդկանց հետ, այն բարոյական օրէնքը ընդհանուր է և մշտնջենաւոր, զոր պարտաւոր ենք կատարել մեր երկրաւոր և երկնաւոր կեանքի երջանկութեան համար։ Տանուբաձեայ Պատուիրանքը այս բարոյական օրինաց մասն է։ Այս բարոյական օրէնքն է, որ պէտք է լինի կանոն մեր բարի գործոյ և այս օրինաց վրայ է որ կը խօսի Քրիստոս. "Մի համարիք եթէ եկի լուծանել զրէնս կամ զմարգարէս. ոչ եկի լուծանել, այլ լնուլ։" Մատ. Ե. 17։

Տանուբաձեայ պատգամները մեկնելու համար պարտաւոր ենք հետեւիլ այն կանոնները, զորս Փրկիչը ցուցած է մեզ՝ Մատթէոսի աւետարանի հինգերորդ գլխոյն մէջ, ուր կը լսուին սուրբ կատարած արէնքները և կը հեղքէ այն թիւր մեկնաբանութիւնները, որով Եբրայեցւոց սաստեալները կամ օրինականները կը մեկնէին Աստուծոյ օրէնքը։ Այս բարոյական օրէնքները ճշմարտապէս մեկնելու կամ բացատրելու համար՝ պարտաւոր ենք իմանալ.

Ա. Որ Աստուծոյ օրէնքը հոգեւոր է, այսինքն կը պահանջէ ոչ միայն արտաքին գործքեր, այլ և մեր միտքը, մեր սիրտը, մեր զգայմունքը և մեր կամքը, ինչպէս որ եօթներորդ պատուիրանը բացատրելու ժամանակ պարզապէս կը հաստատեցնէ մեզ Տրքատաս առելով. "Լուսարուք ասացաք ի հնումն՝ Մի շնար. բայց ես ասեմ ձեզ, թէ ամենայն որ հայի 'ի կին մարդ՝ առ 'ի ցանկանալոյ նմա, անդէն շնացաւ ընդ նմա 'ի սրտի իւրում։" Մատ. Ե. 27—28։ Նոյն իսկ տասներորդ պատուիրանը՝ ցանկանալը կամ ցանկութիւնը արգիլելով՝ պարզապէս կը յայտնէ, որ աստուածային օրէնքը հոգեւոր է։

Բ. Աստուած որ և է գլխաւոր ցանկանք արգիլելով՝ կարգելու համանապէս նոյն ցանցանաց հետ յարաբերութիւն ունեցող ամէն մեղքեր։ Օրինակի համար, շնութիւնը արգիլելով՝ կարգելու ամենափոքր միտումներ, ցանկութիւններ և վարմունքներ, որոնք 'ի շնութիւն կ'առաջնորդեն։ Սուտ վկայութիւնը արգիլելով՝ կարգելու ամէն 'ի զուր և անմիտ երդումն։ Մատ. Ե. 33—37։

Գ. Երբ Աստուած յանցանքը կ'արգելու, նորա դէմ կը պատուիրէ նոյնպէս և առաքինութիւն։ Օրինակի համար, շնութիւնը արգիլելով՝ կը պատուիրէ ողջախոհութիւն. գողութիւնը արգիլելով՝ կը պատուիրէ անձնազոհութիւն, որով խաղաղութիւնը կը պահուի և կը հաստատուի։ Պատ. Ե. 38–41։ Աստուած ատելութիւնը արգիլելով՝ կը պատուիրէ սէր առ թշնամին։ Պատ. Ե. 43–47։ Արդարութիւն պատուելու պաշտօնատուն արգիլելով՝ կը պատուիրէ վերջին պաշտօնն մատուցանել վերջին Աստուծոյ։

Դ. Որ և է մեղք արգիլելով՝ կ'արգելու Աստուած ամեն բան, ինչ որ կարող է դէպ ի նրա գրգիռուած մեղքը տանել։ Այսպէս ահա պատուիրանը արգիլելով՝ կ'արգելու ընդ հանին ատելութիւնը, նախանձը, քարկութիւնը, վրէժխնդրութիւնը, ցասկութիւնը, անարգ և նախատական խօսքերը, սէրը և վատ վարմունքը։ Պատ. Ե. 21–22։ Նոյնպէս պատուիրելով՝ որ և է պատատութիւն՝ կը պատուիրէ ամեն բան, ինչ որ կը դիւրացնէ նոյն պատատու-

թութեան կատարումն։

Որպէսզի հետեւելով այն կանոնին, կարող ենք Տաճարաքանեայ պատուպատմութիւնը հասնուցանել Աստուծոյ ամենն պատուիրանաց հետ և հասկանալ միանգամայն որ Տաճարաքանեայ պատուիրանքը մեր պաշտաւորութեանց համաձայնութիւն է։

Տաճարաքանեայ պատուիրանաց գլխաւոր հիմն այս է, որ կայ մի Աստուած գերագոյն, յաւիտենական, ստեղծիչ, աղբիւր կենաց, զգաստիչ, քաջալերիչ, Աստուած ամենակարող և նախանձաւոր, Աստուած փրկչահաստատ, սրբեմն և Աստուած՝ գերագոյն քարոզութիւն մարդոց։ Այս գլխաւոր փոքրագոյն ուսութեան վրայ հիմնուած է բազմանգամ Բարոյականութիւնը, որոյ պատուանդանն է սէր առ Աստուած հնազանդութեամբ հանգերձ, որ է ընկերն մեր բարոյ պաշտաւորութեանց։ Աստուած ողորմած է այն մարդոց վրայ, որոնք կը սիրեն զԱստուած և զայն պահեն ու կը կատարեն նորա պատուիրանքները։ Այս գլխաւոր պաշտաւորութեան մէջ կը պարունակին ամեն պաշտաւորութիւնքեր առ Աստուած, որոնք գրուած

են պատգամաց առաջին տախտակին վրայ և կը պարտականին նոյնպէս պարտաւորութիւններ առ ընկերն, որոնք գրուած են պատգամաց երկրորդ տախտակին վրայ։ Մեր տէր Աստուած աւանդած հնազանդութիւնը և սէրը կը բանայ մեր սիրտը ամեն բանի համար, ինչ որ կը պահանջէ մեզմէ հաստատութիւնը կամ մարդկութիւնը և կը բանայ նոյնպէս պահանջածէն աւելի։

Տասնաբանեայ պատուիրանքը կ'արգելու նաև չար ցանկութիւնը, որ հիմն է ամենայն չար գործոց։ Կը պարտականէ իւր մէջ պարտաւորութիւններ առ անձն, որ է մերժողութիւն կամ իշխանութիւն անձին նկատմամբ։ Այնպէս որ աստուածային օրէնքի մէջ ամեն պարտաւորութիւնները շղթայի պէս կապուած են իրարու հետ, որով և կարող ենք իմանալ հետեւեալ ճշմարտութիւնները։

Ա. Տասնաբանեայ պատուիրանքն է օրէնք ընդհանուր արդարութեան, որ կը հրամայէ հաստատեալ ամենուն, ինչպէս պարտաւոր ենք։

Բ. Սա է գերագոյն հաստատութիւն

քնական իրաւունց, որ հիմնուած է մարդոց առ Աստուած և առ ընկերս ունեցած անվախճան յարաբերութեան վրայ։

Գ. Այս է ուխտ աստուածային, որոյ հետ կապուած են մարմնաւոր կամ ժամանակաւոր և հոգեւոր կամ յաւիտենական օրհնութիւնք։ «Եւ պատմեաց մեզ զուխտն իւր, զոր պատուիրեաց մեզ առնել զտասն պատգամսն և գրեաց զայնոսա ի վերայ երկուց քարեղէն տախտակաց»։ Օրէն. Դ. 13։

Դ. Այս է Ճշմարիտ հիմն — գլխաւոր օրէնք — համայն մարդկային միաբանութեան կամ ընկերականութեան, որով կը կազմին և կը հաստատուին ազգք և աշխարհք։ Նա կը հաստատէ իրաւունքներ և պարտաւորութիւններ ընկերականութեան ամէն մէկ անդամի համար։ Նա կը ծանուցանէ և կը հաստատէ, որ Աստուած է գլուխ ամէն մարդկային միութեան. ուստի եւ կը պատուիրէ ճանաչել զնոս որպէս ամենակարող և հնապաղդիսն պաշտպան օրինաց։

Ե. Տասնաբանեաց պատուիրանքն է հիմն կանոնաւոր ուստուածպաշտութեան։ Նոքա կարեւոր ժամանաւոր պաշ-

ոսն մատուցանել Աստուծոյ եւ պահել ոգի ընդհանուր արդարութեան. վասն զի նա է որ կը յիշեցնէ մեզ մեր պարտաւորութիւնները եւ կը զարթուցանէ մեր միտքը՝ չը մոռանալ մեր կոչումը և մեր մեծ նպատակը։

ՑԱՌԱՋԱԲԱՆ ՊԱՏԳԱՄԱՑ

ԱՌԱՋԻՆ ԵՐԿՈՒ ՊԱՏՈՒԻՐԱՆՔ

Տասնաբանեանց պատուիրանաց յառաջաբանը այսպէս կը սկսի. «Ես եմ Տէր Աստուած քո, որ հանի զքեզ յերկրէն Եգիպտացւոց 'ի տանէ ծառայութեան»։

Աստուած այս խօսքերով կը հրամայէ իւր ժողովուրդը հնազանդիլ իւր ամենազօրի իշխանութեան և այս մասին կ'առաջնորդի երեք պատճառներ. Ա. Որ իրաւունք կայ ունի, ստոյգ եւ կ'ասէ. Ես եմ Տէր. Բ. Որ ինքը իրաւունք ունի հրամայելու, ստոյգ եւ կ'ասէ. Ես եմ Տէր Աստուած քո. Գ. Որ շնորհակալութիւն ըլլայ ցուցնելու իւրոյ զարթուցանել ժողովրդի

զրոյին մէջ, ուստի և ինքն. Որ հանի ըզ-
սեղ յերկրէն Եգիպտացւոց Պ տանի ծառայ-
ութեան։

Այս երեք պատճառներդ մեծ նշա-
նակութիւն ունին մայրապէս և Դրախտա-
նէից համար։ Աստուած, ինչպէս որ Եբ-
րայեցւոց Տէրն էր, նոյնպէս և մեր Տէրն
է, մեր Արարիչն և մեր Ազատարարն։
Նա է միակ ողորմիր կենդանութեան
և երջանիկութեան։ Նա է նմանապէս
մեր Աստուածը, մեր Փրկչը, որ սիրած է զմեզ
Եբրայեցիներին աւելի։ Վասն զի այն ուխտը, զոր մեզ
հետ կապեց, առելի գերազոյն է քան
Եբրայեցւոց հետ կապած ուխտը։ Պոլոս
ասէ. առաւելոյն երաշխաւորեալ է
հաստ Յիսուս, որչափ լաւագոյն է ուխ-
տի է միջնորդ, որ յառաւել աւետեան
օրինադրեցեալ։ Եւ վասն այնորիկ նորոյ
ուխտի է միջնորդ, զի յորժամ մահ լի-
նիցի Ի փրկութիւն վասն առաջին ու-
խտին յանցանաց, զաւետիս առցին հրա-
ւիրեալքն Ի ժառանգութիւն յաւիտե-
նից։ Եբր. Ը. 6։ Ա. 15։ Աստուած
ապաստաց զմեզ մի թէ Եգիպտոսի ծառա-
յութենէն, այլ զանիրաւութիւն և ան-

[illegible] Ուրեմն և յաւիտենական Մահուանէ։

Ահա պարտաւոր ենք այս ամենը մեր միտքը բերել, որպէսզի չարժուինք Աստուծոյ տրէնքը լսելու և կատարելու։

Տասնպատուիրանաց պատգամները երկու կը բաժանին։ Առաջնոյն մէջ կը պարունակին չորս պատուիրանք, որոնք մեր առ Աստուած ունեցած պարտաւորութիւնս կը վերաբերին։ Իսկ երկրորդին մէջ կը պարունակին վեց պատուիրանք, որոնք մեր առ մարդիկ ունեցած պարտաւորութիւնս կը վերաբերին։

Առաջին պատուիրանն է. "Մի՛ Էլոհիմ ուրիշ այլ ապրուած քոց չինիցես"։ Այս պատուիրանով կ'ապրեցուս Աստուած քնգհանուր կատարչութիւնը, այսինքն Աստուծոյ սեպհականն պաշտպանը այլ իրաց տալը։ Այն պաշտօնը, զոր հեթանոսներուն կը մատուցանէին սուտ աստուածներուն, կը կոչուէր կատարչութիւն։ Որովհետև նոքա իրենց աստուածները կը պատակերացնէին ըստ մեծի մասին կուռքի ձեւով և իսկապէս կը հաւատային որ կարող են նոքա միջնորդ լինիլ իրենց գործերուն։ Մի՛ Էլոհիմ ուրիշ այլ ապրուած

ապրելական պատասխանատվությունք մեզ թե պիտի կարենանք թե սուրբ աստուածներ կան, այլ պարտաւոր ենք խոնարհել ու այս խոնարհը կը վերաբերի Եբրայեցոց գրոցի աղբաց կարծիքներուն, որոնք ամենքը արաշնօն կը մատուցանեին աստուածներու։

Երբ կը հաւատանք եւ կընդունինք այս ամենամեծ ճշմարտութիւնը, որ կայ միայն մէկ Աստուած, ստեղծող եւ նախախնամող աշխարհի, որ միայն ունի իրաւունք պաշտուելու եւ յարգուելու, այնուհետեւ սուրբ ստեղծուածներ պաշտել կը նշանակէ ամենամեծ ցանցանք գործել, կը նշանակէ Աստուածութիւնը անարգել, նորա մեծութիւնը արարածոց հաւասարեցնել եւ տարաշխարհ սրտիս չը տալ։ Հեթանոսները մի յայտնի օրինակ են մեզ համար թէ մինչեւ որ աստիճան կարող են մարդիկ ապականուել եւ անպիտանանալ։ Ճշմարիտ Աստուածը թողով եւ կուռքերուն պաշտօն մատուցանելով։ Այս պատճառաւ է, որ Պօղոս առաքեալը կը պատուիրէ մի միայն Աստուծոյն պաշտօն մատուցանել. «Մի՞ ոք զձեզ խոնարհեսցէ, որ կամիցի խոնարհութեամբ

նար հուսմնամբ և կրանիս Հրեշտակաց։ Գործ. Բ. 18. «Յետոյն Աստուծոյ քում երկիրպագցես և զնա միայն պաշտես։ Մատ. Գ. 11. «Եւ եղեւ ի մինչ ուանելն Պետրոսի, քանզի առաջ եղեւ նմա դառնալոյս, անկեալ առ ոտսն երկիրպագանէր, եւ Պետրոս կանգնեաց զնա եւ ասէ՝ յոտն կաց զի եւ ես ինքն մարդ եմ։ Գործ. Ժ. 26։

Առաջին պատուիրանը կ'արգելու կախարդութիւնը, չար հոգիներուն հաւատալ ընծայելն եւ անոնց նուիրապաշտամունքներ, որով ոմանք կը կարծեն թէ սրբոյնց մէջ եւս կը գտնուի այնպիսի կարողութիւն եւ գուշակութիւն, զոր մի միայն Աստուած ունի։ «Մի գուանիցի 'ի քեզ, որ ածիցէ զուստր իւր կամ զդուստր իւր զոցով և գիւթիցէ զդիւթութիւն և հմայիցէ և հաւատարար լինիցի և կախարդիցէ կախարդանաք և զլուսուի և նշանակեսցէ լինիցի աստի զմեռեալս հարցանելոյ»։ Երկրորդ Օրէն. ԺԸ. 10—11։ Վերջապէս կ'արգելու նաև արդի հեթանոսութիւնը, որ թէպէտ հնոյն նման կոպիտ եւ մերկապատ չէ, բայց դարձեալ դատապարտութեան ենթակայ է.

վասն զի մեր սիրտքս, որ մեզմէն Աստուծոյն կը պատկանի, ապաստան է տանք. ապաստանը Արարչէն տեսնի կը տիրեմք և մեր յոյսն ու հաստատութիւնն Արարչէն՝ ապաստանն վերայ կը դնենք։ Այս եւս տեսնուի մի կատարեալութիւն է, որ նոյն պէս գաստատուած է Աստուծոյ առջեւ։ "Սպասեցէք այսու հետեւ զանազանեալ ձեր երկրագործս. Ի բաց ընկիցէք զպղտոնդեալութիւն, զպղծութիւնս որք ընդ ցանկութիւն չարեաց և զանգուտութիւն, որ է Աստուածապաշտութիւն։ Եղ. Գ. 5։ "Ոչ ոք զոր Աստուած տրամայեն է և վասն՝ ասելոյն իւրեանց, որք ընկալցուցին և եմ խաղաղութեան։ Փիլիպ. Գ. 19։

Աստուած կը հրամայէ նոներուն. "Մի՛ վայելեն քեզ ուստերդ ստորք ա-ռանցի աշխատանաց։ Եկեղեր Օրին. Ե. 7։

Այս խոսքերդ — ասելի ուրիշ — տեսնի կրնայ տարբերութեան ուստերդ ստորք վերայ և կը յայտնեն որ մէջ մեր վերայն Հայրապետ Աստուածը մեզ ունի կատարեալ հաստատութիւն, երբոր մարդիկ ստոր ուստերդ ճշմարիտ գիտնան Աստուծոյ հետ կընկերացնեն, երբոր գիտնան Աստուած խոստովանիլ կը ձեռ-

ամենան և պատմել ստարբերի աղաղուածներ կը պաշտեն։ Այս խօսքերը ցոյց կը տան նմանապէս, որ Աստուած ահեղանալու վիճակ է իւր ժողովրդեան առեան վարմունքին և զինքն անարգուած կը հարուցուի, երբ ժողովրդի անհաւատարմութիւնը կը տեսնէ, եւ հետեւապէս ատելի կը պատուիրէ։

Աստուած հրամայելով որ ժողովուրդը օտար ապաստաններ չունենայ, ընդ նոյնն կը պատուիրէ ճանաչել, որ ինքն է միայն Ճշմարիտ Աստուած։ կը պատուիրէ պաշտել զինքն։ այսինքն խոնարհեցնել իւր առջեւ ինչպէս մեր սիրտն, միտքը, նոյնպէս և մեր մարմինը։ կը պատուիրէ փառաւորել զինքն որպէս ճէր, արդէն որ է։ յորմէ իսուտարեալ կախում ունինք մենք, որ է միակ աղբիւր ամենայնի, ինչ որ ունինք եւ ինչու վրայ որ կարող ենք մեր յոյսը դնել։ նա է մեր բնութեանդակ քարտուղարը, մեր վիճակը և երջանկութիւնը։ Միով բանիւ, Աստուած կը պարտաւորէ մեզ ուներ այն տեղն զգացողութիւնները, որպէս արարածները դիտաւորեալ իւր գերագոյն իշխանութեան ենթարկուելու և յոյսնին մեր ճշմարիտ

աստուածապաշտութիւնը թիւնը քանիցս եւ թիւն գործով։

Երկրորդ պատուիրանով կը հրամայէ Աստուած չառնել կամ՝ չի՛նել և ոչ մի նկարագիր կամ արձան Աստուածութեան եւ չը հաւատալ զայն իբրեւ իսկապէս Աստուած։ Այս երկրորդ պատուիրանը սերտ կապակցութիւն ունի առաջինին հետ։ վասն զի երկուքն եւս կ՚ապրեցուն կուռապաշտութիւնը։ Սակայն առաջինը կ՚ապրեցուց ընդհանրապէս, իսկ երկրորդը մասնաւորապէս։ այսինքն։ երկրորդն կ՚ապրեցուց կուռքը չը չինելն ակամայ աստուածներէն։ Երկրորդ պատուիրանը դիտաւորապէս նշանակեցաւ գիտաշարժ բնութիւնը թիւնը կը յանդիմանէ, որպէս զի ապրող ապրող կուռապաշտութիւնը կը մատնուէին, որ խիստ ատելութեան էր նպիտակասէր և գանձանասէր երկիրներուն մէջ։

Երկրորդ պատուիրանը մի առ մի ցիրուցան կը ապրեցնուի՝ ինչպէս վերեւնշեալը՝ պարզապէս կը յայտնեն մեզ, որ երկնքի և երկրի մեջ չկայ մեռեալ որդոյն Մի, որ ապրեցուած չը լինի զանազան ձեւերով կամ՝ նկարագիրներով։ Սակայն՝ Աս-

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] զԱստուած հոգւով և Հրեշտակաւ [illegible]։ Եւ զարարածս [illegible] զԱստուած [illegible] զարարածս [illegible] զարարածս [illegible] զարարածս

[illegible]

Եվ [illegible] Աստուծոյ [illegible] Աստուածն [illegible] Աստուածն [illegible] Աստուածն

քեզ ինձ յաւիտեան և խրատեցայց զքեզ ինձ արդարութեամբ և իրաւունքով, և ողորմութեամբ և գթութեամբ, և խրատեցայց զքեզ ինձ հաւատարիմ և ծանիցես զՏէր։ Ովսէ. Բ. 19–21. «Շնաղանդ ընթաց՝ մինչեւ ոչ երկիր զեր Տէրն։ Զանազան՝ քանզի՝ խորտակեալ արարան հաղանդ ընդ Տեառն, զի այր է գրուխ ինձի, որպէս և Տիրեալս զգրուխս է եկեղեցոյ։ Եւ ընդ է փրկիչ մարմնոյ։» Եփես. Ե. 22–23։

Իսկ այս սպասուածոցիրը — Հարսանիքի ընդունելոյ պատրաստութիւն, ցիրս և ի՞նչ էր ապրիլ ասելիքս իմս — կրնայինք ասել որ, եթէ Խորհրդոցիրս հաւատքս գտանեն, սիրոյն պատանաժուն ինչ ինքնաանձ զարկումներով և ինչպէս ասուածոցիրս, որոց գտանեն՝ նոր սիրոյն պլանն ու սիրոյն ինքնանոր, այլ և իրենցմոր տրիքը և նոցա ինքնները։ Եւ արդարև այս գաղտնոցիրը խոսք մեզ հասարակաց նոյնա. Խորհրդոցիրս՝ ինչ Դարբինեանն հոգեանանուանելոյ գիրքս խնդան. չինչանին մեզ։ Ինչուս՝ ինքնը այս սպասուածոցիրս՝ ոչ նոյնիկ Խորհրդոցիրս ընդունելոյ և հայրապետն պատմ զարմանալ գտնիկ նոյնս արդի մեզ դիտոյ՝ խոսքանանց

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] : Աստուած [illegible]
զգուշանիք եւ կ'ուզենք նոցա վրայ [illegible]
նադպան հաւատքին ներքուստ [illegible] եւ զարա-
նեալ տալին զժուարին հանգամանաց մէջ։
[illegible] Աստուած
բոլոր միտնդաւանքն եւ ցոյց կը տայ [illegible]
զրկումներ [illegible], [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [

ներքին և արտաքին պատերազմներ, բազմաստվածութիւն որ ամենայն երկրի ամենայն ազգաց մեջ կար, իրար հետ անոնք ամենայնիվ ոչնչացան. օրհնութիւն կը Գաղատացիներին։ Սակայն Քրիստոսեան ազգը դեռ պատերազմի մեջ է. Հաստատեալ թէ մարդասէր մեծ Աստուածութիւն ունի Աստուծոյ պատուշաղութիւնը ճանաչելու թիւնը և թիւնը քանի հաստատուկան է այն ճանապարհը և փարելիքը, որով մենք կը բաղձանք Աստուծոյ սիրոյն արժանանալ։

Աստուծոյ խոստումները հաստատուն ոտքով ուղղանալուց հետո պարտականութիւն կը տեսնենք թէ մարդասէր շատ է Աստուծոյ ողորմածութիւնը։ Աստուած իւր գերինքը չը պահպանելու կը ազատանայ ապրելու ազատութեան պատժել, եւ այս պատիժը սահմանաւոր է. իսկ իւր պատուիրանքներու պահպանելու կը խոստանայ սիրով և ողորմածութեամբ վարձատրել, եւ այս ողորմածութիւնն ոչ սիրոյն սահման չի դնէր։ Եւ Աստուծոյ զորութիւնն ի հաղորդ ազգս սիրելոց իրենց եւ որոց պատիրեն դիրքանոնս հորդ։

ԲԱՐԵՊԱՇՏ ԶԳԱՑՄԱՆՑ Վ.ԵՐԱՑ

ՀՈԳԻՑ և աշխարհաստեղծութեամբ զԱստուած այսչափ լաւ հաստատէ՝ այսպիսի որ են մեզ մեզ լցուած զմիմեանս զսրտանցմամբ, յաղթանօք, երկիւղս, տրտում, հաւատարմութեամբ և հեզութեամբ։ Պարտաւորք ենք Աստուծոյ միակ կամքը մեզ ուղղորդեալ և նորան անհնազանդ մեծութեամբ պրպտեալ։ Վասն զի Աստուած կը բաժանուի իւր մէջ ամենի կատարելութիւնն և նորա կարողութիւնքն այնչափ մեծ և բազմաթիւ է, որ մեր երեւակայութիւնէն և մտքէն անդամ՝ ի վեր է։ Ա յս զգացմունքներով լցուած էր Դաւիթ մարգարէի հոգին, երբ հիացմամբ ներնիսաւորէր Աստուծոյ մեծամեծ գործքերը ասելով՝ «Ցնծի՝ ցնծի մեր, զի արանչելի է անուն քո՝ ի վերոյ ամենայն երկրի։ Հաստատեցեալ մեծ վայելչութիւն քո՝ ի վերոյ քան զերկինս»։ Ը. 1-Զ։ Ա յս զգացմամբ լցուած են նոյն իսկ հրեշտակները։ «Զոր ոչ ակնկալին տեսանել զհրեշտակք ցանկանան հրեշտակք»։ Ա. Պետ. Ա. 12։ Երբ վերքուիրեան խորհուրդը կը

պատիերապնդեցին մեզ և այս զարմացման
զգացումը կը հաստատուեցին Աստուծոյ
անուսհման էութեան հետ՝ մի խորին
յարգանք և անոգաստաւոր երկիւղածու-
թիւն կը ծնէր մեր սրտի մէջ։ Ա. Յոգեաց է
մեր ուշադրութիւնը Աստուծոյ ստեղծ, որ
բոլոր մեր յարգն ու պաշտօնը մանրագոյն են
յայտնելու ամենն բան, ինչ որ մենք պարտ-
ական ենք Աստուծոյ։ Մի ասի ինչպէս
ինչպէս երբեմն ապրիլ իսուսիմեանքն և գոհան-
թիւնքը պարտաւոր ենք ասելու ամենն բան,
ինչ որ ընդդէմ է նորա պատուոյն և
նորա սիրոյ թիւնքը։ Ինչ որ հնարաւոր
է նորա կատարելութիւնքը և Ամենակա-
լութիւնը, ինչ որ անհարգանք է նո-
րա սուրբ անունին խնդրին։ Նորա պարտ-
ականին, նորա տաճարին և պաշտօնեայ-
ներուն։ Ինչ որ նոյնպիսի է նորա սուրբ
զարմացմունքը և դրախտաստանին։ Վասն
զի ամենն ամենայն յանդգնութիւն է ասելու
կամ ասելիք Աստուծոյ պատարագի և ասելու-
նոյ, և այս է ահաւասիկ դիւանագիտի Հայոց
յանիսն և Գանդիսիան, և այս հոգեհոգու-
թիւնքը Երգեցիկներուն մէջ կը պատահեցաք
մեր հուսուն։ Հետևապէս այնուհետև սուրբ
և անարատ պատարագին մէջ, որ մեր ա-

մեն մեզ խոսքին, մեր բանականակ կեանքին հաստատուն յայտնապէս, որ մենք ի բոլոր սրտէ կը պաշտենք զԱստուած։ «Եւ ասաց՝ ասէ Տէր, զիտաւորութիւն իմ դիտաւորեցից, և որ աշխատիցի զիս՝ անարգեցցի։» Ա. Թագ. Բ. 30։ Աստուծոյ հոգիանը, Աստուծոյ զաղափարը ահեղ է որ ծնանի մեր մէջ երկիւղ և ջերմեռանդն սէր, որով կարենանք հաճելի լինիլ նորան և ուրախութեամբ կատարել մեր ամեն պարտաւորութիւնները. հնազանդելով նորա կամացը և արժանի լինելով նորա շնորհացը։ «Երկիւղ Տեառն ասասցուք զանիրաւութիւն։» Առակ. Բ. 13։

Մենք պարտաւոր ենք երկիւղ ունենալ Աստուծմէ, որովհետև Աստուած անաստահման իրաւունք ունի մեր վրայ։ Նա է մեր Արարիչն, Նախախնամողն, Բարերարն և Փրկիչն։ Նա ստեղծեց մեզ օրինքներ մեր կեանքը ուղղելու համար։ Նա վիպոյ է մեր ամեն խոսքերուն եւ գործերուն, մեր ամեն մտքերուն եւ զգացմունքներուն։ Նա է մեր դատաւորն և նորա վճռէն կախուած է մեր երջանկութիւնը կամ ապերջանկութիւնը

նոր, յինչպէս կ'ասէ Պօղոսիա մարգարէն. «Ո՞ւր երկնիցն 'ի քեզ, Հայրապետդ ազգդ, զի քեզ խակ վայել է դ։ «Որդի փառաւորդ առնէ զհայր, և Ծառայ երկնչի 'ի Տէրսն։ Իսկ ապա՝ եթէ հայր եմ, ուր են փառքդ իմ, և եթէ Տէր եմ, ո՞ւր է պատուիս իմ, ասէ Տէրն ամենակալն։» Եւ վախճան բանիցդ, զամենայն ինչ բնդ բնդ, յԱստուծոյ երկիր եւ զպատուիրանս նորս ուսուցանեսն. վասն զի ոչ է ամենայն մարդն։ Եւ եթէ հայր կուսիցիք դուք, որ ուստ ամենակալ բարեթեան դատարանքս խորհրդանշելոյ դոցա, ապրս երկիրս զձերոցն պատուիրանս ուսանիցեն ժամանակս գնասցիք։ Երեմ. ԺԵ. 7։ Մաղաքիա. Ա. 6։ Եղեկ. ԺԲ. 13։ Ա. Պետ. Ա. 17։

Ա. յս երկիրս զդէպ է որ յաստուծոյ հանդերձացեալ զմեզ ամենի փրկչաւորեան և ամենի երկրորդի վասն։ Վասն զի, նաև, որ Աստուծոյ երկիրս ունի, բարձր է կրկին զարուեթենէն, բարձր է աշխարհայինս փարուեստրուեթենէն, բարձր է ամենի մարդկայնոյն երկիրս։ Վասն զի երկիրս մարդէն հեռի է ամենայն երկիրս և յաղթեալ է ամենայնի։ Եւ բարի կը

գործէ ոչ թէ մարդկանց հաճոյանալու համար, այլ այլոց ծառայ Աստուծոյ։ Նա քնաւ երբեք չէ համարձակիր ժամանակաւոր նեղութեանց համար անարգաւորել Աստուծոյ անունը։ Նա հաւատարիմ է մահուան մէջ անգամ կ'աղաղակէ. "Եթէ աւրիշ երկիւղ չունիմ բայց Աստուծմէ ո։ Այս համար է, որ ծերիչը կը յորդորէ զմեզ ասելով. "Բայց ձեզ ասեմ սիրելեաց իմոց, մի՛ զարհուրիք յայնցանէ, որք սպանանեն զմարմին և յետ այնորիկ աւելի ինչ ոչ ունիցին առնել, այլ երկնչիցիք յայնմանէ, որ յետ սպանանելոյ՝ ունի իշխանութիւն արկանել 'ի գեհենն ո։ "Ես եմ նայն որ միսիթարեցի զքեզ. ծանիր զինչ զի էիր և երկեար 'ի մահկանացու մարդոյ և յորդւոյ մարդոյ, որ խրթեալ զխոտ ցամաքեցաւ ո։ Ղուկ. ԺԲ. 4։ Եսայի. Ծ Ա. 12։ Այս տեղէն պարզապէս կ'երևի այն խօսքի ճշգրիտ մարտնչութիւնը, որ կ'ասէ. "Աստուծոյ իմաստութիւնը պէտք է որ Աստուծոյ երկիւղէն սկսուի . . . ։ "Սկիզբն ըզգօնութեան երկիւղ Տեառն, իմաստութիւն՝ բարի ամենեցուն, որք առնեն զնա, օրհնութիւն նոցա մնայ յաւիտեան

նրա յաւիտենից »։ Սաղ. ՃԺ. 8։

Աստուծոյ եկեղեցին կապուած է նոյնպէս ապառուոյ և միշտ հետ. վասն զի Աստուծոյ եկեղեցին անքակտելի միութիւն ունի այս յարգանաց եւ միշտն հետ, զոր մենք պարտիմք ունենալ առ Աստուած։ Վասն զի Աստուծոյ եկեղեցին է երկիւղ տրդեաց և ոչ երկիւղ ծառայի, և այս երկիւղի հաստատ է որ կ'ասէ Զատկաս առաքեալն. « Զի ոչ առեք զհոգի ծառայութեան միւսանգամ յերկիւղ, այլ առեք զհոգի որդեգրութեան, որով աղաղակեմք ասելոյ հայր »։

Լաւ անդուտուն տրդեաց հաստատքանցը եւ իմաստուն հօր երկիւղը ամենեւին ծանր պարտաւորութիւն չէ, այլ միսի թարութիւն։ Այս երկիւղը ոչ այլ ինչ է եթէ ոչ քանաչ հաստատ լինել իրենց գրքաստ հօր սիրոյն և զգուշանալ նորա ոչ զարմանութենէն չը պակուելու։

Այս երկիւղը, ապառնալիքը և պատուիրը միմեանցու երկիւղ չէ, այլ հայրական սիրոյ քաղցրութենէն պակուելու երկիւղ։ Նրբ այս գեղեցիկ երկիւղը ապառորուած է մեր սրտի մէջ, միշտ ապրթուն ենք մենք և հետեւապէս յուսա-

հաստակամ դժբաղդութիւններէ ազատ։

Մենք պարտաւորեալ ենք սիրել զԱստուած, որովհետև Աստուած թէ սիրուելու ամէն կատարելութիւններուն ուղիղ և թէ կը ծածկէ զմեզ իւր սիրով եւ բարութեամբ, ինչպէս քնութեան, նոյնպէս և միութեանութեան մէջ։ Պարտաւոր ենք սիրել, վասն զի նախ նա սիրեց մեզ։ "Ոչ զի մեք սիրեցաք զԱստուած, այլ զի նա սիրեաց զմեզ։ Զի եթէ մինչ թշնամի էաք՝ հաշտեցաք ընդ Աստուծոյ մահուամբ որդւոյ նորա, որչափ եւս ՝ի հաշտելս մերում ապրեսցուք կենաւք նորա։ Զի այնպէս սիրեաց Աստուած զաշխարհս, մինչեւ զորդին իւր միածին եւս, զի ամենայն որ հաւատայ ՝ի նա, մի կորիցէ, այլ ընկալցի զկեանս յաւիտենական։" Յով. Ա. Թղ. Դ. 10։ Հով. Ե. 10։ Յով. Գ. 16։ Աստուած տուաւ մեզ իւր Հոգին, որպէս զի նորոգէ մեր մէջ իւր պատկերը։ "Պայց գիտեմք, եթէ որոց սիրեն զԱստուած յամենայնի գործակից լինի ՝ի բարիս։" Հով. Ը. 28։ Մենք պարտաւոր ենք սիրով և հնազանդութեամբ լցուած լինիլ, որովհետև Աստուած կը սիրէ զմեզ ամենայն ակնա-

լութեան, և մանաւանդ որ մենք կարող չենք երջանիկ լինել առանց զԱստուած սիրելու։ Նա միայն է, որ կարող է լցուցանել մեր անսահման ցանկութիւնները և կարօտութիւնները, գոհացնել մեր սիրտը և բժշկել մեր բոլոր ցաւերը։ Այս սիրով լցուած էր Գուրիթ մարգարէն, երբ կ'աղաղակէր։ «Զինչ կոյս իմ բնաւ յերկինս, կամ ի քէն զինչ եւս խնդրեցից յերկրի, նուաղեցաւ սիրտ իմ և մարմին իմ, Աստուած սրտի իմոյ եւ բաժին իմ, Աստուած յաւիտեան»։ Սաղ. ՀԲ. 25_26։

Պարտաւոր ենք սիրել զԱստուած, որովհետեւ Աստուած ինքն այս սէրը պարտաւորութիւն դրած է մեր վրայ. «Տուր յիս, որդեակ, զսիրտ, սիրեսցես զՏէր Աստուած քո յամենայն սրտէ քումմէ և յամենայն անձնէ քումմէ և յամենայն մտաց քոց»։ Առակ. ԻԳ. 26։ Մատ. ԻԲ. 37։

Աստուած, պատուիրելով որ զինքը սիրենք բոլոր սրտով եւ բոլոր մտքով, կ'ուսուցանէ միանգամայն, որ աստուածային սիրով պէտք է որ լցուած լինի մեր սիրտը. նոյն սէրը պէտք է որ տիրէ

մեր սրտի վրայ, ուզղել մեր բոլոր ընդունակութիւններն ու մեր մտաց բոլոր զգուշութիւնը, և վերանգամայն հեռացնել մեր սրտէն ամէն յանցաւոր կասկածութիւն. "Մի սիրէք զաշխարհ և զի՛ որ ինչ յաշխարհի է, եթէ որ սիրէ զաշխարհս, ոչ է ՚ի նմա սէր Հօր ի՝ Յովհ. Ա. Թղ. Բ. 15.

Մեր ամենէն անմեղ կասկածութիւններն անդամ պէտք է որ Աստուծոյ սիրոյն ենթակայուած լինին: Պարտական ենք զԱստուած ամէն բանէ առաւել սիրել, և մեր սիրածներն եւս այնպէս պէտք է սիրենք, զինչպէս Աստուած կը հրամայէ: Պէտք չ՚է որ ոմանք նոցա մէջ՝ ոչ հանգստութիւն և ոչ երջանկութիւն. վասն զի կատարեալ երջանկութիւնը միայն Աստուծոյ մէջ է: "Որ սիրէ զհայր կամ զմայր իւր առաւել քան զիս, ոչ է ինձ արժանի ի՝ Մտթ. Ժ. 37: Մեր առ Աստուած ունեցած սիրոյ նշանակներն ասքան են.— Ա. Բարոյականութիւն սրտի, զոր մինչ կը գտանենք Աստուծոյ միայն մտածելով. ուզիմելով. նորա խօսքը կարդալով, և ամէն աստուածահաճոյ գործքեր գործելով: Ա. յարիսի բա-

լութեան, և մանաւանդ որ մենք կարող չենք երջանիկ լինել առանց զԱստուած սիրելու։ Նա միայն է, որ կարող է լցուցանել մեր անսահման ցանկութիւնները և կարօտութիւնները, գոհացնել մեր սիրտը և բժշկել մեր բոլոր ցաւերը։ Այս սիրով լցուած էր Գուսիթ մարգարէն, երբ կ'աղաղակէր։ «Զի՞նչ կոյս իմ բնաւ յերկինս, կամ ի քէն զի՞նչ եւս խնդրեցից յերկրի, նուաղեցաւ սիրտ իմ և մարմին իմ, Աստուած սրտի իմոյ եւ բաժին իմ, Աստուած յաւիտեան»։ Սաղ. ՀԲ. 25_26։

Պարտաւոր ենք սիրել զԱստուած, որովհետեւ Աստուած ինքն այս սէրը պարտաւորութիւն դրած է մեր վրայ. «Տո՛ւր յիս, որդեակ, զսիրտ, սիրեսցես զՏէր Աստուած քո յամենայն սրտէ քումմէ և յամենայն անձնէ քումմէ և յամենայն մտաց քոց»։ Առակ. ԻԳ. 26։ Մաթ. ԻԲ. 37։

Աստուած, պատուիրելով որ զինքը սիրենք բոլոր սրտով եւ բոլոր մտքով, կ'ուսուցանէ միանգամայն, որ աստուածային սիրով պէտք է որ լցուած լինի մեր սիրտը. նոյն սէրը պէտք է որ տիրէ

մեր սրտի վրայ, ուզղել մեր բոլոր ընդունակութիւնները ու մեր մտաց բոլոր զգուշութիւնը, և վերանգամայն հեռացնել մեր սրտէն ամէն յանցաւոր կապակցութիւն. «Մի սիրէք զաշխարհ և զի՛ որ ինչ յաշխարհի է, եթէ որ սիրէ զաշխարհ, ոչ է ՚ի նմա սէր Հաւր ո։ Յովհ. Ա. Թղ. Բ. 15։

Մեր ամենէն անմեղ կապակցութիւնները անգամ պէտք է որ Աստուծոյ սիրոյն ենթակայուած լինին։ Պարտական ենք զԱստուած ամէն բանէ առաւել սիրել, և մեր սիրածներն եւս այնպէս պէտք է սիրենք, ինչպէս Աստուած կը հրամայէ։ Պէտք չէ որ անենք նոցա մէջ ոչ հանգստութիւն և ոչ երջանկութիւն. վասն զի կատարեալ երջանկութիւնը միայն Աստուծոյ մէջ է։ «Որ սիրէ զհոգսն կամ զմայր իւր առաւել քան զիս, ոչ է ինձ արժանի ո։ Մատ. Ժ. 37։ Մեր առ Աստուած ունեցած սիրոյ նշանակներն այսքան են.—Ա. Բուռ ապաշխարութիւն սրտի, զոր մենք կը գտանենք Աստուծոյ վրայ մտածելով. ուրախանալով. նորա խօսքը կարդալով, և ամէն աստուածահաճոյ գործքեր գործելով։ Ա. յոգիսք բա-

աստուածութիւն կը գտնէ. ամէն զաւակ
իւր ծնողներէն, երբ կը սիրէ թէ ան
նոսա պատուեցած պարտքերը կատարելով
և թէ թոլթանկելով, եթէ հեռատես օ-
տարութեան մէջ են։ «Ինձ մերձենալ
առ Աստուած բարի է և դնել առ Տէր
զյոյս իմ։» Սաղ. ԺԳ. 28։ «Ուրախ ե-
ղէ ես, որք ասէին ցիս 'ի տուն Տեառն
երթիցուք մեք։» Սաղ. ՃԽԱ. 1։ —Բ. Սէր
առ ընկերն, որ կը պահանջէ մեզմէն նա-
յիլ մեր եղբարց վրայ իբրեւ Աստուծոյ
ստեղծուոյ վրայ։ Ա. յս մասին է, որ Ի'սուսէ
Դրխատաս. «Որոմ Հնոցս ասարիք մինա մ
յեղբարցս այսոցիկ փոքրիկանցս, ինձ ա-
ռարիք։» Մատ. ԺԵ. 40։ «Եթէ ոք ա-
սիցի թէ սիրեմ զԱստուած և զեղբայր
իւր ատիցի, սուտ է։ որ ոչ սիրէ զեղբ-
այր իւր, զոր տեսանէ, զԱստուած զոր
ոչի հաստա, զիարդ կարիցի սիրել։» Ա-
ռաջ. Ա. Թղ. Դ. 20։—Գ. Շնորհակալ
ազգասէրը և ամէն ժամանակ, ամէն պա-
տահմանոց մէջ ուրախութիւնով կատա-
ղող Աստուծոյ հոգին, որպէս զի կարող
ղանանք տալ մեր գրիչի հետ մեկնութիւն։
«Իսկ գիրատիպս ոչն է, զի տարարեալ գիտ-
ցիս ոչիսիրել։ զոր ասացեալն գիտ։ և կա-

սարեալ զիր գրածս նորա։ Եւ զի որ սրտիցն
զգալոն նորա, որդիք՝ ի նմա կատա-
րեալ է սէրն Աստուծոյ։ Այս է սէրն
Աստուծոյ եթէ զպատուիրանս նորա
պահեսցուք և պատուիրանք նորա չին
ինչ ծանրանք։ Յով. Ա. Գ. 34։ Յով.
Ա. Թղ. Գ. 5. Ա. 3։ — Դ. Բնենալ
ճշմարիտ եւ անեղ Աստուծոյ փառաց հա-
մար, այսինքն վարուած լինիլ ստուգ
գանկութեամբ և ջանալ, որպէս զի բա-
լոր մարդիկ ճանաչեն, որքան, պատուեն
և փառաւորեն զԱստուած։ Այս ցան-
կութեամբ պարգեւաւոր ենք վարուիլ
եւ շարժուիլ Աստուծոյ արքայութեանն
յաւուրսն ստանելու հիմ մեր խոստով եւ
հիմ մեր գործքով անմեղութեամբ։
“Հպարտով եւ ուրախք։ Տեսան դատաստան
ցիրք։ Հռով. ԺԲ. 11։ Բայց մեր
այս եւ ասելիս զի ոչ է որ միշտ լուսաւ-
որուած եւ կատարեալ լինիլ մարդ ա-
զատութեամբ եւ խոհեմութեամբ հոգւոյն
հետ։ Այս մարդն կը զրուշանիմ Յոյսի
բան ասելոյն ասելիքով։ “Այս եթէ
նախանձ եւ գայրանութիւն եւ հակառակ
կութիւն ոմանց ի մէջտեղ մեր։ մի՞ պարտ
ծիք զանազան ազգեանք զիմեանն։ քան

վերին խմաստութիւնն նախ զի սուրբ է, ապա խաղաղարար, հեզ, դիւրահաւանելի ողորմութեամբ և պտղովք բարեաց, անխիղճ, առանց կեղծաւորութեան։ Յակ. Գ. 14–17։

Յիսուս սիրոյ պատուիրանը կ'ամփոփէ Առաջին և ամենամեծ պատուիրան։ Եւ այն պատճառաւ, որ այս պատուիրանի սեւարկայն է աստուածային առաջին և ամենամեծ նշանակը, և երկրորդ, որ այս պատուիրանը ընդ հանուրի և ամենասպառնալեր, որ կը պարունակէ իւր մէջ միւս բոլոր պատուիրանները, ինչպէս պեղեցիկ կ'ասէ Ս. Օգոստինոս. «Սիրեա զԱստուած եւ սրա՛ զոր ինչ կամիս». զի զոր երբ որ ճշմարտապէս զԱստուած կը սիրենք, այլ եւս ոչիչ մնիմեաքս թիւն և բաւականութիւն չենք որոնիր քայց միայն աշխատիլ հաճոյ լինիլ Աստուծոյ։ Ինչպէս Աստուծոյ երկիւղը նոյնպէս եւ սիրոյ պատուիրանը սուրբ կը պահէ զմեզ և սուրբի կը քաջալերէ և կ'ազնուացնէ մեր կենաքը։ Սէրը դիւրին և սիրելի կը դարձնէ մեր համար հնազանդութիւնը և կը քաջալերէ զմեզ ուրախութեամբ զանկոչ ասելն բան այն վերին

Էակի վառաց համար, զոր կը տիրենք։ Այս սէրը քաղցր է և տրտագրաւ, ինչ ոգէս կ'ասէ Յ. Գիրքը. «Զի լաւն իմ քաղցր է եւ բեռն իմ փոքրագի։ Եւ պատուիրանք նորա չեն ինչ ծանրանք»։ Մատ. ԺԱ. 30։ Յովհ. Ա. Գլ. Ե. 3։ Մեր փրկիչը յայտնապէս կ'ասէ, որուն հետ կարող ենք ասել և մենք «Իմ կերակուր այն է, զի արարիցէ զկամս այնմ, որ առաքեաց զիս և կատարեցից զգործս նորա»։ Յով. Դ. 34։

Այս սէրը մեր մէջ վառելու համար պարտաւոր ենք նախ՝ շարունակ աստուածապաշտ գործքերով զարգացիլ, ուրիշ աւելի և աւելի կը հաճոյանանք Աստուծոյ։ Երբ կ'աշխատինք մենք Աստուծոյ կամայ համաձայն գործել՝ յայտնապէս կզգանք, որ ամենաբեմն գժուարութիւն չը կայ Աստուծոյ ծառայութեան մէջ և մեր փափաքը աւելի ին մօտեցնէ մեզ Աստուծոյ և կը միացնէ նորա հետ, որ աղբիւրն է մեր երջանկութեան։ Երկրորդ՝ պարտաւոր ենք լաւ մտածել աստուածային անհունողորմածութեան վերայ, զոր ցոյց տուաւ մարմնաւորութեամբ և զինուորի իւր Միածին Որդւոյն, յա-

Հանգ կարդալ Աստուածաշունչ Ս. Գիրքը, որոյ մէջ Աստուծոյ ողորմութիւնը կը քարոզուի, ապաշաւելէ և զղջալու մեր հաւատալ, որոյմ կարողանանք փրկիչ անձնապահութեան մեծութիւնը հասկանալ և կատարելապէս զգալ, որ նորա միջնորդութեամբ հաշտուած ենք Աստուծոյ հետ, ինչպէս զգալ այս մեծ խորհուրդը և կրկնել Զաղմոս առաքելոյն հետ. "Ոգեկոչ Աստուծոյ սիրելի է ինձ, վասն զի ինձ հաճեաց զիս ուսուցանել զիս զարդարութեան մեր վասն Դաւիթ. Աւետարանչի խոսքը. "Զի զգուսմ շատ թողութիւն՝ շատ սիրեց և զգուսմ սակաւ՝ սակաւ ո» Մատ. է. 47։ Ա յս զգացումներն սանձնաւորմամբ մեզ եւս եղիցի, չենք սանձնաւոր նոքա զգացումներն, այլ միայն կը փայլեցնեք նորա բարութիւնը։ Երբոյզ՝ պատասխանեցէք ասելով մեղաւոր, վասն զի մեր սիրոյն Աստուծոյ ձեռքն է։ Նա միայն կարող է թեքել մեր սիրտը ինչպէս իրեն հաճոյ է։ Նա միայն կարող է ուսուցանել եւ ազդել զինքը սիրելու Հոգեւորիս Հանապարհը և նոյն միայն կարող է ոգեւոր մեր վասն իւր անհուն շնորհքը։ Մեր հաստատակամ զգ-

թագաւորեալք ի ձեռն Հոգւոյն խաղաղ. ի
ներքին մարդն բնակիլ Քրիստոսի հաւա-
տովք ի սիրտս ձեր. սիրով արմատաց-
եալք և հաստատեալք։ Զի կարող քնա-
լիք հասանել ընդ ամենայն սուրբս. զինչ
է լայնութիւն եւ երկայնութիւն, եւ
բարձրութիւն եւ խորութիւն. ճանաչել
զսքանչելութիւն գիտութեան սի-
րոյն Քրիստոսի. զի լցջիք ամենայն լցու-
թիւնամբն Աստուծոյ։ Եփես. գ. 16–20։

Հնագոյնագիր Աստուծոյ կամաց՝ կը
նշանակէ զգալ խորին խոնարհութիւն և
քաջ իմանալ՝ թէ ինչ է Աստուած եւ
ինչ ենք մենք. կը նշանակէ յանձնել ըն-
ակեր Աստուծոյ և թողուլ որ նա ուղղէ
մեր միտքը, մեր յոյսը, մեր գործերը
և զգացողութիւնները խաղաղ զինքով եւ
մեր բոլոր վիճակը՝ խաղ կամքով։

Խոնարհութիւնը երբեք բան կը պա-
բանակէ խաղ մէջ. — Յոյսերուն և հա-
ւատոյ այն ճշմարտութիւնից կամքը՝ զոր
Աստուած յայտնած է մեզ. ճանաչողու-
թիւն որմնոյ, զոր Աստուած արտաքին
բան է մեզ. և Յանձնումն Քրիստի՝ կատա-
բեալ փրկութիւնամբ և հաստատութիւ-
նամբ. որոնցմէ ոչ ոչ ոչ

թիւնները անգամ ամենայն մեր քրիստոնեական հաւատոյ։ Թէ ինչպէս պարտաւոր ենք մեր անձը Աստուծոյ յանձնել, որպէս իստակեալ օրինակն ուսուցանէ մեզ ինքն Փրկիչն իւր շարչարանաց ատենին ժամուն մէջ. «Հայր, ընդդէմ դիւաժանս զայս յիշեցէն, բայց ոչ որպէս ես կամիմ, այլ որպէս դու»։ Մատթ. ԻԶ. 39։ Մենք ինքներս կը շարժուենք ապրելու այս խօսքերը ասելու, եթէ ճշմարտապէս հաւատացուած չը լինենք, որ Աստուած ոչ միայն մեր Տէրն է, այլ և է ամենահաճոյ քահանայապետ, ամենահոգեւոր բարի հոգ տանող կը ճանաչէ մեր օգուտը և մեր անձը. քան թէ մենք ինքներս։ «Լաւ եղէ և ոչ բացի զանբասն իմ, զի զոս ուրացեր»։ «Տէր, որ ինչ բարի է առաջի քոյ ինքն արասցի»։ Պաղ. Ա.Բ. 10։ Ս. Թագ. Գ. 18։

Պարզ պարտաւոր է կատարեալ հաւատ տնենալ առ Աստուած, վասն զի նա է ամենակարող, ամենիմաստ, ամենողորմի և իր սայ մեզ հանդարտութիւն հոգւոյ և բարեխնամ ազգայցոյը և այն քան սիրեց զմեզ, մինչև սուտաս մեզ իւր Միածին Որդին որպէս զաստուա-

չեայ իւր անհուն բարութեանց, զոր
խոստացեալ է մեզ հաւատացեալս ինն-
ալ մեզ։ Եւ, որ իւր Աստուծոյն ըն խոստացեալ, մի-
թէ սակաւ քան զամենեսեան հեռաւ
Եւ մեզ կը խոստանայ ամենն բարիք արդ-
ասուշարժ կերպիւ և կը հրաւիրէ մեր հա-
գիս ի նա ընկենուլ, լաւ բանի Պարտաս ա-
ռաքելոյն. «Զամենայն հոգս ձեր ընկե-
ցէք ի նա, զի նա է որ հոգայ վասն ձերոյ»
Ա. Պետ. Ե. 7։ Առասպած կ'օրհնէ այն
մարդը, որ հաստատուն հաւատ ունի
նորա վրայ. «Եւ օրհնեալ լիցի մարդն,
որ յուսայցա ի տէր, և եղիցի տէր յոյս
նորա և եղիցի իբրեւ ղեռան դրախտին
ցեալ ի գետոցս ջրոց և ընդ գետոցս ջրոց
ցրեալ ձգտեսցուցանէ զարմատս իւր և մի երբ
կիցէ, յորժամ հասանիցէ տօթ և եղիցի
տերեւն նորա անուռացեալ և շուրջ զնա
վասն յամի երաշտութեան մի երկիցէ և
մի կատարեսցի ի տարին պտուղ»։ Երեմ.
Ժէ. 7-8։ Սուրբ Գիրքը պարզապես կը
յայտնէ մեզ, որ ամենամեծ բանցարքէ
և ապերախտութիւն դարձեալ հաւատ
ընծայելը պարգևներուն։ Վասն զի ոչ
պիսի հաւատայ Աստուծոյն կը վա-
յելէ եւ ունի իւր ապրիմանութեան, որ

են հետեւեալները։

Ա. Աստուծմէ միայն ապաւէն ունին յաջողութիւն այն միջոցներու համար, զորս ի գործ կը դնենք կամ վառնգէ ազատելու համար, կամ մեր կարօտութիւնը լցուցանելու համար և կամ մեր ունեն պարարտութիւնքը կատարելու համար, վասն զի Աստուծմէ միայն կախուած է մեր ունեն յաջողութիւնը. «Եւ անկեցին, Ապողոս ջուր եւռ, այլ Աստուած աճեցուցչ, այսուհետեւ ոչ այլ ինչ որ է որ անկեւացն եւ ոչ այն որ զջուրն եւռ, այլ որ աճեցուցչն՝ Աստուած է »։ «Եթէ ոչ տէր շինէ զտուն, ի նանիր վաստակին շինողք նորա, եթէ ոչ տէր պահէ զքաղաք, ի նանիր արթնին պահապանք նորա »։ Ա. Կորնթ. Գ. 6_7։ Սաղ. ՃԻԶ. 1_2։

Բ. Զը միտոիլ և չը կորուսանել երբեք մեր հոգւոյ զարութիւնը և չը թողանալ բնաւ հաստատք, երբ պակասած են մարդկանց օգնութիւնները։ Վասն զի և կամ փորձանաց մէջ հաստատուն յուսալ, որ Աստուած խոպան չը թողուր դիմող, այլ ունի հարկաւոր միջոցներ մեզ ազատելու, ինչպէս և կ'ասէ Դաւիթ.

«Վասն այդորիկ ասեմ ձեզ, մի հոգայք վասն հոգւոյ ձերոյ, զի՞նչ ուտիցէք, և մի՛ վասն մարմնոյ ձերոյ՝ թէ զի՞նչ ագահիցէք. զի հոգի առաւել է քան զկերակուր և մարմին քան զհանդերձ։ Հայեցարուք՝ ի թռչունս երկնից, զի՝ ոչ վաքեն և ոչ հնձեն և ոչ ժողովեն՝ ի չտեսանելս և Հայրն ձեր երկնաւոր կերակրէ զնոսա »։ Մատ. Զ. 25—26։ «Թէ պատրաստիցի՝ ի վերայ իմ պատերազմ, ոչ երկիցէ սիրտ իմ, թէ յարիցէ՝ ի վերայ իմ ճակատամարտս, սակայն և յայսմիկ՝ ի քեզ, ցէր, յուսացայ։ Հայր իմ և մայր իմ թողին զիս և Տէր ընկալաւ զիս »։ Սաղ. ԻԷ. 3—10։

Գ. Գրիգորոսնէի հաւատարմութեան սամենաբարձր աստիճանն է սպասել Տեառնն, հաստատս յուսալ նորա խոստմանց վրայ եւ ամենեւին չ'երկեալ, երբ նա իւր օգնութիւնը կը յուսաձգէ և կը դարձուի թէ թողած է զմեզ։ Պէտք է ըսպասել համբերութեամբ և ամն ունել այն ժամին, զոր նշանակած է նա մեր ազատութեան համար։ «Համբեր տեառնն և քաջալերեսց, զօրացի սիրտ քո և համբեր տեառն, բայց թէ անագա-

նեալք, Տամբեր նմա, զի որ գալոցն է եկեսցէ և ոչ ակնադանեսցի ։ Մաղ. ԻԶ. 14։ Ամբակ. Բ. 3։ Որպէս զի այս մեր սուրբ Աստուած ունեցցուք հաւատոյ օրինաւոր եւ բնական մինչ, պարտական ենք աշխատիլ մեր կեանքով եւ գործքով հոգեւոր Աստուծոյ։ Պարտական ենք բարի ճանապարհաւ գործ դնել մեր խոհեմութիւնը եւ մեր բոլոր ձիգքը. “Յուսայ ի տէր, և արայ զբարդութիւն, բնակեայ յերկրի եւ հովեսցես ի մեծութիւնսն նոցա ։ Սաղ. ԼԶ. 3։

Մենք պարտիմք տալ Աստուծոյ — Աստուածաբեր եւ անեղկաց հաւատս, խոստովանելով որ նա է մեր ցերը, մեր բարերարը եւ մեր ծրկիչը. “Քանզի գնոց գնեցարք, փառաւորեցէք զԱստուած ի մարմնիս ձեր եւ ի հոգիս, որ է ՅԱստուծոյ ։ Ա. Կորն. Զ. 20։ — Բ. Հաւատոյն վստահութիւն, որ Աստուած մեզ հրամայած է մեզ, այդպէս է, բնական եւ կ'ապաշնորհի մեզ յերջանկութիւն. “Աղաչեմ զձեզ, եղբարք, զքրիստեամբն Աստուծոյ, պատրաստեալ զանձինս ձեր պատարագ կենդանի, սուրբ, հաճոյ Աստուծոյ զիւրաքանչիւր պաշտօնդ ձեր։

Հով. ԺԲ. 1–2։ –Գ. Կատարեալ հնազանդութիւն, վասն զի նա է նշան ճշմարիտ հաւատոյ և սիրոյ առ Աստուած։ «Եւ ասէ Սամուէլ, Իբրէ հաճոյ իցէ Տեառն ողջակէզ և զոհ ընտիր իբրեւ զլսել ձայնի Տեառն, ահա լաւ է ունկնդրութիւն քան զզոհ և հնազանդութիւն՝ քան զճարպ խոյոց»։ Ա. Թագ. Ժե. 22։ Պարտաւոր ենք մենք հնազանդիլ Աստուծոյ ջերմեռանդն սրտով, մեր կենաց ամեն պարագաներուն մէջ, հնազանդիլ ուրախական երկիւղածութեամբ, օրինակ ունենալով մեզ հրեշտակներն երկնքի մէջ։ «Եղիցին կամք քո, որպէս յերկինս եւ յերկրի»։ Մատ. Զ. 10։ Պարտինք հնազանդիլ, օրինակ ունենալով մանաւանդ մեր Փրկիչը, որ իրեն հետեւելու համար՝ ասաւ մեզ հնազանդութեան կանոն. «Զի օրինակ մի ետուս ես ձեզ, զի որպէս ես ձեզ արարի, և դուք առնիջիք»։ Յով. ԺԳ. 15։ Վերջապէս մեր հնազանդութեան հետ՝ արարածքս ունենալ փութաքը և հոգացողութիւն տեսնել կատարելապէս ծառայելու եւ Աստուծոյն նմանելու։ «Եղբարք, ես ոչ համարիմ զանձն իմ թէ հասեալ իցեմ, բայց մի ինչ է,

զի զսա՛ 'ի յետոյսն մոռացեալ եմ և՛ 'ի յառաջագէսն ձգտելիս, ուշ եդեալ ընդ առաջս 'ի կնքոյ կոչմանն խնդոյ 'ի Յիսուս Քրիստոս »։ Փիլ. Գ. 13–14։ « Եկեղեցեաքդ կատարեալք արարէս և հայցն ձեր երկնաւոր կատարեալ է »։ Մատ. Ե. 48։

ԵՐՐՈՐԴ ՊԱՏՈՒԻՐԱՆ

« Մի՛ առնուցուս զանուն Յիսուսն Աստուծոյ քո 'ի փիւռոյ անտեսաց. զի ոչ արքեսցէ Տէր զայն, որ առնուցուս զանուն նորա 'ի վերայ անտեսաց »։

ԵՐՐՈՐԴ պատուիրանը կ'արգելուցուցած դնել Աստուծոյ անունը ապարդիւնակ ուրեմն բանի մէջ, ինչ որ ընդդէմ է այն խորին յարգանացը, որով ամէնը է որ լցուած լինի մեր սիրտը։ Նաև կ'արգելու երդմանն ժամանակ գործ դնել Աստուծոյ անունը ստուգութեան համար, վասն զի երդնուլ կը նշանակէ վկայ կոչել զԱստուած մեր խոստացած բանին համար։ Ամէն՝ չը յայտնելով ճշմարտութիւնը կամ ուրանալով մեր խոս-

տու՝ մենք կ՚ներմարիենք զմեզ Աստուծոյ արդար պատժոյն։

Երդումը, որբոնք կրանակոն դոր, Թոյլատրուած է Ց. Գրոց մէջ։ Վասն զի, երդմամբ մենք կը պատուենք զԱստուած եւ նորա բաղդ կատարելութիւնները։ Երդմամբ կը խոստանինք, որ նա կը ճանաչէ մեր սիրտը, կը ճանաչէ ամէն բան եւ կը սիրէ ճշմարտութիւնը, եւ արդարութիւնը ինքն ամենագէտ է եւ արդար, անշուշտ կը պատժէ զմեզ, եթէ սուտ երդնուինք։ "Ցանձն իմ երդնում՝, թէ որ ինչ երգնէ՚ի բերանոյ իմմէ՝ արդարութիւն է եւ բանք իմ՝ ոչ երգնցին։ Ի տեառնէ Աստուծոյ քումմէ երկիցես եւ զնա տարաստացես՝ եւ՚ի նոա յարեսցիս եւ յանուն նորա երդնուցցես»։ Եսայի Խ Ե. 23։ Բ. Օրէն. Գ. 20։

Որովհետեւ երդումը մեծ նշանակութիւն ունի, ուստի ամենասեռ գործքերու հաստատ միայն այդպէս է երդնուլ. օրինակի համար, երբ դատաւորը կը պահանջէ այնպիսի մէջտեղ մէջբերելը, որոնք հաստատուն տեղեկութիւնի կարող են եւ որոնք ուրիշ եղանակով հնար չէ որ մերձենան, այլ միայն մեր երդմամբ։ Ի խնդանանք

կարող է ճշմարտութիւնը զարգացնել ստանալ։ Հին օրինաց մէջ երդումը թոյլատրուած էր ճշմարտութիւնը զարգացնելու եւ վերջին տրգաստութեան լուծելու նպատակաւ, ինչպէս կը վկայէ եւ Գօրգս առաքեալն. «Ապացէն մարդիկ, որ քան զինքեանս՝ յայն երդնուն եւ ամենայն հակասութեան նոցա վերջ՝ ի հաստատութիւն՝ երդումն է»։ Եբր. Զ. 16.

Երբ մարդ երդման կոչուի՝ պարտաւոր է տեսնել ամենայն կարելոյ զգուշութիւն, որպէս զի Աստուծոյ անունը ապարտաւանէ խորհելն յաղագս ասելոյ, տրգութեան եւ ճշմարտութեան։ Զատկի պարտական է լաւ մտածել երդման վասն մութեան վրայ եւ դիւրութեամբ չ'երդնուլ, առանց ամենայն հանգամանաց վրայ օրինաւոր դատել։ Դիւր պարտաւորուիլն է միայն բնչելոյ եւ պարտաւորեցնել իւր առջեւ ամենայն բան, որուն հաստատ կամ չուած է պարտաւորուելու։ Պարտական է միայն միայոյ ինչ որ հաստատ գիտէ եւ երբէք սիրաց չի որ փոփոխել գործոյն դրութիւնը եւ հանգամանքը։ Պետք չի որ ծառայի, կամ պարտաւորուած ծառայ ձեր

ուսյալք, կամ երկդիմի խոսքեր գործ դնել, կամ իւր սպասաւորաց խոսքերուն իւր մտքի մէջ ոչ մերձենալն տալ եւ կամ իւր խիղճն ու վիպասութիւնը իրաւունք անհաստատութեան ընելու. Քանզի ոչ ոք ձիգ վիճաբանիր անասնութաւոր, եր Թագաւորին երդումն ալեհերուն. այլ զարմանակ խորհանելու թիւնեներ բանեցնել։ Ընդ հակառակն զգեստը է գործն գնել. ասելն բաւեր այն նշանակութեան, ինչ նշանակութեան եր Հաստիրոյ երդմնեցուցիչը։ Պէտք է մի այն այնպիսի խոսքեր տալ, որոյ իսկ ստուգութեան անհնարին չէ, այլ որ զարմանաւոր է և կարող ենք զարհնել և հրապարել։ Սորա հաստատ է անհա, որ գուռ երդումն։ անարդաւոր եղելութեան և ի գործ եր դուռ մեծ յանդգնութիւն հաստատած է։

Մեծ յանդգնութիւն եր հաստատութիւն ունենալն, երբ մեղադիկ փոխուտակ Սասուծոյ անունն՝ ապարդիւն ի անուանէն կ'երդնուն։ Այնպիսի երդումն փոստարկող զարմանաւորութիւն է. զիարն զի մեկոյն Աստուած է որ գիտակ մեր զարդ տալին գործոնքը։ Նաև, որ կը զիրկ ուսանիցուն, զանազան ի զանազանէ հաստատելու. Դրուագաբանութիւնը ունի մեզ. «Զարդիք դու Թի-

զին գլխ, և երգնուն 'ի չստուն ածեն ։ Եր. Ն. 7։ Զեռաս Գրիգորաս կը յանդիմանէ եւ կը գաստիարակէ ուրուրածի անուամբ երգնուելն, նաեւ այն ժամանակի երբ այս երդումը մեկնելու կամ ստուգելի կերպով Աստուծոյ կը վերագրուի. "Ա՛յլ ես ասեմ ձեզ, ամենեւին մի երդնուլ, մի յերկինս, զի աթոռ է Աստուծոյ, մի յերկիր, զի պատուանդան է ոտից նորա, մի ՅԵրուսաղէմ, զի քաղաք է մեծի արքային եւ մի 'ի գլուխ քո երդնուցուս, զի ոչ կարես մնաց մի սպիտակ առնել կամ թուխ, այլ եղիցի ձեր բան, այոն՝ այո, եւ ոչն՝ ոչ. զի աւելին քան զայն 'ի չարէն է ։ Մատ. Ե. 34—36։

Սուտ երդումը՝ կը նշանակէ սուտը Հմայորդի տեղ դնել և ջանալ հաստատել. կամ խաբանելու թեւանց ծածկել. կամ երդումով խաստանալ այնպիսի բան, որ կատարելու դիտաւորութիւն չը կայ եւ կամ վերջապէս հաստատուն չը պահել երդումը։ Ա. յս վերջին նշանակութիւնումը սուտ երդումը մի կ'ուռճանի երդնելոյն Ամենակալ։ Ա. յս յանդգնութիւնը կը պատրաստուի յար մի չ ապրատութիւն ամենակալութիւնեն. վասն՝ Աստուծոյ միայն իրաւունք ստոյգ

թիւն՝ կը նշանակէ ահեղի յանդգնութիւն։ Հիւսիսի անդաստանը նոր ամուսնոյ շարժել՝ ի վրէժխնդրութիւն մեր դէմ։ Աշխարհ ասելի է Աստուծոյ ասելիս այն մարդը, որ Հանապազորեայ աստուածութիւնը՝ դարձեալ կը յանդգնի իրեն Հրամարտութիւն ծախել։ Վերջապէս ղարհտութիւնի յանցանք եւ միանգամայն դատապարտելի երդնեալապուծութիւն է թէ դատաւորս ասելիս և թէ ասելն մարդկանց ասելիս՝ ժխտել մեր երդումը և ամենասուրբ միաբանութիւնն կրակը խոլել։ Այս յանցանքը ասելն ժամանակ, ասելն ազգաց եւ ասելն եկեղեցեաց մէջ միշտ ղարհտութիւնի եղած է։ Այս յանցանքն է, զոր գլխաւորապէս կ'արգելու Աստուած երբորդ պատուիրանով և կը սպառնայ, որ ասելնեւ ամենայն անարժան է և դատապարտութիւն ենթակայ այն մարդը, որ ի զուր բերան կ'առնու Աստուծոյ սուրբ անունը։ Աստուած երդնալու այս մի պատժի այն յանցանքը գործողները, ինչպէս և կը յայտնէ մարգարէին բերանով։ «Զգուշացարէք դուք, ասէ տէր ամենակալ, եւ մեղք չ'ունիք դուք։ Եւ ի սուն, որք երդնուցանեն զսուտ յանուն իմ եւ բնա-

կնոջի Իսահակ առան նորա և մխիթարեցին զնա և զիրայս նորա և զքարիսս նորա։
Զաւ. Ե. 4.

Երգումը կը հաստատուի Անիծ, երբ կատարելապէս առնուած չենք երդմանն ստուգութիւնը կամ ճշմարտութիւնը. զը դիտենք, որպէսզի ճշմարիտ և որդանաւէտ, թէ անիրաւ և սուտ, եւ կամ կարող ենք որդեանք անմեղաս կատարելը։ Ա. յայտնի էր Հերոդիանոսի երդումն զոր ասուաս Հերոդիոսեանց ազգիկներ։ Անախիս երդումը կը ասուի զմեզ դիպոյի երդմնաւորութիւն կամ դիպոյի ուրիշ յանցաւորութիւն և կը բաղխուի ասի խրմ մէջ անարդանք և նախատինք ասա Աստուած։ Ա. յաւարտեալս դիտաւորութիւնը երդումով մարդն անդամ յանցաւոր կը հանուի Ա. Դրոց մէջ։

Երբ մարդ անմեղապէս երդումը ասած է և յետոյ կարդայ որ սուտ ելնելու է իւր անձին. գործածող երդմնեան յարգը կը պահանջէ որ կատարել իւր երդումը, մանաւանդ երբ այն անձը կամ իշխանութիւնը. որուն երդումն է. չեն ասելու երդումը ազատանը. կամ անձը կամ իշխանութիւնը, մինչև եւ իշխանութիւնը

հոր առ որդին։ «Զերիվեր գրեալս ասասն միտաւոր առանձ, որ երդնու ընդ ինքն՝ յիւր իւրում և ոչ ասէ»։ Սաղ. ԺԴ. 4։

Երդումն Աստուծոյ կամ Անարդարի կը հաստատի, երբ կը խոստանայ մարդ այնպիսի բան, որ հակառակ է առաքինաբարոյական օրինաց, ինչպէս խոստացան Խորոյենացիք, որոց վասն կը խօսուի այսպէս. «Եւ իբրեւ այդ եղեւ, որպէսզի մոգքն Հրէից՝ նզովիցին զանձինս ոչ ուտել և ոչ ըմպել մինչեւ սպանցին զՊաւղոս»։ Գործք. ԻԳ. 12։ Կասարել այսպիսի երդումն՝ կը նշանակի մեծ յանցանք գործել, որովհետեւ երբեք թոյլատրուած չէ անիրաւի գործ գործել, զոր Աստուած կը գաղտնարարէ։ Ուստի հարկ է շուտով դադրիլ և մերժել ոչն օրինակ երդումն և միւսանգամայ առաքինի ուղղութիւնն դարձնել, որպէս զի այսպիսի յանցանքաց մէջ չը գտնուինք։

Երդումն կը հաստատի Զատ, երբ որ մեռելոյ քանիներս հանուր և կամ առանձնակն խոստացողներուն մէջ վերադարձուց կը տեսնի կամ կը կրկնուի Աստուծոյ անուանքը, ինչպէս տեսնուիս ունին ամենագիր երդումանքը։ Այսպիսի վայ-

բնապներ. երդումն ես ես կը տանի դիպ չի երդումնազանցութիւն և Գրիգորոս ապաշխարեալ գործքը կը դատապարտէ իրարու սատանայի գործ է և կը ուսուցանէր այսպէս կամ ոչ սաստելով վիրոյն բնաւ ախանաւոր, սառաւոր բան զոյն հաստատելով չի տուն ազանայի. Ա. Յ երկրի ձեր բան, այսպէս պէտ և ոչն՝ ոչ, դի տաւելին քան զոյն չի չարէն է։ Մաթ. Ե. 37. Զիսուս Գրիգոր ասաս այս պատասխանը տալով՝ կը յանդիմանէ Հրեից կարգ ապոստոլներդ, որոնք կ'տուգանէին փոքր թէ երդարգ ազատուիրան վիրոյն երդումներուն կը վերաբերի, մինչդ ետ ընդ հակառակն կը միրարարէր ասելն երդուս մի, որով Աստուծոյ անունը չի զուր կը յիշուէր։

Աստուծոյ անունը երդնամբ յիշելով մեր խոսակցութիւնց մէջ, փոխանակ այլոց հաւատոյ դրուելու՝ աւելի կասկածանաց կ'ենթարկուինք մեր խոսքերը, ուրմէ ետուն ասելն ստոյգ դատողութիւնն ունէր մարդ անդատանալ կը մեկնաբերէ, որ Աստուծոյ հրամանը անդատողը, Աստուծոյ անունը վայրապարս և ունայն կամ զուր յիշողը, անդատարկոյս տաւելի դիւրաթիւնամբ և անխնայ կը խոսրէ իւր եղբ

բայրը, առաւ խոսելով և պատրաստակամ-
լով։ Տարաբարար երգութեամբ մեծ անդրա-
ստութիւն է երգուողի հաւատար, վասն
զի ինքնին կը յայտնէ, որ պատասխանողը
մեղքը կարող չէ հաստատել թէ խոստմունք
իսկ նա, որ երդեալ է, միշտ կը բա-
ւականանայ այս խոստիւով՝ այո, այո, և
ոչ՝ ոչ, և կը դիտայ որ իրմէն աւելի բան
չեն պահանջեր, այլ կը հաստատուն եւ
կ'ընդունին նոքա ամենն առածները։

Պատուոյ անունը, որ պէտք է իւ-
րաքանչիւր ճշմարտանէի հաստատ լինի յայ-
տնապէս շնորհակալութիւն՝ երդմնիւ-
թիւնն ժամանակ, յոյս՝ վստահի մէջ,
խոնարհութիւն՝ ապաշաւոյթութեան ժա-
մանակ, սէր եւ հաւատ՝ կենաց ամենն
հանգամանքներու մէջ, այս պատշաճի ա-
նունը, որ պէտք է լինի ազգային օգնու-
թիւնն առ ամենակարողն Աստուած եւ
վերջին հատուցանք՝ մեր հոգեւորութեան
բարեսիրութիւնն ճոշեան զոհութիւնքի վրայ, երբ
Աստուած զմեզ առ ինքն կը կոչէ. այս
ստորբ. ամենայն երբ կ'ապաստանենք մեր-
ատանց զգաստութիւն, ատանց յարդ-
ունաց և ատանց մտածութիւն, որչափ
ազգեցք կ'անարգենք. և որչափ կը մե-

ղանելեանք Աստուծոյ գէմ։ Ոչխարի գիւ-
նապրգեանք այս սուրբ անուանը, երբ սովո-
բարար կ'ապրուսանանք մեր սանձն ապա-
յտկան անասի խաղաղութիւնեանց մէջ։ Բան
մի հաստատուելու կամ մեր մէջը հաստատ,
փոխանակ մեր գրկի հրամանին հետե-
ւելու. և այս կամ ո՛չ ասելով բաս-ասիա-
նանալու, շատ անգամ թերթեւանումնա-
բար կը կրկնենք — Ապրանք վիրց որ այս-
պէս է, Ապրանք վիրց, որ այսպէս չէ,
և այլն. մինչդեռ մեր սիրած մարգոյ ա-
նուանը ասելը անպատուութիւն կը հասան-
գնենք։ Զարմանք ուղիղ խոստովանիլ,
որ ազնիւներուն վրայ սովորութիւնը մեծ ա-
նարգանք է Աստուծոյ հանար և երբորդ
պատուիրանի մէջ յիշուած պատժոյն են
թաղկուած են ոչ միայն պատուիրանազան-
ները, այլ ամենքը, որոնք Աստուծոյ ա-
նունը կը յիշեն 'ի զուր և սուտնոց յաղ-
ագանաց։

Այս վրայ սովորութիւնէն, այսինքն
Աստուծոյ անունը վարպետար յիշելէն
հետանալու և ուղիղը հանար, հարկ
է — Ա. Աշխատիլ հետանալ ամենն ա-
ռաքինութիւն, որոնք կը մղեն զմեզ գէպ 'ի
այս մեղքը, ինչպէս են կոպիտ, ագահութիւն,

վասն ընկերասիրութեան, զոր ստեղծութեան և զայն. և ընդ հակառակն՝ ընկերանալ սատանայի եւ խնամատարն մարդկանց հետ, որոնք անաստուածք կը յանգիսանեն և կը դրուագեցնեն. երբ ապրելու մեզաց մէջ կրնանիմք եւ մենք զրաց մեր անկատար. Գ. Լաւ մնացեալ, որ ասի այսպէս մեզաց մէջ ընկերալ՝ ոչուտ չը վատանալէն զատ՝ մեր հոգին եւս կը կորուսանենք։ Դ. Մեր մեռաց մէջ ունենալ Աստուծոյ մեծութիւնը և արժանապատիւ յարգանքը, զոր ապարտանք ասել մեր բոլանդակ կենաց մէջ, որովհետև մեր թեմեռասիտ ապրելուն ապաւեալ ստեղծութեան հետևանք է, քան թէ գաղտագործեան։

Ա. Յս սահմանապատանելոյ խնամապալը պարտաւոր ենք ուրեմն մանկութեան վարժիլ դեռաբոյսի ստեղծութեան, այսինքն՝ ի զուր եւ վարդապատ չը մոռնալ երբեք Աստուծոյ անունը, նոցա նախանձանութիւնը, նոցա արդարանք, սատանայ մասնաձեղաւ և սատանայ գործոց։ Երբ մանկութեան ապարդիսի գործի ուղղութիւն ունենալուն, անկարելի ապագայքին մէջ Աստուծոյ անարժան մոռնալն մեզմէն կը վատ է և

կը դարձուցանէ մեր երեւակայութիւնը վասն գաղափարով և սրատեսոյ ու սիրոյ զբաղմանմբ։ Բարեպաշտ սովորութեամբ անուանած և մեծամեծ ձրիոյ տէր մարդիկ, գեղեցիկ կատարելութեան հասանելով, երբէք չեն յիշեր Աստուծոյ անունը ապականոյ երկիւղածութեան եւ յարգութեան։ Ընտանեն երեւելի ասատեղագէտին հասնար կը սլանամուի թէ՝ ասուանց խորին մտածութեան, ասուանց ուրքի վրայ կանգնելու և գիւարկը հանելու՝ երբէք չէր ուղուանէր Աստուծոյ պաշտելի և տուրբ անունը։

Ալխատեն եւս ստեղակ մի երդումն է, որով մարդիկ կը խոստանան Աստուծոյ՝ որ եւ իցէ գործ կատարել, որուն հասնար ոչ թէ պարտաւորուած են, այլ կամ իրենց բարեպաշտութիւնը և շնորհակալութիւնը ցոյց տալու հասնար, կամ պարտաւորութիւն մի կատարելու հասնար, կամ որ և իցէ մեղքէ հեռանալու հասնար և կամ սկսած գործքերուն մէջ Աստուծոյ օգնութիւնը ստանալու հասնար, կ'ուխտեն ինքնին այս ինչ կամ այն ինչ բանը։ Այսպիսի ուխտագրութեան օրինակը կը տեսնենք Ծննդոց գրքին մէջ,

երբ Յակոբ կը խոստանայ ասելով. «Եւ ուխտեաց Յակոբ ուխտ եւ ասէ. եթէ եղիցի Տէր Աստուած ընդ իս և սպրեցուսցէ ՚ի ճանապարհի յայսմիկ, զոր ես երթամ և տացէ ինձ հաց ուտելոյ եւ հանդերձ զգենուլոյ և դարձուսցէ զիս ողջութեամբ ՚ի տուն հօր իմոյ և եղիցի ինձ Տէր Աստուած, և վէմս զոր կանգնեցի արձան, եղիցի ինձ տուն Աստուծոյ եւ յամենայնի զոր տացես ինձ, տաց քեզ տասանորդս»։ Ծն. ԻԸ. 20–22։

Մեր ուխտադրութեան մէջ եւս պարտաւոր ենք պահել նոյն կանոնները, որոնք կը վերաբերին երդման, և կատարել Հշդիւ մեր ուխտը, երբոր օրինաւոր է. «Եթէ ուխտիցես Տեառն Աստուծոյ քում՝ մի յամեսցիս հատուցանել զոյն, զի պահանջեալ պահանջէ Տէր Աստուած քո ՚ի քէն և լինիցի քեզ ՚ի մեղս. ապա թէ չկամիցիս ուխտել՝ չք լինիցի քեզ ՚ի մեղս»։ Բ. Օրին. ԻԳ. 21։

ԶՈՐԲՈՐԴ ՊԱՏՈՒԻՐԱՆ

«Ցիշեսջիր զոյն շաբաթուց սրբել զնա. զվեց օր գործեսցես և արասցես զամենայն գործս քո. յաւուրն եօթներորդի շաբաթ Տեառն Աստուծոյ քումմ՝ մի գործեսցես ի նմա զամենայն գործս քո»։

ԶՈՐԲՈՐԴ պատուիրանը կը հրամայէ մեզ սուրբ պահել շաբաթի օրը և յաստ կայէս տալ Աստուծոյ այն պաշտօնը, զոր պարտաւոր ենք տալ։ Մենք ճշմարտապէս զԱստուած կը պաշտենք այն ժամանակ, երբոր կը բարձրացնենք առ Նա մեր հոգին և ղէպ ցմառնքը և կը պաշտենք ի բոլոր պատէ, խոստովանելով, որ Նա է մեր Տէրն ու Արարիչը և մենք ստեղծեալ ենք Նոյա առջև, փառաւորելով Նոյա կատարելութիւնները և շնորհակալ լինելով Նոյա ամեն ողորմութեանց համար, ողջալով մեր մեղքերը և քալով մեր առնարժանութիւնը, հայցելով Նոյա գթութիւնը Քրիստոսի անուամբ և յանձնելով զմեզ Նոյա ծառայութեանը, իսկոր-

ընելով նորա օգնութիւնն ու օրհնութիւնը, որուն կարօտ ենք և ուսանելով նորա կամքը, կարդալով նորա խօսքը և մտածելով նորա օրինաց վրայ, զօրացընելով մեզ նորա շնորհքովը և կատարելով նորա պատուիրանքը։

Այս պաշտօնը կարող ենք մենք մատուցանել Աստուծոյ մեր սրտով, որ կ'անուանի Պաղտել հոգեւոր, զոր կը պահանջէ մեզմէն մեր Տէրը։ "Հոգի է Աստուած, կ'ասէ Քրիստոս, և երկիրպագուսոյ նոքա պարտ է հոգւով և ճշմարտութեամբ երկիրպագանել։" Յով. Դ. 24։ Կարող ենք այս ներքին հոգեւոր պաշտօնի հետ միացնել և արտաքինը, որուն մասնակից է մարմինը, յայտնելով մեր հոգւոյ ներքին շարժումը եւ զգացումը արտաքին նշաններով, այսինքն չքնելով, որ է նշան խանարհութեան, ծնրադրելով կամ գետնամած տարածուելով, որ է նշան մեր ոչնչութեան Աստուծոյ առջեւ, արտասուելով, կարդալով, սաղմոսելով, բարձրաձայն աղօթելով և այլն։

Բայց եթէ այս արտաքին պաշտօնը կապուած չէ մեր ներքին հոգեկան պաշտաւնի հետ, այն ժամանակ մեր աստուած-

պաշտամունքը ճշմարիտ աստուածպաշտամունք չէ, այլ կեղծաւորութիւն եւ փարիսեականութիւն, որոյ համար մեր Փրկիչը կը յանդիմանէ եւ կը դատապարտէ Հրէից ժողովուրդը ասելով՝ "Ժողովուրդս այս շրթամբք պատուէ զիս եւ սիրտ իւրեանց հեռացեալ մեկուսի է յիս Նէն"։ Մատ. ԺԵ. 8։ Շատ կարեւոր է մարդոյ համար ներքին հոգեւոր պաշտօնի հետ ունենալ եւ արտաքին պաշտօն։ Ահա պատճառները. — Ա. Մեր սիրտը կը սահանջէ արտայայտել իւր զգացմունքը եւ արտաքին պաշտօնն է բնական եւ կարեւոր, որով կը յայտնուի մեր զնչունն հոգւոյ զգացումը, վասն զի բերանը սրտէն կը խօսի. "Ի յաւելուածոյ սրտի խօսի բերան"։ Ղուկ. Զ. 45։ — Բ. Արտաքին աստուածպաշտամունքն կ'օգնէ մեր բարեպաշտամունքը, կը կերտէ մեր հոգին եւ կը զօրացնէ մեր սիրտը նորոգ զօրութեամբ։ — Գ. Աստուած ինքը կը պահանջէ ներքին պաշտօնի հետ եւ արտաքին պաշտօն։ Եթէ հոգւով պաշտել կը հրամայէ, կը պատուիրէ նըմանապէս եւ բերանով խոստովանիլ. "Եթէ խոստովանեացիս բերանով քով Տէր

զՔրիստոս և հաւատացեալս 'ի սրտի քումդ թէ Աստուած յարեալ զնա 'ի մեռելոց, կենդանւոյն, զի արդարութեամբ յարգանս թողութեան եւ բերանով խոստովանիցիս 'ի փրկութիւն դ։ Հռով. ժ. 9։ Աստուած ինքն կը փարեալի ոչ մենք զինքն փառաւորենք ինչպէս հոգւով, նոյնպէս եւ մարմնով. « Քանզի գնոյց (գնավք) գնեցայք, փառաւորարարէք զԱստուած 'ի մարմնոյն ձերում և 'ի հոգիս դ։ Ա. Կորն. Զ. 26։

Մարդն պարտական է եւ կարող է պաշտել զԱստուած առանձինն, բանալով իւր հոգին Աստուծոյ առջեւ, յայտնելով իւր զգացողութիւնը և կարօտութիւնը, աղօթելով և կարդալով նոցա խօսքը։ Այս աղօթքը կ'անուանի Առանձնական աղօթք։

Մարդ կարող է պաշտել զԱստուած՝ իւր ընտանեաց հետ, այլ շատ կարեւոր է եկեղեցականի մէջ քարեպաշտութեան գործունէութիւնը վասն պահպանելու և Աստուծոյ օրհնութիւնը իրենց վրայ իջուցանելու համար։ Այսպիսի աղօթքով միաբանութիւն կը հաստատուի հօր եւ որդւոյ մէջ, տիրոջ և ծառայի մէջ, ամիկնոջ և աղախնոյ մէջ, առն և կնոջ մէջ։

եւ այսպէս կը պահպանուի խաղաղութիւն, հաւատարմութիւն և սէր բոլոր գերդաստանի մէջ։ Բայց յայտնենք պարտաւոր են մարդիկ միաբանական պաշտօն մատուցանել Աստուծոյ եկեղեցեաց մէջ հոստարակաց բարօրութեան և խաղաղութեան համար և այս աղօթքն է, որ կ'անուանի Հրապարակական Աղօթք։

Հրէից լեղուաւ Շաբաթ բառը կը նշանակէ հանգիստ։ Նոքա պարտաւոր էին յիշել այս օրը, այսինքն որոշել միւս օրերէն եւ Աստուած ինքն պատուիրած էր սուրբ պահել այս օրը, այսինքն հրաժարիլ ուրիշ գործքերէ և բոլորովին իրենց անձը Աստուծոյ ծառայութեանը նուիրել։ Այս մի միջոց էր, որ նոքա հանապազ յիշեն աշխարհի ստեղծագործութիւնը, յիշեն աշխարհի Արարիչը և հեռանան չաստուածներէ և կռապաշտութենէ։ Այս սուրբ մէջ աւարտուած է ստեղծագործութիւն երկնի և երկրի, ծովու և ցամաքի և այլն, վասն որոյ և սոյն օրը ընտրուած է սուրբ պահելու համար։

Շաբաթ օրը Հրէից համար առանձին նշանակութիւն ունէր, ուստի եւ

նոքա. նոյն օրը խաչսա. կը գաղարէին ա-
մենն ընդհանուր և մնանսա. գործքերէ
և մինչև այն ատենն ասատիկ էր այս
գանանապահանութիւնը, որ ապրիլուսն
էր մինչև անգամ կիրակուր պատրաս-
տել. կրակ վառել. և եթէ մէկը փոքր
ժողովէր անատաէն, կը քարկոծուէր։
Այս պատուիրանը կատարեալ բարոյա-
կան է եւ Քրիստոնէիցը հանար անգամ
պարտաւորութիւն է. Հրէից համար, մի
որ յատկապէս Աստուծոյ ծառայութիւնը
նաւիրել և գաղտնի բոլոր ծառայա-
կան գործքերէ։ "Եւ եղեւ 'ի մնանելն
նոքա 'ի տուն ուրուանց Փա-
րիսեցւոց 'ի շաբաթուն ուտել հաց եւ
նոքա ապատեին նմա։ եւ ահա այր ոմն էր
առաջ ջրգողեալ ատաքին նոցա, պատաս-
խանի ետ Յիսուս և ասէ գրագիտաւորս և
Փարիսեցիսն՝ թէ արդեաւն է 'ի շաբաթուն
բժշկել։ և նոքա լուան։ և բռնեաց
հարկանել զմարմնի բժշկեաց զնա և արձա-
կեաց և ասէ ցնոսա. ոչի ուրուք 'ի ձէնջ
եղն կամ էշ անկանիցի 'ի ջրհոր եւ ոչ
զուղղագոյնի հանիցէ զնա յաւուր շա-
բաթուն։ Ղուկ. ԺԳ. 1.6.

Հրէական հարկ է որ նշանակուած

լինի մի օր, յորում Հաւատացեալներս
'ի միասին հրապարակաւ մատուցանեն
Աստուծոյ արժանաւոր պաշտաման։ Եւ շա-
բաթի օրուան յաստուկ պաշտամունք քանի մի
ենշանակութիւն ունի։— Ա. Աստուած ին-
քըն որոշած է այս օրը, որ մարդ մատա-
ղութիւն իւր կրօնական պարտաւորութիւն-
ներն ու զբաղումներս և հոգանայ ազգ
խաղաղասէր ուսմն գործքերով, որով զբաղ-
պարտուած է։— Բ. Այս պատուիրանն
ունի օգուտս և բարութիւն ազգ միայն հա-
գուց հանմար, այլև մարմնոյ հանմար, որ
կարօտ է հանգստութիւնն և որոյ ցաւը
շատով կարող է թուլանալ, եթէ բոլոր
օրերը անընդհատ աշխատանքի նուիրի։
— Գ. Այս պատուիրանը լի է մարդասի-
րութիւնամբ օրական մշակներու, ծառա-
ներու և ամեն աշխատողաց մարդկանց
նկատմամբ, որոնք ծանր աշխատութիւն
ստակ են և յաւելագոյն կարօտ են հան-
գստութիւն։ Եթէ այս հանգստեան
օրը նշանակուած չը լինէր, գաւառի շա-
տերը ապրուստ չունենան ամենչանքով պրկելու
իրենց անձը ամեն ամիս։ Հապա
այս պարզագոյն նշանակութիւնը ինչ
պէս կարող ենք մոռանալ, որ նշանակ-

տուած օրը ամէն մարդիկ կարող են մի-
ամիտոնց մնասելու եւ բնական հաւատա-
բարութեամբ Աստուծոյ առջեւը ներկայա-
նալ։

Քրիստոսէից հանդիսաւոր թեան օրը, փոխանակ շաբաթոց, կիւրակին է, վասն զի այն օրը յարութիւն առաւ մեր Տէրը Յիսուս Քրիստոս։ Քրիստոսի յարութիւնը խոսուս վկայ նշանակութիւն ունի, սուտի և Քրիստոնեայք այս վկայ և առաստուածային գործը շարունակ միտքը պահելու համար՝ որոշած են կիւրակին՝ որ հանդիսաւորուն։ Եկեղեցին սիրաս առաքելոյ այս հրամանը, այս օրը Առաքելոց ժամանակին սկսած, ինչպէս և կը կարդանք առաքելական Գործոց մէջ, աշակերտները կը հաւաքուէին Միաշաբաթի օրը՝ Աստուծոյ խօսքը լսելու և Զօրս առաքելոցն կը պատուիրէ նոյն օրը Քրիստոսէից գուանիրուած ժողովոցի գանձանակ ժողովելու։ «Ըստ իւրաքանչիւր միաշաբաթուն իւրաքանչիւր որ 'ի ձեզնէ անձին իւրում գանձեսցի, որ ինչ եւ յաջողեսցի ոս Ա. Կորն. ԺԶ. Ց։ Դարի երրորդ գարուն մէջ, Կոստանդիանոս կայսեր օրով, շաբաթի աւուր ստեղ, կանոնական կիւրակի-

հաստատուն եղան Խաչի օրը։

Քրիստոնեայք սպասնաւոր են զուրբ պահել այս օրը։ — Ա. Դաղարեալով բոլոր մարմնաւոր գործքերէ, հեռանալով նիւթական աշխատանքէ, որոնք անհրաժեշտ չեն մարդուն և որոնք կ'արգելուն նոյն օրը Աստուծոյ ծառայելու։ — Բ. Այն օրը միշտ եկեղեցի երթալ։ — Գ. Այն օրը գերեզմանին մէջ ասմունք կանգնել աւելի ուրախութեամբ և ջերմ սիրտով մեռածներուն համար աղաչանքներ ընել Աստուծոյ ամենակերպ բարեպաշտութեամբ։ — Դ. Հեռանալ ամէն մեղոյդ զուարճութիւններէ, որոնք բոլորովին անպատշաճ են այս սէրունական սուգ մէջ։

Քրիստոնեայք սպասաւոր են Խաչի օրը եկեղեցի գնալ, հնազանդելով Աստուծոյ կամքը և յարգելով ըստ արժանուն, ինչպէս կը հրամայէ Զարդարդ պատուիրանը։ Այս մասին մեր Փրկիչը ըսաւ ունձը որմնակ կը տայ մեզ Աստուծոյ մէջ։ Առաքեալը, փոխանակ Հրէից սիրտագարդին կամ ժողովարանին, միտքն կը ժողովուէին տաճարին, որուն հրամար են կը խօսի Պաղաս. ապ. գլուխ։

«Եւ մի թողուցուք զժողովս միմեանց, որպէս և սովոր են ոմանք»։ Եբր. ժ. 25։ Ի՞նչ բան կարող է լինիլ առաւել քան զայս քաջալերելն և ապրելն, երբ մենք բարձրաձայն եւ միաբերաբար կը յայտնենք մեր աստուածպաշտութիւնը, մեր հաւատոց շնորհակալութիւնը, մեր սիրոյ զգացումը եւ մեր յուսոյ հաստատութիւնը, զոր պարտիմք Արարչին երկնի և երկրի։ Ի՞նչ բան կարող է առաւել քան զայս արտաքսիչ լինիլ, երբ մենք միաբան մեր եղբարց հետ կը խնդրենք մեր երկնաւոր Հօր օրհնութիւնը, պաշտպանութիւնը և խնամքը, յորմէ կախեալ է երջանկութիւն և ապահովութիւն ազգացոյ։ Ի՞նչ բան կարող է հաւատարիլ այս երեսխստագիտական զգացմանը, երբ շնորհակալ կը լինինք նորա անհուն ողորմութենէն և հրապարակաւ կը խոստովանինք մեր սուրբ արմատը։

Ս. յարիսի հրապարակական աստուածպաշտութիւնը կը ներգործէ մեր եղբարց վրայ, որոյ բարի օրինակ կը լինինք Աստուծոյ սրբոյութիւնը յառաջացնելու. վասն զի հրապարակական աստուածպաշտութիւնը գեղեցիկ միջոց

է Աստուծոյ վարդապետութիւնը ստա-
բաձելու համար, որոնցմէ զուրկ ոչխարն
մնային շատ մնարդիկ, երթալ Գրիգորանէ-
կան երկեղեցւոյ միաբանութիւնը և հա-
ւատաց առ սիրոյ խաղաղութիւնը չը ան-
լեր։

Միաբանականն ստուգութիւնը կ'ապրէ ամեն ան-
հատի վրայ՝ հա-
ւատաց մէջ յաւաղդիանալու և կրօնա-
կան ճանաչողութիւնը լուսաւորելու, կը
զգուշանէ բարեգործութեան և մարդա-
սիրութեան զգացմունքը, կը մտոնէ
եղբայր՝ եղբօր, կ'ուսանի զգիշերա-
գործած մեղքերը, կը մխիթարէ յուսով,
կը քաջալերէ հաւատով, և այսպէս կը
բազմապատկի ամենի եւանդը, երբ
միահամուռ կը լսեն Աստուծոյ խօսքը,
որով միացած է զօրութիւնը՝ քաղցրու-
թեան հետ, և երկնաւոր օրհնութիւնը՝
երկրաւոր փառաբանութեան հետ։ Ռա-
սի եւ իւրաքանչիւր ճշմարիտ Գրիգոր-
ենաց կարդալ է ասել Դաւիթի մարգարէին
հետ. "Ուրախ եղէ ես, որք ասէին քեզ
'ի տուն Տէրուն երթիցուք մեք։ Սաղ.
ՃԻԲ. 1։ Այսպէս կը մնանեն ամենն քա-
ղաքաւանդաստանք մնարդիկ, որոնք կը զգան

միութեանական աղօթքի քաղցրութիւնը։

Եթէ կը փոփոխենք մեծ օգուտ քաղել մեր Եկեղեցի երթալէն, պարտաւոր ենք երթալէն առաջ մտածել Աստուծոյ հաւատեան վրայ, մեր 'ի նմանէ ունեցած լիսլին կախման վրայ, նոցա պարտութեան վրայ, որուն կարօտ ենք, և առ հասարակ ամէն բանի վրայ, ինչ որ Աստուած մեզմէ կը պահանջէ։ Այսպիսի պատրաստութիւնը կ'ոգնէ մեզ ջերմ զգայողութեամբ Աստուծոյն մատուցանելու վայելուչ պաշտօն։ Նմանապէս Եկեղեցւոյն մէջ պարտաւոր ենք լինիլ խորին յարգանաք, ուշադրութեամբ, հեզութեամբ և ջերմեռանդն ցանկութեամբ ընդունելով Աստուծոյ խօսքը մեր սրտին մէջ և անընդմիջապէս 'ի գործ դնելով։ "Որպէս 'ի բաց մեծաբեկալ զամենայն աղտեղութիւն և զչարեալսածս չարութեաց, հեզութեամբ ընդունիջիք զբանն ընդ սերմն, որ կարող է հեցուցանել զոգիս ձեր, զի լինիջիք առնողք բանին և մի լսողք միայն համարեալք զանձինս։ զի եթէ ոք միայն լսող իցէ բանին և ոչ առնող, նման է նա մարդոյ, որ պշուցեալ հպի ընդ երեսս իւր, որ ոչ

նանիյի 'ի Հայելոջ, զի հայեցեալ եւ առեալ զինքն եւ զանոյ սրտար, եւ անդէն մուտ ցաւ թէ որպիսի օր էր ո։ Ցակ. Ա. 21-25։ Իսկ եկեղեցիէն ելնելով պարտաւոր ենք մտածել մեր լսած կինասուս խօսքերուն վրայ, մեր փրկչի անմահ պատարագին վրայ. պարտաւոր ենք աւ մեզ ուղղել Աստուծոյ խօսքը կամ քարոզը, որ ընդհանրապէս կը խօսուի. պարտաւոր ենք քննել եւ համեմատել մեր գործքերը քարոզուած ուսաքնութեանց կամ մեկնութեանց հետ։ Պարտաւոր ենք աղօթել, որ տայ մեզ Աստուած կարողութիւն եւ զօրութիւն ընդունելու եւ գործ դնելու նորա խօսքը, որ կարող է փրկել մեր հոգին։ Մտադրութիւն չը դարձնել այս պարտաւորութեանց վրայ, կը նշանակէ զլուխ ճշմարիտ աստուածպաշտութենէ եւ օգուտ չը քաղել Աստուծոյ խօսքերէն մեր հոգւոյ փրկութեան համար, կը նշանակէ հեռանալ աստուածպաշտութեան նպատակէն եւ երջանիկ ազդեցութենէն։

Քրիստոնեայք, բաց 'ի կիւրակէից, ունին յատուկ տօներ, բայց այս տօնները այնպէս սիրուն լինին, որ արգելք չը

գաւառեան ժողովրդի գործունէութեանը։ Ընդհանուր Քրիստոնէից ուսեալը, որոնք Ցերուսաղէմ կը կոչուին, մեր վերջին վերաբերեալ համար, գրեաւորապէս հետեւեալներն են՝ Մոնոնոր և Ցայգոնոլիան Գրիգորի, Մկրտոլիան, Զարբարեանց, Ցարոնոլիան, և այլն։ Այս ուսեալը նշանակուած են այն նպատակաւ, որ մենք յիշենք և մատաղեցնենք այն անօրինական անցքերը, որոնք մեր Քրիստոնէական հաւատոյ և յուսոյ հիմունքն են։ Բայց յայտնանէ, լուրաքանչիւր ազգային կամ մասնաւոր եկեղեցիներ ունին առանձին յաստուկ ուսեալ սրբոց, որոնք մեր միտքը կը բերեն առաքինի մարդկանց յիշատակը, որոնք ի սէր հաւատոյ՝ կենաց և մահուամբ պահած, տարուած եւ պաշտպանած են քրիստոնէութիւնը լուրաքանչիւր ազգի մէջ, որ եւ եկեղեցին նոցա ուսումնասիրութիւնը կատարելով՝ կը յիշեցնէ նոցա փառաւոր արարքը՝ յարմարնակ հաւատացելոց։ Իսկ ինչ որ կը վերաբերի առաւաւանդաշտութեան միւս մասերուն, պարտաւոր ենք իմանալ որ բաղդն եւս մնաղրութեան արժանի են, ինչպէս են՝ Աղօթք, Աստուծոյ խօսքը կարդ-

դալ, եկեղեցական խորհուրդներ, շարականներ, մաղթանք, քարոզ, և այլն։ Նա, որ քարոզին նշանակութիւն կը տայ միայն Եկեղեցւոյ մէջ, շատ կը սխալի. վասն զի քարոզը միայն մեր միտքը և երեւակայութիւնը գոհացնելու համար չէ, այլ ներքին ուսումն ցանկութեամբ կատարելու և Աստուծոյն մատնելու։ Ով որ մարդոյ խօսքը կը նախադասուէ Աստուծոյ խօսքէն, նա հրապարակական աստուածապաշտութիւնը՝ լոկ զուարճութեան տեսարան կը կարծէ։ Ինչպէս Աստուծոյ խօսքը, նոյնպէս և քարոզը պէտք է որ ունենան եկեղեցւոյ մէջ իրենց պատշաճաւոր տեղը և նշանակութիւնը։ Պէտք է պաշտել զԱստուած հեզութեամբ սրտի, խոնարհութեամբ և ժողովրդին հասկանալի լեզուով քարոզել, առանց որոյ, ինչպէս կ'ասէ Պօղոս առաքեալն, մեր խօսքը վայրապար կը լինի. "Նոյնպէս և դուք եթէ լեզուաբ հաշանակիցէք զբանն, զիարդ ճանաչիցին խօսքն, զի ընկիջիք այնուհետեւ իբրեւ ընդ օդս խօսեցեալք։ Եւ ամենայն ինչ ձեր պարկեշտութեամբ և լաւ կարգին լինիցի »։ Կորնթ. ԺԴ. 9-10։

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՊԱՐՏԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՔ

ԱՌ ՄԱՐԴԻԿ

Մեր պարտաւորութիւնները կամ պարտքերը կը բաժանուին երկու — Ընդհանուր, որը պարտիմք կատարել առ ամենայն մարդիկ, և Յատուկ, որ կը վերաբերի յատկապէս մի քանի մարդոց հետ ունեցած կապակցութիւնց։ Ընդհանուր պարտաւորութիւնները երկու են — Աստուածային և Մարդասիրութիւն բառը, Ս. Գրոց մէջ, քանի մի տեղ կը նշանակի Ողորմութիւն և Բարեգործութիւն։ Այս քրիստոնէական առաքինութիւնց գաղդը կը գտնուի գիրկաւածներու մատ, որոնք ամենայն ջերմեռանդութեամբ կ'աշխատին տուրբ պահել իրենց անձը եւ այսպիսի մարդիկն են, զորս Ս. Գիրքը Արդար կ'անուանէ։ Իսկ երբեմն Արդարութիւն բառը կը նշանակի Բարի սովորութիւն, որով մեր առ մարդիկ ունեցած ամեն պարտաւորութիւնները կը կատարենք, այս և կ'անուանի Արդարութիւնք կեսոլ։ "Որ խրատէ զմեզ մի ուրացուք զամբարշտութիւն եւ զաշխարհական ցանկութիւն՝ զգաս

ուսմամբ և արդարութեամբ և աստուածապաշտութեամբ կեցցուք յաշխարհիս։ Տիտ. Բ. 12։ Բայց այսուհետև Աստուծոյ արդարութիւն քան զամենայն սոյն առաքինութիւնքս, որում պարտաւորք եմք ամենեքեան հաստատեալք՝ ինչ որ պարտ եմք և չէ զգիտել զոք ոչ կեանքէ. ոչ գոյքէ և ոչ պատիւէ։

Մարդոյս պարտաւորք է արդար լինիլ, վասն զի Աստուծոյ գոյնքդ ամենաճիշդ կերպով կը պահանջէ այս պարտաւորութիւնը, ինչպէս և Տաճարաքանանց պատգամաւոր երկրորդ ստիպողակը ընդհանրապէս հիմնուած է արդարութեան վրայ, որով պարտինք հաստատեալ մեր ընկերին ամեն ազատ և երբեք չը վնասել։ Զոլոս առաքեալն յայտնապէս կը պատուիրէ. "Արդ՝ հաստատեցէք խրատքանչիւր զպարտաւորս։ Հռով. ԺԳ. 7։ Նա կը յայտնէ նմանապէս, որ անիրաւներդ կարող չեն ժառանգել երկնից արքայութիւնը։ "Եթէ ոչ գիտէք, զի անիրաւք զարքայութիւնն Աստուծոյ ոչ ժառանգեսցեն։ Ա. Կորն. Զ. 9։ Եւ այս պատճառաւ զԱստուած կը ներկայացնէ վրէժխնդիր անիրաւներուն. "Մի՛ զանց առնեք և զվրէժ մերիդ

յայդմիկ վերապրիլ, քանզի վերժամանդ էր Տէր 'ի վերայ ամենայնի այդորիկ, որպէս յառաջագոյն ասացաք և եղաք վկայութիւն »։ Ա. Թէս. Դ. 6։

Մարդկային միաբանութիւնը կամ ընկերականութիւնը կարող չէ յարատեւել, եթէ չը կատարէ աստուածային սպասաւորութիւնները և եթէ միաբանութեան անդամները միաս հաստատեն միմեանց և չը հաստատեն իրենցմէ պահանջուած պարտքը։ Արդարութիւնն է հիմն կարգի և կապ միաբանութեան։ Նա է միաբանութեան առաջին առաքինութիւնը, առանց որոյ միւս առաքինութիւնները լոկ ստուերներ են. օրինակի համար՝ առանց արդարութեան՝ բարերարութիւնը միայն կեղծաւորութիւն կը լինի, եթէ յառաջացած է զգայղութենէ, չը տալով այլոց իրենց պատկանաւոր վարձը։ Արդարութիւնը պէտք է որ կապուած լինի աղղութեան հետ, այսինքն մարդիկներէն չը պահանջել միշտ այն բանը, ինչ որ բաղաքական օրէնքները և արդարութիւնը իրաւունք կը տան պահանջելու։ Շատ դիպուածներ կան, որ մենք պէտք չ'է գործ դնենք մեր իրա-

ունքը, վասն զի գիտենք մենք որ մարդկային օրէնքները անկատար են և չունին նախատեսութիւն ամեն պատահմանց համար։ Նոքա միայն կը զգուշանան մեծամեծ անիրաւութիւններէ, և շատ անգամ պակասութիւն կարող է յառաջ գալ, եթէ մենք խստութեամբ դործ դնենք մեր ընկերին նկատմամբ՝ մեզ տրուած իրաւունքները։ Այս հիմանց վրայ ասուած է Լուսաւորչոյ այս ճշդմարիտ առածը. Սոսոմ իրաւ, սոսմա ինի ուրիս, այսինքն՝ Խիստ իրաւանէ՝ խիստ անիրաւութիւն է։ Աւետարանը բացարձակապէս կը զգուշացնէ մեր մէջ այս ուղղութեան հոգին, կը չարժէ մեր սիրտը այնպիսի զգացումներով, որ դատապարտեցնենք մեր իրաւունքը, ինչպէս Ս. Գրոց մէջ օրինակ տրուած է Աբրահամի և Ղոտի իրարմէ բաժանումն։ Ահա այս ուղղութեան հոգին է, որ շատ անգամ չը թոյլատրեր մեզ տպահանջել մարդիկներէն՝ ինչ որ մարդկային օրէնքները կը թոյլատրեն պահանջելու. «Ասէ Աբրահամ ցՂոտ, մի լիցի հուսկ ընդ իս և ընդ քեզ, և ընդ հովիւս իմ և ընդ հովիւս քոյ, զի ազգք եղբարք եմք մեք, ոչ

աւտդիկ երկիրդ ամենայն առաջի քո է. մեկնեաց յինէն, թէ դու յահեակ, եւ յաջ, եթէ դու յաջ, եւ յահեակ ։ «Եւ արդ ամենեքեան իսկ վաստակաւորք թիւն է ձեզ. զի գաստատանաք իսկ գան ի միջի ձերում, ընդէր ոչ դուք զարկիք եւ ոչ դուք սատակեալ ենիք ։ Ծնդ. Գ ժ. 8_9։ Ա. Կոր. Զ. 7։

Քրիստոս առաւել քան զաշակերտեալսն ոչ ասէր արդարութեան եւ ուղղութեան կանոնը, որ կը վերաբերի մեր ամենն պարտաւորութեանց առ մարդիկ։ Ա յս արդարութեան կանոնը պարզ է եւ միանգամայն գիւրաւ դիւրադրելի. «Զամենայն զոր միտնգամ կամիջիք, թէ արասցեն ձեզ մարդիկ. այնպէս արարէք եւ դուք նոցա. զի այդ իսկ են օրէնք եւ մարգարէք ։ Մատ. է. 12։ Ա յսինքն կամեցէք մարդկանց ոչ թէ այն՝ ինչ որ ձեզ կերպով կամենալ կը տայ, այլ այն՝ ինչ որ արդար է և ուղիղ. արարէք այն՝ ինչ որ կը գանկացիք, որ ուրիշ ձեզ առնելիս ։ Հեթանոսաց մէջ եւս կը նշմարուի այս կանոնը, բայց կիսատեալ եւ ագրգռական ձեւով. վասն զի հեթանոսք կ՚ասէին. «Մի ցանկար եւ մի առնիր այ-

ըց, ինչ որ չէք ցանկար, որ այլք ձեզ առնեն »։

Արդարութենէն յետոյ երկրորդ ընդհանուր պարտաւորութիւնն է Սէրը։ Սէր բառը Ս. Գրոց մէջ շատ անգամ կը նշանակէ սէր առ Աստուած և առ ընկերը, ինչպէս կ'ասէ Պօղոս առաքեալն. « Եթէ ես լեզուս մարդկան խօսիցիմ և ըզհրեշտակաց և զսէր ոչ ունիցիմ, եղէ ես իբրեւ զպղինձ, որ հնչէ, կամ իբրեւ ըզծնծղայս, որք ղողանջին »։ Ա. Կորն. ԺԳ. 1։ Վասն զի այս երկու զգացողութիւնքն երբը անբաժան կերպով իրարու հետ կապուած են. իսկ Տանտրանանց պատգամոց մէջ կը նշանակէ միայն սէր առ ընկերն, որ է ջերմեռանդութեամբ կամենալ երջանկութիւն ընկերին և առնել բարի։

Այս սիրոյ կանոնն է, զոր կը տայ մեզ մեր մարգարէր Փրկիչն « Եւ սիրեսցես զընկերդ քո իբրև զանձն քո »։ Մատ. ԺԲ. 19։ Ինչ ընկերին պէտք է որ լինի այնքան ջերմեռանդն և գործնական, որքան կը փափաքինք, որ մեր ընկերները ունենան առ մեզ։ Պէտք է որ փափաքինք և փարատուինք նոցա համար. ամեն

գոն, ինչ որ կը ցանկանք ուղիղ դատողութեամբ որ կատարեն ոչքս մեզ հաճելի։ Ընդ սահմանով՝ ապարտինք հանկարծակի սմենն մարդ, առանց խորհրդութեան, չը նայելով՝ ամ հարատութեան, ոչ սահմանին, ոչ կրօնքին, ոչ ազգանդին, և ոչ երկրին, ուր ոչքս կը բնակին. վասն զի՝ ոչքս սամենքը ունին մի և նոյն ծագումը, մի և նոյն բնութիւնը, մի և նոյն ընդունակութիւնը և մի և նոյն կոչումն։ Հիմանապ, նաև նոյն խակ Սրբոյն Գրիգոր, կատարելապէս չիրն ճանաչեր ընդ բարի նշանակութիւնը, ուստի եւ ընկերը կը հանարէին միոյն իրենց ազգականքը. ծնող բը. դրացիքը և իրենց քաղաքացի ները։ Գրիգոր Աստուածաբանական գեղեցիկ առակի մէջ կ'ուսուցանէ մեզ ընկերարութեան կանոնը. Սամարացին կ'ուզնէ Սրբոյն Գրիգոր և նորա կարուութիւնը կը լցուցանէ, թէպէտև նա ուրիշ ազգէ էր, թշնամի Սրբոյն Գրիգորեանց և միանգամանցն կրանքով կ'ուրանար նոցա կրանքին։ Այս առակը կը միջոցանէ Գրիգոր սպասուածքին այսպէս. «Գրնա, ասրսն ղոյն» Զ. ասկ. գ. 29—37։

Այս սեղան է ճշմարիտ կոչ միարան

նուիրեան, ինչպէս կ'ասէ և Պօղոս առա-
քեալն. «Եւ 'ի վերոյ ասացեալսն զամենայնսն
զսէրն, որ է զոյգ կատարելութեան»։ Գր.
14։ Սէրը կը ճնանի հեղգութենէ, կը բը-
ժշկի և կը թեթեւցնէ անուանեալներու ներգա-
թիւնները։ Սէրը կ'օգնէ և կը բանայ մեր
ընդունակութիւնը կատարելու մեր պար-
տականութիւնները յոգնութեան հաստատու-
կամութեան, ինչպէս կ'ասէ. «Ճաս է կա-
տարումն օրէնաց»։ Հռոմ. ԺԳ. 9-10։

Մեր հաստատ կ'ուսանինք մեզ, որ
սէրն է մեր ամենասուրբ պարտականութիւնը, մեր միտքը բեռնալով, որ Աստուած
ամենն մատրգիմ մեզի արքունեաւ ասելն է.
«Զարար 'ի միոջէն զայսոցանէ զամենայնէ
ոչգործիսն, քանզի իսարար 'ի վերոյ ամենայն
երկնային երիցեր»։ Գործք. Ի. 17-26։ Ա. յա-
սիրոյ պատուիրանին հաստատ է որ կ'ա-
սէ՝ զԱստուած սիրողը կը սիրէ նոյնպէս
և իր եղբայրը։ «Եւ զոյգս պատուիրս սա-
հմանեալ ասա 'ի նոսանէ, զի որ սիրէն զԱստ-
ուած, սիրէն նաև զեղբայրս իւր»։ Ա.
Յովհ. Դ. 21։ Մեր հաստատը կը դրս-
հանէ մեզմէն ինքնասիրութիւնը, որ ոչինչ
ապացոյց չունի հաստատութեան ապրելու
մեռնելու հաստատ՝ զոյգ Աստուած։ Այս-

ցուած է մեզ։ «Զգեցարուք որպէս հեռուտ ընտրեալք Աստուծոյ՝ սրտիւք և սիրեցեալք, գթութիւն, զողորմութիւն, շնչելութիւն, զերկայնմտութիւն և այլն»։ Կող. Գ. 12–15։

Սուրբ Գիրքը կը յայտնէ մեզ, որ սէրն է. — Ա. Աստուած կապը, որ սէնքը է Գրքատուին քարոզը անդամները դէնէնան միութեանց հետ. «Ամ գրուք մարմին Գրքատուին էք և անդամք անդամոց նորա»։ Ա. Կորն. ԺԲ. 25։ «Եւ ի նոսա և գաս յիս, զի եղիցին կատարեալք ի միս»։ Յովհ. ԺԷ. 25։ — Բ. Նա է նպատակ Աստուածի. «Քանզի գրեալ է զայսոսիկ ասեմ ի սրտի սրտէ, ի միտս քարեաց և յանկեղծութիւն հոգւոյ»։ Ա. Տիմ. Ա. 5։ — Գ. Նա է յայտնի նշան Գրքատուն։ «Ցայսմ գիտասցեն ամենեքեան եթէ իմ աշակերտք էք, եթէ սիրիցէք զմիմեանս»։ Յովհ. ԺԳ. 35։ — Դ. Նա է նշան, որով կարող ենք ճանաչել զմեզ, որ փրկեալ եմք Հանապազապէս վրայ ենք. «Մեք գիտեմք, զի փոխեցաք ի մահուանէ ի կեանս, քանզի սիրեմք զեղբարս։ Իսկ որ չսիրեն, մնանէն ի մահուանն մեռեալ»։ Յովհ. Գ. 14։ Ա. Քրիստոսի հան-

աստղ որպէս մարգարէութեան օրինակ կը տայ մեզ զԳիւրիատոս, որ յանհուն սիրոյ շարժեալ անգադար կը շնչէր, որ ամենեսեան օգնութիւն մատուցանէ մարդկութեան. «ԶՅիսուս, որ ի Նազարէթէ, զոր Աստուած հոգւով սրբով և զօրութեամբ, որ շրջեցաւ բարի առնել և բժշկել զամենայն ընչեալս ի սատանայէ, զի Աստուած էր ընդ նմա։ «Զանգի գիտէք զնորհաւետ տեսութիւն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, զի վասն ձեր աղքատացաւն, որ մեծատուն էր, զի դուք նորա աղքատութեամբն մեծասիք։ «Սմենայն որ ի նմա է հաստատուեալ՝ ոչ մեղանչէ և ամենայն՝ որ մեղանչէ՝ ոչ ետես զնա և ոչ ծանեաւ զնա։ «Զի գլանցիք սիրով, որպէս Աստուած սիրեաց զմեզ և մատնեաց զանձն իւր վասն մեր պատարագ և զինուորութիւն Աստուծոյ ի հաստատութիւն։ «Զատուութիւնն նոր տամ ձեզ, զի սիրիցէք զմիմեանս, որպէս սիրեցի զձեզ և դուք սիրեսջիք զմիմեանս։ Գործ. ժ. 38։ Բ. Կորնթ. Ը. 9։ Ա. Յովհ. Գ. 16։ Յովհ. ԺԳ. 34։ Եփես. Է. 2։

Այս ուսեալն կը տեսնենք ահա որ միայն իւր անձը և իւր անձի օգուտը

մեռածող մարդը հետի է սիրոյ պատուիրանէն և կանուանին Խնամքը։ Հետի է նաև Հոյնպէս արքայութենէ, հետի է կեանքէ և քրիստոնէական յոյսերէ, ինչպէս հետի են եղբայրասիրացը և շարագործը։

Թէպէտև սիրոյ սերմն բնականապէս կար մարդոց սրտի մէջ և Հին Կրտակարանի մէջ հաստատուած էր՝ որպէս պատուիրան, բայց Ցիսուս Քրիստոս առաւել լուսաւորեց սիրոյ պատուիրանը և անուանեց նոր։ — Ա. Որովհետև հաստատեց առաւել զարիզ պատշաճութեան վրայ։ — Բ. Որովհետև իւր կեանքով ցոյց տուաւ նոր օրինակ և նոր կատարելութիւն։ — Գ. Որովհետև ստանձնեց մեր սրտի մէջ բնական սիրոյ զգացումները, որոնք մոլար կիրքերով թմրեալ էին։ — Դ. Որովհետև՝ նաև հետացուց այն մոլորութիւնները, որոնք փոխեցուցեալ էին սիրոյ պատուիրանը, ինչպէս կը տեսնենք այս ամենը բացատրուած Մատթէոսի Աւետարանի մէջ. "Լուսաւորեցէք ապաքէն, զի ասացաւ՝ սիրեսցիս զընկերս քո և ատեսցիս զթշնամին քո։ Ես ասեմ ձեզ՝ սիրեցէք զթշնամիս ձեր և զայն»։ Մատ. Ե. 43—48։

Սակայն առ քնկերն իւր կատարեալ լա-
կատարութիւնքով ասէր ոչ թէ զինեալ. — Ա. Զրոյ.
առանց անիրաւութեան, առանց շահա-
սիրութեան։ Պարտաւորք եմք սիրել եւ
ծառայել մեր ընկերին շարժառաւ զինեալ
լոյսն սուրբ սիրոյն. "Եթէ սիրէք զոսա որ
սիրեն զձեզ զինչ շնորհն է ձեր. զի եւ
մեղաւորքն սիրեն զսիրելիս իւրեանց. եւ
եթէ բարի առնիք բարերարացս ձերոց.
զոր շնորհն է ձեր. զի եւ մեղաւորքն զնոյն
գործեն։ Եւ եթէ տայք վասն այնոցիկ.
յորոց ակն առնիցիք առնուլ. զոր շնորհն է
ձեր. քանզի եւ մեղաւորքն մեղաւորաց
վասն տան զի ածգրեսցեն առցեն զիշխաւ։
բայց սիրեսցիք զթշնամիս ձեր եւ այլն։
"Եթէ առանց կենդանաւորութեան։ Զոհ.
Զ. 32—35։ Հռով. ԺԲ. 5։ — Բ. Սիրոյ
առաքինոյն ոգէն է որ ամենայնիւ իւր մեջ
ամենն մեռոյցիկ. թնչ ասասիանի որ լինիցեն.
նաեւ մեր թշնամիքդ։ Լանեաք՝ թէ ինչ
ոգի ես դու յանգիցանես Զիտաս եւ կրնամիտաւսկ
Եբրայեցւոց վերոյգաւսկ ունեցդ, որոնք Սի-
գիոնի ոչ ունիր զ ազատութիւնի հոգեւոր հան-
կարտաւսկ՝ չարամիտեցեան աւերմանէ։ Ասիոնի
դիմանի զ հարիւրապետութիւնքն։ Զոգոտ
տարբերանի կը սիրաւորիցի բարի առնել

ամենուն. «Ա. յաւ Հիսուս. միջոցիս ժա-
մանակս 'ի ձեռս է՝ գործեցուք զգործս
սա. ամենեսին, մանաւանդ սա. ընտանիս
սնն հաւատոց»։ Գաղ. Զ. 10։

Գ. Սէրը պէտք է որ լինի կորգաս։
Մենք պարտաւոր ենք նոցա միայ սէր
լի հոգ. և խնամք տանիս, որոնց հետ
միացած ենք արիւնով, բնութեամբ և
սրիշ պայմանով։ Ա. յս հիսամբ մենք
իսպառ ած ենք մեր ծնողաց հետ, մեր
բարեկամաց և ազգականաց հետ, մեր
ազգակիցներու և գրացիներու հետ, ո-
րոնք ունին մեզ հետ մի հաւատ. սա-
սի եթէ սոքա ոչ ոչ չսի կարող են օգ-
նութեան, նախ իրենցմէ պարտիք սը-
սել։ «Գործեցուք զգործս սա. ամենե-
սեան, մանաւանդ սա. ընտանիս հա-
ւատոց»։ Գաղ. Զ. 10։ Բայց 'ի մերձաւոր
հայրապետութենէն՝ պարտիք ունենալ
սէր ընդհանուր օգտի համար. ուստի
մեր ազգացոց հետ միաղմած միութան-
թիւնը աւելի նախապատիս պիտի հա-
մարիմք քան թէ այն փոքրիկ միութան-
թիւնը, որով կապուած ենք միայն քանի
մի անձանց հետ։ Մենք պարտաւորենք,
հարկը պահանջած ժամանակ, մանաւ-

ւորը զոհել ընդհանուրի, փոքրը՝ մեծին և այն։ Ա. յանձնն մենք պարտաւոր ենք Աղգի օգուտը նախապատիւ համարիլ մեր գերդաստանի եւ բարեկամաց օգուտէն, և ընդհանուրը մարդկութեան շահը՝ Աղգի շահէն։ Վասն զի՝ ընդհանուրին գիտակցով՝ չեմք կարող ճշմարտապէս ծառայել մեր ընկերին։ Ա. յս նշանակութեամբ խիստ գեղեցիկ ասած է եւրեւելի առաքն մարդիկներէն մէկը, որոնն կարող ենք ձայնակցիլ։ "Ես կը սիրեմ իմ գերդաստանը առաւել քան իմ անձը, իմ հայրենիքը՝ առաւել քան իմ գերդաստանը, բայց առաւել կը սիրեմ մարդկութիւնը քան իմ հայրենիքը։

Դ. Աերը պէտք է որ լինի գործունեայ, մեծահոգի եւ հաստատուն. "Որդեակք իմ, մի քանիւք եւ լեզուաք սիրեսցուք, այլ արդեամբք և ճշմարտութեամբ։ Ա. Յովհ. Գ. 18։ "Ա. յլ ըղբարիս գործել մի հեղգասցուք։ Գաղ. Զ. 10։

Ե. Աերը պէտք է որ իւր սկզբամբ աստուածային լինի, որովհետեւ մարդկանց սէրը բազմաթին հիմնուած է նոցա համակրութեան վրայ եւ իրենց օգուտի

վայ. իսկ քրիստոնէական ընկերութիւնը պէտք է որ իւր ծագումն աստուածապրութենէն առնէնայ, այսինքն մեր Հնարհակալութենէն՝ Աստուծոյ ցուցած ազգութեանց համար։ Պէտք է որ ըմբռնենք այն մեծ դաղափարը, որ Աստուած ընտրած է մեր նման մարդիկը՝ պինքը ներկայացնելու աշխարհիս վրայ. և ընդունելու մեզմէն այն սիրոյ վկայութիւնը, զոր պարտինք ցուցանել, սիրելով մեր եղբայրը. "Սիրելիք, եթէ Աստուած այնպէս սիրեաց զմեզ, ապա եւ մեք պարտիմք զմիմեանս սիրել։ Ա. Յովհ. Դ. 11։

Աստիճան պայմաններով ընկերութիւնը կը դառնայ տարբ զգացողութիւն և տարբ կապ, որ ամենեւին չը լուծուիր կամ քակուիր։ Մերը ուշ թէ մեզ կը հեռացնէ մեր նեղքին հոգեւոր կապակցութենէն, զոր կ'անուանենք Բարեխոսութիւն, այլ ընդ հակառակն՝ աւելի կը բանայ մեր սիրտը բարեկամութեան համար, կաղդէ մեր վրայ բարեխոսութեամբ առ բարեկամութիւն, կը ծնանի մեր մէջ հեզութիւն, ուրախութիւն եւ ցնծութիւն։ Քրիստոս ինքն սիրեց զՆ.աղարոս և զՅովհ

հանձնէ յառուկ սիրոյ։ Եւ լացուս Պա-
ղատոսի վերայ և Հրէայք ասացին. «Տե-
սէք. որչափ սիրէր զնա»։ Յով. ԺԱ. 35
—36։ Յովհաննէս առաքելոյն կ'ա-
նուանի սիրելի աշակերտ Յիսուսի. «Դար-
ձաւ Պետրոս եւ տեսանէ զաշակերտն,
զոր սիրէր Յիսուս, զի երթայր զետին հե-
տեւ»։ Յով. ԺԱ. 20։ Յովնաթան կը սի-
րէր զԴաւիթ իւր հոգւոյ պէս. «Եւ ե-
զեւ խրթև վասնճանեաց զիսանին ընդ Ա-
ւուղայ և ոգի Յովնաթանու կապեցաւ
ընդ ոգւոյ Դաւթի և սիրեաց զնա Յով-
նաթան ըստ անձին իւրումն»։ Ա. Թագ.
ԺԸ. 4։

Բարեկամութիւնը մեծ ազդեցու-
թիւն ունի մեր վարուց եւ երջանկու-
թեան վրայ, ուստի և մենք պէտք չ'է
որ մնատենք մեր բարեկամաց մէջ բնա-
կան հաւասարութիւն և պատուաստական
ծառայութիւն, այլ առելի պարտիմք
մինուսել լուսաւորեալ միտք, առաջ
դատողութիւն, ճշմարիտ հաւատ եւ
ազնուութիւն առաքինութեան. «Եւ մի
ընդ ինքեան լծոցիցք անհաւասարից, քանզի
զի՞նչ հաղորդութիւն է արդարութեան
ընդ անիրաւութեան և կամ զի՞նչ հա-

աստուածութիւն է լուծոյ ընդ խուսափի և կրսեմ զի՞նչ վիճակաւորութիւն է գրիչաստուծոյ ընդ Բելիարայ և կրսեմ զի՞նչ վիճակաւորութիւն հաւատացելոյն ընդ անհաւատի և կրսեմ զի՞նչ համաձայնութիւն է տաճարի Աստուծոյ ընդ մեհենեաց. զգուշացէ՛ն զձա՛ք տաճար Աստուծոյ կենդանւոյ էք՝ որ ասացեալ է Աստուած. Բ. Կորն. Զ. 14–16. «Ելէք իմ՝ 'ի հաւատացեալս երկիրի, զի՝ ոչ ասացին նոքա ընդ իս»։ Սաղ. Ճ. 6։

Թէ՝ նոսա՛ ոչ հետ սպասաւորս չ'ենք ընտանեաբար վարուիլ և բուռ ուսանելոյն հաւատոյ ընծայել, քանի՝ որ նոքա կ'ատեն մեզ և կը խորհին մեզ վնասել, այլ սպասաւորս ենք Հանդերձեալ արքային մերձաւորս, առնել նոցա բարութիւն, հեզութիւնս սպասաւորանալ, ներողութիւնս խօսիլ նոցա վրայ, պատրաստ լինիլ Տառապեալ՝ երբ հարկ է, աղօթել նոցա համար, ընդունիլ սիրով՝ երբ կը գթանն մեզ, ջանալ զարթուցանել նոցա մէջ խաղաղութիւնն զգացողութիւնները։ Սորա համար է որ կը պատուիրէ մեզ մեր Փրկիչն ասելով. «Սիրեցէ՛ք զթշնամիս ձեր, օրհնեցէ՛ք զանիծիչս ձեր, բարի արարէ՛ք ատելեաց ձերոց»։ Մատթ. Ե. 44–45։

[illegible]

Մարդ օգնելով իւր ընկերին մը կամ ուրիշ Աստուածոյ կամքը, որ յայտնուած է.—Ա. Ազգմասնակցիլ, գրով կը կարդանայ, երբոր կը ասէ՝ ազգ բաստատեմ մեջ։—Բ. Տեսանելով մարգարէին ան հաստատուած վիճակը, որ է հեռատեսութիւն ընդ հանուր մարդկային ընկերութեանմեն, և յաջորդ մասնաւոր ընկերութեան զգացմունքը ապաստանելոյ մեր գլուխը մեռելոց ցնծալ։ Մասնաւոր կերպով Աստուածոյ ուրիշ է, որ մեկի հոյլոցաս մեռնելոյ յետոյ մարդ չարուցանելոյ։ Զի ոչ մեռելոց հանդերձ խոսակցիցի ոմն։ Ձեզ դեռ մեռեալ, ազգ հաստատուած մարդկանց ոչնչանալ մարդկանց։ Ձեզ աստուածաբանեալ։ Զի նոցա աստուածաբանեալ։ զի և նոցա աստուածաբանեալ։ Զի ձեզ աստուածաբանեալ։ զի և

զնոցի հոգաւորութիւն՝ արդէն և գրեալ է թէ՝ որ զբաղումն էաւ՝ ոչ տառապեցաւ և որ զանկուն էաւ՝ ոչ նուազեցաւ։ Բ. Կորն. Ը. 13-16։ Ա յսոսիկս կարող է ազգաւոր մեծանալ հարստութիւն, մէկին բարեբարութիւնը և միւսին ինքը հակու

կանիցեմ »։ Եսայ. ԽԲ. 6–7։ « Զբարե-
բարութիւն և զհաղորդութիւն մի՛ մո-
առանայք, զի ընդ այսոսիսի պատարագս
հաճի Աստուած »։ Եբր. փ. 16։ Քրիստոս
կ'ուսուցանէ մեզ Աւետարանի մէջ, որ
պիտի յիշէ այն բարութիւնը, զոր մարդ
կ'առնէ աղքատին. « Պատասխանի տայ.
ցէ թագաւորն և ասասցէ ցնոսա, ամէն
ասեմ ձեզ, որովհետև արարիք մինում
յեղբարցս այսոցիկ փոքրկանց՝ ինձ արա-
րիք »։ Մատ. ԻԵ. 40։

Ողորմութիւնն է ամենէն աւելի օգ-
տակար եւ բարի գործք, որով կարող
ենք գործ դնել մեր կոյքը։ Ի՞նչ զգա-
ցողութիւն կարէ հաւատարիլ այն զգա-
ցողութեանը, զոր կը ծնանի մեր մէջ
ողորմութիւնը. մինչդեռ աչքարհոյին
ցանկութեան և փարթամութեան հա-
մար գործ դրած կոյքը և ստացուածքը
կը տան մեզ միայն ունայն կսծոյք եւ
շատ անգամ կը թողուն մեր մտաց մէջ
դառն յիշատակ։ Բարեգործութիւնն է
պէտքեցիկ ճանապարհ, որով կարող ենք
մխիթարել նեղեալները, դժբաղդները
եւ կարօտեալները, որով եւ կարող են
նոքա օրհնել նպաստիչնամութիւնը։ Ես

է միջոց՝ նոցա սիրտը գրաւելու, տարա-
բաղդ եղբայրներդ մեզ հասնար աղօթքի
հրաւիրելու և այսպիսի ժամանակաւոր
գործքերով Աստուծոյ օրհնութիւնը քա-
տանալու։ «Ցնա՛ւք եւ տայցի ձեզ՝ չափ
բարեաւք, թաթաղեալն, շարժեալն, պեղեալն
տայցին 'ի գոգս ձեր, նոյնին չափով, որով
չափով չափիք, չափեսցի ձեզ»։ «Ա՛յլ
կարող է Աստուած զամենայն շնորհս առ-
առաւելուլ 'ի ձեզ, զի յամենայնի յամե-
նայն ժամ զամենայն բաւականութիւն
ընկալեալ՝ առաւելուցուք յամենայն գործ-
ոց բարութիւնն, որպէս եւ գրեալ է՝
սփռեաց և եհան անանկաց, արդարու-
թիւն նորա մնայ յաւիտեան։ Ա՛յլ այն
որ սերմանէ սերմանողին սերմանահանայ և
հաց 'ի կերակուր պարգևեսցէ և բազ-
մացուցանէ զսերմանիս ձեր»։ Ղուկ. Զ. 38։
Բ. Կորն. Թ. 8—12։

Վերջապէս կը պատուհիր որ մենք
մեր հարստութիւնը կը կրօնականենք
կամ կը թողուենք մեր մահէն յետոյ,
բայց երբ ապրողութեան հասնար գործ
դնենք՝ կը տանենք մեզ հետ յաւիտենա-
կան աշխարհը. «Փոխ տայ Աստուծոյ՝
որ ողորմի սնանկին և շատ տրոց նորա

հաստատեցէք նմանապէս։ Առակ. ԺԳ. 17։ «Ան-
ձին իւրում՝ բարի գործեցէք ապրելոյ ։
կորուստեն զմարդիս իւրոյ ոչինչ առնուցուս։»
Առակ. ԺԱ. 17։ «Գանձեալ սանձաց հիմն
բարի՝ ի հանդերձեալսն, զի բուռն հնար
կանիցին զՀաւատիս կենաց։» Ա. Տիմ. Զ. 19։

Իւրոքանչիւր մարդ իւր հիւրասրա-
հեան չարիով զարդարուր է զարդեղեն-
հիւնն զանելով մանաւանդ հարուստ ան-
ձը։ Մարդ չը կրայ, որ զարդարանքուած
չը լինի փառաւորեալ ոսկիով և սանդ-
հարդով զարդարուած հիւնն, որ օգտակար
է միանգամայն և իւր անձին։ Պողոս ա-
ռաքեալն կը պատուիրէ ոչ միայն ծանր-
րաբեհիւն չը դառնալ այլոց, այլև աչքա-
տիլ տալոց զանձնոցս. չնորհ կարելոյ հիւն
ունենալ։ «Վասն սակեղծոյն գործել մեզ
զօր իւրոքանչիւր զբարիս, զի բան ախան իսկ
տալ ումեմն պիտոյ իսկ։» Եպես. Գ. 18։
Այս հարցանանայ մեզ եղած զարդեղեն-
հիւնքը ասելն բանիւ հեռանկարին է, ինչ-
պէս էր. այլի գիտէ լուսնան, դեր գրիչքը
հարուստանալու առաջին ասելի մեծ հա-
մարեցոյ։ Ա. այս զարդանքի մի գեղեցիկ բա-
նաստեղծութիւն է այն մարդիկանց համար
որոնք ազատական վիճակի մէջ կը գտնուին

Արդ տարեւ՝ կամ ապրանքներ, որոնք առաջ բան չունին, բայց կարող են օգնել իրենց ընկերին՝ յոյսանելով այլոց նորա կարօտաւորմամբ եւ միմեանցելով նորա հատուցմամբ։ Զ. քարտարներդ կարող են միաձայնութեամբ աշխատասիրեան մէջ, արհարդանել եւ խնամել հիւանդաց հիւանդութիւնքն եւ կարեւորել անմեղութիւն հոգեւորներ՝ որոնք չունին ամուսնութիւն եւ մեծ են քան զմեզ առաւել արդարութեամբ։

Ը. որդի արդարութեան խոհեմութեամբ հիմնարկեալ ապրեցարուք։ Ամենաշնորհ փառքն ամենակալին, որոց կամաւ արդարոքն՝ ընտրեալ միջոցաւ արամ կարարեալ ապրեցան։ Եւ հաղորդութեամբ երկնից։ ապ հիմնարկեալ եւ ապրեցարուք ուրախ առնել ապրեցարուք։ «Ի տարբերութիւնս արարեալ եւ յանդգնութեան այս արարեալ մի առ հարկի եւ արուեստիս։ քանզի զարուեստս զարարեալս ասասցուք։ Եւ ասասցուք՝՝։ «Զի եկեղեցի յանդգնութիւնն ա. ասացի կոչ։ քան զարդին զնդանեալն եւ այլ մեզ բան չարդիս։ Մի տարեալ մեզ ի երկիր եւ ի երկնից։ ի միոյն։ ասաց, զի կարող է ասելոյս բնակիչ։ անունդ։ քանզի ոչ գիտասցուք զնոսա կարարեալ ծնանիցի բնիկ։ Ասաց՝՝։

28. Ի. Կոր. Թ. 7. Ը. 12. Ողորմութիւնը պարտաւորութիւն է ասելիք նմանապէս Աստուծոյ սիրոյ հաւանութիւն. «Եւ որ սրբութեան վասն ի փոքրկութեան յայսպիսեաց բաւական մի ցաւոյն ըստ վիճակն յանուն աշակերտի, ամէն ասեմ ձեզ. ոչ կորուսցէ զվարձս իւր». «Զոր թնջ առնիցիք, ուրեմն մեռաք զարքունութիւնս, իբրեւ Տէրն և ոչ իւրեանս մարդիկն». Մատ. ժ. 42. Կող. Գ. 23.

Ողորմութեան մասնաւոր պարտաւորութիւնք մարդկանց գաստաղութիւնքն չունին, այլ աստուածային միշտ ասաստ առաջ է. ասելիս. ասողքն զգաստանալ՝ քան զ ի շատս ասողքն, միտս բերելով Զարատ ասաստ քերցն իւրոցդ. «Գիտասցի որ սերմանէ ճշդութեամբ՝ ճշդութեամբ և հնձասցէ և որ սերմանէ առատութեամբ՝ առատութեամբ և հնձասցէ». առատութեամբ և հնձասցէ». Ի. Կոր. Թ. 6. Զարատ ասաստ ունին նմանապէս զգաստանալ, որ ի ցոյցս մարդկանն և հրապիրապէս չեն քնի մեր տարուն թիւնք, այլ ի փառս Աստուծոյ. «Եւ յարժամ առնիցիս ողորմութիւն, մի հիստասցի ձախն քո, զինչ գործէ աջն քո, որպէս զի լիցի ողորմութիւն քո ի ծածուկն. և Հայրն քո որ

ունեանք 'ի Տաճառն՝ հաստատեցէք զեզ յայտնապէս։ Մատ. 2. 3–4։

Ողորմութիւն ընդունող մարդիկը իւրեանց կողմէն պարտաւորեալ են յայտնել իրենց շնորհակալութիւնը տուողին բարերարութիւնն հանելու, հարկը պահանջեալ ժամանակի խորել ազգաց առջեւ ընդունած օգնութիւնն վերայ, պատահած տեղը կամ կարող եղած ժամանակը ցուցանել բարի Տաւոյութիւն, ազգութիւնը վիշտ բարերարի երեսպաստանի հանելու։ Ա յայտնի բարերարութիւն ցոյց տուաւ Դաւթի Յոնաթանի որդւոյ Մեմփիբոսթէին. "Եթէ ասէ ցնա Դաւթի. մի երկնչիր, զի ստիպեալ ստիպիցեմ ընդ քեզ զողորմութիւն վասն Յոնաթանայ հօր քոյ և դարձուցից զքեզ զամենայն անդաս Սաւուղայ պապի՝ հօրդ, քոյ և դու ուտիցես հաց հանապազ 'ի սեղանի իմում։" Բ. Թագ. Թ. 7։ Դաւթի ասաւորիցն իւր Մեմփիբոսթէի որդուն բարի առնել Մերոբոշէթի որդւոյն, որովհետեւ նոցա հայրը հաւատարմութիւն եւ մեծահոգութիւն ցուցած էր։ Ինչպէս ազգ քաջասոյց ցուցանի եւ ինչպէս մեծասոյց ցուցանի, խոնարհեցուցանի եւ բարձրացուցանի։" Ա. Թագ. Բ. 7։

Մեզ որպէս մեր ամենայն մեղք
կերպեսցուք արդարութեան եւ փրկութեան
հաւանեալք եւ այս փորձեալ ենք զանձինս։ Զ.
Որպէս գրեալ է զոյգս զարդարեալս որպէս թանձ-
նեալս եւ զանձինս եղբարս ամենասիրելիս հրաման-
ծանեալս։ Զի զոր ինքն ասացեալ է զանձինս։ Զ.
Զիարդ կարդացան եւ մեզ ասեալ է զարդեալս։
Զ. Զարդ շուրջանակաւ մերոնց ասեալ
զարդեալսն։ Զի զարդեալս զանձինս զարդեալս։ Զ.

զեռ զերազոյր քո 'ի մահ քում, յանդիմանեսցես զանդիմանութեամբ յանդիմանեսցես զքեզ երբ և մի ընդունիցիս զնոսա զմեղս ։ Գ.Խրատ. ԺԲ. 17 ։

Ա. յս ուղղամտութիւնդ հարկ է որ կատարիցիս համարձակութեամբ և ազատութեամբ, բայց մի՛ սիրանգաւանիցիս և խոհեմութեամբ և հեզութեամբ, որպէս զի չարս զբ զիդ ոմանք այն մարդկանց ունծուսիրութիւնք, զորս կամիցիս խրատել։ Ա. յս եղանակաւս մեր խրատն տալոյ իրանդունելոյ, ուսիցուր երբեմն հարկ է ձեզ աւելորդ ասելոյ մեծամեծագոյն զորութիւնն և սաստկութիւնն ցնծրուած խոյանցը զարդմանելոյ համար։ Թարգմանելոյ. Ժամանակի գիրուսոր արդեանն է սիրոյ և հոգեն գիրկելոյ փոփոխելոյ։ սատան և միշտ ոչ ոք է Ասուծոյ օգնութիւնը, և յոյսը խնդրել, ընդ ինքն մեզ ոչ շարդարութիւն դարձնել մեր ուղղամտութեանցդ վրայ և ոչ դրել մեր վարքը ի ոչ ընթացքը։ Վերամ զնանդ սատանայնոյ քոյ։ Թեզ հանիցդ զքեզ զդ յանիծեալ քոյսանեն և սիրտանանի 'ի քում սակաւոր գերան խոյ։ Մարգարէն. Եւ ասացեալ է, եթէ յանդիմանեսցի զքեզ ոչ 'ի գեղեալ քեզ և ի գոյն յանցանս, զքեզ ոչ հարեսցի։

էք, հաստատեցէք զայնպիսին հոգւոյ հեզութեան, զոյր ինչքիք անձանց, զի մի և զաւք փոփոխիցիք, զզարդ իւր կարձառեսցէ իւրաքանչիւր ոք և ապա անձին իւրում միայն զարդանա տացէ և մի ուռ ընկեցուսցուն։ Գաղ. Զ. 1—5։ "Բայց մի իրարու զիշանամի համարիցիք, այլ խարտեաղիք իրարու զեղջայր։ Թէս. Գ. 15։—Գ. Զգաստութիւնք օգնեալ մեզ ընկերի հեգեւոյ բարութեանք, թեւեռացնելով և մարմնաւորելով նոր գութեան և սատանայական մեջ, որոյմէ զի չը յաւատասի և զարդ տունջ չը բառնայ նախախնամութեան դէմ, այլ ընդ հակառակն՝ օգնեսցիք, զի օրհնէ Աստուծոյ կամքը։ "Ապրեցէք ըստ ձեզ, եղբարք, զարդարեալ լերուք զարդ կարգաց և զայն։ "Երանի զարդարեալ զի նոքա զարդարեսցին գործեն։ Մատ. Ե. 7։—Դ. Զգաստութիւնք տանին քանի մեջ բարի զարդարակ տալ մեզ ընկերին։ Սա է տանիանին հաստատ և ուղղագոյն ճանապարհը, զի լաւ կարգալ ենք օգնել մեզ ընկերին գիրքերուն մեջ։ "Ապրեցէք բարեսարգեցէք ձեզ՝ առաջի մարդկանն, զոյցիս զի տեսցեն զգործս ձեր բարիս և փառաւորեսցեն զհայր ձեր, զոր յերկինս է։ Մատ.

Ե. 16։ Այս սոսկալի ահա կարող ենք իմանալ թէ որչափ սատանիկ կը մեղանչենք մենք, երբ չար սրինակաւ պատճառ կը դառնանք այլոց կորստեան, կամ բանիւ կամ գործով, որով այլք կը մոլորին, կամ կը հեռանան պարտաւորութենէ։ Այս ոլորտ պարագային մէջ ինչպէս որ մեր ընկերի կորստեան պատճառն ենք, նոյնպէս և պատասխանատու ենք նորա հոգւոյ համար Աստուծոյ առջեւ և նորա սամն գործած չարութենէն համար. ապ այ կ'ասէ Գրիգոր, այն մարդուն որ կը մոլորեցնէ ո։ "Ասայ եւ զա աշակերտան իւր, ոչ է մարդ չը գալ գայթակղութեան. բայց վայ այնմիկ է, յորմէ ձեռն գայցէ. լաւ էր եթէ վէմ երկանաքար կախէր զպարանոցն նորա և անկանիցէ ի ծով, քան թէ գայթակղեցուցանիցէ զմի ի փոքրկանցս յայսցանէ ո։ Ղուկ. ԺԷ, 1-2։

Սերը մեղմէ կը պահանջէ նոյնպէս, որ խաղաղութեամբ կենանք, փոխն զի խառնափոխեան եւ անհամաձայնութեան մէջ շուտ կարող են մեզ քիչ ծանանիզ ընդդէմ սիրոյ։ Այս խաղաղութեան հատուկ է, որ կը պատուիրէ Ս.

Գիրքդ. «Եկիր հնար լինիս իցէ՞ մեզ ընդ ամենայն մարդկան վարագուրելիս առնիցիս»։ Հռով. ԺԲ. 18։ Փրկիչդ կ'ասա՝ «Ջարկէ մեզ խաղաղութեան հզոր սպասաւորներ եւ կը պատուիրէ ամեն միջոց գործ դնել խաղաղութեան մէջ հաստատուն մնալու համար։— Ա. Պարտինք հեռանալ անիրաւութենէ, գողութենէ եւ անպատիւ պահանջողութենէ և վատ խօսակցութենէ, որոնք կարող են մեր ընկերները վիրաւորել։ Իսկ ապրած հակառակ պահելը մեր ընկերի հետ ամենայն կանոն ուղղութեան, արդարութեան և սիրոյ, ուրախութեամբ ստանալով ամեն պատահմանց մէջ։ «Եղբայրութեամբ առ միմեանս գթածք, ի պատիւ զմիմեանս յերկնելոյ։ Ի փութի մի պակասեալք։ Հոգւովք եռացեալք։ Ծառայեցէք»։ Հռով. ԺԲ. 10-11։— Բ. Երբ կը թշնամանի մեզ մեր ընկերն եւ կ'անպատուէ, պէտք է ոչ վերադարձնենք, այլ պարծանք համարելով նոցա պակասութիւնը եւ ներել։ «Զգեցարարք ողորմութիւն, իրրեւ ընտրեալք Աստուծոյ, սրտիւք և սիրեցիարք, ողորմութիւն, քաղցրութիւն, զգաստութիւն, զհանդարտութիւն,

պերկայնամտութիւն, հնարել միմեանց, չընչերել իրարաց։ Կոր. Գ. 12–13։ Երբ մեզ կը վերաբերի և իրապես շատ մեծ է, խաղաղութեան ամեն ճանապարհները փոխ ձիրքն ունին եթէ չը կարենանք մեր թշնամութիւնը սատանայ, ապրատութիւնը կը պատանջէ թաղուիլ գերեզմանատան և և մի և նոյն ժամանակ մեր իրաւունքը հաստատ չափաւորութենէ չը հեռանալ։ Առաքելական պատուիրանին համեմատ այնպէս պէտք է վարուիլ, որ պատճառ չ տանք մեր թշնամուն վրայ գանգատելու և կամ հաշտութեան ճանապարհը դժուարացնելու։ Եթէ հնար է, աւելի լաւ է վնասը և անարդանքը տանել եւ ամեն գանգատ զգուշանալ։ Աբրահամու հաշտութեան հոգին օրինակ ունենալով մեզ, ինչպէս յայտնուած է Ծնն. գլ. ԺԳ. գլխոյն մէջ։ "Եւ տրդ ամենեւին իսկ վատթարութիւն է ի ձեզ, զի դատաւորն իսկ դոն ի միմի ձերում, ընդէր ոչ զուք զանիրաւութիւն և ոչ դուք առաւել նեղիք։ Սէր երկայնամիտ է, քաղցրանայ. ոչ ոչ հիւանդի, ոչ ամբարձ հաւատի, ոչ հպարտանայ։" Ա. Կորն. Զ. 7. ԺԳ. 4։

Այս մասին մեր օգուտը հասանելիին է մեր պարտաւորութիւնը. վասն զի պատգամը կը դատապարտէ մեր համբոյր ողբիւր նեղութեան, աստեղութեան, շինութեան, հանգստակութեան և փոխանակն ու հեռանքը կը տանի շատ անգամ դէպ ի մեծամեծ վնասներ։ Այն զոհը, որ մենք կը կրենք խաղաղութեան և սիրոյ համար՝ ոչ հատարակ մեզ օգտակար է. վասն զի՝ կը լուսաւորեն մեր սիրտը ուրախական զգացումներով, կ'ունդորդացնէ և կը խաղաղէ մեր կեանքը և կը խոստանայ մեզ ամենասիրող և խաղաղասէր Աստուծոյ բարութիւնը։

Երբ կը պատուիրէ Քրիստոս չը հակառակիլ թշնամուն, պարտականք համանալ որ խաղաղութիւն պահպանելու համար է։ Երբ կը պատուիրէ խաղաղութեամբ և հեզութեամբ համբերել, այս չը նշանակեր թէ խստաս անձնատուր սիրտի լինինք մեր թշնամուն, այլ հաշտութեան եղանակ որոնել։ Վասն զի Աւետարանը երբէք չարգելու մեր անձի արդար և կարեւոր պահպանութիւնը։ Պօղոս առաքելոյն հետ անիրաւութեամբ կը վարուին և նա իւր անձը պահպանելու հա-

մար կը յիշէ իւր Հռովմայ քաղաքացի լինելն։ Նոյն ինքն Գրիգոր պատուիրեց իւր աշակերտներուն, երբ կը նեղեն և կը հալածեն զձեզ, փախէք միւս քաղաքն։ Մատ. Ժ. 23։ Յիսուս ինքն դատաւորի առջեւ խօսեցաւ. «Եւ Յիսուս ասէ ցնա, եթէ չար ինչ խօսեցայ, վկայեա՛ վասն չարին, իսկ եթէ բարի, ընդէր հարկանես զիս»։ Յով. ԺԸ. 23։

Երբ խաղաղութիւնը վրդովուած է, պարտաւոր ենք ջանալ վերահաստատելու՝ հաշտութեամբ և ներողութեամբ։ Այս պարտաւորութեան համար Յիսուս կ'ասէ թէ՝ Աստուած չընդունիր ձեր պաշտօնը, եթէ անհաշտ էք ձեր ընկերներու հետ։ Աստուածպաշտութեան ամենէն ապահով ճանապարհն է երբէք թշնամութեան և բարկութեան տեղիք չը տալ Աստուծոյ տիրոյ համար։ «Եթէ մատուցանիցես զպատարագն քո 'ի վերոյ սեղանոյ եւ անդ յիշեսցես, եթէ եղբայր քո ունի ինչ խէթ զքէն, թող զպատարագն քո 'ի վերոյ սեղանոյն եւ երթ նախ հաշտեաց ընդ եղբօր քում և ապա եկեալ մատուսջիր զպատարագն քո»։ Մատ. Ե. 23_24։ Եթէ մենք ա-

նարգած ենք մեր ընկերներն, պարտաւոր ենք ուշադարել խոտորվանիլ և զըղջալ. իսկ եթէ այլք անարգանք հատուցած են մեզ, բաւական չէ միայն ընդունիլ և մեծահոգութեամբ վարուիլ մեզ դիմած ժամանակ, այլ պարտաւոր ենք կանխապէս մեր կողմէն խաղաղութիւն առաջարկել, որով աւելի կը դիւրացնենք հաշտութիւնը։

Խաղաղութեան սէրը պէտք է որ շարժէ զմեզ ամեն տեղ խաղաղութիւն վերահաստատելու, ուր որ վրդովուած է և այս պարտաւորութիւնը կատարելու համար պարտական ենք. — Ա. Մեր կեանքով ձարել այս բարեհոգութիւնը եւ իմաստուն անունը, որ մեր առած խօսքը ամենուն առջեւ պատուով ընդունուի։ — Բ. Ամեն մեր միջամտած գործքերուն մէջ լինիլ առանց կրից եւ նախապաշարմանց — Գ. Հաշտեցնել տարբեր բնաւորութիւնները և այս մասին գործ դնել ամեն միջոց, որոնք հակառակ չեն իսկեմութեան և սիրոյ։ Եթէ այս ջանքերը ունին իրենց ծանրութիւնը, ունին նմանապէս եւ իրենց քաղցրութիւնն ու վարձը։

Այսպիսի մեծ բարութիւններ առնելով և առաջուց ամեն մեղքէ հեռանալով՝ մարդ կը կատարէ Աստուծոյ գործ և կը լինի նորան նմանող արդի, որուն համար կ'ասէ Քրիստոս. «Երանի՛ խաղաղարարաց, զի նոքա որդիք Աստուծոյ կոչեսցին»։ Մատ. Ե. 9։

ՅԱՏՈՒԿ ԳԱՐՏԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՔ ԱՌ ՀԱՍԱՐԱԿ

ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՊԱՏՈՒԻՐԱՆ

«Պատուեսո՛ զհայր քո և զմայր. զի բարի և երկայնակեաց լիցիս ի վերայ երկրի»։

Հինգերորդ պատուիրանը կը հրամայէ կատարել այն պարտաւորութիւնները, զորս ունին որդիք առ իւրեանց հայրն և մայրն. Այս խօսքերուս մէջ — Պատուեսո՛ զհայր քո և զմայր, զի բարի և երկայնակեաց լիցիս ի վերայ երկրի — կը պարտադնակին ամեն պարտաւորութիւններ առ հայր, առ մայր և առ ամեն մարդիկ,

որոնք ծնողաց տեղ կը բռնեն։ Այս պարտաւորութիւնները կարելի է բաժանել չորս — Յարգանք, Սէր, Հնազանդութիւն և Օգնութիւն։

Յարգանքն է ճանաչել ծնողական իշխանութիւնը, մտադրութիւն դարձնել նոցա վրայ, լինիլ երախտագէտ, յայտնել նոցա բարի զգացումներ, վարուիլ նոցա հետ քաղցրութեամբ, հեղութեամբ և խոհեմութեամբ, ընդունիլ նոցա խրատները և խորհուրդները, խօսիլ նոցա հետ պարկեշտ եւ պատուաւոր խօսքերով, միշտ բարի լինիլ վարքով և երբէք ծնողաց վստահութիւնը և սէրը ստէշարն չը գործադրել, բնաւ չը յայտնել ծնողներէն տեսածները և լսածները, պահպանել միշտ ծնողական պատիւը գերդաստանի մէջ, որ կարող են նոքա թուլութեան, ծերութեան և ընդունակութեան նուազելուն պատճառաւ կորուսանել այլ տեղ։ Այս յարգանքը գերդաստանի մէջ միշտ անփոփոխ և լրիւ պէտք է որ մնայ։ Որդիք պարտաւոր են յարգել իրենց ծնողքը, որոնք, Աստուծմէն յետոյ, իրենց ստեղծին տէրն կը կոչուին. վասն զի ծնողացն

և ուրուած է համարեան թէ մանն իշխանութիւն Աստուծոյ, և որդւոց համար ամենամեծ և սուրբ կը համարուին իրենց հայրն ու մայրն։ Հին ազգերը Բաբիլոնիոն ասելով կը հասկանային Աստուծոյ երկիւղը և որդիական յարգանքը առ ծնողս, վասն զի երկոքեան եւս նոյն ծագումն ունին։ Նա որ կը պատուէ երկնաւոր Հայրն, միթէ չը՞ սարսափիր անարգել այն անձինքը, որոնք զԱստուած կը ներկայացնեն աշխարհիս վրայ։ Մովսէսի օրէնքը մահուամբ կը պատժէր այն որդիքը, որոնք կ'անիծէին կամ կը հարկանէին իրենց ծնողքը, կամ կ'ապստամբէին նոցա դէմ. "Եթէ ուրուք որդի իցէ խեռ և անզգամ և ոչ լսիցէ ձայնի հօրն և մօրն իւրոյ և խրատեսցեն զնա և ոչ անսայցէ նոցա, կալցեն զնա հայր և մայր նորա և տարցեն զնա առ ծերակայսն քաղաքին իւրեանց եւ 'ի դուռն տեղւոյ իւրեանց և ասասցեն ցարս քաղաքին իւրեանց՝ որդին մեր այս խեռ է եւ անզգամ և ոչ լսէ ձայնի մերում, հանդանակող է և սրբշիռ և քարկոծեսցեն զնա ամք քաղաքին նորա և մեռցի և բարձիցք զչարն 'ի միջոյ ձերմէ»։ Օրին.

ԻԱ. 18—21։ Նոյն որդիքներէն Քամ Աստուծոյ անիծից տակն ընկաւ, որովհետեւ իւր հօր վրայ ծիծաղեցաւ։ Ծնողաց պակասութիւնը իրաւունք չը տար որդւոց նոցա պատիւը անարգելու։ Որդիք պարտական են համբերել ծնողական պակասութեանցը, ներել նոցա և ծածկել նոցա թերութիւնները որքան կարելի է։ Եւ եթէ ստիպուած լինին խօսիլ նոյն պակասութեանց վրայ՝ պարտական են խօսիլ քաղցրութիւն և պատուով, միշտ աղօթելով նոցա համար և վայելուչ խոնարհութեան մէջ մնալով։

Ինչ վիճակի և կացութեան մէջ որ գտնուին որդիքը, երբէք պէտք չէ, որ մոռանան իրենց ծնողաց մեծութիւնը, որ բնութեան և կրօնի օրէնքաց վրայ հաստատուած է։ Որդւոց հարստութիւնը և պատիւը կարող չեն ոչնչացնել ծնողաց մեծութիւնը։ Յովսէփ Դեղեցիկ իշխանութեան հասնելով Եգիպտոսի մէջ՝ բնաւ չը մոռացաւ իւր ծնողաց պատիւը, յարգեց իւր հայր Յակոբը, որ հասարակ հովիւ էր և նոցա առաջը ելաւ։ «Եւ ասէ Դաւթեալ, Յովսէփ, ահա երեսաց քոց ոչ կարօտ եղէ և եղջոց ինձ

եւ Աստուած դպրաւակ քաղ։ Ծն. Խ. 11։

Որդիական սէրն առ ծնողս է ցանկալ սրտով նոցա երջանկութեանը, ապրիլ առ Աստուած, որ սիրէ նոցա վրայ ողորմութիւն եւ գթութիւն, գրաւել առ ինքն նոցա սէրը եւ հաւատարմութիւնը եւ յամենայն ջորութենէ աշխատիլ նոցա բարեաւութեան համար, հեռանալ ամենայն բանէ ինչ որ կարող է տխրութիւն պատճառել, չը ձեռնարկել այնպիսի գործի, որով կարող են ծնողք վշտանալ։ Այսպիսի որդիական սիրոյ օրինակ կը տեսանենք մեք, երբ Յակոբի որդի Յոսդան կը խնդրէ Յուքէփէն, որ Բենիամինը սրձակէ, որպէս զի նեղութիւն չը պատճառէ իւր հօրը. "Եւ որդ կացցի ես ծառայ քո փոխանակ մանկանդ, ստրուկ տեառն իմոյ; և պատանեակդ ելցէ ընդ եղբարս իւր, քանզի զիանդ ելանիցեմ առ հայր իմ, եթէ պատանեակդ չիցէ ընդ մեզ. զի մի տեսցէ զչարիսն, զոր գտանիցէն զհայր փեսո։ Ծնդ. Խդ. 33_35։

Ծնողքը սիրելը այնպիսի մեծ պարտաւորութիւն է, որ զրչամի յարգեն և պատուեն որդիք, դարձեալ չեն կա-

ըստ լիովին վճարել հրախտագիտութեան տրիտուրը։ Նոքա չեն կարող այն գո-
րովանքը և այն սիրոյ զեղմունքն ունե-
նալ, զոր ունին ծնողք առ որդիս։ Նրբ-
մնաբերենք միանգամ մեր ծնողաց կը-
րած հոգաները, նեղութիւնները, ամեն
կերպ համբերութիւնները, խնամքները
և ծանր աշխատանքները մեզ մեծացնե-
լու համար, կը տեսնենք որ անհուն կիր-
պով պարտաւորուած ենք մեր ծնողքը
սիրել և պատուել։ Որդիական սէրը
այնքան բնական է և. Ճշմարիտ, որ անա-
ւակ որդիքը, ծնողքը չը պատուող որ-
դիքը համարուած են միշտ իբրեւ հրէշ-
ներ։ Այն որդին որ կը մոռանայ իւր
հայրն ու մայրն, իւր Աստուծմէ կար-
գուած առաջին բարերարները, նա կա-
րող չէ երբէք Աստուծոյ բարութիւնը
վայելել, որ միայն ծնողաւէր որդուոյ
խոստացած է։ Ծնողաց խստութիւնը
և վատ սովորութիւնը ամենեւին իրա-
ւունք չեն տար որդւոյ՝ չը սիրել իրենց
ծնողքը։ — Ա. Վասն զի՝ որդիական սի-
րոյ պարտաւորութիւնը հիմնուած չէ
ծնողաց բարեբարութեան վրայ, այլ դիտ-
ւորապէս նոցա բարերարութեան վրայ։

ղոր երբէք հնար չէ ոչնչացնել։—Բ. Եթէ ծնողքը խստութիւն ունին, այս խստութենէն կարելի չէ գուշակել, որ նոքա չեն սիրեր իրենց զաւակը։ Այս պակասութիւնը կարող է յառաջ գալ նեղ վիճակէ կամ թուլութենէ, որուն պարտաւոր են զաւակը համբերել։—Գ. Շատ անգամ այս խստութիւնը կը ծագի որդւոց վատ բնաւորութենէն կամ թերութիւններէն, որոց սաղմութեան համար ծնողք կը պարտաւորին խիստ և սաստիկ միջոցներ ձեռք առնուլ։—Դ. Եթէ հայրն բնականապէս խիստ է, մինչ զի զաւակաց պատուէրը չէ սիրով մեղմել նոցա խստութիւնը և գրաւել նոցա սիրտը քաղցրութեամբ և հաճոյական վարմունքով։

Որդիական հնազանդութիւնն առ ծնողս է վարուիլ նոցա կամաց համաձայն, ամենն գործ նոցա խորհրդով և հրամանաւ կատարել և նոցա զաւակիսն բաներէն հեռանալ։ Այլ նշանակէ նմանապէս առանց ծնողաց համաձայնութեան ձեռնամուխ չը լինիլ այնպիսի գործերու, որոնք ուշ զարկի գերդաստանի բարեբաստութեանը կը վիրաբերին, ինչպէս են ամուսնու-

թիւն, և այլն։ Որդիութիւն հնազանդութիւնը նոյն ասհմանն ունի, ինչ որ ունի հայրական իշխանութիւնը, այսինքն երկուան եւս ողջութեան վրայ պէտք է որ հիմնուած լինին, համաձայն աստուածային կամայ. "Որդիք հնազանդեցէք ծնողաց ձերոց, վասն այն է արժան"։ Եփես. Զ. 1։ Եթէ երախայն կատարելութեան հասակին հասնի եւ պարտաւորի իւր խղճի համոզմամբ չը հնազանդիլ ծնողաց, պարտաւոր է հեզութեամբ եւ քաղցրութեամբ առաջարկել անհնազանդութեան առիթ տուող պատճառները, բայց միշտ յարգելով և երբէք չը խոտորելով ուղիղ իրողութեանց մէջ ունեցած հնազանդութենէն։ Թէպէտեւ որդիական յարգանքը ամեն հասակի մէջ մի և նոյն պէտք է որ լինի, բայց հնազանդութիւնը 'ի հարկէ մանկութեան հասակի մէջ աւելի է, քան թէ կատարելութեան։ Կատարելութեան հասակի հնազանդութիւնը բանականութեան ծնունդ լինելով աւելի քաղցր է, քան թէ երկիւղը։ Ա. յս հասակին մէջ ուշադրութիւն կամ քաղաքական օրէնքը կ'ազատէ որդիքը ծնողական իշխանութենէ, սակայն նոքա

ոպարտաւոր են դարձեալ մի կերպով կա-
խումն պահպանել, շարժուած լինելով
առելի ըստ զգացողութեամբ քան թէ
աշխարհային օրէնքը։ Պարտաւոր են միշտ
խորհուրդ հարցնել, նոցա հաճութիւնն
ստանալ, չը վարուիլ նոցա կամաց հա-
կառակ՝ միշտ պատճառելով։ Եւ սա-
մուանութիւնը վերացաց Իսահակի և
Ռեբեկայի սիրտը. "Եւ էր Եսաւ ամաց
քառասանից եւ էառ իւր կին զՑուդիթ
զդուստր Բէերայ Քետացւոյ և զՄասեմայ
զդուստր Եղովմայ Խեւացւոյ եւ դառնա-
ցուցին զԻսահակ և զՌեբեկայ»։ Ծն.
Իզ. 34-35։

Որդիք պարտին հնազանդիլ ծնողաց։
—Ա. Վասն զի՝ Աստուած ինքը պատուիրած է. "Որդիք հնազանդ լերուք ծնո-
ղաց ձերոց 'ի Տէր, զի այն է արժան»։
Եփես. Զ. 1։ Արդարութիւնն եւս այս կը
պահանջէ, որովհետեւ հնազանդութիւնն է անհրաժեշտ հետեւանք յարգելոյ
և սիրելոյ, ինչպէս եւ մեր փրկիչն կ'ուսուցանէ մեզ երկու որդւոց առակաւ,
յորում մեծ որդին կը կատարէ հօր կամքը, իսկ փոքր որդին անհնազանդ կը
գտնուի, եւ առանց հնազանդութեան

անհնարին է ճշմարտապէս պատուել
հայրը։ — Բ. Վասն մի մանկական հաստա-
կի մէջ որդիք կարողութիւն չունին խ-
մանալու թէ ինչ պէտք է առնել, ինչ
պէս պէտք է վարուիլ. իսկ ծնողք կ'աշ-
խատին միշտ նոցա երջանկութեան հա-
մար և գիտեն թէ ինչ է որդւոց համար
վայելուչը եւ օգտաւէտը։ Որդին ապա-
բաղդ կը լինի, երբ ինքնագլուխ գոր-
ծէ և ապաբաղդութիւնն կը կրկնապատ-
կուի, երբ ծնողաց յանդիմանութիւնն
եւս ստանայ։ — Գ. Որդիական պար-
տաւորութիւն է պահպանել ծնողքը ա-
մեն հանգամանաց մէջ, երբ կարօտու-
թիւն ունին, կամ մխիթարելով, կամ
հոգալով, կամ խնամելով, կամ թեթե-
ւացնելով նոցա վիճակը, կամ մեղմացը-
նելով նոցա թշուառութիւնը և բարե-
զարդելով նոցա ծերութիւնը, որպէս զի
նոցա կեանքը լինի երջանիկ։ Բնու-
թիւնը, երախտապիտութիւնը և կրօնքը մի
ուռնայն կը հրաւիրեն որդիքը իրենց ապաստ-
քը կատարելու ջերմեռանդութեամբ և մեծ
բաղդաւորութեամբ։ Որդւոց վարձը
որդին այն քաղցր զգացմունքն է, զոր
կը զգայ, երբ կ'օգնեն ծնողաց, որանցմէ

կեանք ստացած են։ Յիսուս Քրիստոս պարզ կը հասկցնէ որդիական պարտաւորութեան արգութիւնը, երբ կը յանդիմանէ Փարիսեցիները, որոնք թիւր կը մեկնէին՝ պատուիրանը։ Փարիսեցիք Աստուծոյ պատուէրը կը զոհէին իրենց աւանդութեանը, այսինքն բաւական կը համարէին հայրն ու մայրը տուրք տալ և ասել՝ ահա գործ դիր քեզ համար և ուրիշ պատիւ մի պահանջեր. բայց Յիսուս յանդիմանելով ասելով. "Զի ասաց Աստուած. պատուեա զհայր քո և զմայր, և որ բամբասէ զհայր կամ զմայր՝ մահու վախճան նեսցի. և դուք ասէք. որ ասիցէ ցհայր իւր կամ ցմայր իւր, թէ պատարագ է զոր յինէն օգտիցիս և ոչ պատուիցէ զհայր իւր և զմայր իւր. և խոսեալք զբան ընդ Աստուծոյ վասն ձերոյ աւանդութեան»։ Մատ. ԺԵ. 4-5։

Հինգերորդ պատուիրանի մէջ եղած խոստումը, որդւոյ երկար տարիքու մասին, կը վերաբերի իսկապէս Եբրայեցւոյ Աստուած կը խոստանայ տալ նոցա երկար և խաղաղ կեանք Քանանացւոց երկրի մէջ և այս յարմար էր իրենց կացու-

թեանը և վիճակին։ Իսկ մեզ Քրիստոնէիցս հետ կապած աստուածային շնորհաց դաշնադրութիւնը կը բարձրացնէ մեր յոյսը նիւթական աշխարհէն ի վեր, ժամանակաւոր խաստմունքէն դէպ ի յաւիտենական խոստումը։ Այս պատուիրանը նախագահ է ամեն պատուիրանաց, որք կը վերաբերին առ լեկերն, և Զօրուս առաքեալն կ'ասէ, որ այս առաջին պատուիրանն է, որոյ հետ Աստուած կապած է իւր խոստումն. "Պատուեա՛ զհայրդ քո և զմայրդ, որ է առաջին պատուիրան յաւիտեան. զի քեզ բարի եղիցի և երկայնակեաց լիցիս ի վերայ երկրի"։ Եփես. Զ. 2-4։ Այս տեղէն կարող ենք հասկանալ, որ որդիական սէրը մեծ նշանակութիւն ունի Աստուծոյ առջեւ և ծնողքը պատուող որդիքը կարող են յաւակալ առանձին օգնութեան երկնաւոր հօրէն։ Պարտաւոր ենք հաստատել, որ այս պատուիրանի կատարելն շատ կ'օգնէ մեզ կատարել մեր պարտաւորութիւնները։ Այս եղանակաւ կարող են որդիք դրաւել ամենուն սէրը և յարգանքը և պատճառելիկ. ինչպէս գերդաստանի, նոյնպէս և

ընկերականութեան երջանկութեանը։ Վերջապէս, եթէ նախնական կերպով այս աշխարհիս մէջ Աստուծոյ հովանաւորութիւնը չ'երեւի ծնողասէր որդւոյ վրայ, այս որդին հաւատի է, որ պարտաւորութեան կատարումն կը տայ նոցա ներքին հոգւոյ խաղաղութիւն եւ յայս յաւիտենական կենաց, զոր Աստուած խոստացած է իւր կամքը կատարողներուն։

Ինչպէս որ որդիք պարտաւորութիւն ունին առ ծնողս, նոյնպէս և ծնողք պարտաւորութիւն ունին առ որդիս։ Ծնողք պարտին սիրել իրենց որդիքը, խնամք ունենալ նոցա վրայ, հսկել նոցա կրթութեան և վարուց վրայ, առաջնորդել դէպ 'ի լուսաւորութիւն, ոչ թէ միայն խրատով, այլ եւ իրենց օրինակով։ Պարտին խրատել և զգուշացնել չարութենէ, ուղղել նոցա բարքը քաղցրութեամբ, աշխատիլ ամեն կերպով, որ քնին նոքա, ուժանաւոր և օգտակար անդամ ազգի, լինին բարի մարդ եւ բարի քրիստոնեայ։ Պարտին օգնել որդւոյ ամեն կերպով, մինչեւ որ կարողանան նոքա իրենց անձը կառա-

վարել, պահել կարգ և միութիւն ընտանեաց մէջ և աղօթել առ Աստուած նոցա երջանկութեան համար։ Սուրբ Գիրքը կը խօսի սոյն պարտաւորութեան վրայ. «Եւ ուսուցջիք որդւոց ձերոց խօսիլ զոսա 'ի նստիլ 'ի տան, 'ի գնալ 'ի ճանապարհ, 'ի ննջել և 'ի յառնել։ Եւ գրեսջիք զոսա 'ի վերայ սիւնոց տանց ձերոց և 'ի դրունս ձեր, զի բազմօրայք լինիջիք 'ի վերայ երկրի»։ Օր. ԺԱ. 19—21։ «Հայրք, մի զայրացուցանէք զորդիս ձեր, այլ սնուցանիջիք զնոսա խրատու և ուսմամբ Տեառն»։ Եփես. Զ. 4։ «Խրատեա՛ զորդի քո և հանգուցցէ զքեզ և տացէ զզարդ անձին քում»։ Առակ. Խ. 17։ «Իսկ եթէ ոք իւրոց եւ մանաւանդ ընտանեաց խնամ ոչ տանիցի, 'ի հաւատոյն ուրացեալ է և չար եւս քան զանհաւատն է»։ Ա. Տիմ. Ե. 8։

Մնողական պարտաւորութիւնն առ որդիս պարտական են կատարել նաեւ այն մարդիկը, որոնք հօր և մօր տեղ կը բռնեն, ինչպէս են հօրեղբայր, հօրաքոյր, մօրեղբայր, մօրաքոյր, գերդաստանի անդամներ, ինքահայր, հոգեբարձու և ուսուցիչ, իրաւանցիներն համե-

մնում իւրեանց ունեցած յարաբերութիւն, նոյնպէս և երեխայքն կամ որդիքն պարտաւոր են պատուել այս անձինքը իրենց հօր նման։

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՊԱՐՏԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՔ

Մարդ իւր ծնողքը պատուելէն՝ զատ՝ պարտաւոր է պատուել նաեւ իւր մեծը և ծերը, որպէսի են, քաղաքական ընկերակցութեան մէջ՝ իշխանք, դատաւորք, ծերք, և կրօնական միաբանութեան մէջ՝ քահանայք, վարդապետք, ուսուցչորդք, իսկ ընտանեկան շրջանին մէջ՝ տանտուտեարք, նախահաւք, որոնք պատկառելի պիտի լինին ծառայից եւ թոռանց համար։ Այսպէս պարտաւոր են պատուել և աշակերտք այն անձինքը, որոնք գիտութիւն կամ արհեստ կ'ուսուցանեն։

Այս պարտաւորութիւնը պարտին կատարել հետեւեալ պայմաններով. — Ա. Յարգելով. — Բ. Հնազանդելով նոցա ամէն բանի մէջ, ինչ որ հաճեցուն է բա-

բոյականութեան և կրօնի. իսկ եթէ հա-
մաձայն չէ նոցա պահանջողութիւնը,
պարտաւոր են յայտնել նոցա՝ պատուով,
ինչպէս որ Պետրոս և Յովհաննէս առա-
քեալները պատասխանեցին գատաւոր-
ներուն. «Իսկ Պետրոս և Յովհաննէս պա-
տասխանի ետուն և ասեն ցնոսա, եթէ
արժան ի՞նչ է ձեզ լսել առաւել քան Ա-
ստուծոյ, բնտրեցէք»։ Գործ. Դ. 19։ — Գ.
Լինելով նոցա հաւատարիմ. — Դ. Համ-
բերելով նոցա պակասութեանցը. — Ե.
Աղօթելով նոցա համար, վասն զի ինչ-
պէս որ իշխանները պարտաւոր են հոգ
լինիլ իրենց կառավարած ժողովրդին,
նոյնպէս և ժողովուրդը պարտի լինիլ իբ-
րեւ ոչ գերդաստան։ Այս պարտաւո-
րութեան կատարումէն կախուած է հա-
ւատակցութիւնը, ընդհանուր կար-
գապահութիւնը, մեր օգուտը եւ մեր
ապահովութիւնը։ Բայց այս պարտաւո-
րութիւնները կատարելու համար մարդ
պարտական է շարժուած լինիլ իւր խղճմ-
ինանքէն Աստուծոյ. կամքը կատարելու
և նորան հաճոյանալու պայմանաւ։ «Հը-
նազանդ լերուք ամենայն մարդկեղէն ը-
ստեղծուածոց վասն Տեառն»։ «Ամենայն

անձն, որ ընդ իշխանութեամբ է ի հրնազանդութեան կայցէ. քանզի ոչ յուստեքէ է իշխանութիւն, եթէ ոչ յԱստուծոյ, և որք են՝ յԱստուծոյ կարգեալ են. այսուհետեւ որ հակառակ կայ իշխանութեան, Աստուծոյ հրամանին հակառակ կայ, և որք հակառակ կան, անձանց դատաստանս ընդունին, վասն որոյ հարկ է հնազանդ լինիլ, ոչ միայն վասն բարկութեան, այլ վասն մտացն խղճի։ Ա. Պետ. Բ. 13։ Հռով. ԺԳ. 1–5։

Կառավարիչները եւ դատաւորները պարտաւոր են պաշտպանել կրօնքը եւ հսկել ժողովրդի բարի վարուց ու բարուց վրայ, Ջանալ, որչափ կարելի է, յառաջեցնել Աստուծոյ արքայութիւնը, կառավարել ժողովուրդը արդարութեամբ և քաջալերութեամբ, իբեռնց անձը օրինակ տալ և ընծայել այս մեծ պարտուց կատարմանը, միշտ յիշելով, որ իրեռնց պարտաւորութիւնն է մեծ յանձնառութիւն, այսինքն մեծ բեռն, զոր պարտին սիրով ստանիլ եւ տրուած է իրեռնց այս բարձր կոչումը, ոչ թէ իրեռնց սեպհական, այլ ընդհանուրի օգտին համար։ Ներքա են կառավարիչներ Աստուծոյ կոչվէն ժողո

վերդի բարութեան համար և պատաս-
խանատու են Աստուծոյ առջեւ այս մեծ
պաշտօնի կատարման համար. «Զի Ա-
ստուծոյ պաշտօնեայ է քեզ ՚ի բարիս»։
Հռով. ԺԳ. 4։

Մարդ ունի պարտաւորութիւններ
առ իւր հայրենիքը։ Նա պարտական է՝
— Ա. Սիրել իւր հայրենիքը և ազգը, ո-
րոն անձամբ օրինակ տուած են Մով-
սէս, Դաւիթ և այլք. «Եթէ մոռացայց
զքեզ, Երուսաղէմ, մոռացի զիս աջ
իմ, կցեսցի լեզու իմ ՚ի քիմն իմ, եթէ
ոչ յիշեցից զքեզ, եթէ ոչ նուագեցից
զքեզ, Երուսաղէմ, սկիզբն ուրախու-
թեան իմոյ»։ Սաղ. ՃԼԶ. 5—6։ Մեր փրկ-
կիչը լացաւ Երուսաղէմի ապագայ դըժ-
բաղդութեան վրայ, թէպէտ և Երու-
սաղէմ յանցաւոր էր. «Եւ իբրեւ մերձ
ձեցաւ, տեսեալ զքաղաքն ելաց ՚ի վե-
րայ նորա»։ Ղուկ. ԺԹ. 4։ Մեր Փրկիչը
կը ցանկար, որ Աւետարանը նոյն տա-
րածուի Խարայէլի տան կորստեալ ոչխար-
ներուն մէջ։ «Նա պատասխանի եւ ա-
սէ. ոչ ուրեք առաքեցայ, եթէ ոչ առ
ոչխարս կորուսեալս տանն Խարայէլի»։
Մատ. ԺԵ. 24։ — Բ. Հնադանդիլ հայրե-

նեաց օրէնքին, եթէ հակառակ չեն սա-
տուածային օրինաց։ Եթէ ինքն և ընդ-
դէմ են իւր անձնական օգուտին, դար-
ձեալ պարտաւոր է սիրով ընդունիլ։ —
Գ. Ցաղ հարկ ճշմարտութեամբ, տէրու-
թիւնը պահպանելու եւ բարեբաւելու
համար. "Հատուցէք իւրաքանչիւր ըզ-
պարտս, որում զհարկ՝ զհարկն, որում
զմաքս՝ զմաքսն, որում զերկիւղ՝ զերկիւ-
ղն, որում զպատիւ՝ զպատիւն։ Հռով.
ԺԳ. 7։ — Դ. Հեռանալ ամեն չարադրը-
գիւ պատահմունքներէ և ամեն բանէ,
ինչ որ կարող է երկրի խաղաղութիւնը
վրդովել. իսկ ընդհակառակն՝ աշխատիլ,
որ վերանորոգութիւնը ամեն բանի մէջ
լինի խաղաղ և օրինաւոր ճանապարհաւ։
— Ե. Վերջապէս պարտինք աշխատիլ ընդ-
հանուր ազգի համար, աշխատիլ մեզ-
մէն կախեալ ամեն տեսակ ղոհաբերու-
թեամբ, եթէ անշուշտ կարեւոր է անձ-
նազոհութի, ինչպէս օրինակ ունինք մեզ
Ս. Վարդանանք, Ղեւոնդեանք, Ատամ-
մեանք, և ուրիշ ազգաց մէջ՝ Կոդրոս(1),

(1) Կոդրոս էր վերջին թագաւոր Աթենացւոց եւ յայտնի է իր անձնազոհութեամբ։ Երբ Աթենացիք կը պատերազմին Դորէացւոց դէմ, պատգամախօսն

Դէցիուս (1) և այլք։ Թէպէտ և Աւեստաբանը այնքան չը յիշեր հայրենասիրութիւնը, բայց եւ ոչ երբէք կը մերժէ։ Հին ազգերը աւելի կարօտութիւն ունէին, որ իրենց հայրենասիրութիւնը ուղղութիւն ստանար և չափաւորութիւն, քան թէ զօրանար. վասն զի, հայրենասիրական զգացմունքը արդէն շատ զօրեղ էր հին ազգաց մէջ ամեն զգացումներէ, որով շատ անգամ կը մոռանային արդարութեան և մարդասիրութեան իրաւունքը։ Նոքա կը սիրէին իրենց հայրենիքը՝ մոռանալով այլոց։ Ս. Գիրքը առ ազգն ունեցած ամեն պարտաւորութիւնները կը պատուիրէ եւ օրինակ կը տայ

(Զրուկուլ) պատգամ ելաւ, որ այն կողմը պիտի յաղթէ, որոյ թագաւորը զոհուի։ Կոդրոս այս պատգամը լսելով ազատութեամբ մղեցաւ պատերազմի մէջ և զոհեց իւր անձը իւր ազգին համար։ Աթենացիք յաղթող հանդիսացան, բայց վնասեցին միանգամայն վերջացնել իրենց թագաւորութիւնը՝ Կոդրոսին տրժանաւոր ժառանգ և յաջորդ ոչ մէկը տեսնելով իրենց ազգին մէջ։

(1) Դէցիուս-Մուս էր հիւպատոս Հռովմէացւոց, որ ազատեց Կուռնելիոս Կոսոը Սամնիացւոց պատերազմին մէջ։ Պատերազմեցաւ Լատինաց դէմ և իւր անձը զոհեց, որով և Հռովմէացիք յաղթող հանդիսացան։

մեզ։ Եւ Ս. Գրոց ամեն պատուէրները հիմնուած են ընդհանուր արդարութեան եւ մարդասիրութեան վրայ, որով եւ արքայորդուած է հայրենասիրութեան պարտաւորութիւնը։

Եկեղեցականաց առ ժողովուրդն և ժողովրդոց առ եկեղեցականները ունեցած պարտուց վրայ այսպէս կը խօսի Ս. Գիրքը. «Աղաչեմ զձեզ, եղբարք, ճանաչել զվաստակաւորս եւ զվերակացուս ձեր ի տէր, և զխրատիչս ձեր եւ հաճարեցարուք զնոսա արժանիս առաւել սիրոյ վասն գործոյ նոցա»։ «Ունկնիր դիր լերուք առաջնորդաց ձերոց եւ հպատակ կացէք նոցա, զի նոքա սքնին վասն հոգւոց ձերոց, որպէս թէ հաշուոյ տալոց ի մեն ընդ ձեզ. զի խնդալուութեամբ արասցեն զայն և ոչ յոգւոց հանելով, զի այն ոչ օգուտ ձեր է»։ «Հաղորդութիւն արասցէ աշակերտն վարդապետին»։ Թէս. Ե. 12–13։ Եբր. Ժգ. 17։ Գալ. Զ. 6։

Սուրբ Գիրքը կը պատուիրէ եկեղեցականաց ասելով. «Արածեցէք զոր ի ձեզ Հօտդ է Յ.ստուծոյ, վերակացու լինիլ մի իբրեւ ակամայ, այլ կամաւ, մի

զաշխարհաբարութեամբ, այլ յաժարութեամբ, մի՛ իբրեւ սիրելով միձակաց, այլ լինիլ օրինակ հօտին, զի յերեւելի հաստատեսին՝ ընդունիցիք զանմեռամ փառացն պսակ։ Ա. Պետ. Ե. 6։

Սուրբ Գիրքը առն և կնոջ պարտաւորութեանց վերայ այսպէս կը խօսի. "Այրք սիրեցէք զիւանայս ձեր, որպէս և Քրիստոս սիրեաց զեկեղեցի և զանձն իւր մատնեաց վասն նորա։ "Թողցէ այր զհայր և զմայր իւր և երիթիցէ զհետս կնոջ իւրոյ և եղիցին երկոքեան ի մարմին մի։ "Ա՛յրք, սիրեցէք զիւանայս ձեր եւ մի՛ դայրացուցանէք զնոսա։ Այնպէս և արք իմաստութեամբ բնակեսցին ընդ նոսա, իբրեւ տկարս անօրէնս առնիցեն պատիւ կանանց իբրեւ ժառանգակցաց շնորհացն կենաց, զի մի՛ խափան լինիցին աղօթիցն։ "Կանայք հնազանդ լինիցին իբրեւ Տեառն, զի այր է գլուխ կնոջ, որպէս և Քրիստոս գլուխ է Եկեղեցւոյ և ինքն է Փրկիչ մարմնոյ։ "Ա՛յր և գութ մի՛ ըստ միոջէ, զի իւրաքանչիւր որ զիւր կին այնպէս սիրեսցէ իբրեւ զիւր անձն և կին երկնչիցի յառնէ իւրմէ։ Եփես. Ե. 25—31։ Կող. Գ.

19։ Ա. Պետ. Գ. 7։ Եփես. Ե. 21_22 _31։

Տանտերոջ և ծառայի պարտաւորութեանց վերայ այսպէս կը խօսի Ս. Գիրքը. «Տեսէք, զգուշաւորեսցուք և զհաւատարմութիւն ծառայից ձերոց ընդհետեցէք, գիտասջիք զի և ձեր ՏԷՐ գոյ յերկինս»։ «Եւ դուք, տեսէք, զնոյն առնիջիք առ նոսա, ներելով առնուլ զպատուհասն, գիտասջիք զի և ձեր ՏԷՐ գոյ յերկինս և ակնառութիւն ոչ գոյ առաջի նորա»։ «Ծառայից իւրեանց տերանց հնազանդ լինիլ և հաճոյս յամենայնի, մի հակառակողս, մի հատուս, այլ զամենայն հաւատս ցուցանել բարութեամբ, զի զվարդապետութիւն Փրկչին մերոյ Աստուծոյ զարդարեսցեն յամենայնի»։ «Ծառայք հնազանդ լերուք տերանց ձերոց յամենայնի, մի առ ականէ ծառայութեամբ, իբրեւ մարդահաճոյք, այլ միամտութեամբ սրտի երկնչիլ ի տեառնէ»։ «Զոր ինչ առնիցէք, արտի մտաք գործեսջիք, իբրեւ Տեառն և ոչ իբրեւ մարդկան»։ Կող. Գ. 14։ Եփես. Զ. 9_10։ Տիպ. Բ. 9։ Կող. Գ. 22։

Ծերոց և երիտասարդաց առ մի

մեանս ունեցած պարտաւորութեանց վրայ այսպէս կը խօսի Ս. Գիրքը. «Ծերոց զգաստս լինիլ, պարկեշտս, ցածուն, ողջամիտս, 'ի հաւատս, 'ի սէր, 'ի համբերութիւն, 'ի ժուժկալութիւն. պառաւանց նոյնպէս 'ի զգաստութեան, 'ի սուրբ վայելչութեան. մի բանսարկուս, մի գինեմոլս, այլ բարեխրատս, զի ըզգաստացուսցեն զմանկամարդսն այրսեր լինիլ, որդեսէրս, ցածուն, սուրբս, տնարարս, բարեգործս, հնազանդս իւրեանց արանց, զի մի բանն Աստուծոյ և վարդապետութիւն հայոյեսցի։» Տիտ. Բ. 2–6։ «Զի բազում ժամանակաւ իմաստութիւն և բազում կեանք՝ հանճար։» Յոբ. ԺԲ. 12։ «Նոյնպէս և երիտասարդք հնազանդ լերուք ծերոց, ամենեքեան ընդ միմեանս զխոնարհութիւն ունիջիք։» Պետ. Ե. 5։ «Զերիտասարդս նոյնպէս առաջնորդիր ցածունս լինիլ ամենեցուն զանձն օրինակ կացուցանել գործոց բարութեան վարդապետութեամբ զանեղծութիւն ունել, զարբութիւն, զպարկեշտութիւն, զբան ողջմտութեան, անպարսաւ լինիլ, զի որ հակառակորդն իցէ, յամօթ լիցի և մի ինչ ունիցի ասել

զմէնք չարութիւն »։ Տիպ. Բ. 6։ « Ամլ յերիտասարդական ցանկութեանց փախիր և երթ զհետ արդարութեան »։ Բ. Տիմ. Բ. 22։

Իսկ ինչ որ կը վերաբերի եղբօր եւ քրոջ պարտաւորութեանց, սորա գրելը հաւատ պայմանն է հեռանալ ամենակերպ հակառակութիւններէ, բաժանմունքէ, չը խնդրել լոկ անձնական օգուտ, այլ ճանաչել, որ նոցա ամենամեծ շահը բուլոր գերդաստանի շահն է. ուստի եւ պարտաւոր են պատրաստ լինիլ միմեանց համար զոհուելու, երբ հարկը պահանջէ. համբերել իրարու թերութեանց. ուրախացնել միմեանց սիրտ. միշտ հաւատուն մնալ սիրոյ կապակցութեան մէջ, որպէս զի հաճոյ լինին երկնաւոր Հօրը, ուրախացնեն իրենց ծնողքը և այսպէս արժանանան աստուածային օրհնութեանը։ « Զի բարի կամ զի վայելուչ, զի բնակին եղբարքք 'ի միասին »։ Սաղ. ՃԼԲ. 1։

Բարեկամաց պարտաւորութիւնն առ միմեանս օրինաւոր և շահաւէտ լինելու համար, հարկ է որ բարեկամները ընտրուած լինին իսոհեմութեամբ և քրիստոնէական սիրով։ Նոքա պարտաւոր են

լուսին և կատարեալ վստահութիւն ունենալ իրարու վրայ, օգնել միմեանց ամեն կերպով, յանդիմանել միմեանց համարձակ ազատութեամբ, երբ սխալմունք կը նկատեն, գործ դնել իրենց բարեկամութիւնը միմեանց ուսուցանելու և ազատելու համար, ամենայն ինչ ունենալ ընդհանուր կերպով, հաղորդել միմեանց միշտ և ուրախութիւն։ "Այսպէս Ս. Կոյսն Մարիամ գնաց իր բարեկամ ու ազգական Եղիսաբէթը տեսնելու և նորա հետ խօսելու աստուածային Աւետեաց վրայ. "Յարուցեալ Մարիամ յաւուրսն յայնոսիկ գնաց 'ի լեռնակողմն փութապէս 'ի քաղաքն Յուդայ և եմուտ 'ի տուն Զաքարիայ և ետ ողջոյն Եղիսաբեթի։ Եւ եղեւ իբրեւ լուաւ զողջոյնն Մարիամու Եղիսաբէթ՝ խաղաց մանուկն յորովայնի նորա և լցաւ Եղիսաբէթ Հոգւով Սրբով"։ Ղուկ. Ա. 39_41։ Մարթայի և Մարիամու բարեկամութիւնը Քրիստոսի հետ աւելի եղաւ, որ փրկչի կենսատու խօսքը լսեն. "Եւ էր նորա քոյր մի, ոմն անուն էր Մարիամ, որ եկն և նստաւ առ ոտս Տեառն, և լսէր զբան նորա"։ Ղուկ. Ժ. 39։

Մարգկանց միմեանց հետ ունեցած սոյնպիսի գեղեցիկ կապակցութիւն է հին երջանկութեան և խաղաղութեան գերդաստանի, եկեղեցւոյ և քաղաքական միաբանութեան։ Այս էր պատճառն, որ Առաքեալը իրենց թղթերով միշտ կը պատուիրէին սրբութեամբ և ջերմեռանդութեամբ պահել բարեկամութիւնը, իբրև միջոց մեր փրկչի վարդապետութիւնը ամեն ժամանակ պատուելու։ «Զի զվարդապետութիւն Փրկչին մերոյ Աստուծոյ զարդարեացեն յամենայնի»։ Տիտ. Բ. 10։

Մենք պարտաւոր ենք ամեն ժամանակ և ամեն պատահման մէջ կատարել մեր պարտաւորութիւնը, չը նայելով բնաւ այլոց զանցառութեանը. վասն զի, մեր պարտաւորութիւններդը հիմնուած են Աստուծոյ հրամանի վրայ, իրենց իսկական գեղեցիկութեան և միաբանական բարութեան վրայ, և ոչ թէ մարդկանց պատճառի վրայ, որոնց հետ յարաբերութիւն ունինք, ինչպէս կ'ասէ Սողոմոն. «Մի ասիցես թէ զոր օրինակ արար նա ինձ՝ արարից նմա և հատուցից նմա, որպէս զրկեսցն զիս»։ Առակ. ԻԴ. 29. Գա

զոս առաքեալն այսպէս կը պատուիրէ ծառաներուն. «Ծառայք, հնազանդ լերուք յամենայնի երկիւղիւ տերանց՝ ոչ միայն բարերարացն և հեզոց, այլ և կամակորացն»։ Ա. Պետ. Բ. 18։

Երբ մարդիկ իրենց օրինակաւ կը քաջալերէն մէկզմէկ, այն ժամանակ պարտաւորութեանց կատարումը կը դիւրանայ։ Իսկ եթէ նոքա չը կատարեն, մեր պարտաւորութիւնը կատարելը աւելի սուրբ է, որպէս վարձքը եւ պտուղը կը վայելենք երկնքի մէջ։ Զը դադարինք ուրեմն բարի առնել, վասն զի անշուշտ 'ի ժամանակին կը հնձենք արդիւնքը. «Այլ զբարիս գործել մի ձանձրացուք զի 'ի ժամանակի իւրում հնձեսցուք առանց լքանելոյ»։ «Այսուհետեւ մինչ գեռ ժամանակս 'ի ձեռս է գործեսցուք զբարիս առ ամենեսեան, մանաւանդ առ ընտանիսն հաւատոյ»։ Գաղ. Զ. 9-10։ Արդէն այս կենաց մէջ կը զգանք մենք ուրախութիւն, երբ կը կատարենք մեր պարտքը Աստուծոյ սիրոյ համար։

ՎԵՑԵՐՈՐԴ ԳԱՏՈՒԻՐԱՆ

« Մի սպանանիր »։

Այս պատուիրանը կ՚ուզգենք սպառնութիւնը կամ մարդասպանութիւնը, որ է կամ անձնական և կամ այլոց ձեռքով, ինքնակամ անիրաւութեամբ կեանքէ զրկել ընկերը, կամ իրեն նորա սրբոյ միջոցը, կամ սաստ այնպիսի նեղութիւն, որոյ հետեւանքը մահ է։

Կան այնպիսի դէպքեր, որով մարդասպանութիւնը յանցանք չը համարուիր, այսինքն երբ անիրաւութեամբ կը յարձակին մեր վրայ և մեզ անհնարին կը լինի, մեր կեանքը պաշտպանել, առանց այլոց կեանքը բառնալու։ Եւ կամ այնպիսի պատերազմ կայ մեր առջեւ, որոյ շարժարիթը մենք չենք, ուստի և պարտաւորուած ենք ամենայն զօրութեամբ ընդդիմանալ մեր հայրենիքը պաշտպանելու համար։ Կան նմանապէս դէպքեր, երբ դատաւորը արդարութեամբ ՝ի մահ կը դատապարտէ յան

ցաւորը, որուն համար և կ'ասէ Ս. Գիրքը. «Ապա եթէ զբար գործիցես, երկիր, զի ոչ վայրապար ածեալ է սուսեր ընդ մէջ, Աստուծոյ սպասաւոր է, վրէժխնդիր 'ի բարկութիւն ասնմ, որ զբարն գործիցէ»։ Հռով. ԺԳ. 4։ Վերջապէս, երբ մենք պատահմամբ եւ ոչ ազատ կամքով մահ պատճառած ենք մէկուն, կը տեսնենք, որ որոշ համար ամէն ազգաց մէջ ազատութեան ապաստանարաններ կային կամ տաճարներ, ուր փախչելով կ'ազատուէր ոճրագործ ապանողն։ Որոշ համար հիմնուած էին երբայեցւոց մէջ քանի մի տեղիք. «Այս սահման եղիցի ամենայն ապանողի, որ փոխիցի անդ և ապրեսցի, որ ոք հարկանիցէ զընկեր իւր ակամայ, և նա ոչ ատեալր զնա երէկն և եռանգն»։ Օրին. ԺԹ. 4։ Որոշ վրայ հիմնուած է այն իրաւունքը, որ կը կոչուի Խաս ապէլ, այսինքն իրաւունք ապաստանի։ Տգիտութեան եւ նախապաշարման դարերուն մէջ այս իրաւունքը կը տային իսկապէս յանցաւորներուն, որոնք այն տեղերը կը փախչէին, ուր Ս-ը պիղծ կ'անուանէին։ Արբեցութենէ յառաջան ապանու-

թիւնը կարելի չէ սկսմամբ ուսանուլ թեան շարժումն հասմարիլ, այլ մեծ յանցանք։

Մարդասպանութիւնն է մեծ յանցանք հետևեալ պատճառներով.—Ա. Նա կը զրկէ ընկերը կեանքէ, որ ամէն բանէ թանկագին է։ Նա կը զրկէ ամէն սեպհականութենէ, ամէն պատուէ և ամէն վայելչութենէ։—Բ. Այս յանցանքը անյեղուսարձ է և անդառնալի։—Գ. Սպանութեան հետևանքը և հանգամանքը կարող են աւելի ծանրացնել այս յանցանքը։ Մարդասպանութիւնը կը զրկէ ընկերակցութիւնը այնպիսի անդամէ, որ կարող էր օգտաւէտ լինիլ. կը զրկէ գերդաստանը պահող և պաշտպանող գլուխէ, կամ՝ այնպիսի անդամէ, որ ճշմարտապէս սիրելի էր։ Մարդասպանութիւնն այնպիսի հետեւանք ևս կարող է ունենալ, որ հոգւոյ կորստեան պատճառ կը լինի։—Դ. Մարդասպանութիւնը ոչ միայն յանցանք է ընկերին և բոլոր հասարակութեան դէմ, զոր 'ի հիմանց կը քայքայէ, ընկերական խաղաղութիւնը և ապահովութիւնը խանգարելով, այլ և ամենամեծ յանցանք է ընդդէմ

Աստուծոյ, որոյ արարածք կ'ոչնչացնէ առանց պատճառի, իրեն կը սեպհակա-նէ իւր ընկերի կենաց իրաւունքը, որ մի-այն Աստուծոյ կը պատկանի և կամ նե-ցյա, որոյ յանձնած է Աստուած ընկե-բութեան կամ միաբանութեան բարու-թիւնը։ — Ե. Հոմարձակ կարող ենք ա-սել, որ մարդասպանութիւնն է կծիկ սարսափելի գեղեր, վասն զի, առ ուն կը կոխէ մարդկութիւնը, քաղցրութիւնը, մարդասիրութիւնը, բարեսիրութիւ-նը և արդարութիւնը, և այս պատճա-ռաւ Աստուած յայտնապէս կ'արգելու մարդասպանութիւնը եւ կը սպառնայ սաստիկ պատիժներ։ "Որ հեղու զարիւն մարդոյ, փոխանակ արեան նորա՝ հեղցի արիւն նորա, զի 'ի պատկեր Աստուծոյ՝ արարի ես զմարդն»։ Ծնն. Թ. 6։ Զի կայ այնպիսի մեծ յանցանք, որ այնքան սաստիկ խոցէ մարդոյ խիղճը, ինչպէս մարդասպանութիւնը։ Եղած են դէպքեր, որ մարդասպանները ինքեանք խղճի սաստիկ խայթէն ստիպուած՝ եկեր են դատուելու իրենց յանցանաց համար, յուսալով որ պատժուելով կարող են ազատուել խղճի խայթոցէն։

Աստուած մարդասպանութիւնն արդիլելով՝ կ'արգելու միանգամայն ամենայն բան, ինչ որ կարող է տանիլ դէպ'ի ըսպանութիւն, ինչպէս են, բռնակալութիւն, ոխ եւ սատելութիւն, եւ այլն։ Աստուած կը քննէ սրտերը եւ մեղաւորը եւ կ'ատէ այն մարդը, որ բռնութիւն կը սիրէ։ Աստուած կ'արգելու նմանապէս անարդական խօսքերը, կռիւը, վէճը, սատելութիւնը, նախանձը, բարկութիւնը եւ վրէժխնդրութիւնը. վասն զի ասոյն օրինակ զգացուածները կարելի է հաստատել ճանապարհ դէպ'ի մարդասպանութիւն։ Յիսուս Քրիստոս յայտնապէս կ'ուսուցանէ եւ կը յանդիմանէ Եբրայեցի դպիրները, որոնք թիւրած էին այս վերջերորդ պատուիրանի իմաստը, յաւելանելով իրենց մեկնութիւնը թէ՝ ով որ կը սպանանէ՝ արժանի է պատժոյ դատաւորին. "Լուարուք զի ասացաւ առաջնոցն՝ մի սպանանիր. զի որ սպանանիցէ՝ պարտաւոր լիցի դատաստանի". որպէս թէ մարդասպանութեան գործը միայն արդիլուած է եւ արժանի է պատժոյ դատաւորին. իսկ Քրիստոս կը յաւելու ասելով. "Այլ ես ասեմ ձեզ. թէ

ամենայն որ քարկանայ եղբօր իւրում տարապարտուց՝ պարտաւոր լիցի դատաստանի, և որ ասիցէ ցեղբայր իւր՝ մարա, պարտաւոր լիցի գեհենն հրոյն։ Մտ. Ե. 22-23։ Յովհաննէս առաքեալն մարդասպան կ'անուանէ եղբայրասեացը. "Ամենայն որ ատեայ զեղբայր իւր՝ մարդասպան է։" Ա. Յով. Գ. 15։ Ատելութիւնը մարդասպանութիւն է Աստուծոյ առջեւ. վասն զի նա կը տոչորէ մեր սիրտը և ահա սիրտն է, որ աւելի սպանութիւն կը գործէ, քան թէ ձեռքը։ Ով որ իւր եղբայրը կ'ատէ, նա խաւարի մէջ է, կ'ասէ Յովհաննէս առաքեալը, վասն զի խաւարէն կուրացած լինելով՝ չգիտէ թէ ուր կ'ընթանայ։ "Իսկ որ ատեայ զեղբայր իւր, 'ի խաւարի է և ընդ խաւար շրջի, և ոչ գիտէ յո երթայ, զի խաւարն կուրացոյց զաչս նորա։" Ա. Յով. Բ։ 11։

Բարկութեան մասին այսքան է ասել, որ նա է բնական շարժումն սրտի, որ առանձին կապ ունի մեր բնութեան հետ, և կը բորբոքէ զմեզ, երբ կը տեսնենք որ և իցէ անարժան գործ, կամ շարութիւն, թէ մեզ հասուցած և թէ այ-

լոց։ Աստուած ինքնին ընդունակ ստեղծած է զմեզ այս զգացողութեան մէջ, որպէս զի աւելի ապրում կերպով կարենանք ցոյց տալ մեր ուժգնութիւնը սմեն չար գործքի դէմ և զինուորիք մեր հոգւոյ բոլոր զօրութեամբ։ Խարիսխութիւնը գոնէ մի է, երբ մեր անձնական օգտին դպչելէն չէ յառաջացած։ Այս, եթէ օրինաւոր է, կը պահէ զմեզ խազաղութեան մէջ և աստուծի կը շարժէ ընդմեզ որ ընդդիմանանք ամեն բանի, ինչ որ ներհակ է Աստուծոյ փառաց և ընկերի օգտին։ Ա. յոգէս էր Պաւղոս մարգարէի բարկութիւնը, որ Խարայելացւոյ կռապաշտութիւնը տեսնելով՝ խորտակեց օրինաց տախտակը։ Ա. յոգէս էր և մեր Փրկչի զայրոյթը, որ լամայարփանութիւն տեղանները ցրուեց և ամենքը տաճարէն դուրս հանեց, ասելով. «Տունն իմ տուն աղօթից կոչեսցի և դուք սարարիք զդա այրս առ գողակաց»։

Բայց խարիսխութիւնը ապօրինի է, երբ շարժուած է առանց արդար պատճառի և կամ թերեթ բանիցու հաստատ։ Ապօրինի է գործեալ, երբ մերձին ծայրը զայրանալով՝ հակառակ կը գործէ ար-

գարութեան և մարդասիրութեան։ Ա-պօրինի է վերջապէս, երբ երկար ժամանակ կը տեւէ և ատելութեան կը փոխուի։ Պողոս առաքեալն բարկութիւնը զանազանելով՝ այսպէս կ'ասէ. «Բարկացէք, և մի մեղանչէք. արեգակն 'ի վերայ բարկութեան ձերոյ մի մտցէ։» «Անողորմ է սրտմտութիւն եւ սաստիկ է բարկութիւն, այլ նախանձ և ոչ իսկիք ժուժէ կեալ։» Եփես. Դ. 26։ Առակ. ԻԷ. 4։

Բարկութիւնն է սեւակ մի կատաղութիւն, որ կարող է մինչեւ անգամ մահ պատճառել բարկացողին և առաջնութեանը վնասել։ Նա սարսափելի նշաններ կը թողու բարկացողի վրայ, կը շփոթէ մարդոյ միտքը, կը խլացնէ և չը թողուր իրատուց անսալ։ Պողոս առաքեալը բարկութենէ կը զգուշացնէ, որպէս զի մարդ ժամանակ ունենայ սիրել ընկերը։ «Ամենայն գառնութիւն եւ բարկութիւն և սրտմտութիւն և տրաղակ և հայհոյութիւն բարձցի 'ի ձէնջ, ամենայն չարութեամբ հանդերձ։» «Լերուք ընդ միմեանս քաղցրանք, գթածք, շնորհեալ միմեանց, որպէս և Աստուած Քրիստոսիս շնորհեաց մեզ։» «Գիտաս

չինք, եղբայրք իմ սիրելիք, եղկոյի ամենայն մարդ երթայ առ 'ի լսել և ծանչ առ 'ի խօսել եւ ծանչ առ 'ի բարկանալ, զի բարկութիւն մարդոյ զարդարութիւն Աստուծոյ ոչ գործէ ։ Եփես. Գ. 31_32։ Յակ. Ա. 19_20։

Պարզ պարտական է զգուշանալ և պահել իւր անձը ամեն անիրաւ և չարչարանց բարկութենէ, որուն համար պարտաւոր է հետեւեալ պայմանները կատարել. — Ա. Հեռանալ ամեն բանէ, որ չար կարող է բարկութեան միտակար կերպը բարձրել, ինչպէս են՝ վէճ, գինի, ընկերութիւն վատ մարդկանց, և այլն։ "Մի լինիր ընկեր առն բարկացողի եւ ընդ բարեկամի զայրացողի մի՛ գնասցիր, զուցէ սովորիցես զճանապարհս նորա։ առնուցուս խեղդ անձին քոում։ Առակ. ԻԲ. 24։ — Բ. Օրէնք և կանոն դնել իւր անձին՝ բարկութեան առաջին շարժումին բնաւ չը հետեւելու, եւ առաջին յուզման միջոցին ինքզինքը զսպելու եւ խորհելու յարմար առարկայ գտնել։ — Գ. Առաջուց վարժեցնել իւր անձը բարեխոհութեան, սանձել անձնասիրութեան զգացմունքները եւ իշխող լինիլ

իւր անձին։—Դ. Ուստի ասեմ քեզ մեր Փրկչէն՝ քնիլ հեղ և խոնարհ արարեալ. «Ուստի բուք չունիս, զի հեղ եմ և խոնարհ սրտիւ.» Մատթ. ԺԱ. 29.—Ե. Խնդրեալ Աստուծմէ որ զուիսնէ մեր ուշիւաստանքը, պարգևէ մեզ շնորհք և հոգի հեղութեան և խոնարհութեան, որով կարող զանանք ողորմանել զմեզ ամենայն ապարդնի և չարդարանալ քարիւթենէ։

Վրէժխնդրութիւնը բացարձակապէս արգիլուած է Աստուծմէ։ Վրէժխնդրութիւնը ոչինչ չէ շինիր անձի արդար ուղղութեան հետ։ Վրէժխնդրութիւնն է չարիք հաստատանիլ ընկերին, որ արգիլուած է աստուածային արէնքով։ «Մի՛ զանձանց վրէժ խնդրէք, սիրելիք, այլ տուք տեղի բարկութեան։ Քանզի գրեալ է՝ իմ է վրէժխնդրութիւն ես և ես հատուցից, ասէ Տէր.» Մի՛ չար փոխանակ չարի հատուցանել, կամ բամբասանաց ընդ բամբասանաց, այլ ընդդին հակառակն արհնել, զի յայս իսկ կոչեցարուք, զի արհնութիւն ժառանգիցէք։ Սորա հատանց արինակ ունիմք մեզ Փրկչաւոս. «Որ բամբասեալ և ոչ փոխադարձէն բամբասակի, չարչարեալ ոչ

եւ ոչ պահէր սպասնալիս, բայց իրաւ-
ամբ մասնէր դատաւորին »։ Հռով. Ժ.Բ.
19։ Ա. Պէտ. Գ. 9։ Բ. 23։

Եբրայեցւոց վարդապետներէն ո-
մանք կը թարգմանէին վրէժխնդիր լինիլ
առելով։ « Ահն ընդ ակն և առատն ընդ
առատսն »։ Բայց դպիրները թիւր կը
մեկնէին այս խօսքերը, որովհետեւ այս
օրէնքը միայն սոյնաւոր էր դատաւորնե-
րուն, որ արդարութեամբ գործ դնեն
իրարու պատիժ։ Նոյն ԻԱ։ Անհատ մարդ-
կանց երբէք իրաւունք տրուած չէր ակն
ընդ ական և առատն ընդ առատսն միւ-
սոյինելու, ինչպէս չարամտութեամբ
կը մեկնէին դպիրները, որուն համար և
Յիսուս կը յանդիմանէր և կը պատուիրէր՝
հանգիստ և խաղաղութեան հար-
մար ամէն ներողութիւն կրել. « Ես
ասեմ ձեզ, մի կայ հակառակ չարին,
այլ եթէ որ ածիցէ ապտակ յաջ ծնօտ-
քդ, դարձո նմա և զմիւսն »։ Մաթ. Ե.
39։ Մէկ վրէժխնդրութիւն կայ միայն,
որ թարգմանուած է քրիստոնէին, այն է
չարին՝ բարի հատուցանել, փրկութեան
փոխարէն՝ լաւութիւն առնել. « Ամ եւ
թէ քաղցեալ ոչիչ թշնամին քո՝ հայոյ զսուր

նմա և եթէ ծարաւի՝ ջուր տուր նմա, զայս արարեալ՝ կայծակունս հրոյ կուտեսցես ի գլուխ նորա։ «Մի յաղթիր ի չարէն, այլ յաղթեսա զչարն ի բարին։ Հռովմ. ԺԲ. 20–21։ Պարտանիք հեռեւելոց առաքելոյն օրինակին, որոնք հաւատարիմ մնալով իրենց վարդապետի հրամանին՝ կարողացան ասել. «Բամբասէին զմեզ՝ աւրհնէաք, հալածէին՝ յանձն ուտուաք, հայհոյէին՝ աղաչէաք, իբրեւ առանց նշանակի եղաք ամենայն աշխարհի՝ ամենեցուն փարեալ մինչեւ ցայժմ։ Ա. Կորն. Դ. 12։ Ցիսուս կ'ուզէր որ հալածիչներուն համար. «Հայր, թող գոյա, զի ոչ գիտեն զինչ գործեն։ Աստուած իւր ողորմութիւնը կը տիրէ ամենուն վրայ. «Զի զարեգակն իւր ծագէ ի վերայ չարաց և բարեաց և անձրեւ ի վերայ արդարոց և մեղաւորաց։ Ղուկ. ԻԳ. 34։ Մատ. Ե. 45։

Վրէժխնդրութիւնը արգիլուած է հետեւեալ պատճառներով. — Ա. Վասն զի հակառակ է համբերութեան և մարդասիրութեան, որով պարտական է գերապանցիլ քրիստոնեայն։ — Բ. Վասն զի վրէժխնդրութեան վիճակները կապուած

են անարդարութեան հետ։ Արդը կա-
թող չէ դատաւոր լինիլ իւր գործքերուն,
որովհետեւ սովորաբար կը մեծացնէ եւ
կը ուռուցանէ իրեն հատած անարգանք-
ները եւ չարիքները։ Այս պատճառաւ է,
որ հիմնուած են դատարանները, որպէս
զի անաչառ մարդկանց ձեռքով քննուին
եւ վերջանան ամէն գաղտեր։ Նոքա են որ
Աստուծոյ կողմէն կարգուած են անի-
րաւութիւնները պատժելու եւ արդարներուն իր-
րենց հատուցումը տալու։ — Գ. Վասն
զի վրէժխնդրութիւնը կը շփոթէ բնկե-
բական կեանքը եւ խռովայոյզ կրից տե-
սարան կը դարձնէ։ — Դ. Վրէժխնդրու-
թեամբ թշնամութիւնը, սատանայութիւնը
եւ անարդարութիւնը կ'աբմնատանան հա-
ստատակամութեան մէջ, մինչդեռ, եթէ մենք
չարին բարի հատուցանէինք, պիտի յա-
ջողէինք խաղաղութիւնը թագաւորեցը-
նել եւ մեր թշնամոյ սիրտն անդամ առ-
մեղ գրաւել։ Այս կամի հաստատել
Պաղոս առաքեալն ասելով. Եթէ քաղ-
եալ իցէ թշնամին քո, հաց տուր նմա,
եւ եթէ ծարաւի՝ ջուր տուր նմա։ զայս
արարեալ կայծակունս հրոյ կուտեսցես
ի գլուխ նորա։ — Ե. Վրէժխնդրութիւ-

նը տրգիլուած է, վասն զի, վրէժխնդրութիւնը կը թշուառացնէ զվրէժխնդիրն, ծանր և սոսկալի զգացմամբ լցուցանելով նորա հոգին, մինչդեռ սէրը և ներողութիւնը ուրախութեամբ կը լցուցանեն։ — Զ. Վրէժ շահելն ամենեւին վաղրոպութիւն չէ. խակ ընդ հակառակին ով որ վրէժ կը խնդրէ, յայտնապէս կը ցուցնէ, որ իւր ունձը մատնուած է թշնամութեան և յաղթուած է 'ի չարէն։ Թէ ոչ էս 'ի սիրելան դժուար է'երեւի մեզ յաղթել մեր դէմ եղած անպատուութեանը, բայց խիստ մեծ առաքինութիւն է ներել թշնամոյն, շարժեալ լինելով մեծահոգութենէ և կրօնական վեսեմ զգացմունքէ։

Եւ Աւետարանը կ'արգելա վրէժխնդրութիւնը, որպարտիք խնամալ որ վրէժ առնելն հակառակ է ամենեւին յաղթելի և մեղրատակ կրօնական զգացմանն և աւելի կը վնասէ վրէժխնդրողին, քան թէ վնասուոյ ենթարկուածին։

Վ. Եղեկիրոգ սպասաւորքանը կ'արգելա նախանձապէս մեղադրութիւնը (Ցասել), որ նոյնպէս տգեղանութիւն կը հաւանցուցէ, վասն զի ոչն գործուելութեամբ ոչ թէ

մարդ. թեքվելիքը կը պաշտպանէ յարձակ-
կողին դէմ, ապ կ'օգնէ իւր թշնամին և
'ի մեծանարտութիւն կը հրաւիրէ։ Մե-
նամարտութեան մէջ գտնուած անարդ
գարտութիւնը և ատելութիւնը լաւ հաս-
կանալու համար՝ հարկ է հետեւեալ
քանի մի դիտողութիւնները աչքի ա-
ռաջ ունենալ։ — Ա. Մենամարտու-
թիւնը հաստատութիւն չունի պատ-
ժոյ հետ և շատ անգամ ամենամեթեթև
անարգանքը կամ անպատուութիւնը կը
պատժուի մահուամբ։ — Բ. Ոչչափ ա-
նիրաւ հատուցումն է այն հատուցումը,
որ ոչ թէ խաւանքն է, որ դատը կը
վճռէ, այլ ոյժը կամ զօրեղութիւնը, ա-
յսպէս շատ անգամ անմեղը մահով կը պատ-
ժուի։ — Գ. Ի՞նչ կարող է այնպէս հակա-
ռակ լինիլ ընկերական կեանքին եւ շար-
թել հասարակութեան անդորրութիւնը,
ինչպէս ինքնակամ զրաւելն իւր եւ կամ
իւր ընկերի կեանքը։ — Դ. Հին աշխարհ-
ի լաւագոյնք եւ իմաստուն ազգաց
մէջ ամենեւին մենամարտութիւն չը կար,
այլ հաշտ պատիւ կը հաստատէին միայն ա-
րիւնոց հնազանդիլ և հայրենեաց հանար-
պութիւն թափել։ Մենամարտութեան ա-

վորութիւնը յառաջած է վայրենի եւ բարբարոս ազգերէ։ Նոցա դատաւորը այնպէս կը կարծէր՝ թէ Աստուած կը մի՛ջամտէ մարդկանց կռուին եւ կը զօրացընէ արդարը՝ մեղաւորին յաղթելու։ Իսկ մեր ժամանակին մէջ մենամարտութիւնը հակառակ է օրինաց, հակառակ է կրօնքի եւ հակառակ է ընկերական կամ միաբանական կեանց։ Մենամարտութեան առաջարկութիւնը ջնդռուներով շատ անգամ ամենեւին չը կորուսանէր մարդ իւր պատիւը. եթէ կանխապէս հաստատ եւ քաջ դրդիչներով ցուցած է, որ իւր վրայ ամենեւին ցածութեան եւ թուլամորթութեան նշան չը կայ։ Երբ պարզապէս կը յայտնէ, որ ինքը կը մերժէ մենամարտութիւնը իւր խղճմտանքի հանգիստմամբ եւ պատրաստ է իւր անձը պաշտպանել յանիրաւի յարձակողին դէմ այն ժամանակ ամենեւին անպատուութիւն չը կայ։ Մանաւանդ որ հաստատուկ թեան կարծիքը այժմ խիստ պարզուած է մենամարտութեան նկատմամբ։ Շատ խոհեմ եւ իմաստուն օրէնքներ հրատարակուած են զանազան տէրութեանց եւ ժողովրդոց մէջ մենամարտու-

թիւնը դադրեցնելու համար, ինչպէս Հիւսիսային Ամերիկայի և Անդղլիայի մէջ։ Եթէ մարդ կը վարուի քաջալերութեամբ և խոհեմութեամբ, ապանոյ դիպչելու այլոց պատուոյն և ապանոյ ունայն բաների համար ուրիշներին նեղանալու, այն ժամանակ կարող է շատ ծանր պարագաներէ հեռանալ, իւր պարտաւորութեան սուրբ զգացումի եւ ունայն պատուասիրութիւնը իրար հետ չը շփոթել եւ այսպէս սեռի ազնիւ վարմունք ունենալ։ Եթէ մեղ հասած են պատուութիւնք շատ ծանր է, դարձեալ պարտիք համբերել Աստուծոյ սիրոյն և մեր պարտաւորութեան համար, քաջ իմանալով, որ աշխարհիս մէջ ինչպէս սուտ պատիւ կայ, նոյնպէս կայ և սուտ ամօթ։ Աշխարհը շար հոգիէ շարժեալ, իւր իշխանութեամբ ինչպէս կամի այնպէս կը բաժանէ գովեստը և պարսաւը, պատիւը եւ անարատութիւնը, բայց այս ներքոյ մեղ սեռի միջոց կը տայ նահատակ լինիլ սուտքնութեան համար, ինչպէս և կրօնքի համար։ Այս նահատակութեամբ մենք մեռանելիս կը ընենք Քրիստոսի անարգանաց, Իսկի նախա-

ուսանողը եւ կը հալածուինք արդարութեան համար, մեզ վերադարձելով փոխարէն սոյն մխիթարիչ խօսքը. «Երանի ոչք հալածեալք յոգեն վասն արդարութեան, զի նոցա է արքայութիւն երկնից»։ Մատ. Ե. 10։

Այսպէս պարտինք մենք պահել եւ պաշտպանել մեր ընկերի կեանքը, բարի խորհրդով, օգնութեամբ եւ ամենայն միջոցներով չերմեռանդութեամբ սիրելով. վասն զի Քրիստոնէի համար՝ չը պտանին՝ կը նշանակէ դիրեալ։

ԵՕԹՆԵՐՈՐԴ ՊԱՏՈՒԻՐԱՆ

«Մի՛ հնար»։

Այս պատուիրանքով Աստուած կ՚արգելու շնանալն, որ է կորուսանել այն հաւատարմութիւնը, զոր այր եւ կին խոստացած էին ուրբ. Լ. անխախտ պահպանել, ուխտելով ամուսնութեան սուրբ կապով։

Շնութիւնը մեծ յանցանք է, վասն զի կը քակուի Աստուծոյ անուամբ կա-

տարբեւած սուրբ խոստումը։ Շնութիւնն է ուխտազանցութիւն, վասն զի առոտն կը կոխէ ամուսնական հաւատարմութեան սուրբ ուխտը։ Այս անհաւատարմութիւնը ունի սոսկալի հետեւանքներ, որ է ամուսնական կռիւ, բաժանումն, վէճ, ատելութիւն, անհամաձայնութիւն, որով ընտանեկան խաղաղ կեանքը կը խաւնակուի, կը շփոթուի, շատ անգամ գործքերը կը դադրին, զաւակները անխնամ կը մնան եւ ոնոնունդ։ Շնութիւնը աղբիւր կը դառնայ ստութեան, նախանձ եւ ատելութիւն կը գրգռէ, սրտերը կը խստացնէ եւ շատ անգամ մահուան պատճառ կը լինի։ Եթէ այս սոսկալի յանցանքը սովորական դառնայ հասարակութեան մէջ, իսկոյն ընկերականութեան հիմունքը կը քայքայի եւ կորստեան կը մատնուի։ Աստուած հրամայած է Հին օրինաց մէջ, որ շնացողը մահուամբ պատժուի։ "Եւ այր եթէ շնասցի ընդ առնկնոջ, կամ շնայցէ ընդ կնոջ ընկերի իւրոյ՝ մահու մեռցի, և շնացողն և շնացեալն »։ Ղեւ. Ի. 10։ Պօղոս առաքեալն կը յայտնէ, որ շնացողները կարող չեն Աստուծոյ արքայութեան մասնակից լինել։

քայութիւնը ժառանգել. «Ո՛չ պոռնիկ կամ, ո՛չ շունք . . . զարբայութիւն Աստուծոյ ոչ ժառանգեն»։ Ա. Կոր. Զ. 10։ «Պատուական է ամուսնութիւն ամենեքեան և սուրբ անկողին, բայց զշունս եւ զպոռնիկս ատէ Աստուած»։ Եբր. Ժգ. 4։ Յովսէփ Գեղեցիկը լաւ կարդաց թէ քանի՞ չար հետեւանքներ ունի շնութիւնը, ուստի երբ կը բռնաբարուէր, ասացաւ կեց. «Զիա՞րդ առնիցեմ զբանս զայս չար և զմեծ, և մեղանչիցեմ առաջի Աստուծոյ»։ Ծնն. Լթ. 9։ Յոյժ մեծ եւ սաստիկ պատժոյ արժանի յանցանք կ'անուանեն շնութիւնը կամ պոռնկութիւնը. «Զի արտմութիւն և անժուժ բարկութիւն է պղծել զկին առն»։ Յովբ. Լա. 11։

Մի՛ ընար պատուիրանով պարտքինը հատկնալ նոյնոգէս ամեն անառակ և անմեծաբար կուսակցութիւն, որ արտաքոյ է ամուսնական սրբութեան, ամեն տեսակ պղծութիւն, ամեն դաշնութիւն, ամեն ցոփութիւն, ամեն զաղջալի գործ, ամեն անարժան խօսք եւ վասաշ խորհուրդ, որոնք հակառակ են սրբութեան և պարզութեան։

Յիսուս Քրիստոս յայտնապէս կ'ու-

սուցանէ՝ թէ որչափ պէտք է զգուշանալ յանցաւորս ցանկութենէ. «Լուսաբուրք ապաքէն, զի աստուաւ առաջնոցն՝ մի՛ շնորհ. քայց ես ասեմ ձեզ՝ թէ ամենայն որ հայի՛ ի կին մարդ առ ի՛ ցանկանալոյ նմա, անդէն շնացաւ ընդ նմա ի՛ սրտի իւրում»։ Մատ. Ե. 27_28։ Պօղոս առաքեալն կը դատապարտէ ամէն տեսակ անսրբութիւն և անուանը տալէն անգամ կը զգուշացնէ. «Այլ պոռնկութիւն և ամենայն պղծութիւն, կամ ագահութիւն անուանեսցի մի՛ ի միջի ձերում, որպէս և վայելէ սրբոց, և շնչութիւն, կամ խօսք յիմարութեան, կամ խեղկատակութիւն, որ ո՛չ վայելէ, այլ մանաւանդ գոհութիւն»։ «Իբրեւ ՝ի տուրն Ջեան զգաստացեալք ջջեսցուք, մի՛ անառակութեամբք և արբեցութեամբք, մի՛ խառն անկողնովք և պղծութեամբք, և մի՛ նախանձու և հակառակութեամբք, այլ զգեցարուք զՏէր Յիսուս Քրիստոս, և մարմնոյ խնամ մի՛ տանիք ՝ի ցանկութիւնս»։ Եփես. Ե. 3_4։ Հռով. ԺԳ. 13_14։ Անսրբութիւնն է աղբիւր զանազան մեղաց և անկարգութեանց, որով մարդ ստութեան կը վարժի և երդմնա-

ղանցութեան, կը թողու իւր զաւակները, կը խաբէ իւր անձը, ամենայն վիճակի կը մատնէ և խրձի տառապանաց, և այսպէս կ'առաջնորդէ դէպ 'ի կորուստ։ Անարքութիւնը դառնութիւն կը սերմանէ գերդաստանի մէջ, կը չփոթէ հասարակութեան կարգը եւ խաղաղութիւնը։ Անարդ մարդը կը վնասէ իւր անձին, կը ստրկանայ իւր կիրքերուն, կը նուաստացնէ իւր հոգին, որոյ հետեւանքն է հիւանդութիւն, թուլութիւն, ամօթ, անարգանք և շատ անգամ մեծ թշուառութիւն։ Անարքութիւնը կը թմրեցնէ, կը փոխէ, կը վատթարէ ու կ'ոչնչացնէ մարդոյ հոգւոյ ընդունակութիւնները, կը ձգէ խաւարի մէջ և կը մատնէ չար հոգւոյ իշխանութեան, զոր Քրիստոս կ'անուանէ պիղծ հոգի. «Քանզի ասէր ցնա, ելլ այդ պիղծ 'ի մարդոյ այդի»։ Մարկ. Ե. 8։ Անարքութեամբ մարդ կը դժուարացնէ իւր հոգւոյ փրկութիւնը և կը պատրաստէ իւր անձին համար ամօթալի կորուստ, վասն զի Ս. Գիրքը կը հեռացնէ Աստուծոյ արքայութենէն, ինչպէս շնացողը, նոյնպէս և պիղծը. «Քոյսերուք 'ի պոռնկութենէ,

զամենայն մեզս, զոր և գործէ մարդ, այլ ասացեալ մարմնոյ իւրոյ է, իսկ որ պոռնկի՝ յիւր մարմին մեղանչէ »։ Ա. Կորն. Զ. 18։

Շնութեան և անպրեալութեան հակառակ Ս. Գիրքը կը պատուիրէ մեզ ողջախոհութիւն կամ սրբութիւն սրտի, որ հետևի է ամէն աղտեղութենէ։ Ողջախոհ մարդը խօսելու ժամանակ պատկառելի է, գործոց մէջ՝ չափաւոր, հագուստի մէջ՝ պարզասէր, վարքուց մէջ՝ սուրբ, և ընկերականութեան մէջ՝ ակնածելի։ Ս. Գիրքը կը պահանջէ մեզմէն ողջախոհութիւն. « Զի են կամքն Աստուծոյ՝ սրբութիւն ձեր, 'ի բաց լինիլ ձեզ 'ի պոռնկութենէ, գիտել իւրաքանչիւր ումեք 'ի ձէնջ զիւր ման ստանալ սրբութեամբ և պատուով »։ Ա. Թես. Ե. 3։ « Արդ լաս էք 'ի ցէր, իբրեւ զարդիս լուսոյ գնացէք, զի պտուղ լուսոյ ամենայն բարութեամբ է և արդարութեամբ եւ ճշմարտութեամբ »։ Եփես. Ե. 8։ « Ոչ գիտէք, եթէ մարմինք ձեր՝ անդամք են Քրիստոսի։ Արդ՝ առեալ զանդամս Քրիստոսի առնիցէք զանդամս պոռնկի, քաւա լիցի։ Եթէ ո՞չ գիտէք, զի մարմինք ձեր տաճար են Հոգւոյն Սրբոյ,

զոր ունիմք յԱստուծոյ։ Արդ՝ գնոյ գլ-
նեցայք, փառաւոր արարէք զԱստուած
'ի մարմինս ձեր և յոգիս, որ է յԱստու-
ծոյ»։ Ա. Կորն. Զ. 15—20։

Հետեւելով այս սուրբ կանոններուն՝ պարտաւոր ենք մենք հեռանալ ամեն չարութենէ, յորմէ առաջ կը գայ անարգութիւն, և այսպէս կարող ենք պահել առողջ հոգի առողջ մարմնոյ մէջ. կարող ենք պահպանել մեր տունը, մեր գոյքը, մեր հանգստութիւնը, նմանապէս և օգնել ընկերութեան, որ թագաւորէ կարգաւորութիւն և բարոյականութիւն։ Այս ճանապարհաւ կը հաճայանանք ամենասուրբ Աստուծոյն և կը պատրաստենք մեզ համար երջանիկ յարութիւն։ Միայ բանիւ, կը վարուինք ինչպէս իմաստուն մարդ և բարի Քրիստոնեայ, ինչպէս բարեկիրթ քաղաքացի և անմահ էակ։

Ողջախոհութեան մէջ կենալու համար պարտաւոր ենք.—Ա. Հեռանալ ամեն բանէ, ինչ որ կարող է զարթուցանել մեր մէջ վատ խորհուրդներ, չար մտքեր եւ անսուրբ յանկութիւններ, որպիսի են՝ լկտի իսօսակցութիւնք, ան-

վերակցութիւն չար մարդկանց հետ, վատ առարկայից տեսութիւն, որք ներ-
հակ են ամբիծութեան, վատ և ա-
նարդ տեղեր յաճախել, անպարծութիւն,
անժուժկալութիւն, չափազանց ուտել
խմել և քնանալ, անպարկեշտ տեսա-
բաններ, երեւակայութիւնը պղտորող
գրեանց ընթերցանութիւն, յաճախ և
պարապարտ այցելութիւն կամ տեսակ-
ցութիւն երկու սեռին իրարու հետ։
Վասն զի, այս ամենը տեսակ մի ճանա-
պարհներ են, որոնք թէ զգալի և թէ
անզգալի կերպով մարդը կը մղեն դէպ 'ի
մեղքը, յորմէ ոչէրոք է փախչել։ Ցան-
ցանաց պատճառներէն հեռանալով՝ կը
հեռանանք նոյն իսկ յանցանքէն։ Բայց
այս ամենը բաւական չէ։— Բ. Պարտա-
ւոր ենք գործ դնել ամեն միջոցներ, ո-
րոնք կարող են հաստատ պահել զմեզ
արքութեան մէջ, ինչպէս է արթուն և
աչքատատաղ կեանք ունենալ, իշխել
ցանկական կրից վրայ, տեսակցիլ առա-
քինի մարդկանց հետ և ամենէն աւելի
Աստուծոյ ներկայութիւնը միշտ մեր աչ-
քին առաջն ունենալ։ Երբ թագաւորէ
մեր սրտին և մտքին վրայ այն մեծ գա-

զսփարը, որ Աստուած է մեր դատաւորը, նա կ'ատէ անարքունութիւնը և չար գործքերը, նա կը վարձատրէ ողջախոհը և կը պատժէ ցանկասէրը. այնուհետեւ կը զգանք թէ որչափ քաղցր է ողջախոհութիւնը և արքունութիւնը։ "Պատուական է ամուսնութիւն ամենեսեան և սուրբ անկողին, բայց զշուն և զպոռնիկս դատի Աստուած"։ "Մի՛ ոք զձեզ խաբեսցէ բանիւք սնոտեօք, զի վասն այսորիկ խոկ գայ բարկութիւն Աստուծոյ 'ի վերայ որդւոցն անհաւանութեան"։ Եբր. ԺԳ. 4։ Եփես. Ե։ 6։ Վերջապէս ողջախոհութեան մէջ հաստատ և յարատեւ մնալու միակ միջոցն է միշտ աղօթել և Աստուծոյ օգնութիւնը խնդրել։ Վասն զի նա է, որ կարող է զօրացնել զմեզ ամենայն փորձութեան յաղթելու։ Ընդարձակն է մեր սիրտը, և նա է որ կը պահէ եւ կը պաշտպանէ զմեզ ամենայն վատութենէ։

Ամուսնութեան եւ ցանկութեան վերաբերեալ բառերը Ս. Գրոց մէջ շատ անգամ գործ դրուած են հոգեւոր նշանակմամբ, ինչպէս է Աստուծոյ միութիւնը իւր ժողովրդեան հետ, Քրիստոսի միութիւնը հաւատացեալց հետ։ Ցոփ

հանեսցէ կ'ասէ Յայտնութեան մէջ. «Եւ կ
ցուցից քեզ զհարսնն և զկին Գառինն։
«Կացուցանէ փառաւոր զեկեղեցի, զի մի
ունիցի ինչ արատ կամ աղտեղութիւն,
կամ այլ ինչ յայսպիսեացս. այլ զի իցէ
սուրբ և անարատ»։ Յոյտ. ԻԱ. 9։ Եփես.
Ե. 27։ Այս պատճառաւ ահա, ամեն
արտաքին գործ, ամեն խօսք, ամեն սրտի
շարժումն, որ հակառակ է ամուսնա-
կան խոստման և կը խլէ այն սուրբ կա-
պին ու մաքրդոյ սիրտը կը խլէ օրինաւոր
ամուսինէն՝ ուրիշին սաղաւ համար, կ'ա-
նուանի հոգեկան շնութիւն։ Ս. Գրոց մէջ
Եբրայեցւոց կռապաշտութիւնը կ'ան-
ուանի շնութիւն. «Զի պոռնկեցան ետ
հետ սատուածոց օտարաց և երկիրպա-
գին նոցա և բարկացուցին զՏէր»։ Դատ.
Բ. 17։

ՈՒՔԵՐՈՐԴ ԳԱՏՈՒԻՐԱՆ

«Մի գողանար»։

Ա. ՍՏՈՒԱԾ կը պատուիրէ չը գողա-
նալ, չը պահել կամ չը ծածկել այլոց

պատուհանած իրը, հակառակ նոցա կամ-
մաց, միաս չը պատճառել ընկերին և չը
զրկել իւր գոյքէն։ Այս յանցանքը, որ
պողութիւն կամ աւազակութիւն կ'ա-
նուանի, պարտունք հասկանալ ընդհա-
նուր առմամբ, առանց զանազանելոյ
անձը, նիւթը և ձեւը։ Ամեն կերպով և
ամեն մարդոյ համար արգիլուած է գո-
ղանալը, յումմէ որ լինի, ինչ որ լինի և
ինչպէս որ լինի (1)։

Հին օրէնսաց մէջ, այս պատուիրանին
նկատմամբ, ամենակարեւոր հարկի ըն-
թերցման ժամանակ, բացառութիւն կը
տեսնուի։ Այս բացառութիւնը կը վե-
բաբերէր Եբրայեցւոց առանձին հան-
գամանքներուն, ինչպէս որ գրուած է
Օրինաց մէջ. "Եթէ մատանիցես 'ի հուն
ձըս ընկերի քոյ, քաղցցես ձեռօք քովք
զհատակն եւ մանգաղ մի արկանիցես յոճ
ընկերի քոյ։ Եւ եթէ մատանիցես յայգի
ընկերի քոյ, կերիցես խաղող մինչեւ ցը
յագեալ անձին քում, բայց ամսան մի ա-

(1) Գողութիւն բառը Եբրայերէն կ'ասուի Գա-
ղանք, որ կը նշանակէ որոշ գնել, վարձել այլոց վա-
ստակը և պահել կամ ծածկել այլոց անգիտանու-
թիւնը։

մանեսցես »։ Օրէն. Ի. 24–25։ Բայց այս բացառութիւնը կը վերաբերէր միայն Եբրայեցւոց աղքին և ունէր իւր պատճառը՝ նոցա առանձին հանգամանաց մէջ։ Ա. այս բացառութեան հետքին մենք եւս պիտի պահենք քանի մի պարագայից մէջ, երբ կը տեսանենք թէ սաստիկ հարկէ ստիպուած որ և իցէ մարդ կ'առնու մեր սեպհականութիւնը։ Քրիստոնէական կարեկցութիւնը կ'ուսուցանէ մեզ ներողութեամբ դատել այս բանը, որ գուցէ ամենասաստիկ խղճութիւնէ յառաջ եկած է։ Ա. այս խօսքերը միայն կարեկցութեան համար է, և ոչ թէ իբրեւ կանոն։ Վասն զի՝ ոչ խղճութիւնը, ոչ աղքատութիւնը և ոչ կարօտութիւնը իրաւունք չեն տար գողանալու։ Նոյն իսկ աղքատները սպասուոր են իրենց ձեռքով իրենց տարրաւորը ճարել. « Որ գողանայրն, մի՝ եւս գողասցի, այլ մանաւանդ վաստակեսցէ գործել ձեռաք իւրովք զբարիս, զի բաւական իցէ տալ՝ ումի սիրոյ իցէ »։ Եփես. Դ. 28։ Թեղճերն և կարօտեալներն, եթէ իրենց աշխատանքով կարող չեն իրենց գոյութիւնը հոգալ, պարտական են ապաստ-

թիւն խնդրել կարողութեան տէր մարդ-կանէրէն։

Գողութիւնը կը համարուի ծանր կամ փոքր, նայելով թէ ում է որ կը գողանայ եւ յումմէ կը գողանայ։ Հետեւապէս, գողացող խեղճը կամ աղքատը կարող չէ անմեղ համարուիլ, բայց այնքան յանցաւոր չէ, որչափ գողացող հարուստը։ Ցանցանք է, ասացինք, աղքատի գողութիւնը, որովհետեւ կարող է ունենալ վիճակաւոր հետեւանքներ, վասն զի գողանալ հարստէն կամ մեծատուէն՝ կը նշանակէ յուսահատեցնել եւ դադարեցնել նորա բարեբարբութեան ոգին, զոր կարող է ունենալ պատուաւոր աղքատաց համար։ Բայց այս յանցանքը աւելի մեծ կը համարուի, եթէ աղքատէն գողայուի, որոյ կորուստը խիստ զգալի է։

Ոչ մի կապակցութիւն, ոչ մի ընկերական յարաբերութիւն կարող չէ արդարացնել այն մարդը, որ առանց այլոց կամքին նոցա տերպհանութիւնը կ'իրացնէ։ Ոմդիքն անգամ, եթէ առնուն իրենց հօր տերպհանութիւնը, պատճառ բերելով թէ օր մի իրենց ժառան-

գութիւն պիտի մնայ, դարձեալ կարող չէն արդարանալ, եթէ առանց հոգ գիտութեան եւ համաձայնութեան գործած են։ «Որ մերժէ զհայր իւր կամ զմայր և համարի զմեղանչել, կցորդ է նապարանց ամբարշտաց»։ Առակ. ԻԸ. 24։ Այսպիսի որդին կը կորուսանէ ծնողաց վստահութիւնը և երախտեաց փոխարէն կը հատուցանէ ապերախտութիւն։ Այս կը վերաբերի նմանապէս ծառաներուն և մշակներուն, որոնք ծածուկ կ'իւրացնեն իրենց տեսարց որ և իցէ գոյքը։ Կը վերաբերի նմանապէս այն մարդկանց, որոնք կ'աշխատեցնեն ծառաները կամ գործաւորները և աշխատանաց վարձէն կը գրկեն։

Այն մարդիկը, որոնք անիրաւաբար կը վարուին հասարակութեան դէմ եւ յօժարութեամբ չեն վճարեր տեղութեան կամ կառավարութեան հարկը, որոնք կը փախչին պարտաւորութենէ և ընդհանուր օգտի համար եղած աշխատութենէ, շատ մեծ մոլորութեան մէջ են։ Այս վարմունքը եւս սեպակ մի գողութիւն եւ յանցանք է, որովհետեւ կընդդիմանայ ընկերականութեան և կը

խոռնէ ու կ'ոչնչացնէ հասարակութեան կարգաւորութիւնը։ Մեր Փրկիչը կը պատուիրէ որ մաքուր խղճմտանքով վճռեն մեր պարտքը. «Երթայք ասա՛ք ըզ կայսերն՝ կայսերս և զԱստուծոյն՝ Աստուծոյ»։ «Արդ՝ հատուցէք իւրաքանչիւր զպարտս, որում զՀարկ՝ զՀարկն»։ Մատթ. Գ. 7։ Հռով. Ժգ. 7։

Ընդհանրապէս ամեն գողութիւն արգիլուած է, բայց գողցուած նիւթին և առարկային հանգամանութեամբ՝ յանցանքն եւս մեծ կամ փոքր կը համարուի։ Օրինակի համար, աւանդ տրուած եւ պահ տուած իրը գողանալն իսկոյն մեծ յանցանք է, որովհետեւ գողութեան հետ ուխտազանցութիւն և երդմնազանցութիւն եւս խառնուած է։ Նմանապէս մեծ յանցանք է հասարակութեան վերաբերեալ կամ հասարակութենէն յանձնուած իրերէնը գողանալ, ինչպէս են, բարեպաշտութեան, հաւատոյ եւ մարդասիրութեան համար որոշուած իրերէններն կամ դրամները։ Այսպիսի գողութիւնը համարուած է սրբապղծութիւն։ Սրբապղծութիւն է նմանապէս այն մարդկանց արարքը, որոնք

կարօտութիւն չունին և ողորմութիւն կը խնդրեն, վասն զի այս եկեղեցական կը դրկեն Ճշմարիտ կարօտեալները ողորմութիւն ստանալէ։

Գողութիւնը զանազան կերպերը կամ տեսակներ ունի, ինչպէս է՝ սաժով կամ բռնութեամբ գողանալը. օրինաց կամ արդարութեան դիմակով գողանալը, եւ այլն եւ այլն։ Բայց առհասարակ ամենեկերպին եւս արգիլեալ է։ Բռնի գողութիւնը, որ սուսերակութիւն կամ յափշտակութիւն կը կոչուի, ամենն ժամանակ պատժով դատուած եւ դատապարտուած է օրինաց առջեւ։ Այս կարգի գողերուն կը պատկանին նաեւ այն մարդիկը, որոնք առ չաբն գործ կը դնեն հաստատակութենէն կամ կառավարութենէն իրենց յանձնուած կամ հաւատացեալ իշխանութիւնը եւ ծառայութիւնը, որոնք փոխանակ պաշտպանելու՝ կը նեղեն խեղճերը, աղքատները, ծանր զանազան հողութիւններ կը բարդեն հասարակաց վրայ եւ կը գրկեն ծառաները եւ մշակները իրենց արդար վարձէն, որ խիստ մեծ մեղք է։ Գրոց խօսքով. «Ահաւասիկ վարձք մշակացն, որք գործեն զանձ

դլուս ձեր, առ ձեզ են, զրկեսցեն 'ի ձէնջ աղաղակէ և բողոք հնձողացն եհաս յաւ կանջս Տեառն զօրութեանց։ Յակ. Ե. 4։ Վասն կը կարդայ Երեմիա մարգարէն զբրկաղներուն վրայ. "Ո՛հ, որ շինէ զտունն իւր և ոչ արդարութեամբ եւ զվերնայարկս իւր և ոչ իրաւամբք, ընդ 'ի մերձաւորէ իւրմէ գործի նմա գործ ձրի, և զվարձս նորա ոչ հատուցանէ նմա։ Եր. Գ. Ի. 13։ Մի՛ հարստահարեր զընչնանկն, վասն զի աղքատ է և մի՛ անարգեր զանկարն 'ի տուրս։ Առակ. Ի. 22։

Գողութեան կերպը բազմատեսակ է։ Ամեն տեսակ բռնութիւն ու խաբէութիւն առնելու եւ ծախելու մէջ, փոխ առնելու և փոխ տալու մէջ, ամեն զրկողութիւն, ամեն խարդախութիւն չափելու, կշռելու, ձեւելու մէջ, ամեն անհաւատարմութիւն դաշնակցութեան մէջ, անիրաւաբար կրկնապատկութիւն իւր շահուն, միամիտ մարդիկ խաբել և մէկի տեղ՝ երկու առնուլ, անիրաւութիւն իրաւանց և վէճի մէջ, վատ վաճառքը՝ լաւի տեղ անցնել, միտ բանիս, ամեն տեսակ շահամոլութիւն, զոր չ'էնքան ուզեր, եթէ ապրք մեր դէմ գործէ-

ին, այս սմենք կ'անուանի Գողգոթա։ «Եւ զա թէ վաճառեցէք զբ վաճառ ընկերի իւրում և ստացի յընկերէ իւրմէ, մի մեղեցէք այր զընկեր իւր» Ղեւ. Իե. 14։ «Մի առնէք անիրաւութիւն ի դատաստանի, ի չափս և ի կշիռս և ի զոգըն և զոգք արդարք և չափք արդարք»։ Ղեւ. ԺԹ. 35–36։ «Մի զանց առնել և զոկել յիրիդ յայդ մեկ զեղբայր իւր՝ քանզի Աստուած վրէժխնդիր է ի վերայ ամենայնի այդ որիկ»։ Ա. Թես. Դ. 6։ Յոգոսառութեան համար եւս կարող ենք ասել, որ արդարութեան սահմանէն դուրս չափազանց ստակս պահանջելը՝ դադրեալ գողութիւն է։ Որչափ նախասահմանք, ամենի եւ անգթութիւն է մեզ համար, երբ մեր ընկերը նեղութեանէ և դժբաղդութեանէ ստիպուած, եւ կամ վատ վարմունքէ և յիմարութեանէ ճարահատութեան դուռը հասած, մեզ կը դիմէ փոխ առնելու, և մենք տոկոսը տուկասի վայ դիպելով, կողոպտելով, տունէ և կայքէ զրկելով կը հարստանանք և անգթաբար մեր ընկերը դէպ ի կորուստի կը տանինք։ Այս տեսակ օգնութիւն կարծուած վարմունքը ստոգակութեանէ

վատթարագոյն է։ Նոյանեկի է այն մարդը, որ Դաւիթ մարգարէին ասածին պէս. «Զարծաթ իւր ՚ի վարձս ոչ տայ և կաշառս ՚ի վնասոյ իրաւանց ոչ առնու», որ գայս արարցէ, նա մի սասանեցցի յաւիտեան։ Սաղ. ԺԵ. 5։ Այսպիսի գողութեան կարգը կը հասնուի նաեւ այն ապարդը, երբ մարդ, առանց սիրոյ կամ մաց կամ գիտութեան, կը պահէ կամ կը ծածկէ նորա որ եւ իցէ առարկաւածը, կամ բան մի կը գտնէ և ծածկելով՝ կ'իրաւունք առանց նպատակաց՝ որ տէրը կը մնատէ և կամ կը պահանջէ։ Գողութիւն է նմանապէս, երբ մարդ սուրիշի գոպեցածը կը պահէ, թէեւ գիտէ որ գոպեցուած է, կամ անիրաւութեամբ ժողովուած։ Վերջապէս, երբ մենք կ'ուրանանք ասելու՝ ինչ որ պարտաւոր ենք, եւ կամ հնարքներ կը հնարենք, որ չը տանք, այս մեր անվիսս հնարագիտութիւնը դարձեալ գողութիւն է։ Այս պատուիրանը կ'արգելու նմանապէս ամենն վնաս, որ կը հասցնենք մեր ընկերին առանց մեր անձնական օգտի. որինակի հասմար, կամ նորա առանդը չը պահպանելով, կամ մեր ձեռքէն եկած օգ-

նութիւնը պանծալով, և կամի վասանգաւոր վիճակին առաջեալը մնալով։ Առհասարակ ամենի գործողութիւն, որոյ հետ կապուած է անհնազանդութիւն և չար կամք, թէ աշխատութեան մէջ, թէ ուշիշներուն խոստացած և անկատար թողած ծառայութեան մէջ, թէ մշակաց և ծառայից անհոգութեան և թողութեան մէջ, այս ամենը գողութիւն կը համարուին։ Անիրաւութիւնը, գողութիւնը պաշտպանելը, գողութիւն իրաց բաժանարար կամ բաժանողը գտնուիլը, Սաղոմոն իմաստունին ասածին պէս, կը նշանակէ հոգին ասել. «Որ բաժանակից լինի գողոյն՝ ատեայ պանծն խրոց»։ Առակ. Իդ. 24։

Գողը ոչ միայն անիրաւ է ընկերակցութեան մէջ, որ պակասը կը հատցնէ այլոց և շատ անգամ մեծ նեղութեան մէջ կը ձգէ, այլ և ապաստամբ է աստուածային նախախնամութեան դէմ, որոյ հոգացողութիւնը եւ խնամքը կ'ուրանայ. ապաստամբ է հատուցանութեան դէմ, որ միայն փոխադարձ վատահութեան մէջ կը վայելէ աշխատանաց այլասաղը խաղաղութեամբ։ Գողութիւնը

յայտնապէս կը քանդէ սիրոյ իրաւունքը և միայնած է բազմաթիւ մեղքերու հեղու։ Գողութեան մէջ մեծ դժուարութեան կենթարկուի նոյն իսկ գողը, հեռանալով սատանայէն և բարի մարդկանց ընկերակցութենէն, որոնք հաստատուն կարող են ասել. Մենք ոչ ոքի ինչաց չենք։ Գողութիւնը անպատուութեան նշան կը դնէ գողին վրայ։ Գողը ոչն այս կենաց մէջ անգամ կը կրէ ամենափոքր պատիժներ նաև այն ժամանակ, երբ այլոց առջեւ գող համարուած չէ. վասն զի՝ շարունակ երկիւղ, շփոթութեան և անհարգութեան անդունդին մէջ կը տատանի. «Որ ժողովէ զմեծութիւն առանց իրաւանց՝ 'ի կէս աւուրց իւրոց թողցէ զնա և 'ի վախճանի իւրում՝ ելցի անդգամ»։ Երեմ. Ժէ. 11։ Գողութիւնը մեծ դժուարութեան մէջ կը ձգէ զգողն, երբ կը ստիպուի գողցածը յետ դարձնել, վասն զի կը տեսնէ իւր արարմանց մէջ սնոտիութիւն, յիմարութիւն և ինչպես իւր ժամանակաւոր օգտին, այնպէս և յաւիտենականին։ «Եթէ ոչ դիտէք զի անիրաւք զարքայութիւն Աստուծոյ ոչ ժառանգեն։ . . ոչ գողք, ոչ ան-

գ.ահ.բ. . . . . Ա. . Կոր. Զ. 9-10։

Աստուած գոգութիւնը ապրիլելով՝ կ՚ապրեցուս. ասենն բան, ինչ որ դէպ՝ ի գոգութիւն կը մղէ զմարդ։ Գոգութիւնն առաքինն և գիտաւոր ազդութիւն է անգգոյշ ծանեցութիւնը, ուստի և Աստուած կը պատուիրէ աշխատասիրութիւն, որպէս կարող ենք հետուս մնալ ասենն սահակ անիրաւութենէ։ «Որ գոգանոյցն՝ մի՛ եւս գոգասցի։ այլ մնասանգ վաստակիցայի գործել ձեռաւք իւրովք զբարիս, զի բաւական իցէ ոտ, ուստ պիտոյ իցէ»։ Եփես. Դ. 28։ Գոգութիւնն երկրորդ ազգութիւն է անբարոյականութիւնը եւ շռայլութիւնը։ Ապքատը եթէ չը կանխնուսուցէ իւր պիտոյքը իւր կարողութիւնն չափով և ծախքերը չը չափուցուցէ, շատուսվ գոգութիւնն Հանապարհի մէջ կը մնանէ։ Գոգութիւնն երրորդ ազգութիւն է ապահովութիւնը կամ չուսփոգանոյ շահատիպութիւնը, որպէս շուտուսվ կ՚ոչնչանան ազգատութիւնն կանոնաւորը։ Գոգութիւնն չորրորդ ազգութիւն է թերթեւ կարծուած յանցանքները. օրինակի համար՝ պատուղ. ծառ, փայտ և այլ այսպիսի բաներ գոգանալն։ Խաբեբայութիւնն եւս, զոր

երբեմն կը թոյլատրեն մանկանց, ստիպ-
ուած դառնալով՝ կը տանին դէպ ի մե-
ծամեծ գողութիւններ։ Այս իրողու-
թիւնը շատ անգամ խաստովանած են
նոյն իսկ դատաւորաց մասնը
ւած գողերը։ Գողութեան հինգերորդ
սղիւրն է Ստուած տրանալն, որ ա-
մենայն չարեաց արմատն է, որով կը ծը-
նանին խղճի մէջ ոժգոհութիւն և ա-
մենակերպ փոքձութիւններ։

Ստուած գողութիւնը արգիլելով՝
կը պատուիրէ երկու ընդհանուր պար-
տաւորութիւններ, որոց մէկը պարտա-
ւոր են կատարել արդարութեան դէմ
մեղանչող մարդիկը և միւսը ամ հաստա-
տակ ամեն մարդիկ։ Առաջին պարտաւ-
որութիւնն է գողացած բանը իւր տի-
րոջը դարձնել և կամ միւսան ու զրկանքը
տուժել. «Իսկ եթէ ոչ տայցէ ընկերի
իւրում արծաթ կամ այլ ինչ կարասի
զիւր յաւանդ, և գողանայցի 'ի տանէ
առնն, եթէ գտցի որ գողացաւն, կրկին
տուժեսցի»։ «Եթէ եկցուք Զաքէ և ասէ
ցՏէր. Տէր, ահա զիս ընդեղ խնդաց տուց
աղքատաց և եթէ զոք զրկեցի՝ հատու-
ցից չորեքկին»։ Եղ. Խ. 7։ Զաքէ. ԺԹ. 8։

Գողցածը. յետ դարձնելով մարդ կը յայտնէ իւր ճշմարիտ զղջումը, ուստանց որոյ անհնարէ մեղաց թողութիւն գըտնել։ Իսկ ով որ անկարող է յետ դարձնելու, պէտք է որ գիտէ Աստուծոյ ուղղութիւնը, խնդրելով թողութիւն Քրիստոսի անուանովը եւ խոստանալով՝ հաստատեսցանել, երբ կարողութիւն կամ միջոց ունենայ։ Յետ դարձնելու միակ պայմանն է լիութիւն եւ ամբողջապէս յետ դարձնել, նաեւ յաւերժով այն շահը կամ վաստակը, զոր կարող էր ունենալ գողցուած ստացուածքը, եթէ իրեն տիրոջ մնար։ Որչափ կարելի է մարդ պարտաւոր է շուտով կատարել այս գործը, որովհետեւ որչափ ուշանայ, այնքան կը ծանրանայ եւ մանաւանդ որ գուցէ մահը վրայ հասնի եւ գաստապարտութեան տակ մնայ։ Երբէք պէտք չէ փախչիլ վճարմունքէ, այլ հաստատեսցանել կամաւ, կատարեալ զղջմամբ եւ ճշմարիտ ցանկութիւնամբ, որով կարող է մարդ խափանելի իւր ամբիրատութիւն հերոքերը եւ հաշտուիլ Աստուծոյ հետ։ Եթէ գողը չը գիտայ թէ ուր պէտք է դարձնել գողցածը, որպէսզի չը ճանաչուի ուրը

կամ նոցա ժառանգները, այն ժամանակ
պարտաւոր է փոխադարձը հաստատանել
Աստուծոյ, այսինքն բարեբարութիւնն
համար գործ դնել. «Ապա եթէ վոչ
որ առն մեղաւոր ինչ հաստատանել նը-
մա գայանացաց նոցա, և ընդ յանցանա-
ցեալն որ ինչ ընծայի ցեռուն, քահանայքն
եղիցի ոչ Թառոց. Ե. 8։ Նմանապէս ոչ է
վատ ճանապարհս ուստեղծած բանը
մեզ մեռ պահել։ Եթէրդ՝ ընդհանուր
պարտաւորութիւն է պահել և պահպան-
նել մեր ընկերի անպիսակութիւնը,
հեռացնելով վնասներէ, խրատելով
մայնելով և կամ անձամբ օգնելով։...

ԻՆՆԵՐՈՐԴ ՊԱՏՈՒԻՐԱՆ

«Մի սուտ վկայիր»։

Այս պատուիրանը կ՚արգիլուի վնաս-
ել ընկերին կամ հաստատութիւնը, կը
պատշաճի ճշմարտութիւնն գործ դնել
յեր գատաստանի առաջ, յանցաւորը չ՚
պաշտպանել և անմեղը գատապարտել։

Ս. Գրոց մէջ սուտ վկայութեան քանի մի օրինակներ կան, ինչպէս են Ս. Սթեփանոսի նահատակութեան և Գրիգորասի չարչարանաց ժամանակի սուտ վկայքը։ "Իսկ քահանայապետքն եւ ամենայն ազգն խնդրէին սուտ վկայութիւն ՚ի Յիսուսէ, զի սպանցեն զնա, և ոչ գտանէին ՚ի բազմաց սուտ վկայիցն մատուցելոց»։ Մատ. ԻԶ. 60։ Զի որ սուտ վկայութեամբ կ՚արդարացնէ յանցաւորը, նոյնպէս մահապարտ է ամեն չարեաց, զոր հասարակութիւնը կը կրէ յանցաւորի անպատիժ մնալէն, որպէս կը շփոթուի ընկերականութեան կարգը, երբ անմեղը կը դատապարտուի եւ մեղաւորը կը ազատի։ Սուտ վկայքը ուռ ուան կը կախեն այն մեծ նպատակը, որուն կը կամի հասնիլ մարդկային արդարութիւնը։ Այս յանցանքը միշտ ծանր է, վասն զի կուսուած է երդմնազանցութեան հետ։ Ամեն ժամանակ եւ ամեն ազգաց մէջ սուտ վկայքը միշտ անարժան համարուած են և պատժով դատապարտուած։ "Եւ քննեցին դատաւորքն ճշմարտութեամբ եւ ահա վկայ անիրաւ վկայեաց զանիրաւութիւն և եկաց հակառակ եղբ

բոր խրատմ, որպէս նմա, որպէս խորհեցաւ, չար առնել ընկերոյ իւրում եւ բարձցիք սիրտն ի միջոց ձերմէ։ Օրէն. ԺԹ. 18–19։ Սուտ վկայութիւնը, առ վարսիան խոսակցութիւնն մէջ, Բամբասանք կ'անուանուի, որ կը նշանակէ միասնակար բաները խոսիլ ընկերոյ վրայ, կամ, առանց հիմնոսին տեղեկանալու՝ գրկնել ապրող խոսուածները եւ այսպէս ճշմարտութիւնան դէմ մեղանչելով՝ անարկիւղ տարածել սուտ թիւնը։

Թէ եւ բամբասանքը չը պարտուանակեր իւր մէջ երդմնազանցութիւն, բայց սաեղի չար եւ միասակար է, քան թէ սուտ վկայութիւնը, եւ սահմ պատճառները։ — Ա. Բամբասանքը անիրաւ եւ միասակար է, որովհետեւ բամբասողը առանց յոյսու յանդիմանն խոսելու՝ միշտ կը թաքչի եւ ծածկաբար կը յարձակի իւր ընկերոյ վրայ. որով բամբասողը միջոց չունենար իւր անձը եւ պատիւը պաշտպանելու եւ արդարանալու։ — Բ. Բամբասողը այս գաղտնի ճանապարհաւ անուանարկելով իւր ընկերը կը պրկէ պատիւէ, որ ամէն բանէ թանկագին է մարդոյ հանմար եւ պատուոսակալանալ քան զանկանս

զգաստասկանաց։ Բամբասանքէն և անառա-
ջադիմութենէն կարող են մեծ վնասներ
հասնիլ մարդուն, և ոչինչ հասնիր է, որ
Դատիթ մարգարէն չարչարանքներ կրնան
նեղնել սաստիկ։ «Դարձիր զանձելի
առաջ՝ որպէսզի զնեղեցաթիւն, սիրեսցի ըզ-
չարութիւն քան զբարութիւն, զանարդ-
նութիւն, քան զիմաստարդութեան։»
Սաղ. ԺԱ. 4։ «Այնպէս և լեզու փոքր
ինչ անգամ է և մեծամեծս բարբառի,
ահա սակաւ ինչ հուր ոգոյսի անտառս
հրդեհեն։» Յակ. Գ. 5։—9. Բամբասանքը
այնպիսի անարդարութիւն է, որոյ
փոխադարձը հատուցանելը դժուարին է
և հասնարեալ թէ անկարելի, որովհետև,
թէ շատ շուտ կը սարքուի և թէ մարդ-
գիկ բամբասանքին սուելի կը հաւատան
քան թէ բամբասանքէն յետոյ արդա-
բանալուն։ — Դ. Բամբասանքը ինչ ապ-
բիւրեր որ լինի, թէ նախանձէ, թէ ա-
սելութենէ, թէ չարութենէ և թէ թե-
թեւամտութենէ, միշտ սատկելի է և սա-
տանայական գործ, ինչպէս գրեց Ս. Գրոց
մէջ չարը հոգուն արդուսի սատանայ անու-
նը կը նշանակի սատանան, բամբասող.
«Դուք՝ ի հայրէ սատանայէ էք, և զքան

կութիւն հարն ձերոց կամիք առնել, զի նոա մարդասէրն էր 'ի սկզբանէ և 'ի ճշգրիտ մարտութիւնն ոչ եկաց, յորժամ խօսեցաւ զի առաւ, յիւրոց անտի խօսի, զի սուտ է և հայր նորա։։ Յով. Ը. 44։ — Բ. Բասիլ բառողը միշտ հաստատութեան սխալ հասկացուած է և օրինաց պատժոյն տրաժանի, ասելով և Ս. Գիրքը այնպիսի մեղաւորաց կարդալ կը դնէ զբասիցաստուն, որոնք կարող չեն Աստուծոյ ապրելութիւնը ժառանգել։

Բասիլաստողը եթէ կասի չը զգալու Աստուծոյ տեսութիւնն, պարտաւոր է ջերմեռանդն զղջմամբ Աստուծոյ ողորմածութիւնը դիմել Յիսուսի անուամբ, ճշմարիտը խոստովանիլ այն մարդկանց առջեւ, որոնք խաբեալով հաւատս ընծայած են նորա աստուածութիւնը եւ բասիլաստանացը, մերժել անմիտ հայրաստութիւնը և խոնարհիլ աստուածութիւնը միայնոյ, որ ամենեւին անպատուութիւն չէ մարդոյ համար, այլ մեծ ասնիթը աստուածութիւն է և բասիլաստանքը, որ ուրիշ բանով անհնարին է որ բնաջինջ լինի, եթէ ոչ աստուածութեան փոխարէն ճշգրիտ մարդութիւնը հրապարակաւ խոստովան-

նելով։ Ինչպէս Գրիգորոմեանց թեան առաջին դարերուն մէջ սպասիսարքը կը կոնդնէր Եկեղեցւոյ մէջ և ժողովրդի առջեւ բարձր ձայնով կը դղրդար իւր մեղքը։ Ինչպէս և այս հնաւանդ սովորութիւնը կամ հրապարակային զղջումը պահպանուած է մեր Հայաստանեայց Սուրբ Եկեղեցւոյ մէջ, որ է Մեղայն։

Երբ կը բամբասանք զմեզ, պարտինք ջանալ արդարացնել զմեզ, բայց խոստակ հոգւով և առանց ներգանգոս, առանց փոխադարձաբար զմեզ բամբասելու բամբասելու և դատապարտելու։ Վասն զի, եթէ բամբասենք, առելի տեսակ կը տանք մեր մեղաւորութիւնը հաստատելու։ Պարտինք արդարացնել զմեզ առանց մեղանչելու տիրոջ և արդարութեան դէմ։ Պարտինք չանիծանել զմեզ բամբասողը, այլ բարձրացնել մեր հոգին առ Աստուած, որ երբեմն մեզ խոնարհեցնելու և արբելու հաճար կը թոյլատրէ, որ չարիքներ հանդիպին մեզ։ Ինչպէս և Դաւիթ կը բամբասուէր Սաւուլէն։ «Ահա՛ անարի որդի իմ, որ երկաթէ յորովայնի խմէ, ինդրէ զանձն իմ։ Որչափ եւս որդին Եսայեայ, թեպէտ ոմանք նեռանախիտիցն»

զի Տէր ասաց նոցա։ Ա. Թագ. Ժ.Զ. 11։

Մեր անձք արդարացնելու հաւատք արարատաւորեցաք մեք մեր անմեղութեան գաղափարով միխիթարել զմեզ եւ միայն Աստուծոյն հաճոյանալոյ մեզ հաւատք մեծ ուրախութիւնք հաւատրիլ։ յուսալով, որ վաղ թէ անուագան անշուշտ ճշմարտութիւնքս կը յայտնուի։ “Ա.Յ. թնձ եւ այս անարգանքս են, եթէ 'ի ձէնջ գատեցայց, կամ բնաւ խակ 'ի մարգիանէ, նաեւ զանձն իմ ոչ քննեմ, զի ոչինչ գիտեմ զանձին իմոյ, այլ ոչ եթէ այսուամարդարարեամ, զի որ քննէն զիս, Տէրն է։ Ա. Կորն. Դ. 3—4։ “Եւ արդ ահաւասիկ ես միայն իմ եւ իմ բաւականութեան իմ 'ի բարձանաս։ Յովբ. Ժ.Զ. 19։ Եթէ կը ասասանինք մեր արդարարանութեան՝ արարատաւորեցաք սուտերի խոհեմ եւ արիաձաւն չինիլ մեր գործոց մէջ եւ քննել մեր անձք, մի՛ գուցէ անպատասխանութեան կամ բանիբանանոց տուիմ տուած լինինք։ Եթէ մեր թիւրարարած չէ մեզ չար խոսիլ մեր ընկերի մասայ, եթէ ճշմարիտ անարգած լինի մեր խոսուածն։ Բայց եթէ ստիպողական հարկ կայ եւ դատաւորը կը ազատանիցէ, այն ժամանակ արարատաւորեցաք ճշմարտութիւնը յայտնել։ որպէս կամ

բանի է զգուշանալ կամ արգելուլ ընկեր-
ցը չարութենէ։ Պարտիք նմանապէս
մեծաւորին յայտնել իւր ստորադրեալին
ապականութիւնը, որպէս վի զգուշանէ
անկարգութենէ. պարտիք անմեղ դա-
ստապարտեսցը պաշտպանել և փրկասել
ամեն կասկած և ստրկաստանք, յայտ-
նելով մէկուն և միւսին ընդունակութիւ-
նը։ Վերջապէս, եթէ մէկը հարցնէ մեզ
մէն որ և իցէ մարդոյ բնաւորութիւնը,
եթէ կը ճանաչենք, պարտիք ճշմարիտը
յայտնել, որպէս վի առ բարին գործ
դրուի մեր յայտարարութիւնը։ Եթէ
մենք առանց ատիպոզական պատճառի,
առանց ընկերական օգուտ պահանջման,
ընդդէմ արդարութեան եւ սիրոյ, կը
յայտնենք մեր ընկերի պակասութիւնը,
առաւել չարամտութեամբ քան թէ բա-
րեմտութեամբ, այն ժամանակ մենք
չարախօս կը մնանք։ Ուստի այսպիսի պա-
տգամներէն խուսափելու համար, պար-
տաւոր ենք լաւ քննել՝ թէ արդեօք գո-
վելի խոհեմութիւնն ու սիրոյ հոգին է
որ զմեզ կը խօսեցնէ, թէ չարութեան հոգ-
գին։ Եթէ խոհեմութիւնն ու սէրն են
մեր խօսելու շարժառիթն, այն ժամա-

նակ մենք կը յայտնենք մեր ընկերին պա-
կառաութիւնը՝ խոնջեալով և զգուշութեամբ
ասելով հնչ որ կարեւոր է։ Իսկ եթէ շա-
րախօսութիւնն է շարժառիթն, այն ժա-
մանակ մենք չափազանց կրիւք և ներքին
ուրախութեամբ կը խօսինք մեր ընկերի
թերութեանց վրայ։

Սուրբ Գիրքը կը դատապարտէ շա-
րախօսութիւնը. — Ա. Որ հակառակ է
մարդասիրութեան և ներողութեան ոգ-
ւոյն, որով պարտաւոր էինք ներել եւ
ծածկել յանցաւորի թերեւս պակաս-
թիւնները։ — Բ. Կը քանդէ արդարու-
թեան օրէնքը, որովհետեւ շարախօս-
թիւնը սովորաբար միացած է սուտը-
դաքանութեան և սուտեան հետ։ —
Գ. Զարախօսութիւնը պատճառ է ատե-
լութեան, չփոթութեան եւ խռովու-
թեան, թէ կերդատանի մէջ և թէ ընդ-
կերոսականութեան։ Զարախօսութիւնը
կ'արատաւորէ պատիւը, առաւել քան
բամբասանքը, և կը դժուարացնէ յան-
ցաւորի ուղղութեան ճանապարհը։
Վասն զի, յանցանքը ծածկուած ժամա-
նակ աւելի դիւրութեամբ կ'ուղղուի,
քան թէ հրատարակուած։ — Դ. Զարա-

խոսութիւնը ծնունդ է ստելութեան և թշնամութեան, որով ցած մարդիկ չը կարենալով բարձր մարդկանց մեծութեանը եւ լաւութեանը հաւասարիլ, միակ գէնք կ'ընտրեն վատահամբաւութիւնը։ Զարախոսութիւնը ծնունդ է բընծայնդրութեան, որով վատ մարդիկ կընտրելանան այլոց մէջ միշտ պակասութիւն մնտռել, և կ'ուրախանան վերաւորելով և կրծելով այլոց անձնաւորութիւնը։ Զարախոսութիւնը ծնունդ է երբեմն թեթեւամտութեան, որով տկարամիտները, առանց մտադրութիւն դարձնելու իրենց խօսածներուն վրայ, առանց վերնասակար հետեւանքները գուշակելու, մերթ իրենց հանճարը եւ մերթ իրենց արամտութիւնը ցոյց տալու համար, կը զարախոսեն, զանազան դոյներով չարը նկարագրելով։ — Ե. Ս. Գիրքը կը դատապարտէ զարախոսն. "Մի բամբասէք զմիմեանս, եղբայրք, որ բամբասէ զեղբայր կամ դատի զեղբայր իւր, զօրէնս բամբասէ և զօրէնս դատի, իսկ եթէ զօրէնս դատիցես, ոչ առնելի օրինայն ես, այլ դատաւոր"։ Յակ. Դ. 11։ Դաւիթ մարգարէն բարի մարդոյ բնաւորութիւ-

նը, գործքը եւ առ Աստուած ունեցած յոյսը նկարագրելով այսպէս կը խօսի. «Ոչ ոչ նենգաւորեաց լեզուաւ իւրով և չար քնկերի իւրում ոչ ապար ։ Սաղ. ԺԴ. 3։ Պօղոս առաքեալն չարախօսութիւնը այն մեղքերու կարգը կը դնէ, որոնք կը զրկեն զմարդ արքայութենէն Աստուծոյ ։ Ա. Կորն. Զ. 10։ Պետրոս առաքեալն նոյն իսկ մեր ներկայ կենաց օգտի և հանգստութեան համար կը պատուիրէ հեռանալ չարախօսութենէ. «Զի որ կամիցի զկեանս սիրել եւ տեսանել զաւուրս բարութեան, լռեցուսցէ զլեզու իւր 'ի չարութենէ և շրթունք իւր մի խօսեսցին ընենգութիւն ։ Ա. Պետ. Գ. 10։

Չարախօսութիւնը սուելի դատապարտելի է մանաւանդ այնժամանակներում կ'աւարտուի այնպիսի անձանց պատիւը, որք սուելի յարգանաց արժանի էին, իրենց իշխանութեան մէջ, ինչպէս են դատաւորներ, եկեղեցականներ, գերդաստանի հայրեր եւ տանուտէրներ. «Զդատաւածս մի քամբասեսցես և զիշխան ժողովրդեան մի հայհոյեսցես ։ Եկ. ԻԲ. 28։ Դատապարտելի է նմանա-

պէս չարախօսել այնպիսի մարդկանց առ-
ջեւ, որոց բարերարութիւնը և պաշտ-
պանութիւնը կարեւոր է չարախօսուած
մարդոյ համար։ Դատապարտելի է չա-
րախօսել՝ շատախօս եւ թեթեւամիտ
մարդկանց առջեւ, որք ընդունակ են
չարութիւնը ընդունելու և վաղվաղակի
տարածելու։ Եթէ կը փափաքինք չարա-
խաւութենէ զգուշանալ, պարտինք հե-
ռանալ պարապորդութենէ, վայրապար
և անզգոյշ իօսակցութենէ, և իսկելէն
առաջ միշտ լաւ մտածել, փախչիլ չա-
ղագրգիռ եւ ստախօս մարդիկներէ, ո-
րոցմէ կարող ենք վարակուիլ։ Պարտինք
մտածել մեր սեպհական պակասութեանց
վրայ և ներողամտութեան ու մեծահո-
գութեան վրայ, որուն կարօտ ենք, միշտ
յիշելով Փրկչի խօսքը, թէ ինչ չափով չա-
փենք, նոյն չափով կըստանանք. «Զի ո-
րով չափով չափիք, չափեսցի ձեզ»։ Մատթ.
Ը. 2։ Դաւիթ մարգարէն կըզգուշանայ
և կը խոստանայ լեզուով չը մեղանչել իւր
կենաց մէջ. «Ասացի թէ պահեցից զճա-
նապարհս քո, զի մի մեղայց լեզուաւ ի-
մով»։ Սաղ. ԼԹ. 1։ Պարտինք զգուշա-
նալ անմիտ դատողութենէ, կասկածա-

ւոր և չարամիտ զգացողութենէ և վեր-
ջապէս պարտաւորութիւն համարել մեզ
համար՝ ներողութիւն խնդրելու այն
մարդիկներէն, որոց դէմ չարախօսած
ենք։

Չարախօսութենէ զերծ մնալու հա-
մար պարտաւոր ենք ունենալ.—Ա. Սուրբ
կեանք, համաձայն աստուածային օրէ-
նաց. — Բ. Լինիլ ազատասիրտ ու պար-
զասիրտ և ոչ նենգաւոր, չարախոհ եւ
երկմիտ, լինիլ հեզ և պատուաւոր եւ
մեր պարտաւորութիւնը կատարած ժա-
մանակ միշտ հեռանալ հպարտ և ար-
համարհոտ հոգիէ, վասն զի անոնցմէ
յանցանքներն են այն օրինակ պակասու-
թիւնները։ Իսկ մեզ վրայ չարախօսող-
ներուն հետ ամենեւին պէտք չէ որ թըշ-
նամանանք և սրտաբեկ լինինք, այլ պար-
տինք այլոց չարախօսութենէն օգուտ
քաղել, ուղղելով մեր անձը, հաստատ
իմանալով որ միշտ կարելի է ուղղուիլ, ե-
թէ ջերմեռանդութեամբ, հեզութեամբ
և հաստատամտութեամբ որոշենք մեր
պարտաւորութիւնը կատարել, որով կը
մուացուին մեր անցեալ թերութիւնները,
և եթէ մարդիկ մեզ չը ներեն, ան-

շուշտ Աստուած կը ներէ։

Իններորդ պատուիրանը կ'արգելու նոյնպէս հեռուեւեալ մեղքերը. — Ա. Զար առաջարկութիւններ, որոց վրայ հիմնուելով և մեր եռանդը առիթ բռնելով կը յայտնենք այնպիսի վատ բաներ, որք լսողներու միտքը կը պղտորեն և աստուածութիւնը կը վառեն այն անձանց դէմ, որոց հետ մինչեւ ցայն վայր խաղաղութեամբ կը կենային։ "Ի բաղում փայտից զուարթանայ հուր. և ուր ոչ գոյայր երկմիտ՝ դադարի կռիւ"։ "Բանք առուսկասպասաց կակուղք են, բայց արկանեն 'ի շտեմարանս մարտի"։ Առակ. Զ. 20—22։ — Բ. Անմոռութեամբ դատելն, երբ առանց խոր քննելու, մէկ հաստակ տիպումն համար կը վատաբանենք զմարդ իբրեւ կատարեալ չարաբարոյ, կամ ծուռ կը մեկնենք մարդոյ գործը, որ բարի պատճառներ կ'ունենայ, ինչպէս Եբրայեցիք կը մեկնէին մեր Փրկչի դործքերը, որ մեղաւորներու և մաքսաւորներու հետ կ'ուտէր ու կը խմէր յուղղութիւն ածելու համար։ Շատ ապերաս է այն օրինակ դատաստանը։ Եթէ դատաւորները այս եղանակաւ վա-

րուէին, շատ կը մեղանչէին արդարու-
թեան և մարդասիրութեան դէմ, որով-
հետեւ սէրը չար գործիք չունի. «Ոչ
խորհի զչար, ոչ խնդայ ընդ անիրաւու-
թիւն, այլ խնդայ ընդ ստուգութիւն,
յամենայնի տեւէ, յամենայնի հաւա-
տայ»։ Ա. Կորն. ԺԳ. 5։ Ա. յայսիսի վնա-
սակար դատողութիւնները կը գայանան
մարդոյ սրտի մէջ անհաւատարմութենէ
և թշնամութենէ, որք կ'առաջնորդեն
'ի չարախօսութիւն եւ 'ի բամբասանս.
«Մի դատէք, զի մի դատիցիք, զի որով
դատաստանաւ դատէք, դատեալք էք և
որով չափով չափիք, չափեսցի ձեզ»։
Մատ. է. 1—2։ «Զի անողորմ դատաստ-
ան լինելոց է այնմ, որ ոչ առնէ ող-
որմութիւն, քանզի բարձրագլուխ պարծի
ողորմութիւնն առ դատաստանաւ»։
Յակ. Բ. 12։ — Գ. Նախատական և չար
խօսքերը, արհամարհելը և ծաղրելը, որ
ընդդէմ են ընկերական և միաբանական
նպատակին, ունին ամենայն շարժա-
ռիթներ և վնասակար հետեւանքներ։ —
Դ. Ստութիւնը, որով ընկերին վնասելու
համար կը նենգեն, կը խաբեն և այնպէս
կը ձեւացնեն, որ ստախօս չեն, ինչպէս

և շատ անգամ ձեռով կամ նշանով խոսակցութեան մէջ կը փոխեն խօսքի պարզ նշանակութիւնը, և կամ գաղտնի նշաններով կը ծաղրեն ընկերականութեան որ և իցէ անդամը, խիստ ամօթալի են այս արարքները։

Սուտխօսութիւնը կը համարուի մեծ յանցանք — Ա. Վ. ան զի հակառակ է այն վեմ նոզատակին, որուն համար Ա. ստուրիչը տուած է մեզ խօսելու ընդունակութիւն, մեր միտքը հաղորդելու կարողութիւն և մեր պիտոյքը պրոց զեկուցանելու միջոց։ — Բ. Հակառակ է արդարութեան և մարդասիրութեան, որով պարտինք վարուիլ մեր ընկերաց հետ։ Սատխօսութեան մեծ մասն խաբեբայութիւն է, որով կը վիրաւորենք մեր ընկերի սիրտը, պատիւը և բարի կամքը։ Այս խաբեբայութիւնքը աւելի ծանր են մանաւանդ այն ժամանակ, երբ կը գործուին բարեկամութեան, ջերմեռանդութեան և բարեսրտութեան դիմակաւ, որով կը յարձակին ընկերի վերայ և կը վնասեն։ Ամեն խաբեբայութիւն առ հասարակ վնաս կը պատճառէ հասարակութեան, սերմանելով երկիւղ և անհաւատարմա-

թիւն։ Հաստատակուութիւնը կարող չէ եր-
կարատեւ և հաստատ մնալ, եթէ ան-
դամոց մէջ թագաւորած չէ ճշմարտաս-
թիւն և հաւատարմութիւն։ — Գ. Աս-
տախօսութիւնը գուշակ եւ յայտնապար
է ստախօսի ներքին և հոգեկան վատաս-
թեան, վասն զի սուտ խօսողներու ներ-
պատակն է ծածկել որ եւ իցէ չարաս-
թիւն, զոր կամ գործած են և կամ գի-
տակցութիւն ունին գործելու, չը փո-
ապարելով բնաւ, որ յանցանքը աւելի
աններելի կը դառնայ և կը բազմապատ-
կի։ Ստախօսութիւնը անարդ մինչոց դառ-
նալով աւելի համարձակութիւն կը տայ
մարդուն մեղանչելու, յուսալով, որ կա-
րող է ծածկել իւր յանցանքը։ Զարա-
միրտ եւ ստախօս մարդը ամեն չարաս-
թեան կը հասնի, որոց զարհուրելի օրի-
նակները կը տեսնենք Յովսէփի Գեղեցկի
պատմութեան մէջ, զոր եղբայրները հո-
րի մէջ կը ձգեն եւ ստութեամբ ջանա-
հնար կը լինին ծածկել իրենց յանցանքը.
«Եկայք սպանցուք զնա և ընկեսցուք ՚ի
մի ՚ի գբոց աստի և ասասցուք՝ գազան
չար եկեր զնա եւ տեսցուք զի՞նչ լինի-
ցին երազքն. Նոյնպէս։ Ծնունդ. Լէ. 20։

—Դ. Սաւտ խոսելու վնասն այս է, որ մարդիկ շատով կ'ընտելանան և այս վատ սովորութիւնը ուղղելն խիստ դժուարին կը լինի։ —Ե. Ստախօսութիւնը վատ հետեւանք ունի նոյն իսկ ստախօսի համար, վասն զի միշտ անզգաստիւ է եւ երկիւղն տակ, որ մի գուցէ մարդիկ իմանան իւր ստութիւնը եւ ճշմարտութիւնը վաղ թէ անագան յայտնուի։ Ստախօսը կը կորուսանէ իւր յարգն ու հաւատարմութիւնը հասարակութեան մէջ և մարդիկ կը զգուշանան այնուհետեւ դործ բռնել նորա հետ՝ նաեւ ճշմարիտ խօսած ժամանակ։ Ստախօսը կը չարչարուի, որովհետեւ մարդ չը հաւատար իւր խօսքին և տղաքդոյին մէջ կը պատժուի։ Ստախօսը Ս. Գրոց խօսքով չարագործաց և սուտակոց կարգը դասուած է. "Ծուլոցն և անհաւատից, պղծանողաց և պոռնիկաց և կախարդաց և կռապաշտից և դեղատուաց և ամենոյն սիրոց և ամբարիշտաց, որոց բաժինն ի բեանց 'ի լճէն այրեցելոյ հրով եւ ծծմբով որ 'ի մահն երկրորդ"։ Յայտ. ԻԱ. 8։ — Զ. Ս. Գիրքք յայտնապէս կարդելու ստախօսութիւնը և կը պատուիրէ հաւատարմութիւն,

ուզղութիւն արտի և պարզութիւն։ Ս. Գիրքը կը ներկայացնէ մեզ ստութիւնը, որպէս գործ սատանայի, որ հայր ստութեան կ'անուանի. «Դուք 'ի հօրէ սատանայէ էք և զցանկութիւն հօրն ձերոյ կամիք առնել։ Յով. Ը. 44։ «Զկրկն են սառաքիլ տեառն շրթունքք սուտք, իսկ որ առնէ զհաւատարիմ և ընդունելի է ՆՐՄՈՅ։ Առակ. ԺԲ. 22։ «Վասն որոյ 'ի բաց ընկեցէք զսուտութիւն, խօսեցարուք զճշմարտութիւն իւրաքանչիւր ընդ ընկերի իւրում, զի միմեանց անդամք եմք։ Եփես. Դ. 25։ Դաւիթ մարգարէն այսպէս կը նկարագրէ ճշմարիտ և ստուգաբանհաճոյ մարդը. «Որ գնայ ամբիծ, գործէ զարդարութիւն, խօսի զճշմարտութիւն 'ի սրտի իւրում։ Սաղ. ԺԴ. 2։ Իսկ Գրիգորոս, Նաթանայելը գովելով կ'ասէ. «Ահա՛ արդարև իսրայէլացի, յորում նենգութիւն ոչ գոյ։ Յով. Ա. 47։ Եւ Պետրոս, օրինակ տալով մեզ զՔրիստոս, կ'ասէ. «Եւ ոչ գտաւ նենգութիւն 'ի բերանն նորա։ Ա. Պետ. Բ. 22։ Զատիսանցորէն խօսիլն եւս մեծագոյն է եւ ստախօսութիւն կը համարուի հետեւեալ պատմութեամբ. — Ա. Որ ճշմար-

տու�թեան սէրը պէտք է որ հեռայնէ զմեզ առաւելախօսութենէ։ — Բ. Ան-հնարին է հաւատալ, որ ստախօսութիւնը չը վնասէ ընկերին։ — Գ. Դժուարին է չը հաւատալ ինչ որ կը լսէ մարդ, եւ չը մտածել, որ խօսողը պարտաւորուած է ճշմարտութիւն խօսիլ, ըստ որում ճշմարտութիւնը մեծ նշանակութիւն ունի մարդոյ համար։ — Դ. Թերթեւ կարծուած ստութիւնները շուտով առաջ կը բերեն մեծամեծ ստութիւններ եւ ունայնացած ստախօսութիւնը կը զօրանայ եւ կը դառնայ գործի մարդկային շահասիրութեան և չարութեան։

Եթէ ստախօսութիւնը ընկերի օգտին համար է, այլապէս որ ներելի կը կարծուի, դարձեալ պէտք է խմանալ, որ ոչ մի պատահման մէջ մեղք ուրուած չէ ստութիւնը, և այս մասին Ս. Գրոց մէջ ամենեւին բացատրութիւն չը կայ։ Որչափ որ ստիպողական կարեւորութեան, կամ մեծ չարեաց առաջն առնելու համար և կամ առանց մտածութեան ճշմարտութիւնը ծածկելը ներողամտութեան քան թէ խիստ գատաս-

տանի է արժանի, այնու ամենայնիւ ընդ հանուր կանոնն այս է, որ մարդ կամ պէտք է որ լուէ և կամ ճշմարտութիւնը վկայէ, թէեւ ցած և նենգ լուութիւնն իսկ տեսակ մի դատաճանութիւն է ճշմարտութեան դէմ։ Սուտասուութեան կերպարանք ունի երեսպաշտութիւնը կամ մարդերս զուութիւնը։

Երեսպաշտութիւնն է գովել ինչ որ արժանի չէ գովութեան, գովել արժանաւորութենէն աւելի, գովել պակասութիւնները և չարութիւնները ներելով և ծածկելով։ Երեսպաշտութիւնը նոյնպէս յանցանք է. — Ա. Որովհետեւ կապուած է խաբեբայութեան և ստութեան հետ. — Բ. Որովհետեւ երեսպաշտութիւնը սովորաբար անձնական օգտ և շահուց համար կը լինի. — Գ. Որովհետեւ երեսպաշտութեամբ հպարտութեան հոգի կը զարթուցանենք մեր ընկերի մէջ և կ'արգելունք իւր թերութիւնները ճանաչելու և ուղղելու. "Որ պատուաստէ յերեսս բարեկամի իւրոյ զարդոյն է, շուրջ արկանէ զայն զոտիւք խրատուք։" Սատակէ ՅԷր զամենայն չարութիւն նենգաւորս և զերեսս մեծա-

բանս »։ Առակ. Ի՝Թ. 5։ Սաղ. ԺԱ. 4։ Ջերմեռանդութիւնը և պարզմտութիւնը չեն պահանջեր, որ ասենք մենք ամեն բան, ինչ որ կը մտածենք և գիտենք, վասն զի այնպիսի դիպուածներ կան, ուր խոհեմութիւնը, պարկեշտութիւնը և մարդասիրութիւնը կը պահանջեն լռել, բայց մի և նոյն ժամանակ այս առաքինութիւններն եւս կը պահանջուին մեզմէն. — Ա. Հաղորդել մեր ընկերին այն բանը՝ ինչ որ միայն իրեն կը վերաբերի և կարեւոր է իմանալու. — Բ. Դիւրութեամբ յայտնել մեր սխալմունքը. — Գ. Սիրով յանդիմանել մեր ընկերը. — Դ. Ունենալ բաց և մաքուր սիրտ, որով կ'ապացուցանենք որ մենք կը սիրենք մեզ հետ կենակցողները և պարզութեամբ կ'երեւցնենք նոցա առջեւ։ Այս գեղեցիկ բնաւորութիւնը մեզ ճշմարիտ Աստուծոյն կը նմանեցնէ. վասն զի պարզութիւնը նշան է հոգւոյ վեհմութեան, որով մարդ կը ջանայ զինքն ուղղել և կատարելագործել, միայն բարութիւն թողլով իւր մէջ, որով և կը գտնէ հաւատարմութիւն, համբերութիւն, լինելով խաղաղ եւ վայելելով

մեծ հանգստութիւն և անդորրութիւն հոգւոյ։

Մարդ պարտաւոր է զգաստ լինիլ խօսակցութեան մէջ, վասն զի շատախօսութիւնը պատճառ եւ աղբիւր է բազմաթիւ չարեաց. «Շատախօս լինելով մի՛ վերծրիս ի մեղաց, եթէ խնայես ի շրթունս քո, իմաստուն լինիս»։ Առակ. ԺԵ. 19։ Շատախօսութիւնը կը յոգնեցնէ և կը զզուեցնէ ունկնդիրը։ Շատախօսը ինքնին կը հաստատէ որ իւր միտքը ունայն է և թեթեւ և դժուարին է իրեն հետ կապակցութիւն ունենալ։ Շատախօսին անհնարին է հաւատալ և վստահիլ, մինչդեռ լռող անմիտը առաւել իմաստուն համարուած է։ «Զանմիտն հարցին՝ թէ իմաստութիւն ի՞նչ ինչ, և իմաստութիւն համարիցի. ապա պանձեցաւ և համարեցաւ թէ իմաստուն ի՞նչ»։ Առակ. ԺԷ. 28։ Շատախօսութիւնը շատ կը տգեղացնէ մանաւանդ կանայքը, զրկելով պարկեշտութենէ, զգաստութենէ և խոհեմութենէ, որք վայելուչ զարդ են կանանց։ Վերջապէս, շատախօսութիւնը վնասակար է, ինչպէս հոգւոյ, նոյնպէս և մար-

մեծ գեղեցկութեանը, կը զրկէ երիտասարդները իրենց անձը զարգացնելու և անդելու ամենահաստատ միջոցէն, որ կը կայանայ ստկաւ խօսելու, շատ լսելու և ամեն բան մտադրութեամբ նկատելու մէջ։ Ս. Գիրքը կը զգաստացնէ և կը պատուիրէ սակաւ խօսիլ, վասն զի մենք պատասխանատու ենք մեր ամեն խօսքերուն։ "Բայց ասեմ ձեզ, ընդ ամենայն դատարկ բանից, զոր խօսիցին մարդիկ, տացեն համարս յաւուրն դատաստանի։" Մատ. ԺԲ. 36։ Յակոբոս առաքեալն կ'ասէ թէ՝ լեզուն կարող է շատ բարիք և շատ չարիք գործել և այս ասելէն կը հետեւցնէ, որ կատարեալ մարդն նա է, որ խօսքով չը մեղանչեր եւ կը սանձէ իւր մարմինը. "Եթէ ոք բանիւ ոչ յանցանիցէ, նա է մարդ կատարեալ, որ կարող է սանձահարել զամենայն մարմին իւր։" Յակ. Գ. 26։

Սուրբ Գիրքը իններորդ պատուիրանով արգիլած յանցանքներուն դէմ կը պատուիրէ գեղեցիկ պարտաւորութիւններ, որ է պահել և պաշտպանել ընկերի բարի անունը, ընդդիմանալ բամբասողներուն և չարախօսներուն և ոչ յօժա-

ջուրթեամբ լսել և կրկնել նոցա սասանելը. «Հոգմ հիւսիսոյ զամպս յարուցանէ և երեսք լիրքք՝ ալեզս գրգռեն»։ Առակ. ԻԸ. 23։ Կը պատուիրէ լաւ խօսիլ ընկերի վրայ, եթէ ապրպարեւ գիտենք որ լաւ յատկութիւններ ունի։ Կը պատուիրէ խրատ տալ ընկերին զինքը արդարացնելու՝ երբ յանցաւոր կարծուած է այլոց առջեւ։ Կը պատուիրէ միշտ սիրել ճշմարտութիւն, խօսիլ եւ խոստովանիլ ճշմարտութիւնը ջերմեռանդութեամբ թէ դատաւորի առջեւ և թէ այլ դիպուածոց մէջ։ Կը պատուիրէ ներողամտութեամբ դատել մեր ընկերը և միշտ խօսիլ եւ առնել այն, ինչ որ կը ցանկայինք, որ այլք մեզ վրայ խօսէին և մեզ համար գործէին։

ՏԱՍՆԵՐՈՐԴ ՊԱՏՈՒԻՐԱՆ

«Մի ցանկանար»։

Աստուած այս պատուիրանով ցանկութիւնը արգիլելով՝ կը յայտնէ թէ

մինչեւ մեր ասոմնման պարտաւոր ենք մեր սիրտը հեռացնել մեր ընկերի ուռնեցածներէն։ Կը յայտնէ, որ բաւական չէ միայն հեռանալ չարագործութենէ, չը վիճաբել ընկերին, չը չարախօսել ընկերի վրայ, զոր միւս պատուիրանները կ'արգելուն, այլ պարտաւոր ենք չը ցանկալ մեր ընկերի ունեցածին և մեր սիրտը մէջ անգամ չար խորհուրդ չը յարուցանել նորա վնասելու համար։ Ասուած այս պատուիրանով կը յայտնէ, թէ մինչեւ մեր ասոմնման կատարելութիւն ունի իւր օրէնքը, որ ոչ միայն մեր կենաց և արտաքին գործոց ուղղութեան կանոնն է, այլև մեր ներքին մարդոյն, մեր արտի զգացման, մեր կամքոց շարժման և մեր մտաց խորհրդեան, որպէս եւ կը ստարբերի մարդկային օրէնքներէն, որոնք միայն մեր արտաքին գործերուն կը վերաբերին եւ այն իրողութիւնը, զոր մարդիկ կարող են տեսանել և իմանալ, առանց արտի զգացողութեան ուղղութիւն տալու։ Ասուած՝ որ մեր հոգին կը ճանաչէ, նա ինքն միայն կարող է դատել մեր հոգին եւ ուղղել։ "Ամենայն պահպանութեամբ պահեա զսիրտ քո,

զի ի նոցանէ են ելեալ կենաց։ Առակ.
Դ. 23. Տասնեղջիւր գազանս զիսանի
մեռեալքն ասեցի զարդս կ'երեւի Եւ-
ստաթեան մէջ, զոր կ'ազատեսցի զմեզ սատ-
ան և հաստատեսցի զարքունութիւնս, կը խոս-
տանայ երկնից զարքայութիւնը այն մարդ-
կանց, որք սատ են զարդարք։ "Եղանէ
ոչնոցիկ, զի սատ են զարդարք, զի նոքա
զԱստուած տեսցեն։ Մատ. Ե. 8։ Քրիս-
տոս քանի քանի անգամներուն ցանկանալն
չէ, զոր զարդարուած է, այլ զարդարուած է
ամենն ցանկալութիւն եւ ամենն ժուռուծա-
թիւն, զարդք հանկարակ են Աստուծոյ
զոր և ինչ զարդարեալն։ Վասն զի Ա-
ստուած ճանաչելով մեր զարդարը և մարդ-
կը զարհանիցէ մեզմէն հոգւոյ նեղութիւն հրա-
նալատրութիւն, այնպէս մեր կրօնքը
համաձայնեցնենք իւր կամաց հետ, մեր
զարդարը իւր զարդարութեան հետ եւ մեր
մարդը իւր իրաւարութեան հետ։ Հետա-
զրոտութ, երբ մենք տեղի կը տանինք, զոր
չարք ցանկանիցենք զմեզ մեր զարդարն
լինայ և կը հաստատինք ու կ'ուզենանք
նոյն ցանկանիցենք հետ, զոր ասն կը
կամենք Աստուծոյ օրէնքը եւ կը քնինք
զոր իւր չարդարութեան։ Այս ընդհանուր

ցանկութեանց վրայ խիստ բացայայտ կերպով կը խօսի Յակոբոս առաքեալն. «Այլ այնուհետեւ ցանկութիւն յղացեալ զմեղս ծնանի՝ եւ մեղքն կատարեալ՝ զմահ ծնանի»։ Յակ. Ա. 15։ Մեր Փրկիչը կ'ասէ. «Զի 'ի սրտէ ելանեն խորհուրդք չարք»։ Մատ. ԺԵ. 19։ Տանտերտրդ սատուիրանին մէջ տրպիլուած ցանկութիւնն՝ ընկերի ունեցածներուն անիրաւօրէն ցանկանալն է։ Ընկերի ունեցածին ցանկանալն եթէ յանցանք համարուած է, պատճառն հետեւեալներն են.— Ա. Երբ մեր ընկերը լիովին իրաւունք չ'ունի տալ մեզ՝ ինչ որ ինքն ունի։— Բ. Երբ մեր ընկերը կամք չ'ունի, որ իւր ունեցածը ձեռքէն խլուի կամ յափշտակուի։— Գ. Երբ կարող չ'ենք օրինաւոր ճանապարհաւ ձեռք բերել։ Ահա այս պատճառներով մեր ընկերի ունեցածին ցանկանալն անարդարութիւն է և յանցանք։

Ընկերի ունեցածին ցանկանալն կարծածէն աւելի յանցանք է.— Ա. Հակառակ է բարեպաշտութեան եւ խնայողութեան, զոր պարտինք ունենալ առնախախնամութիւնն. Հակառակ է իրա-

ամոց եւ արտունչներ կը բարձրացնէ Աստուծոյ դէմ. հակառակ է երախտագիտութեան եւ կը թուլացնէ ու կ'ոչնչացնէ շնորհակալութեան ոգին, զոր պարտինք ունենալ առ Աստուած մեր ընդունած բարութեանց համար։—Բ. Հակառակ է մարդասիրութեան, որ կը պահանջէ ուրախութեամբ արտի նայիլ մեր ընկերի բախտաւորութեան վրայ, մասնակցիլ նորա երջանկութեանը, ուրախանալ նորա ուրախութեամբ։—Գ. Հակառակ է արդարութեան, որ կ'արգելու ցանկալ ամեն բանի, ինչ որ կարող չ'ենք օրինաւոր ճանապարհաւ ստանալ. կ'արգելու ամեն մտածութիւն, որով կը ձգտինք մեր ընկերի ունեցածը մեզ իրացնել։—Դ. Հակառակ է հասարակաց երջանկութեան, վասն զի պատճառ կը լինի մեծամեծ անկարգութեանց և կը ծնանի աղմուկ, կռիւ, չիրութիւն և ամեն տեսակ անիրաւութիւն։ "Ուստի պատերազմներ եւ ուստի կռիւք 'ի ձեզ, ոչ յայսմիսի ցանկութեանց ձերոց, որ զօրացեալ են յանդամս ձեր, ցանկայք և ոչ ունիք, սպանանիք և նախանձիք և ոչ կարիք հասանիլ, պատերազ-

մեք, կռուեցք և ոչ ունիք, վասն դի ոչ խնդրեցք ». Յակ. Դ. 1—3։ Ընկերի ունեցածին ցանկալու զարհուրելի օրինակը կը տեսնենք Դաւիթի մարգարէի արարմանց մէջ, որ ապաշնել կը տայ Ուրիայ Քեռացին, նորա կինը յափշտակելու հաճար և մեռցնելու կը ստիպուի դառն արտասուքներով և հեծեծանքներով իւր յանցանքը ապաշխարել։

Զարգացանկութեան հետ կապուած է երկու կիրք — Ոխ և նախանձ, որք կը նեղեն զմարդ, երբ կը տեսնէ այլոց արտանութիւնը, որոնք ինքն ցաւոած է։ Նա կ'ուզուի հանել այլոց հանդիպած վնասուվրայ, և այս կիրքն է, որով խոզաւ բնաջինջ կը լինի սէրը։ Այս կիրքն է, որ կրնասելայնէ զմեղ ամեն չարագործութեան։ Այս կիրքով Կայէն կը ապանանէ իւր արդար և հարազատ եղբայրն Աբէլ։ Սոյն կիրքով Յակոբի որդիքը կը վաճառեն իրենց անմեղ եղբայրն Յովսէփ և Սաւուղ կը զինի Դաւթին դէմ։ Այս կիրքն է որ անմեղ Դանիէլն առիւծներու գուբը կը ձգէ և մեր Փրկիչը 'ի խաչ կը հանէ, և այլն։ Եթէ նախանձոտը ամեն ժամանակ այս սոսկալի չարիք

չը գործեր, պատճառն այն է, որ կամ կարգութիւն չունի և կամ համարձակութիւն։ Սակայն նախանձը միշտ կը մնայ նախանձաւոր սիրտը և կը կործէ նուրբ հոգեկան կենդանութիւնը։ Նախանձոտը կ'ուզուսանի ինչ խակ մեր պարզ գեղատու Դրաստին գեմ. "Եթէ ինչ ինձ իշխանութիւն ոմեն տանել զինչ և կամիս, կամ թէ ոչն քո լաց է, զի ես ապաստ եմ։" Մատ. Ժ. 15։ Դա նեղութեամբ և զառնութեամբ կը ստուգանէ նախանձաւորի սիրտը։ Դա է, Աղաղակեմ ասածին պես. ցեց ոսկրոց։ Առակ. ԺԴ. 30։ Նախանձն ամենամոլի է ամենի կեղծաւորն զի չունի ոչ լաւութիւն իւր առջեւ և ոչ ձգտողութիւն առ ինքն։ Դա միայն չարութիւն կը խնդրէ եւ չարութիւն կը գտնէ. և ստատնապարկին է բանը լրտեսին. և այս ստատնապարկին նախանձով էր, որ մինչև ավարտ մնաց։ Վերջապէս, նախանձն է այնպիսի մեծ յանցանք, որ խոտոր մեծ դժուարութեամբ կ'ուղղուի։ Վասն զի շատ մարդիկ նախանձը կամ քակ թողութիւն կը հաստատեն, իբր թէ հեռանալը չունի. կամ չեն խոստովանիր իրենց սրտակատութիւն

եւ կամ՝ չեն կարողանար առնել. « Մի
լոցուք անապարդիք, մինչեւ ոչ ծայն տալցէ
եւ ընդ մեզ մեռանիս խոսանձելոյ »։ Գաղ. Ե.
26։ Ցնախանձոտել կը նեղի եւ կը տարակու-
սի նոսա այն ժամանակ, եւրբ կը տեսանէ
զայն բան եւ ս առնին եւ կը փոյթեն իր ա-
նեղցած արդարութեանը։ Ա. յարգեա կը նա-
խանձին Եւրայեցիքը, եւրբ կը տեսանէին
զ Ասուսուած յայտնուած է հեթանոսանե-
րուն եւ Աւետարանը կը քարոզուի նոցա
մէջ։ Նախանձը հալածական է սիրոյ եւ
հալածական է ուրախութեան. քանզի մարդ
զանկրդ միշտ կը հետեւի Աստուած մարդ
զարքէն օրինակին։ որ ինչ փոխուիցէ զ-
բոլոր ազգերքը եւ ժողովուրդ նոցա մարդ
զմոլ չինին։ Եթէ ոչ տայր զանձնայն ի
զրաւելս զոյս Տեառն մարդ ազգէ։ Սաղ. ԺԱ.
28—29։ Նախանձս ազգս իւրն է հարգա-
ւոր թիւնքը եւ չարութեանց ամենասիրու-
թիւնը, որ կը թաւալցնէ եւ երբեմն խա-
ղաւ կը խնդայ ի չնչաւոր դիպուածոց
թիւնունեցքը եւ կ'ուռանայ զեպ 'ի մեծ
ամենեն ցանկանալնեցք։ Ո՞վ կարող է դի-
մադրել նախանձին։ կ'ասէ Սաղոմոն իր
մատեանին։ « Նախանձ եւ ոչ խնայ ի օրն
ի կռիւ »։ Առակ. Գ. 4։

Տանեքորդ պատուիրանով արգիլուած նախանձու կիրքը մերկին հեռացընելու համար՝ պարտաւոր ենք. Ա. Արհեստն լինիլ որ չար ցանկութիւններ չը յարուցան մեր սրտի մէջ, իսկ եթէ յարուցած են, ջանալ հեռացնել և մեր սիրտը հաստատուն եւ բարի բաղձանքներով լցնելով՝ մեր կամքը միացնել Աստուծոյ կամքոյ հետ։ Բ. Հեռանալ ամէն բանէ, ինչ որ կարող է զարթուցանել կամ զօրացնել մեր մէջ չար ցանկութիւն։ Գ. Գրքասանէ սիրոն ազգով նայիլ աշխարհս ամէն արտաքնութիւնից և փայլելութիւնից վրայ և ջանալ բարձրացնել մեր հոգին դէպ 'ի լուսաւոյն, հաւերտ և անմահ բարութիւնը։ Դ. Հանապազ աղօթել առ Աստուած, որ զերծ պահէ զմեզ ամէն չար և ապարինի ցանկութիւններէ, կրկնելով Դաւիթ մարգարէին հետ. «Խոնարհեցայ զմիտս իմ 'ի միջոցս թիւնս քոս և մի յաղանութի ինչ։» «Միտս անարդս հաստատեսցես յիս։ Աստուած, և զհոգիս ուղղիկ նորոգեսցես 'ի փորի իմում։» Սաղ. ՃԺԹ. 36. Ի. ԺԱ.

Տասնեքորդ պատուիրանը կը պարտաւորէ զմեզ, որ մեր մէջ չը ցանկալ ճշ-

չը նախանձիլ մեր ընկերի ունեցածին վը-
րայ, այլ ընդ հանուրսն խնդալիլ նը-
րա հետ եւ փառաբանիլ նորա երջանկու-
թիւնը։ Եկը սրատուտարսէ գոհ լինիլ Աս-
տուծմէ մեզ արարչագործուած տուրքով,
ասանոյ չարտ ապէքով նայիլս այլոց ունե-
ցածին, հաստատելով, որ նախախնամա-
մութիւնը մեզմէն աւելի լաւ գիտէ թէ
ինչ է մեզ պատշաճ եւ վայելուչ։ Վերջ
ջաղէս կը սրատուտարսէ մեր ցանկու-
թիւնն ամփոփել աւելի գովելի, օգտա-
կար եւ արդար բաներու մէջ եւ մեր միտ-
ձեակը բարուքնել ապնիւ եւ սրինաւոր ձեւ
նաստարհամ։

ՀԱՄԱՌՕՏԻՒԹԻՒՆ ՕՐԻՆԱՑ

Աստ երկու սրատուտիւրանքը — Մէր ա-
Սատուած եւ Մէր տուն Քրիստոս — կ'անուանուին
Համառօտութիւն Օրինաց։ Այս սրատուտիւ-
բանները տրուած էին Տանանաբանեաց
սրատուտարմիներուն տուած, որոնք կը յիշուին
Օրինաց եւ Ղեւտացոց Դրքերուն մէջ.
«Եւ սիրեսցես զՏէր Աստուած քո յամենայն
սրտէ քումմէ եւ յամենայն անձնէ

քումեմ և յամենայն զգուշանիցիս քումեմ
և յամենայն մուտս քոց։ «Եւ սիր
զիւրացանս զանիկա քո իբրեւ զանձն քո։
Օրին. Զ. 5. Զեր. ԺԹ. 18. Այս երիս
պատուիրանիս բարեպատկան օրինաց գրոյ
ի սուրբ մատեանս կոչի կացեալն, զոր ես մեր
Փրկիչն անգամանն կերպով խրատս հեռ
միոյնցուց. զոմանս զի ասէին. մի և նոքա
պատուակ։ Երբ Եբրայեցի օրինակնոյն հարցն
ցուց Եխատանին։ «Ի զարգասպետս, սիր զպա
տուիրանս է մեծ յարէնա։ Եխատա պա
տասխանեց. «Սիրեսցես զՏէր Աստուած
քո յամենայն սրտէ քումեմ և յամենայն
անձնէ քումեմ և յամենայն զորութենէ
քումեմ և յամենայն մտաց քոց. այս է
մեծ և առաջին պատուիրան. երկրորդ
նման սմին սիրեսցես զընկեր քո իբրեւ
զանձն քո, յայս երկուս պատուիրանս
ամենայն օրէնք և մարգարէք կախեալ
կան։ Մատ. ԻԲ. 36–38։ Փոքրս առա
քեալն իւր քարոզութենէն նպատակ
կ'առնու ասելն՝ սէրն ուստ Աստուած և սէր
ուստ մարդ. «Քանզի զգուշութիւն պատուիրա
նին սէր է։ Ա. Տիմ. Ա. 5. «Լրութիւն օ
րինաց սէր է։ Հռով. ԺԳ. 10։ Նա է
խուզարարն ամենայնի։ որ կատարի.

«Ի վերայ այսր սահմանիցն զանէին, որ է զոգ կատարման։ Կող. Գ. 14։ Մեր Փրկչի սուրբ լուսոյցսն այս խոսքերդ — Թայս էրիս պատրիարս ասինայն գրին և մարգարէս նախեալ իսն — կրնչանանին, որ այս որս սատանայեալ պատհասանութիւնն և կատարումն կը ասան ճշմարիտ եւ քաղաքութիւն բարբարոսական Զրինաց։ Վասն զի, ով որ ոչ ի սուրբ ասուած է սիրով. նա կը պարտաւորի լիապէս սեղկանաց բռվանդակ բարբարոսականութեան. պատճառն որ, տէր ունենալով նոցա սիրտն որդ էն քաւած է բարբարոսականութեամբ. ինչպէս և խոսաց Գեղեցիկ կ'ասէ Զաքարիայեն։ «Սիրեսն զԱստուած և ոչ ոչ զինչ և կամիս։ Վասն զի։ սիրելն զԱստուած ոչ թիւր է ասեն ստուգութեան, և ինչ որ Դաւիթ մարգարէն երկիս զանձներուն վրայ կ'ասէ, նոյնը կարդալ ենք ասել աստուածասէրներուս վրայ, «Զարութիւն է Տէր երկիր զանձայ իւրոց և զկապիտանեն իւր ուստանիցն նոցա։ Սաղ. ԻԴ. 14։ Այս որ ինաց Համանգաստութեան մէջ կը պարտուն ինկին նաև տա մեր անձն ունեցած պարտաւորութիւնքերդ։ Մեկեղեան այս պարտուց վրայ յաջանապէս իրարայ ածէ։ Ա-

բոլոր հաւատաց սիրելով զԱստուած յաստի-
նայն սրտէ և զընկերն յաստիճանայն անձնէ՝
կը պարտաւորիցք ընդ նոսին չը ցանկալ
աշխարհի ուճայիութեան եւ փայելչա-
սիրութեան , չընծայել մեր սիրտը ան-
ասնաց , չ'որոնել նոցա մէջ երջանկութիւն
եւ չը յուսալ կատարեալ միխիթարու-
թիւն , այլ պատրաստս լինիլ ամենայն
ինչ զրկիլ 'ի սէր Աստուծոյ և հաճելի
բարութիւնամբ տանիլ ամէն զրկանաց :

Փրկիչը պատուիրելով մեզ սիրել զԱ-
ստուած յաստիճանայն սրտէ և զընկերն յա-
ստիճանայն անձնէ՝ կ'ապացուցու բաժանել մեր
սիրտը Աստուծմէ և նուիրել ուրիշ ա-
ռարկաներու , որոնք հակառակ են Ա-
ստուծոյ : Մենք կարող ենք սիրել ամենն
բան Աստուծով , Աստուծոյ մէջ եւ Ա-
ստուծոյ համար . « Ա. յս մնայեն է որ ի'ա-
սէ Յովհաննէս առաքեալն . « Մի սիրէք
զաշխարհս և մի որ ինչ յաշխարհի է » :
Ա . Յով . Բ . 15 : Յիսուս կը պատուիրէ
սիրել զընկերն , ոչ թէ Աստուծոյ պէս ,
այլ մեր անձի պէս : Այս պատուիրէ մեր
սիրտն ազատանացած աղտոտութիւնէ սիրել
ծայրագոյն չափի ամենամեծ սիրոյն հա-
մար : Յիսուս ի'նչ ասել կամիր մեզ չ'որոնել

որ և. իցէ. ապրատածի մէջ՝ հանդուստութիւն և երջանկութիւն, այլ միայն Աստուծոյ մէջ կը գտնուի։ Ի՛սուսոյանք սիրել մեր ընկերը, ուշխատելով նորա երջանկութեան համար, ինչպէս որ կ՚աշխատինք մեր անձնականին համար։

ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԴ ՄԱՐԴՈՅ

ԱՌ ԱՆՁՆ

Մարդոյ առ իւր անձն ունեցած պարտաւորութիւններն այս են. — Ա. Պահպանել իւր անձը, կեանքը, զարգացնել եւ ստորոգութիւնք, խնամ տանելով ինչպէս մարմնոյն, նոյնպէս և հոգւոյն, չը մոռանալ, որ եթէ կարուի մարդ՝ պարտաւոր է զոհել ինչպէս ստորոգութիւնը, նոյնպէս և կեանքը, չը թոյլատրել որ իւր մարմնոյ խնամքը վնասէ փոքր կասիրութեան համար եւ ինքն անձնատուր լինի միայն մարմնոյ զուարթութիւնը կատարել եւ մարմնական ցանկութեան մէջ խորասուզել։ Պէտք է տիրել

մարմնոյ վերոյ և խստիւ վարուիլ, որպէս զի մարմինը հնազանդի և հոգին իշխէ, նիւթը խոնարհի և բարոյականութիւնը թագաւորէ, որով եւ մարդ կարենայ մարմինը իբրեւ գործիք հոգւոյ բանեցնել։ "Ա յ ե ս խակ այնպէս ընթանամ, ո՛չ որպէս յանեղեւոյթս, այնպէս մրցիմ, ո՛չ թէ զհողմս քնչ-կոծելով, այլ ձնշեմ զմարմին իմ և հնազանդեցուցանեմ, զի գուցէ որ ացոյն քարոզեցի՝ ես անպիտան գտանիցիմ"։ Ա. Կորն. Թ. 26_27։

— Բ. Մարդ պարտական է բանեցնել և կատարելագործել իւր հոգւոյ ընդունակութիւնները, որ, առաւել լինելով քան զմարմին, կը պահանջէ մեծ ուշադրութիւն եւ հոգացողութիւն։ Մարդ պարտական է կատարելագործել իւր միտքը, ունականալով բարի մտածութեան, բարի դատողութեան և իւր դատողութիւնը համաձայնեցնելով աւետարանական լուսոյն, "որպէս զի կարենայ ճանաչել տեսանէն կամքն Աստուծոյ ճշմարտութիւնն, եւ չը ինանալ լուծել այն խորհուրդներս, որոնք մարդիկոյն մտքէն բարձր են։ Պարտական է հեռանալ այն մեղրութիւններէն, որոնք կը յառաջանան վատ

և թիւր հաւատոյն զոր թենէ։ Պարտաւորեալ
է կատարելապէս թաղել զանձն։ զանձինս
ելանելով մինչև բարին, ապրարան և կատա-
ելութիւն, և այնպէս բարձրանալ և միանալ
Աստուծոյ հետ։ Որովհետև, երբ ձրձ-
մարտութիւնն Հանապազ ունի և սուրբութիւն
ունին անդն իրարու հետ միանան, այս
միութիւնն մէջ կը բուսնի և հոգւոյ
աստուածութիւնն ու կատարելութիւնը։
—Գ. Մարդ պարտականի է ասա չարն դարձ
չը գնել աշխարհ հոգին այն բանեն, զարս
Աստուած պարգևեաց է մեզ։ բարու-
թիւն հասնար։ Ա. յարէս վարքաբեր
մարդ կը կատարէ այն պարտքը, որ սա-
զանկի իւր անձին։ կը վերաբերի ու իւր
սեպհականն բարութիւնը։ Ա. յս պարտ
հասանա մարդ կը բարձի զրաղ ուշ ուշ-
ներ նեղեալ գիտնոյ մէջ և կը մնանի այն
սիրելիսանա վիճակին մէջ, որանա մէջ կը
գտնուի երբ Աստուծոյ հետ էր, երբ
իւր հոգին հետ էր։ Ինանարհ և կը հնար
զանազէր իրաւունքն Աստուծոյ։ ինչպէս որ
մարդմին կը հնարանարէր հոգւոյ։ Ա.
այնչէն տանեցան մեզ այս պարտաւորու-
թիւնները Ս. Գրոց մէջ ընդ հանուր ու
նաև տանի կը կրնար զգաստութիւն։

Քրիստոնէական դիւցազնութիւնն է իմաստուն և բարեպաշտ շնչաւորութիւն, զոր պարտքնք ունենալ ամէն ժամանակ երբ կը ցանկանք, երբ կ'արտնենք, երբ կը վայելենք և երբ կը պահենք մեր երկրաւոր կենաց մէջ, որով եւ կարող ենք հաճոյանալ Աստուծոյ և մեր կամքը հաստատելներնել նորա կամացը։ Քրիստոնէական դիւցազնութեան կանոններուն հետեւելու համար պարտաւոր ենք նախ՝ հեռանալ ամէն բանէ ինչ որ արգիլուած է և մերժանքական։ Երկրորդ՝ ներքին կենաց բարութեանց մէջ կատարեալ երջանկութիւն չը գտնուելը, այլ միայն բարի ճանապարհաւ վայելել պնդաւոր՝ բայց անմեղ և քաղցր բարիքները։ Երրորդ՝ ամէն ժամանակ պատրաստ լինիլ խոնարհութեան թաղնելու ամէն բան, երբ Աստուած կը հրամայէ և երբ մեր տուտուած պաշտպանութեան պարտաւորութիւնը կը պահանջէ։ Քրիստոնէական դիւցազնութեան պարտաւորութիւնները խիստ մեծ են մարդոյ համար։ — Ա. Որ մարդ կարող չէ առ ասն կոխել այս պարտաւորութիւնները, ասունց չի գնալու իւր կենաց նպատակին, ասունց դժբաղդանա-

լու և առանց կատարելութենէ հեռանալու։ — Բ. Մարդ չը կատարելով իւր անձնական պարտաւորութիւնները՝ չէ թէ միայն իւր անձին կը վնասէ, ինչպէս կ'ուզեն համոզել ոմանք, այլ հասարակաց. վասն զի անհնարին է անվնասելի կեանք վարել, առանց վնասելու իւր հետ յարաբերութիւն կամ կապակցութիւն ունեցող անձանց, որք իրաւունք ունէին օգնութեան սպասել՝ քան թէ վնասու։ Անհնարին է նմանապէս կատարել առ Աստուած ունեցած պարտքն, եթէ տանձուած չեն աշխարհային ցանկութիւնները մարդոյ սրտի մէջ։ — Գ. Աստուած ինքն, որ մեր կենաստուն է և հոգեւոր պարգեւատուն, կը պատուիրէ չափաւորել և ազնուացնել մեր ամէն ցանկութիւնները։ Վասն զի յատուկ եւ ընդհանուր պարտաւորութիւնները միացած են իրարու հետ։ Զգաստութիւնը միացած է արդարութեան և աստուածապաշտութեան հետ, այսինքն անձին վերաբերեալ պարտաւորութիւնը միացած է առ ընկերն և առ Աստուած ունեցած պարտաւորութեան հետ։ «Զգաստութեամբ և արդարութեամբ և աս-

տուած պաշտօնութեամբ կեցցուք յաշխարհի։ Տիտ. Բ. 12։ — Դ. Հեթանոսներն անպատմելիաւորեալ անբարոյական կեանքէ յառաջ եկած ամօթը և կը յորդորէին ուսանել խոհեմութիւն, ողջախոհութիւն, զգաստութիւն և համբերութիւն իբրեւ օգտակար առաքինութիւններ։ Քրիստոնէայք աւելի պարտաւորեն գործ դնել այս առաքինութիւնները, որովհետեւ նոքա աւելի լոյս և շնորհք ստանալով Աստուծմէ, հաստատած են աւելի հզօր կերպով դիմել 'ի սրբութիւն կենաց, 'ի սրբութիւն սրտի և 'ի սրբութիւն վարուց, որպէս զի կարենան հասնիլ Քրիստոսի քարոզած և խոստացած ծայրագոյն և յաւիտենական երջանկութեանը։ "Սիրելիք, ապաշխեմ՝ իբրեւ ըզպանդուխտս և զնժդեհս, 'ի բաց մերժել 'ի մարմնաւոր ցանկութեանց, որ զինուորին ընդդէմ ոգւոյ։ Ա. Պետ. Բ. 11։ Յովհաննէս առաքելոյն այս խօսքերը — Մի սիրէք զաշխարհ և զի՞նչ որ ինչ յաշխարհի է՝ եթէ ոք սիրէ զաշխարհ, չէ 'ի նմա սէր հօր, զի ամենայն որ ինչ յաշխարհի է՝ ցանկութիւն է մարմնոյ և ցանկութիւն աչաց և ամբարտա-

ւանութիւն աստի կենայցս ։ Յովհ. Գ. 15_17.— կարող ենք անուանել Համաօրինիան պարպարոքիանց առ անձն. վասն զի առաքեալն պարզապէս կ'որոշէ մեր անձնական պարտուց սահմանը։ Նախ՝ կը ցուցնէ երկու առարկայ, որոց մէջ մարդ կը բաժնէ իւր սէրը և կը հինտռէ երջանկութիւն, այսինքն կը բաժնէ Աստուծոյ մէջ եւ աշխարհի մէջ։ Սակայն Աստուած և աշխարհ չէ միայն իրարմէ տարբեր են, այլ և իրարու ներհակ եւ անհնարին է երկուսը միասին սիրել եւ երկուքին միասին ծառայել։ Եթէ կը սիրենք զԱստուած և կ'արոնենք նորա մէջ երջանկութիւն, պարտաւոր ենք աշխարհն 'ի կիր առնուլ բարի ճանապարհաւ, այսինքն հետեւիլ քրիստոնէական զգաստութեան կանոններուն, խլեալ մեր յոժարութեանց և ամենը հնազանդեցնել Աստուծոյ կամքին։ Մեր օգուտն եւս կը պահանջէ անշուշտ հետեւիլ այս կանոններուն. վասն զի հանգստութիւնը և երջանկութիւնը միայն Աստուծոյ մէջ է։ Սիրել զաշխարհ՝ կը նշանակէ սիրել ունայն եւ անցողական բաներ։ Սիրել զԱստուած՝ կը նշանակէ սիրել այն ամե-

նաբարի էսկը, որոյ հասանաւորութիւնը, որուն մասնինալը և զոր ժառանգելն կը տայ մեզ յաւիտենական կեանք։ Եթէ կամիմք հեռի պահել զմեզ ամենայն ցանկութիւնէ, որ անվայել է մեր արդիւնութեան, որուն արժանացած ենք Յիսուսի շնորհիւ, պարտաւոր ենք։ — Ա. Սանձել մեր ցանկութիւնները, հնազանդիլ Աստուծոյ, հեռացնել մեզմէն ամեն անձարձակ ունակութիւններ եւ մեզ կանոն ունենալ միշտ առաքելոյն օրինակը. «Այլ ճնշեմ զմարմինս իմ և հնազանդեցուցանեմ, զի գուցէ որ այլոց քարոզեցի, ես ինքնին անպիտան գտանիցիմ»։ Ա. Կորն. Թ. 27։ Պարտաւոր ենք հեռանալ ամեն բանէ, ինչ որ վնասակար է մեզ, որպէս զի կարենանք մատնալ այն բաներուն, ինչ որ օգտակար է։ «Սպանէք այսուհետեւ զանդամս ձեր երկրաւորս, 'ի բաց ընկեցէք զպոռնկութիւն, զպղծութիւն, զաչիւ, զչանկութիւն չարեաց»։ Կող. Գ. 5։ «Պատրաստեալ զմարմինս ձեր պատարագ կենդանի, սուրբ, հաճոյ Աստուծոյ, զիօգուտն պաշտօնդ ձեր»։ Հռովմ. ԺԲ. 1։ — Բ. Պարտաւոր ենք զգուշանալ և զսիրել մեր

երեւակայութիւնը, վասն զի, ինչ որ աշխարհային է, ունի չոչոչիչ զօրութիւն եւ իւր ազդեցութեան ներքեւ կը գրաւէ այն մարդիկը, որոնք անճնատուր կը մնին երեւակայութեան։ Ուստի աշխարհային վայելչութեան վրայ մտածելու ժամանակ՝ պարտաւոր ենք 'ի միտ ածել որ ամենը անցաւոր է եւ անհաստատուն, ինչպէս որ Սողոմոն իմաստունը կ'ազդարարէ. «Ունայնութիւն ունայնութեանց ամենայն ինչ ընդունայն է»։ Ժող. Ա. 2։ Ամբարձ քարոզած են եւ ամենայն Ս. Հայրք՝ ունայնութիւն ամենայն վայելչութեանց, ունայնութիւն ամենայն մեծութեանց, ունայնութիւն հարստութեանց եւ ամենայն իրաց։ — Գ. Պարտաւոր ենք տրբել մեր ճաշակը, վասն զի երբ մեր անձը աշխարհային վայելչութեանց կը մատնենք, այնուհետեւ իսպառ կ'անզգայանանք հաւատոյ տուած միխիթարութեանց համար, եւ կը բթացնենք մեր հոգւոյ ճաշակը։ Բայց երբ հաւատոյ ներշնչած վայելչութիւնը եւ ճաշակը կը փնտռենք, երբ ամենէն մեծ վայելչութիւնը կը գտնենք Աստուծոյ վրայ մտածելով եւ աղօթելով, Աստուծոյ

խօսքը լսելով կամ կարդալով և մեր Հաւատոյ և յուսոյ մէջ ամրանալով, երբ կարող կը լինինք համարձակ ասել որ մեր միակ ուրախութիւնն և երջանկութիւնն է մնտենալ Աստուծոյ, այն ժամանակ կը սրբուի մեր ճաշակը և կ'ուսանինք սիրել, ինչ որ ճշմարտապէս սիրելի է։ Սուրբ հայրեր օրինակ ունինք մեզ շատ սուրբ և երջանիկ մարդիկ, որք ուրախութիւն և կեանք համարած էին իրենց՝ Աստուծոյ կամքը կատարել և նորա պատուիրանքները ոակիէն ցանկալի համարել եւ մեղրէն քաղցր. "Ցանկալի է նա քան զոսկի եւ քան զականս պատուական եւ քաղցր է նա քան զմեղրս խորիսխ"։ Սաղ. ԺԸ. 11։ — Գ. Պարտաւորք ենք աղօթել Աստուծոյ, որպէս զի լուսաւորէ մեր միտքը և հնազանդեցնէ մեր կամքը Աւետարանին, ուսուցանէ եւ զօրացնէ մեզ զգալ և ճանաչել, որ ինքն է մեր տէրը և մեր ծայրագոյն քարութիւնը և ինքը միայն կարող է ունակացնել մեզ այնպիսի չըքնաղ կեանց։ "Աստուած իմ, կ'աղաղակէ սուրբն Օգոստինոս, տուր ինձ քո քաղցրութիւնը, դու, որ աղբիւր ես ճշմարիտ վայելչութեան, դու, որ.

վիսայն կարող ես զմեզ երջանկացնել, զոտ
ես միայն միշտ յաւիտենական, կոչէ զէսպ
'ի քեզ և ամփոփէ քո մէջ իմ բոլոր բաղ-
ձանքս, որոնք ցաղգ սիրտս բռնաներ
են քեզմէն. ամէն ինձ ճաշակել քաղց-
րութիւնդ, որպէս զի գերազանցէ քան
զամենայն գեղեցկութիւն, որ կարող է
զիս ապրեցնել. օգնէ ինձ, որ կարենամ
սիրել զքեզ յամենայն զօրութենէ, կա-
րենամ բռնել ձեռքդ և կապուիլ նորա
հետ այնպիսի ամուր կապով, որ քո ձեռ-
քըդ հանէ զիս ամեն վտանգէ, և ապա-
ռէ ամեն չար ճանապարհէ, որ կ'առաջ-
նորդէ զիս դէպ 'ի փորձութիւն։

Այս զգաստութեան կանոնները
այնքան է պահպանել ուտելու և խմելու
մէջ, վայելելու, պատուոց եւ ճոխու-
թեան մէջ։ Կերակուրի կամ ուտելեաց
վերաբերեալ զգաստութեան կանոնը կ'ա-
նուանի Հոգեբարի կամ Զգաստարարի, որ
կը նշանակէ բնութեան պիտոյքէն աւելի
չ'առնել և չըմպել, չը փնտռել ա-
ռանձին համադամ և փափկացուցիչ կե-
րակուրներ և խր ճաշակասիրութեանը
պերքի չը լինիլ։ Այս կանոնը կ'ուզէ եւ
կը չափաւորէ մէջ կերակուրի գործածու-

թիւնը, թէ քանակութիւնը՝ և թէ որ-
պիսութիւնը։ Այն կանանցմէ ներհակ կըր-
քերը կ'անուանին Ադիամոբիան և Զեղ-
խութիւն։ Ա. յս հակադրութիւնը կը համա-
ձուսի իբրեւ մասն քրիստոնէական պարբ-
տաւորութեան, որ անհրաժեշտ հարկ
կաւոր է Աստուծոյն հաճոյ լինելու հա-
մար. "Զգոյշ լերուք անձանց, դուցէ
ծանրանայցեն սիրտք ձեր շուայտու-
թեամբ և արբեցութեամբ"։ Ղուկ. Ի Ա.
34։ "Արթուն լերուք և հսկեցէք"։ Ա.
Պետ. Ե. 8։ Պաղատ առաքեալն ամեն ան-
բարոյական կեանք՝ կը համարէ իբրեւ
հեռանալ հեթանոսական խաւարի։
"Ի բաց ապատցուք այսուհետեւ զգործս
խաւարի և զգեցցուք զզէնս լուսոյ՝ իբ-
րեւ 'ի տունջեան զպատուական շրջեա-
ջուք, մի՛ անառակութեամբք եւ արբե-
ցութեամբք և մի՛ խառն անկողնովք և
պղծութեամբք"։ Հռով. ԺԳ. 12—14։
Որկրամոլները և արբեցողները այնպիսի
մեղաւորաց կարգին են, որոնք կարող
չեն Աստուծոյ արքայութիւնը ժառան-
գել. "Ո՛չ որկրամոլք եւ ո՛չ արբեցողք
զարքայութիւնն Աստուծոյ ո՛չ ժառան-
գեն"։ Գաղ. Ե. 21։ Հակադրութիւնը մեծ

օդուստ ունի, ինչպէս հոգւոյն, նոյնպէս և մարմնոյն հաստատ և հիւսի կը պահէ զմեզ թուլութենէ և տկարութենէ, որք յաստաչ կը գան անզգաստութենէ։ Ապրեցութեան և որկրամոլութեան վնասները խիստ բազմաթիւ են և կարելի է ասել թէ՝ առրէն աւելի մարդ սպանած են։ Հակողութիւնը կ'ապատէ զմեզ թըշուառութենէ, կ'օգնէ մեզ պահել մեր ունեցածը, մինչդեռ ապրեցուլը և որկրամոլը կը վատնեն ինչ որ ունին և դիւրութեամբ թշուառութեան կը մատնուին։ Հակողութիւնը մեր հոգին խաղաղ կը պահէ, մեր միտքն ու դատողութիւնը առաջ, իսկ ընդհակառակն՝ որկրամոլութիւնը և ապրեցութիւնը կը թմրեցնեն հոգին և մարմինը միասին, կը խառնատրեցնեն միտքը և կը կատաղեցնեն մարդը իբրեւ գազան։ Հակողութիւնը կարեւոր է մեզ՝ մեր անձը առրլ պահելու համար. վասն զի կը հեռացնէ ամէն մեղքերէ, որոց մէջ կարող է ձգել անզգաստութիւնը, ինչպէս են՝ բռնութիւն, կռիւ, աղմուկ, ամենակերպ աղտեղութիւն և տգիտաբարոյութիւն։ Որկրամոլութեան և գինեմոլութեան մասն

նուաստ մարդը յայտնի նիւթապաշտ է, որուն համար կրօնքը և հաւատքը ամենևին գրաւիչ զօրութիւն չունին։ Հոկողութիւնն է ամենահաստատ և ամենակարեւոր միջոց, որով կարող ենք իշխել մեր ցանկական կիրքերուն և զգայարանքներուն։ Նա կը տայ մեզ կամք և զօրութիւն, որով կարող ենք օգտակար լինիլ մեր եղբարցը։ Նա արթուն կը պահէ զմեզ մեր վիճակին մէջ և կը պարտաւորէ աղօթել ամեն ժամանակ։

Հոկողութեան գէմ եղած կիրքերէն մեր անձը պաշտպանելու համար, պարտաւոր ենք խոր մտածել և զգուշանալ այն ցանցութիւններէն, որուն մէջ կարող են գլխիլ զմեզ նոյն կիրքերէն յառաջ եկած շարութիւնները։ Պարտաւոր ենք մանկութենէ վարժեցնել զմեզ կանանաւոր և վայելուչ կենաց և հետեւապէս միշտ մխիթարիչ անբարոյականութենէ, որ կաղտաղ է մեր ճշմարիտ վայելքները դատնացնել։ Պարտաւոր ենք արթուն լինիլ և հեռանալ անբարոյական մարդկանց ընկերակցութենէն և միշտ ընդգիմանալ նոցա մեծատոնկաբ յորդորանքներուն։ Ամենէն աւելի պարտաւոր ենք զգուշանալ մեզ

քի առաջին անգամ սկսուելէն, վասն զի սկզբնաւորութիւնը կ'արտաւորէ արդէն մեր հոգւոյ ամբծութիւնը։ Այս մնայն ոգէտք է որ հակողութիւնը մեզ համար հանապազօրեայ և անքակտելի կանոն լինի, նմանապէս և ջերմեռանդաղթքն առ Աստուած, որ միայն կարող է օժանդակել մեզ հակողութեան կանոնը գործադրելու, մեր սրտի շարժումը առ բարին բարձրացնելու և մեր ճաշակը արբելու։

Կրօնքը իսպառ չ'արգելուր մեր ըզգայողութեան բոլոր վայելչութիւնները, վասն զի Աստուած կապած է մի քաղցր զգայողութիւն մեր զգացմանց կանոնաւոր եւ կարեւոր գործադրութեան հետ։ Կրօնքը չ'ուզեր արմատէն իլել և իսպառ ոչնչացնել մեր բնական զգայողութիւնը, այլ կը պատուիրէ ուրանել և գործել այն, ինչ որ կը պահպանէ մեր առողջութիւնը, կը զօրացնէ մեր մարմինը և հոգին։ Կրօնքը միայն կ'ուղղէ և կը կանոնաւորէ մեր զգայողութեան գործադրութիւնը, կը հաստատէ արքութեան և ճշմարիտ օգտակարութեան մէջ, կը հեռացնէ անհան-

գլխաւորեմնք եւ ապօրինի ընթացիցս զգիսման տեղն չը թողաւ։ Զգաստութեան կանոնները, որք կը վերաբերին վայելչութեան եւ զուարճութեան կը պահանջեն.— Ա. Հեռանալ ամեն վայելչութենէ, զորս կ'ստրգելու առատածայրին օրէնքը եւ որոնք վանդուած եւ վնասակար են թէ մեզ եւ թէ այլոց։ — Բ. Հեռանալ ամեն վայելչատրութենէ, որ անուշաստշաճ է մեր կարգին, մեր հասակին եւ մեր վիճակին, վասն զի անվայել բարքը շուտով կը կորսցնէ եւ կը թմրեցնէ մեր առաքինասէր զգաստութեան ոգին։ — Գ. Զը վատնել վայելչութեանց համար մեր թոնկուզին ժամանակը, որ պարգեւուած է մեզ մեր մեծ եւ ծանր պարտաւորութիւնները կատարելու համար։ Վայելչութիւնը ապէսք է որ լինի մարդոյ համար իբրեւ հանգստութիւն եւ նորոգութիւն հոգւոյ։ — Դ. Սաստիկ կիրքով եւ բաղձանքով չը մինտուել այն վայելչութիւններն անգամ, որոնք արդիլուած չեն եւ անմեղ են։ Որովհետեւ նոյն վայելչութիւնները կարող են միայն տալ ուռնայն եւ անպատուաբաւականութիւն, հետեւապէս չարա-

զանց հետամանքն կը ծնանի՝ ապաշաւ և զղջումն։

Աշխարհասէր և բազմամեղաց կեանքը կը յաճախակի մեզմէն մեր պարտաւորութիւնները կատարելու թանկագին ժամերը և խպտա կը զրկէ մեր կոչման իրական աշխատանքէն։ Կը կորուսանէ մեր հոգեկան վայելչութիւնը եւ պրսի Հաշակը, որոնք աւելի ապնիա են և միայն կարող են երջանկացնել զմեզ։ Կ'անզգայացնէ մեր բարեպաշտութեան քաղցրը զգացողութիւնը, կը սգեցնէ բարեգործութեան գեղեցկութիւնը եւ կը զառնացնէ ընտանեկան կենաց քաղցրութիւնը։ Միով բանիւ, աշխարհասէր կեանքը կը հալածէ մեր սրտէն Աստուծոյ սէրը. "Եթէ որ սիրէ զաշխարհ, սէր է Ի նմա սէր Հօր, զի ամենայն որ ինչ յաշխարհի է, ցանկութիւն է մարմնոյ"։ Պ. Յով. Բ. 17.։ Աշխարհասէր և ցրուած կեանքը կը պատրաստէ մեզ ապաշաւ՝ ծերութեան ժամանակ, և տխրութիւն՝ մեր մահուան վայրկենին։ Աշխարհս կ'անցնի իւր ցանկութեամբ եւ միայն Աստուծոյ կամաց համաձայն եղած գործքերը կը մնան. "Եւ աշխարհս

անդամանէ և ցանկութիւն նորա, իսկ որ առնէ զկամս Աստուծոյ, նա մնայ յաւիտեան։ Ա. Յովհ. Բ. 17։ Իսկ մարմնամարզական խաղոց գաղով՝ հարկ է իմանալ, որ նոյն տեսակ խաղերը թոյլատրուած զուարճութեանց կարգը կը համարուին։ Զատիւտ խաղը հանգստութիւն է մարմնոյ համար։ Բայց հարկ է իմանալ, որ խաղալն եւս շատ անգամ յանցանք համարուած է, նայելով իւր պատրաստութիւն եւ հետեւանքներուն։ Օրինակի համար, երբ խաղալը կը խլէ մեր ձեռքէն Աստուծոյն ծառայելու եւ մեր գործքերը կատարելու թանկագին ժամերը. երբ խաղը կը մղէ զմեզ դէպ ի շահասիրութիւն եւ կը վանէ մեր կամ այլոց գոյքը. երբ խաղը կապուած է խաբեբայութեան, բարկութեան, կռուոյ, աղմուկի և այլ մեղքերու հետ. երբ խաղը միացած է մանաւանդ շարունակութեան և ստրկանալու բարուց հետ. երբ խաղալու հետեւանքն է հոգին թմրեցնել, այն ժամանակ խաղը յանցանք է։

Կրօնքը կ'ապրելու երջանկութիւն և հանգստութիւն որոնել փափաքիչ

թութեան եւ զգայական հեշտութեան մէջ։ Կը պատուիրէ զգուշանալ չափազանց քնանալէ, հեռանալ ծուլութենէ եւ խնամք չը տանիլ մարմնական վայելչութեան։ «Եւ մարմնոյ խնամ մի տուղիք ՚ի ցանկութիւնս»։ Հռով. ԺԳ. 14։ Մեղկ եւ մարմնասէր կեանքը կը թուլացընէ հոգին եւ մարմինը, կը սկարացնէ մեր զօրութիւնը՝ փորձանաց ընդդիմանալու եւ հարկ եղած ժամանակ, մեր հաւատոյ եւ առաքինութեան համար անձնազոհ լինելու։ Մեղկ կեանքը մեծ արգելք է նոյնպէս մեր սրբութեանը եւ միրկութեանը։ Հարստութեան մէջ այրոմնք զգաստ լինիլ։ Ս. Գիրքը կարգելու մեզ՝ սիրել հարստութիւն եւ կամ բաղդ բաղձանքով հարստութիւն փնտռել։ Բայց Ս. Գիրքը կարգելու ոչ թէ զրկնաւոր հարստութիւն ունենալն, այլ կը դատապարտէ անյագ սիրով հարստութեան սիրահարիլն։ Հարստութիւնը կարող է սուրբ լինիլ, եթէ իւր սիրտը մնացած չ՚է հարստութեան. նոյնպէս և աղքատը կարող է իւր հոգին կորուսանել, եթէ անձնասուրբ եղած է ապահովութեան։

Զգաստութեան հակառակ կիրքերն են — Ժլատութիւն, այսինքն սէր աշխարհային իրաց եւ անբաւական կապակցութիւն։ Ժլատութեան գլխաւոր նշաններն են — Ա. Սաստիկ կիրքով ցանկալ հարստութեան եւ ամբարել ճոխութիւն։ — Բ. Հարստանալու համար գործ դնել ամեն ապօրինի միջոցներ, անիրաւութիւն, երդմնազանցութիւն եւ այլն։ — Գ. Շարունակ երկիւղ, անհանգստութեան եւ ապագայի մէջ լինիլ չը կորուսանելու համար, կարեւոր ծախքերէն երկնչիլ եւ իւր ունայնասիրութիւնը լցուցանելու համար մի կոպէկն վայնել իւր հարստութիւնը։ Դարձեալ՝ մի համար խնայել, և անկարեւորի համար շռայլել, ահա ժլատութեան նախադրագիրը։ Ժլատութիւնը մեծ յիմարութիւն է և մոլորութիւն, վասն զի աշխարհային իրերը կարող չ'են մեր երջանկութեան բաղձանքը լցուցանել։ Նոքա միայն կ'ազնեն մեզ երջանկութեան հասնելու, եթէ 'ի բարին գործ դնենք։ Նոքա ամեն րոպէ մեր ձեռքէն կարող են փախչիլ և կամ մենք կարող ենք մահ հուսալի պակուիլ մեր ունեցածէն։ Բայց

Աստուած պահած է մեզ համար երկնքի մէջ անսահման և յոյժ թանկագին բարութիւն, որ բոլոր աշխարհային բարիքներէն հաստատուն է և ճշմարիտ։ Աստուծոյ պատրաստած այս բարութեան սէրն է, որ պէտք է գրաւէ մեր սիրտը. այս բարութիւնն է որ երբէք ոսկւոյ հետ չը փոխանակուիր. այս բարութիւնն է հոգւոյ խաղաղութիւն, Աստուծոյն հաճոյանալու ուրախական զգացմունք, առողջութիւն, գիտութիւն, և այլն. «Եւ ասէ ցնոսա, տեսէք և ըզգուշ լերուք յամենայն ագահութենէ, զի ոչ եթէ 'ի մթերիցն ընչից ուրուք իցեն կեանք նորա»։ «Մի գանձէք ձեզ գանձս յերկրի, ուր ցեց և ուսիչ ապականեն և ուր գողք ական հատանեն և գողանան»։ Ղուկ. ԺԲ. 15։ Մատ. Զ. 19։ Ժլատութիւնն է աղբիւր զանազան մեղաց և դժբաղդութեանց, որովհետև քանչինչ կ'առնէ մեր զգացմանց քնքշութիւնը և մեր սատիւը. կը սպառէ եւ կը տոչորէ մարդասիրութիւնը. կը խանգարէ պատուոյ կանոնը և կը գործէ ամենակերպ ցածութիւն եւ անիրաւութիւն։ Կ'ասուի թէ՝ այն մարդը, որ կը

հաւատայ թէ ամէն բան կարելի է գը-
ծամով գործել, նա դրամ ճարելու հա-
մար կը գործէ ամէն բան։ Այս բանին
ապացոյց է ցուդայի սակալի զրինակը։
Ժլատութիւնը երբէք չը միանար բա-
ղութեան ճաշակի հետ, բարեպաշտու-
թեան և մարդասիրութեան զգացման
հետ և ժլատութեամբ անհնարին է սի-
րել զԱստուած, հաստատ հաւատալ
Աստուծոյ, և պատրաստ լինիլ ամէն ինչ
զոհել 'ի սէր Աստուծոյ։ Երբ մեր սէրը
հարստութեան ուռած ենք և մեզ հա-
մար զոյն կուռք շինած ենք, կը նշանա-
կէ որ Աստուծոյ ծառայութենէն դադ-
րած ենք։ Այս մասին է, որ կ'ասէ Փրկ-
չին. "Ոչ ոք կարէ երկուց տէրանց ծա-
ռայել, կամ զմին ատիցէ և զմիւսն սի-
րիցէ, կամ զմին մեծարիցէ եւ զմիւսն
արհամարհիցէ. ոչ կարէք Աստուծոյ ծա-
ռայել եւ մամոնայի"։ "Եթէ ոք սիրէ
զաշխարհ, ոչ է 'ի նմա սէր Հօր"։ Մատ-
Զ. 24։ Ա. Յովհ. Բ. 15։ Երբ մարդ անձ-
նատուր եղած է ժլատութեան և մամ-
նասիրութեան, նա կը պատրաստէ իւր
համար տանջանք։ Նա կը յանկոյց հա-
լածութեան, որպէս զի քաղցրութեամբ

և Հանգիստ ապրի աշխարհիս մէջ, և սակայն իւր բոլոր կեանքը և առողջութիւնը կը զոհէ նոյն հարստութիւնը գիւղելու համար։ Գուցէ հարստութիւնը կը դիզուի, բայց իւր կեանքը կը նուազի և կը սպառի։ Երբ մարդ կը սկսի աւելի և աւելի յանկալ հարստութեան, նա կը սկսի ընդ նմին ապրիլ ելկիւղի և անհանգստութեան մէջ։ Բայց ոչչափ զարհուրելի տեսարան է, երբ յանկարծ ժլատը մահուամբ կը թողու իւր բոլոր ունեցածը և իւր չարաչար աշխատանաց ու սնոսի յոյսերուն մէջ յանկարծ կը լսէ այս ողբալի ձայնը. «Անմիտ, այսամ գիշերի, զոգիդ 'ի քէն 'ի բաց պահանջեն, և զոր պատրաստեցեր, ումի լինիցի»։ Ղուկ. ԺԲ. 20։ Ս. Գիրքը կը յայտնէ որ ագահութիւնը կամ ժլատութիւնը կռապաշտութիւն է. «Զայս տեղեկացեալ գիտասջիք թէ ամենայն պոռնիկ, կամ սիրդ, կամ ագահ, որ է կռապարիշտ, ոչ ունի ժառանգութիւն արքայութեան Քրիստոսի Աստուծոյ»։ Եփես. Ե. 5։ Վասն զի, ագահը կամ ժլատը ապագայի համար չ'աշխատիր, այլ անյագ սիրով կապուած է ներկայ կե-

նայ անցաւոր բարեաց դեղեցիկութեան հետ և այն տեղ կը մնատէ իւր երջանկութիւնը։ Այս ծուռ և մոլար բարութիւնն է կամ հարստութիւնն, որ արդէն այս կենաց մէջ կատարեալ դժոխք է ագահին համար։

Ա. Գիրքը ագահութեան ծանր հետեւանաց վրայ խօսելով՝ կը յայտնէ, որ հարստութեան սիրով վառուած մարդիկը փորձութեան մէջ կ'անկանին. «Իսկ ոչք կամին մեծանալ, անկանին 'ի փորձութիւն և յորոգայթ և 'ի բազում ցանկութիւնս անմիտս և վնասակարս, ոչք ընկղմեն զմարդիկ 'ի սատակումն և 'ի կորուստ, զի արմատ ամենայն չարեաց արծաթասիրութիւնն է, որում սմանց ցանկացեալ վրիպեցան 'ի հաւատոյն և զանձինս արկին ընդ բազում ցաւովք»։ Ա. Տիմ. Զ. 10–11։ «Վայ որ ագահէ զագահութիւն չար՝ տան իւրոյ, դնել 'ի բարձունս զբոյն իւր կորզել 'ի ձեռաց չարաց»։ Ամբակ. Բ. 9։ «Որդեակ, ոչ չափ դժուարին է յուսացելոց յինչս մատանել յարքայութիւնն Աստուծոյ»։ Մատթ. Ժ. 24։ Հարուստները պարտաւորեն զգուշանալ հարստութենէ յառաջ ե-

կած վտանգներէն և պահել այն առա-
քինութիւնները, որոնք անհրաժեշտ կա-
րեւոր են նոցն վտանգներուն մէջ չը գը-
լորուելու համար։ Այս վտանգներու գըլ-
խաւորներն են — Ամբարտաւանութիւն եւ
Հպարտութիւն։ Հարուստները կը մեծամը-
տին իրենց բախտաւորութեամբ և իրենց
միջոցը կը համարեն իբրեւ վարձատ-
րութիւն կամ արդիւնք իրենց հմտու-
թեան և այս պատճառաւ միշտ իրենց
անձը նախամեծար կը համարեն աղքատ-
ներէն, որոնք կը դեգերին նոցա դրանց
առջեւ։ Այս մեծամտութեամբ հա-
րուստները կը մոռանան մարդոյ ճշմա-
րիտ և արժանաւոր փառքը։ Ս. Գիրքը
այս վտանգներէն զգուշացնելու համար
կը յուշածէ հետեւեալ խօսքերը. «Մե-
ծատուն և աղքատն միմեանց պատա-
հեցին և երկոցունց այցելութիւն առ-
նէ Տէր։» Առակ. ԻԲ. 24։ Հարստու-
թեան վտանգ կը համարուի նոյնպէս Խը-
պարարութիւնը, զոր առակաւ կը յայտնէ
Գրիգոր։ Ղուկ. ԺԲ. ԺԶ։ Հարստու-
թեան վտանգ է դարձեալ Զուարճութիւնը,
վասն զի հարստութիւնն ազգիւր է ա-
նպատակաց զուարճութեանց եւ վայելչու-

թեանց, որոնք իբրեւ փուշ կը հեղձուցանեն և չեն թողուր, որ զօրանոյ հոգին. «Եւ այլն անկան ՚ի մէջ փշոց, եւ բուսին փուշքն և հեղձուցին զնա և պտուղ ոչ եւս»։ Ղուկ. Ը. 25։ Հաբաստուութեան վրայանալ են նաև հաւապ ընծայել և յոյս դնել երկրորդական պատճառներու վրայ, և ուրանալ առաջին պատճառն, որ է Աստուած։ Այսպէս կը մեծամտին երբեմն հարուստները, համոզելով իրենց անձը, որպէս թէ անապատան են իրենց մեծութեան մէջ. «Եւ ասացի ՚ի բարեկենդանութեան իմում թէ ոչ սասանեցայց յաւիտեան»։ Սաղ. ԻԹ. 7։ Հարստութեան վստահիլ է մանաւանդ Աղքարի սերը։ Այս ոգիսի մարդկանց հասնար կ'ասէ Սողոմոն իմաստունը։ «Փողոց թիւնը կը ապանանէ յիմարներուը և բազդաւորութիւնը կը կործանէ անմիտներուը»։

Յատկապէս հարուստներուն վերաբերեալ ասացինութիւնները կարելի է երեք բաժանել. — Ա. Շնորհալոյ-ին ասս Ամբաստ և այս գոհունակութենէն կը ծնանի անշուշտ հեգոյթիւն, և հոգւոյ աղքատութիւն, որովհետեւ հարստութիւնն է ասուրը Աստուծոյ կամ

բարիք, զոր Աստուած կը պարգեւէ կա-
ատարելու համար և իրենք չունին և
ոչինչ, որով կարենան հպարտանալ. —
Բ. Փարիսեցիներ առ աղաչս։ Ոչն ազնիւ
և ամենաքաջալերիչ յատկութեամբ կարող
են մեծատունները գործ դնել իրենց հա-
րստութիւնը, որով և կը կատարեն Ա-
ստուծոյ նպատակը և հաճութեամբ կը լի-
նին Աստուծոյն իւր պարգեւած բա-
րութեանց համար։ — Գ. Բարի օրինակ,
վասն զի գործնական բարի օրինակը մեծ
ազդեցութիւն ունի այլոց վրայ։ Ա. Յ-
բոլոր պատուէրները կը պարունակին Զ-
ղջոյն առաքելոյն հետեւեալ խօսքերուն
մէջ. «Մեծատանց, որք են յայժմ աշխարհի,
պատուիր ոչնչի մի հպարտանալ,
և մի յուսալ 'ի մեծութիւն ճոխի, այլ
յԱստուածն, որ տայ մեզ զամենայն ա-
ստատապէս 'ի վայելել, զբարիս գործել,
մեծանալ գործովք բարութեանն, առատ
ասլս, սիրաձեռն, հաղորդս լինիլ, գան-
ձել ոնձանց հիմն բարի 'ի հանդերձեալ
աւրն, զի բռնեսցեն զիրաւն կենաց»։ Ա. Տիմ. Զ. 17—20։ Ուրեմն մե-
ծատունները եւս, ունենալով հարստու-
թիւն, կարող են հանդիսանալ Աստուծոյ։

Աղքատներն եւս պարտաւորութիւններ ունին, որք են, — Ա. Առանց սրտնկանաց, առանց նախանձու եւ ագահութեան, համբերել եւ ամենայն զբաւութեամբ հոգւոյ կրել իրենց չքաւորութիւնը, միսիթարել բարեպաշտութեամբ, յուսալ եւ հաւատալ, չը մոռանալ երբեք այս վեմ արինային, որ ինքն Տէրն մեր Փրկիչն չքաւորութեամբ ապրեցուց աշխարհիս մէջ։ — Բ. Արքունական ջանալ իրենց ամուսնոյ իրենց ձեռքով հոգալու, իրենց վիճակը բարելաւելու եւ ամենայն հնարութեամբ իրենց կենդանարարութիւնը քաջալերելու։ — Գ. Զքաւորութենէ ելնելու հարմար երբեք անիրաւ միջոցներու չը դիմել եւ միշտ նախապատիւ համարել աղքատութիւնը անիրաւութենէն։ — Դ. Շնորհակալ եւ երախտագէտ լինել բարեգործներէն եւ Ի բարին գործ դնել իրենց ստացած բարիքները։

Ապրիլ ամենայնիւրեալ, ամենաւայելչաբար եւ ամենահաստատուն վիճակին է՝ միջակ վիճակն, վասն զի չափաւորագոյն կարողութիւնք միջոց հեռի կը պահէ փոփոխանելէ եւ սակայն յարմար է մարդոյ

պահանջողութիւնը։ «Ամ յ ունիմք զկերակուր և զհանդերձ, և այնու շատացուք»։ Ա. Տիմ. Զ. 8։ Ուստի և մենք պարտիմք գոհ լինիլ և խնդրել Աստուծմէ այս պատուաստար և միջակ կարգուութիւնը, ինչպէս կը խնդրէր եւ Սողոմոն իմաստունը. «Զանծութիւն և զաղքատութիւն մի տար ինձ, այլ կշռեա ինձ զարժանն բաւականութեամբ, զի մի մեծացայց և ասելցի, և ասիցեմ՝ ո՞ տեսանէ զիս կամ ազքատացայց և գողացայց և երկեցայց յանուանէ Տեառն Աստուծոյ իմոյ»։ Առակ. Լ. 8։ Ս. Գիրքը պարտք կը դնէ մեր վրայ լինիլ բաւականաստէր։ «Բուրքը անարծաթասէրքը լինիցին, բաւական հաճարիլ որչափ ինչ՝ի ձեռս իցէ»։ Եբր. Գ. 5։ Գալատ առաքեալն օրհնակ է մեզ. «Իբր ոչ առ կարօտութեան ինչ ասեմ՝ զի ես ուսայ, որպէս կարեմ բաւականն լինիլ. գիտեմ նուազիլ. գիտեմ առատանալ. յամենայնի ամենեսեան ինձ խնդրեալս եմ և յագիլ և քաղցեալ և առատանալ և նուազիլ»։ Փիլ. Դ. 11—12։ Այլն հոգեկան բաւականութիւնը ամենազգաստ կարգուած է մեզ՝ մեր եկեղեցեաց միջոցաւ. հաստատ և ուղիղ ինքնին մի

երկանկութիւն է աշխարհիս փրայ։ Վասն զի՝ շատերը կը զարգարուին, կը նեղուին, կը տապնտպին երկանկութեան հասնելու համար և ասկայն կը մոռանան որ երկանկութեան սկիզբը մեր մէջն է, մեր հոգւոյ խաղաղութեան և ճշմարիտ ուրախութեան մէջ. Կը մոռանան, որ աւելի դիւրին է աշխատիլ արտի համար և ունեցածով գոհացնել, քան թէ խնդրել և տանել ինչ որ չունին, ինչ որ պէտք նել գժուարին է և ինչ որ գտնելէն զինի՝ կարող չեն երկանկութիւն հասնիլ, եթէ սիրտը ուղղութեան մէջ չէ։

Հոգւոյ այս երկանիկ վիճակը կարող ենք գտնել. — Ա. Մանկութենէ սարժելով պարզ, պրաստ և աշխատասէր կենաց, և այն ժամանակ ասկուն եւս կը գոհացնէ մեր սիրտը և տամնութիւն չենք երկնչիր ձախորդութենէ։ — Բ. Միշտ աշխատիլ բարի և արթուն խիղճ ունենալ։ Այս անմոռնալի գտնուած կարող ենք միշտ գտնել խաղաղութիւն եւ երկանկութիւն։ Իսկ ընդհանրապէս՝ անիրաւ հաւթիւնը կը թունաւորէ մեր բաղդաւորութիւնը և կը ծանրացնէ մեր թրշուառութիւնը։ — Գ. Ի ցնծալ մեր սիրտ

որ կրօնի ճշմարտութեանցն եւ յուսոյ. վասն զի այս միայն կարող է մեր միտքը արբեալ եւ խղճմտանքի խաղաղութիւն եւ միխիթարութիւն տալ։ Հաստատուն հաւատոմամբ պարտինք հաւատալ, որ մեք Տէրը որբ չը թողուր զմեզ. «Ո՛չ թողից զձեզ որբս եւ ո՛չ ընդ վայր հարից, որպէս զի համարձակ լինիք ասել. «Տէր է իմ օգնական և ես ոչ երկեայց, զի արասցէ ինձ մարդ»։ Եբր. ԺԳ. 5։ «Եթէ որոց տիրեն զԱստուած յամենայնի գործակից լինի 'ի բարիս, որք հրաւիրանաւն կոչեցան»։ Հռով. Ը. 28։ Պարտինք կենդանի հաւատ ունենալ մեր մեղաց թողութեան համար, հաւատալ Աստուծոյ խոստմանցը եւ նորա հոչակութեանը, որ կատարուեցաւ Միածին Որդւոյ անարատ պատարագաւը, հաստատեալ յուսոյ երջանիկութեան, որ խոստացած է երկնքի մէջ, և այս ամեն օգնութիւնները կարող ենք ստանալ աղօթքով։ Ահա որքան են որ կարող են պահել, պաշտպանել եւ ուրախացնել մեր միտքը, ինչ վիճակի մէջ որ լինինք։ Քրիստոսի վարդապետութեանմէն էր եւ ոչ թէ մարդկային խնամատարութեամբ, որ Պօղոս առաքեալն

ուսած էր գոհանալ իւր վիճակէն. «Ցա-
մենայնի կարող եմ այնու, որ զօրացոյցն
զիս»։ Փիլ. Ե. 13։ «Այլ շահավաճառ-
մեծ՝ աստուածպաշտութիւնն է բաւա-
կանութեամբ հանդերձ»։ Ա. Տիմ. Զ. 6։

ԱՇԽԱՏՈՒԹԻՒՆ

ՔՐԻՍՏՈՆԷԱԿԱՆ գլխաւորութիւնը
այնքա՛ն է որ կանանաւորէ և ուղղէ մեր
աշխատանքը, վասն զի՝ աշխատանքը ե-
թէ առ չարն գործադրուի՝ կարող է
գառնալ մարդուս համար գատապար-
տութեան և անկման պատճառ։ Աշխա-
տիլը տուրբ և վասն՝ պարտաւորութիւն
է մարդոյ համար։ Այս ճշմարտութիւնը
պարզագոյն կ'երևի — նախ՝ մարդուն
արտաքին ընդունակութենէն, հոգւոյ ու
մարմնոյ գործունէութենէն, մեր բնա-
կան ձգտաղութիւններէն քանի մի աշ-
խատանաց համար, մեր մտաց և հիշո-
ղութեան օրէնքներէն և այլն։ Այս ամ-
գունակութիւնները կը թմրին և կ'աչքն-
քանան՝ եթէ չգործադրենք, և ընդհան-

կառավարն՝ կը բացուին և կը զօրանան երբ գործադրենք։ — Բ. Կ'երեւի մարդոյ կենաց պիտոյքներէն։ Երկիրը մեզ չգ կերակրեր՝ եթէ չը մշակենք։ Մեր պիտոյքները և ճաշակները բազմատեսակ են և աւելի բազմապատիկ քան ուրիշ կենդանեացը։ Մենք ենթարկուած ենք բազմաթիւ պատահմանց և չենք կարող ապահովել եւ պաշտպանել մեր կարողութիւնը. եթէ ոչ աշխատութեամբ և խնայողութեամբ կառավարութեամբ, որ կը պահանջէ արթնութիւն և յարատեւութիւն։ — Գ. Կ'երեւի այս պայմանէն, որ աշխատանքը Աստուծմէ որոշած է մարդուն իբր պարտաւորութիւն, վասն զի՝ մարդը ծնանելով հասարակութեան մէջ՝ պարտաւորուած է զգալ և իմանալ, որ մարդկային ընդերականութիւնը միայն կարող է երջանիկ վիճակ բերել անդադար աշխատասիրութիւն, և այս ճանապարհով միայն կարենն լրանալ մեր բազմաթիւ պիտոյքները։ Մենք պարտական ենք օգնել հասարակութեանն մեր տարողանդ, մեր լուսաւորութեամբ, մեր հրամ ութեամբ եւ զօրութեամբ, ինչպէս ուրիշներն եւս կարեն օգնել նիւթա-

կան աշխատութեամբ։ Այս ճանապարհաւ հաւատարկութեան իւրաքանչիւր անդամը կը պահպանուի, կը սնանի, կը աննդուի, կը պաշտպանուի և նախախնամութեան բարիքը կը վայելէ։—Դ. Աստուած պարգ կը յայտնէ մեզ իւր կամքը այս խօսքով. «Եւ էառ Տէր Աստուած զմարդն զոր արար և եդ զնա 'ի դրախտին փափկութեան, գործել զնա և պահել զնա։ Ծնն. Բ. 15։ Առաջին մարդը իւր անհնազանդութեամբ հեռացնելով իւր կամքը Աստուծոյ կամքէն՝ ինքն եւս հեռացաւ Աստուծմէ, և 'ի պատիժ իւր անհնազանդութեանն ենթարկուեցաւ ամենածանր աշխատանաց եւ ընկալաւ այս վճիռը թէ՝ «Քրտամբք երեսաց քոց կերիցես զհաց քոյ։ Ծնն. Գ. 19։ Տասնապատանեպ սրտուիրանաց չորրորդը կը հրամայէ մեզ. «Զվեց օր գործեսցես և արասցես զամենայն գործս քո։ Եկեց. Ի. 9։ Սողոմոն իմաստունը մրջիւնները մօտ կը պրկէ ծոյլ մարդը, որ աշխատասիրութիւն ուսանի. «Երթ առ մրջիւնն, ո՛վ վատ, և նախանձեա՛ց ընդ ճանապարհս նորա, քեր իմաստնագոյն եւս քան զնա։ Առակ. Զ. 6։ Աեր փրկիչը կը

գատուպարտեն այն անդարձ ծառայն, որ առանց գործադրութեան կը թողու իւր տուչանդը։ Գօրաս առաքեալը կ'ասէ. «Որ ոչն կամիցի գործել, և կերիցէ մի։ Այլ ըստմբ զոմանց 'ի ձէնջ թէ ստահակութեամբ գնան, գործ ինչ ոչ գործեն, այլ յուսացեալ հետաքրքիր չիջին, այնպիսեացն պատուէր տամք և աղաչեմք 'ի Տէր Յիսուս Քրիստոս, զի հանդարտութեամբ գործեսցեն եւ զիւրեանց հաց կերիցեն»։ Բ. Թես. Գ. 10—12։ Դարձեալ կը պատուիրէ նոյն առաքեալը՝ աշխատել ոչ միայն իրենց պիտոյքը լցուցանելու, այլ և կարօտելոց տալու կարողութիւն ունենալու։ «Որ գաղանայն, մի եւս գողասցի, այլ մանաւանդ վաստակեսցէ գործել ձեռօք իւրովք զբարիս, զի բաւական իցէ տալ՝ ում պիտոյ իցէ»։ Եփես. Դ. 25։ «Այլ ընդ նոյն միմեանց հոգայցեն անդամքն»։ Ա. Կորն. ԺԲ. 25։ Վերջապէս, Ս. Գիրքը կը նմանեցնէ մարդը՝ երբեմն երկրագործի, որ էր ցանէ հնձելու համար. երբեմն ճնուորի, որ պատուար է միշտ շարժողութեան մէջ լինիլ, երբեմն ծառայի, որ պարտաւորուած է տիրոջը

տպաւորեալս. համար արթնանն լինիլ և իւր պաշտօնն կատարել։

Աշխատութիւնը եւ գործունէութիւնը մեր կեանքին շատ օգտաւէտ է։ Նախ՝ մարմնոյ աշխատանքը և հոգւոյ գործունէութիւնը շատ կ'օգնեն կամ՛ լսս. և ասել՝ շատ կարեւոր են մարմնոյ և հոգւոյ առողջութեանը և կը նպաստեն մեզ կատարելագործութեան։—Բ. Աշխատանքն է մի միայն հնարք մեր կենաց պիտոյքը լցուցանելու եւ ունեցածը պահպանելու, որմէ կախեալ է օրինաւոր հարստութիւնը. "Աղքատութիւն զոյր խոնարհեցուցանէ, ձեռք ժրայց մեծացուցանեն"։ Առակ. ԺԴ. 4։—Գ. Աշխատանքն է մեր բաւականութեան աղբիւրը։ Նա պեղեցիկ կերպով կը պահպանէ ղմեզ ձանձրութենէ։ Զուարճութիւնքը քաղցր են միայն այն ժամանակ, երբ որ կապուած են աշխատասիրութեան հետ։ Գործունի, աշխատասէր եւ իւր պարտքը կատարող մարդը, որ օգտաւէտ է հասարակութեան, միշտ յարգուած և սիրուած է ամենէն։ Նա ուրախութեամբ և գոհութեամբ սրտի կը տեսնէ իւր գերդաստանի բաւակա-

նութիւնը։ Իսկ ընդ հակառակն՝ ծուլութիւնը եւ անգործութիւնը կը վնասէ գերդաստանին և կ՝ապականէ։ Անգործ և պարապարդ մարդը անօգուտ է և անպիտան և ծանրութիւն է հասարակութեան։ — Դ. Աշխատանքը կը թեթեւցնէ մեզ համար առաքինութիւնը, վասն զի՝ մեր պարտաւորութեանց մեծ մասը գործունէութիւն կը պահանջէ և երբեմն դանր հոգացողութիւններ։ Աշխատասիրութիւնը կ՝ամփոփէ մեր վիճքը առ հաստատակ գործունէութեան բաներու վրայ, և կը հեռացնէ զմեզ փորձութենէ և վատ ընկերութենէ։ Իսկ ընդ հակառակն՝ անգործութիւնը կը մոլորեցնէ մեր երեւակայութիւնը, կը զարթուցանէ զանազան կրքեր, գժբաղդ վիճակին կը ձգէ յանցանաց մէջ, և կը մղէցնէ ամէն տեսակ չարութեան, որպէս համար իրաւամբ ասուած է թէ՝ "Անգործութիւնն է մայր ամենայն չարեաց"։ — Ե. Երբոր մենք կ՝աշխատինք հնազանդիլ Աստուծոյ և մեր հոգին նորա կամքը խոնարհեցընել, ապրակոյս չը կայ որ Աստուած կը տայ մեզ իւր օրհնութիւնը եւ կը վարձատրէ մեր աշխատանքը։

Աշխատանքը պարտաւորութիւն է ամեն մարդոյ համար, ոչ միայն չքաւորները, այլ առհասարակ ամեն մարդ, որովհետև Աստուած պատրաստած է զօրութիւն և հարստութիւն, կոչուած է աշխատելու։ Նոյն իսկ հարուստները իրաւունք չունին անգործութեան հիւանդութիւն, վասն զի աշխատասիրութեան մասին բերուած ապացոյցները կը մերժեն նմանապէս եւ հարուստներուն։ Նոքա եւս պարտին վախենալ ձանձրութենէ և անհանդստութենէ։ Այս հիւանդութիւնը, կարելի է ասել, բուն հարուստներու հիւանդութիւն է։ Նոքա սարսափաւոր են անգործութենէ վախչիլ, որ այս հիւանդութեան գլխաւոր պատճառն է։ Նոքա պարտական են պտղաբերել և կատարելագործել ինքնոյ կայքը. և որ չափ մեծ է կայքը, այնչափ կարեւոր է մեծ հոգացողութիւն, կարգ եւ մաստրութիւն։ Անգործութիւնը պատճառ կը դառնայ հարստութիւնը վատնել իրենց ստացուածքը մոլութեամբ և ապրելի վնասել հասարակութեան քան թէ չքաւորները։ Որովհետև հասարակութիւնը հարստութիւնէն ապրելի օգուտ կը

պանելու է և ոչ վնաս, բանական չէ որ հարուստը օգնէ հնարաւորութեան միայն գրամով, նա պարտաւոր է օգնել նաև ծառայութեամբ և աշխատութեամբ։ Վերջապէս Ս. Գիրքը առանց բացառութեան ամէն մարդոյ վերայ պարտք կը դնէ աշխատելու։ Հարուստներու արտօնութիւնը աշխատանաց մէջ այն է, որ նոքա կարող են իրենց ընդունակութեան և կամաց համեմատ գործ ընտրել, որ աւելի պատուաւոր լինի և վայելուչ։

Այն ծնողքը, որոնք մուսադիր են և հետամուտ իրենց որդիքը այն աստիճանին հասցնելու, որ ամէն աշխատանքէ ազատ լինին, նոքա կը հակառակին իմաստութեան և հաւատոյ հոգւոյն, վասն զի՝ ամենամեծ ժառանգութիւնը, զոր կարող են ծնողք թողուլ իրենց որդւոյը, է նախ՝ Աստուծոյ օրէնքը և ապա աշխատասիրութիւնը։ Աշխատասիրութիւնն աղքատ ասելը կը կանգնէ, հարստությը կը պահպանէ. իսկ ընդհակառակին՝ անգործութիւնը չնչին ասելը կը քանդէ, հարստութիւնը կը վատնէ, և այս պատճառաւ ահեղ մատաղ հաստ

կիրն հարկաւոր է մնոնուիներդ վարժեցնել աշխատասիրութեան, որ կարենան ներդաշնութեանց հասնիլ, իրենց ունձին և ազգոց ծառայել։ Հարկաւոր է կրթել մնոնուիները որ եւ իրենք ազատ ասրաւոսի կամ կամ կոչման մէջ, որ հանդիսանան է նոցա բնաւորութեան և ընդունակութեան։ Ա. Յս ամենն խնամոյնիներուն հետ հարկաւոր է. — Ա. Հեռանալ ամենայիրեց չար և վատանդաւոր կիրանքէ։ — Բ. Հարկաւոր է յարմարիլ գերդաստանի սիստիքը եւ կարեւոր ատ հանիրոզութեան։ Զ. բաւարներն եւ պարտաւոր են շատով հարել իրենց հացը իրենց աշխատանքով։ Եր. բէք անհոգութեան կամ ուռայնասիրութեան ազատանալու ոչ ոք չէ յատ. քաշ. ին ծանր աշխատանքէ, կամ այնպիսի աշխատանքէ, որ մեկ աշխարհի տաքնչանակութեան չառնի, բայց իւր գերդաստանի հանար շատ օգտաւէտ է։ — Գ. Պէտք է արհեստը ընտրել ոգեան կարելի է ընդունակութեան համեմատ։ Ա. Յս ղգաշութեան ընտրուած արհեստի մէջ մարդ կարող է աւելի օգտակար լինիլ, եւ այս ընտրութիւնը հարմարագոյն լինի դպրոցական կոչմանը։

Եթէ կը փոփոխուինք, որ մեր աշխատանքը ճշմարտասէր ոգւոյ ակամայ և փրկիչ բարոյ լինի, այսպիսի՝ որ ենք հետեւիլ այն գլխաւոր կանոնին, որովհետեւ ամենայն մեր վերանոր կը։ — Ա. Պարտաւորեալ աշխատիլ ոչ թէ աշխատիլն որպէս ոյժ նեմն ենթադրելոյ մեր հաճոյքին կամ ապա հաւթեանքի հետեւելոյ մեր փարթամութեան կամ ցանկութեան ազատանալու թիւրութիւնքը բարձրանալոյ, այլ սիրելիներ աշխատիլ որպէսզի ամենայն հնազանդութեամբ և Աստուծոյ օրինաց հաստատուն, 'ի բոլոր խղճիկ շարժուած մեր արարածոց թիւնը կատարելու։ Եւ դիտանալու ազատութիւնը մեր ունելն և հաստատելութիւնը, և ոչ թէ որպէս անպիտան անդամ ծանրանալու հաստատելութեան վրայ։ Միով բանիւ արարածս որ ենք աշխատիլ Աստուծոյ հանելոյ և Աստուծոյ առջեւ, բանիբանելոյ մեր վրայ մեր հարքին և մեր սիրոյ առ մեր եղբարս որ հայրն, և նորա փառացը նուիրելոյ մեր զարիքը և աշխատանքը։ — Բ. Մեր աշխատանքը սիրոյ է հանձնուած լինի բարութեան կանոնիերուն։ — Գ. Պարտաւորեալ ենք աշխատիլ սիրով եւ հաստատելութեամբ առ Աստուած, որ

նա օրհնէ մեր աշխատանքը և միշտ ճանաչելիք և խոստովանելիք ոյն ճշմարտութիւնը. «Եթէ ոչ տէր շինէ զտունն՝ ի նոսին վաստակին չինող է նորա ։ Սաղ. ճԽԷ. 25 ։ Մեր երկնաւոր Հայրն է, որ կը տայ մեզ մեր ամենօրեայ հացը, եւ նորա օրհնութիւնն է՝ որ կը հարստացնէ զմեզ։ «Օրհնութիւն Տեառն՝ ի գրուխս արդարոց և ի նոյն մեծացուցանէ, եւ ոչ եւս առաւելու տրտմութիւն՝ ի սիրտս նորա ։ Առակ. ժ. 22։ Ամէն տուղանդներդը, այն հմտութիւնները և այն գործունէութիւնը, որոց միայն աշխարհի տէրն կը դնէ իւր յոյսը և հաւատը, ոչ այլ ինչ են՝ եթէ ոչ միջոց, զոր Աստուած՝ ի գործ կը դնէ զմեզ պահելու և պաշտպանելու համար։ — Դ. Պարտաւորք ենք աշխատիլ հանգիստ և խաղաղ հոգւով, առանց ներքնանալու, և եթէ մեր հոգացողութիւնը հաստատուն չը յայտնի մեր աշխատանքը, այնուհի իմանանք որ այս յայտնութիւնը մեզմէն կախուած չէ, և մեր երկնաւոր Հայրն ունի հազար միջոցներ մեզ օգնելու։ Աստուծոյ երկիւղն դարձեալ է ամենազօրեայ նեայ կենաց եւ հոգացողութեան մեջ

հանկանալ և գործ դնել փրկիչ այս պատգամը։ «Մի՛ այսուհետև հոգայցէք և ասիցէք. զի՞նչ կերիցուք, կամ զի՞նչ ապրցուք, կամ զի՞նչ զգեցցուք։ զի զայսոսիկա՝ զհեթանոսսն խնդրեն. քանզի գիտէ Հայրն ձեր երկնաւոր՝ թէ պիտոյ է ձեզ այսոքիկա։» Մատ. Զ. 31—32։

— Ե. Պարտականք աշխատիլ շարունակ եւ հաւատարմութեամբ, բայց միշտ խնայաբարութեամբ և չափով։ Չեղանականք բաղդի պարգևատրութիւնք երբեք ներհակ է մեր գործունէութեան և բնաւոր չարչարանք մեր աշխատասիրութիւնք, այլ ընդհանրապէս մեր կարողութիւնք և զգաստութիւնք։

Վասնզի այդպիսի աշխատանքով միայն իւրաքանչիւր հաստատ՝ կը ապահովանոցանէ իւր աշխատանքը, իւր պիտոյից եւ ցանկութեան համեմատութեամբ եւ աշխատութիւնէ կը դադրի. երբ որ ծանրութիւնն աւելի է քան թէ քաջալերանք։ Դակ ընդհանրապէս՝ Աստուծոյ արդիւն կ'աշխատի աւելի ստոյգ ապագայի մասնաւոր հանգամանք, իւր ընկերին ապագայ հաստատ և երբեք իրաւունք չը հաստատիր աշխատութիւնէ դադրիլս, քանզի որ վերադրեալ է բարեգործութիւն

առնել։ Թնչպէս ազիսարկի բարգմանչահա-
սակ որդին կը քանոյ լաւ ազիսարկի ձեռ-
խառնալ, նոյնպէս Աստուծոյ երկիւղած
որդին կը փառաւորի աստուածահաճոյ
գործերով հարատևանալ և մեռնիլ կողմէն
կ՚ազատուի շարիւռորել և կամենալ ալիք
իւր ազատութիւնը այն տեղ, ուր Աս-
տուած սահմաներ դրած է։ Նա ուշադ-
րութիւն կը դարձնէ իւր հոգւոյ եւ
մարմնոյ զարգացմանն վրայ և չը կասիր նա-
յեալ ասուղութիւնը մեռելոյ հարատև-
թիւնն ճանաչողներին վրայ։ Նա կը սրբէ
և կը պատուէ այն հանգուցեալն որը, որ
նշանակուած է Աստուծոյն գաղտնի սա-
լու հաւատք և մեր հոգին հոգալու հա-
մար։ Նա մասնաւորապէս բաժին կը պա-
հէ իւր գարշելագործութիւններին կատա-
ղելու համար և հոգեւոր քարոզութիւն-
ներ շուտմարանելու համար։ Ահա ապա-
ենն նոյնս գլխաւոր գործակցութիւնը, նա-
լաս մեծ ուղղաւոր և ամենակարեւոր ոգի
ասոյ։ Զ. Պետք է ազիսարկի հեղգա-
թիւնին և ղգջմանն հոգւոյ, մեռ բեկե-
լով որ մեր ծանր ազիսարկութիւնը և մեր
կենաց գալուստագործութիւնը մնան են այն
գործերուն, որ տարուած էր մեր գլուխ մեր

գոյն եւ այէտք է շարժեն զմեզ զէպ ՚ի այն երջանիկ կեանքը, տէր մեզ սիրոյ հանդերձեալ տանիցէ մեզ աշխատանքէն, ինչպէս կ՚ասէ Յովհաննէս առաքեալն. «Երանի մեռելոցն՝ որք ՚ի տէր ննջեցին, այժմիկ վարձատրելի զայս ասէ Հոգին, քանզի հանգիստ յաշխատութենէ իւրեանց, բայց միայն գործք իւրեանց չոքան ընդ նոսա։» Յայտ. ԺԴ. 13։

Փրկիչն հանգիստ հանդերձելով այս կարնոնեցուն կը պատկէ ապրստ սիրոյ աշխատանաց մէջ եւ կ՚ուսանայ խնդրել նախքան զամենայն Աստուծոյ արքայութիւնը եւ արդարութիւնը. «Խնդրեցէք նախ զարքայութիւն Աստուծոյ եւ զարդարութիւն նորա։» Մատ. Զ. 13։ Այսպէս կարող է քրիստոնեական աշխատիլ եւ արդարութիւնը հասանելի դնել Աստուծոյ եւ Դատաւորաց Դատաւորին Հայրապետաց խոստիրս հետ, Մատ. ԻԳ. 28։ Դան. ԺԲ. 16, որոնք խոսիսէս կ՚արդելուն միայն անարդաս, չարաչարանց եւ կամ անառակի հրդեհացուցութիւնքը։ Այսպէս ահա մեր հոգեւոր աշխատանքը արդարաւոր ենք գործ դնել մեր փրկութեանը հասանելու հասնելու եւ մէջ թիկ միայն մարդեանաւոր կեն

բանկութիւն և ազնուութեան հանմար։ «Եղբարք, փոխանցիք մի զիրարու սիրելութիւն. զի զսիրելութիւն, զի մեծայ է ի կենաց յաւիտենականաց։ Յովհ. Բ. 27.»

ԶԳԱՍՏՈՒԹԻՒՆ ՊԱՏՈՒՈՅ ՄԷՋ

Քրիստոնէական գգաստութիւնը չ'ապրելաւ սրատուտ ճանապարհաւորութիւնն եւ այն տրտմութիւնը կամ պաշտուանը, որոնք պարտադրեալ են։ Քրիստոնէական գգաստութիւնը կ'ապրեցնէ մի այն մեծ ուշադրութիւն տալ ապրիլոց ոգոյն պատուոյն և փառաւորութեան, և զայն տրուելը բուռն կիրքով և անվարանելի միջոցներով։ Ա. յարիսի չափազանց ցանկութիւնը կ'անուանուի փառասիրութիւն, որ է վատանգաւոր կիրք, որոյ ազդեցութիւնը մարդկային մեծամտութիւն մէջ է, կամ այն թիւրը դատաղրութիւն մէջ, որով կը ապրուծին ուսանելի մեր մարդոյ արժանաւորութիւնը պաշտուի և մեծարութիւն մէջ է։ Փառասիրութիւնը կը խարէ զմեզ եւ մենք կը կարծենք թէ՝ պատուոյ հասնելու

լսել՝ կը դանեն երջանիկ թիւ, մինչդեռ ընդհակառակն ասելի կը նեղին, կը զրպարտեն, կը պատրու�են եւ կ'անկանին։ Փառասիրութիւնը կը լցուցանէ մեր սիրտը խռովութեամբ եւ տանջանաց, ապականեց մեր մարդասիրութիւնը։ Եւ կը ձիգուցանէ մեր մարդասիրութեան զգացումն եւ կը տանի գէպ 'ի անիրաւութիւն, որով կը յառաջանան հաստատակութեան մէջ կռիւներ, պատերազմներ, յեղափոխութիւններ եւ ամենաեկեղեցի թշնամութիւններ։ Մեծ բանիւ, փառասիրութիւնը կ'անդամալուծէ կրօնքի ամենապատուական օրէնքները, որոնք կը պատուիրեն. «Խնդալ ընդ խնդացողս, լալ ընդ լացողս։ Զեղոյն միտս ունել խորհեալքդ, մի ամբարտաւանիք, այլ ընդ խոնարհս զիջանիցիք, մի լինիք իմաստուն յանձինս ձեր։ Մի ոք չարին՝ չար հատուցանէք։ Խորհեցարուք զգաւրիս առաջի ամենայն մարդկանց։» Հռոմ. ԺԲ. 17։ «Մի լիցուք անսատակ միմեանց ձայն տալոյ եւ ընդ միմեանս նախանձելոյ։» Գաղ. Ե. 26։

Աստուծոյ կոչեր պատուոյ ամենացանկալի նշանն այն է, երբ յառաջ եկած է

բարի գործքի և բարի անուանի, երբ խա-
ղաղանալիս ոչ կը վիրաւոր ոչ ապա ինչ անձը
պատուաւորս մնայր. է, բարի գիրքաւանեաց
և ընկերականաց թեան ազատութիւն անգամն։
Ա յս պատուանդանը կամ բարի հան-
քաւը չը սուտայս ինչ առաքինութեան լոկ
արտաքին երեւոյթներով, այլ սրտի ճշգ-
մարիտ ազնուութեամբ և բարի ճանա-
պարհաւ գրած գնելով և շահեցնելով
մեր ստեղծողը, զոր Աստուած աւանդ
գած է մեզ։ Ա յս մնոսին է, որ կը պա-
տուիրէ Առաքեալն «Ա յսու հեռուտ,
եղբարք, որ ինչ ճշմարտութեամբ է, որ
ինչ պատուական թեամբ է, որ ինչ ազգա-
լուր թեամբ, որ ինչ սիրով, որ ինչ հան-
քաւ բարեաց, որ ինչ քաջութեամբ, որ
ինչ գովութեամբ, զայն խորհեցարուք ։»
Փիլ. Դ. 8։ Երբ այսպէս կը վարուինք,
աստուծոյ կոչը, կեցուցու և անիկուաւ մարդ-
կանց հաւանութիւնը գրաւելու, այն
ժամանակ կը մոխիթարուինք աւելի քան-
զոր ես աւելի թեանիկաց ին. հաւանու-
թեամբ, զոր արարածներ տրանել մեր խոզ-
ճի և Աստուծոյ վկայութեան մէջ, կրկն-
նելով Պօղոս առաքեալն հետ. «Ա յլ ինձ
ե. ոչս անարգանք ենչ, եթէ ոչ ձեզնէ գա-

ասեցեալց, կամ բնաւ իսկ 'ի մարդկանէ, նաև զանձն իմ ոչ քննեմ, զի ոչ ինչ գիտեմ զանձին իմոյ, այլ ոչ եթէ այսու արդարանամ, զի սա քննէն զիս, Տէր է ։ Ա. Կոր. Դ. 3–4։ Ճշմարիտ և ամենայն հաստատ փառաց հաստատելու միակ միջոցն է՝ ճշդութեամբ կատարել մեր բոլոր պարտաւորութիւնները, հնազանդելով և փափաքելով հաճոյանալ Աստուծոյ, առ ոչինչ համարելով մեր անձը, եւ խոստովանելով, որ ամենայն տուրք բարիք եւ ամենայն պարգեւք կատարեալք 'ի վերուստ են իջեալք, և ընդամին մեզ մերաւորելով այն ամենն յոյսերը և պակասերը, զորս Աւետարանը կը խոստանայ մեզ։ Այս է ահա փառաց ամենամեծ աստիճանը, որուն կարող ենք հասանիլ աշխարհիս մէջ եւ 'ի հանդերձեալսն. «Բայց մեր ամենեցուն բացուս երեսաք զփառսն Աստուծոյ իբրեւ ընդ հայելի տեսեալ՝ 'ի նոյն պատկեր նորոգիմք փառաց 'ի փառս, որպէս և Տեառն Հոգւոյ ։ Բ. Կոր. Գ. 18։

Հպարտութիւնն է մեծագոյն դատողութիւն կամ հաստատութիւն, զոր ունին հպարտները իրենց վրայ, ծածկելով իրենց

պակասութիւններդ և մեծայնելով ի-
բենց տաղանդները և առաքինութիւն-
ները , հոչակելով այնպիսի յատկու-
թիւնք , զոր չ'ունին , և մոռանալով փա-
ռաւորել զԱստուած , որ պարգեւիչ է
ամեն կատարելութեանց : Հպարտու-
թիւնը կը ճանաչուի շատ նշաններով ,
բայց այս նշանները ամեն ժամանակ ճիշդ
ու պարզ չ'են , այլ փոփոխական ըստ
բնաւորութեան իւրաքանչիւր մարդոյ :
Ա յս նշանները սրժանի են դիտողու-
թեան , որպիսի են՝ իւր անձին վրայ խօ-
սիլը սիրել , գովեստի ցանկալ և գովեստ
խնդրել , այս գովեստներով խնդալ եւ
ուրախանալ , թուլանալ եւ ցածանալ
պատուանշան եւ ատիճան ստանալու
համար , չը կամիլ իւր պակասութիւնքը
տեսնել , չը համբերել կրած յանդիմա-
նութեան կամ նախատանաց , յանձին
այլոց թերութիւնքը քննել և ինդամիտ
տիլ , իւր անձը ամեն մարդկանցմէ նա-
խապատիւ համարիլ և փափաքիլ ար-
տաքուստ շքեղ և փարթամ երեւիլ :
Հպարտութիւնը կը ծագի և կը զօրանայ
թիւր դատողութենէ եւ կոպիտ մտը-
րութենէ : Հպարտութիւնը կը պատրէ

զմեզ Հանապազ մեր ունելը։ Հպարտութիւնքս մի՛ մոռանար մեր պատկութիւնքը, մեր յանցանքներդը և մեր ամեն ցաւութիւնքը, որպէս զի կարենանք քաջել քանի մի ուներն անապարծութիւնը, ինչպէս են զեղեցիկութիւն, հարստութիւն, ազգատրութիւն, որոնք ուներն են և անցուղական և կարող չեն երբէք ճշմարիտ արժանաւորութիւն համարուելոյ մարդոյ համար. վասն զի իրենց մէջ չուրիս հաստատուն և վայելուչ պարծանաց հիմնական տարրերք։ Հպարտութիւնը մարդոյ համար չէ, կ'ասէ Պօղոս մեր իմաստունը։

Հպարտութիւնը ունի խիստ կարեւորական հետեւանքներ։ Հպարտութիւնը յանցաւոր և ապերախտ կը կացուցանէ զմեզ Աստուծոյ առջեւ, որմէ ստացած ենք ամեն բարիք և զոր պարտաւոր ենք փառաւորել ի բոլոր սրտէ։ Հպարտութիւնը մեծ արգելք է կրնայ կանգնել ոգեւորման, վասն զի, քրիստոնէական բարեպաշտութիւնը կը պահանջէ չը մեծամտիլ երբէք, այլ մեր սիրտը, մեր միտքը և կամքը հնազանդեցնել աստուածային կամքին, Հանապազ մեր մեղ-

պատիւ թիւնները և մեծայնեղով խրատներ տաղանդները և տառքիւթիւններ, հոչակելով այնոքիսի յատկութիւնք, զոր չունին, և մոռանալով փոխարարել զԱստուած, որ պարգեւիչ է ամենեն կատարելութեանց։ Հպարտութիւնը կը ճանաչուի շատ նշաններով, բայց այս նշանները ամեն ժամանակ ճիշտ ու պարզ չեն, այլ փոփոխական ըստ բնաւորութեան իւրաքանչիւր մարդոյ։ Ա յս նշանները պիտանի են դիտողութեան, որպէսզի են՝ իւր անձին վրայ խոսիլը սիրել, գովեստի ցանկալ և գովեստ ինդրել, այս գովեստներով ինդալ եւ ուրախանալ, թուլանալ եւ ցածանալ պատուանշան եւ աստիճան ստանալու համար, չը կամիլ իւր պատիւթիւնքը տեսնել, չը համբերել կրած յանդիմանութեան կամ նախատանաց, յաճախ այլոց թերութիւնքը քննել և ինդամիտիլ, իւր անձը ամեն մարդկանցմէ նաւլատպատիւ համարիլ և փափաքիլ արտաքուստ շքեղ և փարթամ երեւիլ։ Հպարտութիւնը կը ծագի և կը զօրանայ թիւր դատողութենէ եւ կոպիտ մոլորութենէ։ Հպարտութիւնը կը պատրէ

զմեզ Հանապազիկ մեր ոնձը։ Հպարտաս-
թեւամբ կը մոռանանք մեր պատկառելիութ-
եան, մեր յանդգնութիւնները եւ մեր ամէն ցաւ-
ծութիւնները, որպէս զի կարենանք քա-
զել քանի մի ուռնայն անապարծութիւնք,
ինչպէս են՝ գեղեցիկութիւն, հարստու-
թիւն, ազգատարածութիւն, որոնք ուռնայն
են եւ անպողոսկան եւ կարող չ'են երբէք
ճշմարիտ արժանաւորութիւն հասնար-
ուիլ մարդոյ հոգեայ։ Զիսոն զի իրենց մէջ
չ'ունին հաստատուն եւ վայելուչ պարծ-
ծանաց հիմնական տարրերք։ Հպարտու-
թիւնը մարդոյ հոգեայ չէ, կ'ասէ Պողոս
մեր իմաստունը։

Հպարտութիւնը տունի խիստ կարեւ-
որական հեռաւորութիւններ։ Հպարտութի-
ւնը յանդգնոր եւ ապերախտ կը կացուցա-
նէ զմեզ Աստուծոյ առջեւ, որմէ ստեղ-
ծած ենք ամէն բարիք եւ զոր պարտաւ-
որ ենք փառաւորել՝ ի բոլոր սրտէ։
Հպարտութիւնը մեծ արգելք է կրոնա-
կան զգացման, զիսոն զի, քրիստոնէական
բարեպաշտութիւնը կը պահանջէ չը մե-
ծամտիլ երբէք, այլ մեր սիրտը, մեր
միտքը եւ կամքը հնազանդեցնել ասա-
ուածային կամքին, Հանապազ մեր մեզ-

քերթը և այն դատապարտութիւնը, ուր-
ուն արժանացան էնք, գիտել Աստու-
ծոյ ողորմութեանը և շնորհացը Յիսուսի
Քրիստոսի անուամբ։ Հպարտ և ամբար-
տաւան սիրտը կ'ընդդիմանայ այս կա-
նոններուն եւ նոյն իսկ ամբարիշտն ոչ
այլ ինչ է, եթէ ոչ անսանձ և կատաղի
հպարտ, որ չուզեր կրել և ոչ մի լուծ,
չ'ուզեր ճանաչել ոչ մի իշխանութիւն և
կամի հեռանալ միայն իւր ցանկութեան-
նը և կրքից։ Հպարտութիւնը անիրաւ
կ'առնէ զմարդ ատ իւր ընկերն։ Հպարտ-
ը սառնութեամբ կը նայի ինչ որ բարձր
է իրմէն, եւ կ'ատէ չարաչար. նա
անխնայ կ'աշխատի նուաստացնել ինչ որ
բարձր է, եւ այս մեսին գործ կը դնէ
ամէն ունարդ միջոց։ Չարախօսութիւն,
բամբասանք, կռիւ, վէճ եւ խռովու-
թիւն։ Նա միայն կը ձգտի բարձրանալ,
ինչ ճանապարհաւ որ լինի։ Հպարտը ա-
մենեւին իրաւունք չը տար տաղանդին
և արժանաւորութեանը, այլ անդադար
կը վատաբ և կը բորբոքէ անվերջ վէճեր
և գանգատներ։ Նա կը խլէ քաղաքու-
թիւնը և պատիւը գերդաստանի միու-
թենէն և ինքն գեր-բարբարոս է ամէն

թեթեւ անպատասխանութեան հոմար։ Հպարտը խոսութեանէ կ'իջնէ և ըզգուանաց կը հնազանդի, և ուրեմն պատիժ է նա հաստատակութեան։ Հպարտը միստակաց է նոյն իսկ իւր անձին, անմիտ ձեռնարկութիւններ հնարելով կ'ենթարկէ թէ իւր անձը եւ թէ այլոց մեծ դժբաղդութեան։ Մանաւանդ արքունեաց կը լինի ուղղութեան և զղջման, որով կարող են մարդիկ գտնել Աստուծոյ զղջմանութիւնը 'ի ձեռն Ցիսուսի Քրիստոսի։ Ս. Գիրքը այսպէս կը խօսի հպարտութեան վրայ. "Զի ինդայ ընդ պատենայն զոր ատէ Տէր, և խոտորի վասն պարծութեան անձին իւրոյ։" Վասն այնոցիկ որք զանձինս առ իմաստուն ունիցին և յաչս անձանց իւրեանց խորհրդոսականք։" Այսպէս ասէ Տէր, մի պարծեսցի իմաստունն յիմաստութիւն իւր, և մի պարծեսցի հզօրն 'ի զօրութիւն իւր, և մի պարծեսցի մեծն 'ի մեծութիւն իւր, այլ յայն պարծեսցի որ պարծիցին իմանալ եւ ծանուցեալ զիս՝ թէ ես եմ Տէր որ առնեմ զիրաւունս և զողորմութիւն։" Զինչ ասիս զոր ոչ իցէ առեալ, և եթէ առեալ զի պարծիս իբրև

զչուռեալ՝ տէր ոսքարտուղարութիւն հակառակ կայ առայ չնորհս խոնարհացու։ Գ. Պետ. Ե. 5։ Ա. Թագ. Զ. 16։ Եսայի Ե. 21։ Երեմ. Թ. 23_24։ Ա. Կորն. Դ. 7։ Մուրբ Գիրքը պարարտապէս կը հաստատէ՝ թէ թնչպէս Աստուած առատիկ կը պատուէ հպարտ փարիսեւնը, նարուզոդոնոսորը։ Հպարտը շատ անգամ ապուռքուստ կ'երեւի շուտ ոյր, հարստատի մէջ՝ ոգնեանէր, ուսմանմէջ՝ շքեղանէր, ձի եւ կուռք պահելու մէջ՝ զարդանէր, հիւրասիրութեան եւ մեծարանաց մէջ՝ չափազանց մտիտոր։ Շնորհայրութիւնը մեր կարողութենէն վեր ծախսաց կ'ենթարկէ զմեզ, կը փարատէ մեր հարստութիւնը եւ չքաւորութեան դուռը կը հասցնէ։ Շնայրութենէ հեռանալու համար պարտինք հետեւիլ այս կանոններուն։ — Ա. Մեր ծախքը պէտք չէ որ մեր եկամուտքէն աւելի լինի եւ կամ հաւասար, որովհետեւ մեր եկամտի մէկ մասը պարտաւոր ենք գործածել մարդասիրութեան համար, իսկ մնացեալ մասը մեր ձախորդ օրուան եւ կամ անակնկալը պատահելոց համար պահպանել։ — Բ. Պէտք է մտադրութիւն դարձնել մեր ընդունակութեան եւ մի-

ճակին վրայ, մեր կացութեան և ասա-
ճուն վրայ, որպէս զի չը կարենան նա-
խատել զմեզ, որպէս թէ մեր անձն չենք
ճանաչեր, եւ մեր կարողութենէն վեր
գործ կը բռնենք։ Այս կարող է հասա-
ղակութեանը վնասել, նախանձ ու ա-
տելութիւն զարթուցանել մեզ հաւա-
սար մարդկանց մէջ և խանգարելով ըն-
կերականութեան կարգը՝ զզուանք պատ-
ճառել մեզմէն մեծերուն։ — Գ. Պար-
տինք յարգել մեր բնական երկրի սովո-
րութիւնը և ընդհանրապէս պրեալ եւ
պատուել ինչ որ օգտաւէտ է և վայել-
լուչ, որպէս զի վնասակար օրինակ չը
տանք մեր հայրենակիցներուն. որովհե-
տեւ մարգասիրութիւնը կը պահանջէ
հեռացնել մեզմէն ամեն բան, ինչ որ
կարող է գայթակղութիւն պատճառել
մեր ընկերին։

Շատայլութիւնը կը զրկացնէ փասիկա-
պրութիւնը, մարմնապաշտութիւնը և
հպարտութիւնը։ Նա առիթ կը տայ
մեզ չափազանց հոգալ մեր մարմնոյն
համար և փասիկապրութեան մէջ ըն-
կրզմիլ, որմէ ազատիլը խիստ դժուարին
կը լինի, երբ կամենանք ուզղուիլ։ Շէջ

ուսյալութիւնը հասարակութեան մէջ կը սերմանէ անդորձութիւն, ունայնասիրութիւն, մեծամիտ և ինքնանցուկ զուարճութիւններ։ Եւ կը թուլացնէ և կ'ապականէ ժողովրդի վարքը, մեծ նշանակութիւն կը տայ հարստութեան և սակայն ամենեւին չ'օգներ չքաւորներուն և չ'սփոփեր նոցա տառապանքը։ Վերջապէս, շատյութիւնը կը զրաւէցնէ ներկայ կենաց խաբուսիկ ունայնութեամբ և կը շինցուցանէ մեր առ Աստուած և առ հոգեւորս ունեցած սէրը։ Ս. Գիրքը կը դատապարտէ շատյութիւնը այս խօսքերով. "Մի՛ հպարտանար առատի թագաւորութեան եւ 'ի տեղիս մեծամեծաց մի՛ մատչիր"։ Առակ. ԻԵ. 6։ Զօրաւոր առաքեալը կը յորդորէ կանայքը՝ պարզ հագուստներ հագնիլ. "Նոյնպէս և կանայք 'ի զարդ խոնարհութեան, ամչութեամբ և զգաստութեամբ զարդարել զանձինս, մի՛ 'ի հիւսս ածիկեանս ընդելուզեալս մանրագարդով, կամ՝ 'ի հանդերձս պատճուճեալս. այլ որպէս վայելէ կանանց՝ զաստուածապաշտութիւն յանձն առեալց գործովք բարութեան"։ Ա. Տիմ. Բ. 9–10։ "Որոց քնքշի՛ մ՚ պատաւրուստ

հիւսիսք և ոսկեհատ ծառակարգքն՝ կամ
պատճառեալ զգեստուք զարդ. այլ ծա-
ծաւկ արտին զմարդն. անկեղծութեամբ
հնազանդութեան և հանդարտութեան
հոգւոյն, որ է առաջի Աստուծոյ բազ-
մաստիկ. քանզի այսոքիս երբեմն եւ
կանայք որ յուսացեալ էին յԱստուած,
զարդարէին զանձինս հնազանդիլ իւրե-
անց արանցն։ Ա. Պետ. Գ. 3–6։ Շնո-
ղութիւնքն բազմութիւն հակառակ է Ա-
ստուածպաշտի հոգւոյն. վասն զի Աստուա-
ծանէ կ'առաջարկէ մեզ մեր փրկչի սէ-
րը, որ իւր կեանքը անցուց աշխատու-
նաց մէջ. հեռացաւ զգացողութիւններէ
փոքրաքշտիլ իրերէ, հեզութեամբ և խո-
նարհութեամբ յանձն առաւ տառա-
պանք և չարչարանք։ Աստուածպանը կը
յորդորէ զմեզ որ մեր միտքն փնտռէր Ա-
ստուծոյն հաստատիմ լինելն է, նորա
ողորմութեանը յուսալն և միայն նորա
խաչով պարծիլն. "Ա՛յլ ինձ քան զլեցի
պարծիլ։ բայց միայն 'ի խաչ Տեառն մեր-
ոյ Յիսուսի Քրիստոսի, որով ինձ աշ-
խարհ 'ի խաչ եղեալ է և ես աշխարհի"։
Գալ. Զ, 14։ Անհնարին է որ Աստուծոյ
սէրը կապուած այս վիճակաց ուռայնութեան

հետ. և միթէ կը վայելէ՞ Յիսուսի հեռուներումն զԱստուած թողուլ եւ զաշխարհ սիրել։ «Մի՛ սիրէք զաշխարհ և մի՛ որ ինչ յաշխարհի է, եթէ ոք սիրէ զաշխարհ՝ ո՛չ է ի նմա սէր Հօր»։ Ա. Յովհ. Բ. 15։ Մեր Փրկիչը մեծատան սատակով կը պատկերացնէ մեր առջեւ շռայլութեան վտանգը։ Կը պատկերացնէ թէ ինչպէս ծիրանի հագուստներ կը հագնէր և զեղխութեան մէջ կը տապալէր, մոռանալով աղքատները և ամենեւին չը մտածելով իւր հոգւոյ փրկութեան համար։ Ղուկ. ԺԶ. 19։ Ս. Գիրքը շռայլութեան և հպարտութեան հակառակ կը պատուիրէ մեզ.— Ա. Հէրը-ինան, որ է մեր ունեցած տաղանդներդ եւ բարութիւններդ չափէն դուրս չը մեծացնել, այլ ճանաչել և խոստովանիլ մեր պակասութիւնները։ «Ցառապեցարուք, ողբացարուք եւ լացէք, ծաղր ձեր՝ ի սուգ դարձցի և ուրախութիւն ձեր՝ ի տրտմութիւն. խոնարհեցարուք առաջի Տեառն և բարձրացուսցէ զձեզ»։ Յակ. Դ. 9-10։ «Խոստովան եղէրուք միմեանց զմեղս և աղօթս արարէք՝ ի վերայ միմեանց, որպէս զի բժշկեսջիք։ բանիկ

յոյժ զգուշաւոր են ազգքիք արդարոց յօդ-
նականութիւն ։ Յակ. Ե. 16։ — Բ. Զը
հալածականել մեր սիրտը մեր ունեցած
արատաւորութեամբ. այլ ընդ հակառակն
նայն արատաւորիչներ մեզ հանար գեղե-
ցիկ միջոց համարելով՝ գոհանալ Աս-
տուծմէ։ — Գ. Միշտ պատրաստական
լինիլ այրոց ստելոց խանարհիլ և անա-
պարծութեան ամենեւին տեղի չը տալ։
Մի ինչ լաւ գործութեան և մի ինչ
լաւ անարգութեան, այլ խոնարհու-
թեամբ զգիսեանա լաւ համարիլ, ստա-
ւել քան զանձինս. մի զանձանց և եթ
գիտել այլ իւրաքանչիւր ոք ընկերին ։
Փիլ. Բ. 3։

Խոնարհութիւնը ստորաքարաստ կ'ե-
րեւի հեզ վարմունքով և վայելուչ խո-
սակցութեամբ, այսինքն երբ մեղմի մի-
ծերը կը պատուենք, հաւասարներու
հետ հաճելի կ'ընթանանք, մեղմի
ստորիներու հետ քաղցրութեամբ ու
հեզութեամբ կը վարուինք, այրոց խր-
րատները կը լսենք և ստ հաստատակ այն-
ոչ կը գրաւենք ուրիշներուն սիրտը,
ոչ ենդդատողութեան փաստը կ'ստանա-
նոց, այլ ոչ կ'անտարնի հաճելիքու դա-

ղաքսավարութիւն։ Խակ եթէ խոնարհութիւնը կեղծ ու պատիր է, խաբելութեան ձեւերը խաբեբայ, հերոսութիւնը լակ դիւնակ է, որոյ տակ կը սքօղի հպարտութիւնը. այս կ'անուանի մարդասխաբութիւն՝ քան թէ քաղաքավարութիւն։ Ս. Գիրքը կը պատուիրէ խոնարհութիւն ուսնելնալ առ միմեանս. "Ամենեքեան ընդ միմեանս զխոնարհութիւն ունիցիք, զի Աստուած ամբարտաւանից հակառակ կայ, տայ սակայն խոնարհացուցեալս։ Գիր. Ե. 5։ Աւետարանն օրինակ կը տայ մեզ մանաւանդ, որ խոնարհութեամբ եւ զգշմամբ արդարացաւ եւ գնայ իւր տունը. "Էջ սա արդարացեալ 'ի տունն իւր քան զնոսա. զի ամենայն որ բարձրացուցանէ զանձն՝ խոնարհեսցի. և որ խոնարհեցուցանէ զանձն՝ բարձրացի։ Ղուկ. ԺԸ. 14։ Խոնարհութիւնը առելի յարմար եւ վայելուչ է երիտասարդներուն, պատճառն որ նոքա փորձուած չեն, շատ արագ քներ ունին եւ անձնասիրութիւնը կարող է խոտորանել նոցա սատանայական ուսումնութիւնը եւ ստաւիրդել 'ի սրիտ ստութիւն։ Բայց եթէ երիտասարդներու շատ ջը վատահին իրենց անձին վրայ, այլ

հեզութեամբ և սպասիկեղութեամբ ընդ դանելն իրենց ծնողաց, իրենց ուսուցչաց և ամենն քաջեմուտաց քաջի իրաւունքը, շատով կատարելութեան կը հասնին և շատ առաջ կ'երթան. «Այնպէս և, երիտասարդք, հնազանդ լերուք ծերոց, ամենեքին ընդ միմեանս զգենարդ հութիւն ունիցիք»։ Գիպ. Ե. 5։ Խոնարհութեան ամենայարմար միջոցն է Քրիստոնէական կրօնքը, որ կարելի է ասել թէ մի գեղեցիկ դպրոց է խոնարհութեան։ Քրիստոնէական կրօնքը հզօր կերպով կը պատուիրէ խոնարհութիւն և մեծամեծ խրատմունքներ կը խրատուցուց և Քրիստոնէական հաւատոց բոլոր մասունքը խոնարհութեան դրդիչներ են։ Երբ կը խրատուվանինք որ մեր փրկութիւնը Աստուծոյ ձեռքն է. երբ կը հաւատանք որ Աստուծմէ կախեալ ենք. երբ կը խրատուվանինք որ մեր ապարութեան զօրացուցիչը, մեր մեղքերուն քաւիչը և մեր դժբաղդ վիճակի բարեւոքիչը՝ Աստուած է. երբ կ'ընդունինք որ մենք միջոց կարոտ ենք Աստուծոյ ողորմութեանը և օգնութեանը. երբ կը ճանաչենք՝ որ մենք ամենքս հաւասարք

ենք Աստուծոյ առջեւ, և երբ մեր մա-
մանակաւոր պատուհասներն առ ոչ
ինչ կը համարենք և միայն յաւիտե-
կանը կը փնտռենք, ահա այս ճանապա-
զութեամբ կը յայտնենք մեր խոնարհա-
թիւնը։ Քրիստոսեանական կրօնքը կ'ուսու-
ցանէ մեզ, որ մենք գործակից ենք Աս-
խարհաստեղծութեան, և ամեն միճակի, ա-
մեն պաշտօնի մէջ պարտաւոր ենք կա-
տարել մեր պարտաւորութիւնները, հը-
նազանդելով Աստուծոյ կամքին և խնա-
նալով որ ճշմարիտ առաքինութիւնը և
իսկական փառքը հնազանդութեան մէջ
կը գտնուի։ Աւետարանը կ'ուսու-
ցանէ մեզ ամէն աշխարհային անայնա-
թիւններու, որպէս զի ազատուած են շատ
մարդիկ, և ճանաչել մեր անձը իբրեւ
պանդուխտ և ճանապարհորդ աշխարհ-
հիս մէջ։ Կ'ուսուցանէ մեզ աշխատիլ
երկնային հայրենեաց դուռն բանալ,
ուր միայն պահուած է առաքինեաց հան-
գիստ հաստատուն փառք և յաւիտենա-
կան երջանկութիւն։ Մեր խոնարհա-
թիւնն ամենամեծ արիւնակն է մեր Փրկ-
չին, որ մեզ սիրոյ հանգիստ շարչարանք
յանձնեց ուսուց, որպէս զի մենք և ասեցին

խոնարհութեան քաջալերութիւնները կրելով և աշխարհին ունայնութիւնը տեսչ ինչ հաստատելով, կարենանք նորա աշխարհաբար հանդարտութիւն։ «Զայն խորհեսցի խրատանչիւր որ 'ի ձէնջ, որ և 'ի Քրիստոս Յիսուս։ որ 'ի կերպարանս Աստուծոյ է։ ոչ ինչ յափշտակութիւն հանդիսացաւ զի՝ հաւասար Աստուծոյ։ այլ զանձն ունայնացոյց զկերպարանս ծառայի առեալ՝ 'ի նմանութիւն մարդկան եղեալ, և կերպարանաւք գտեալ իբրեւ ըստ մարդոյ։ Խոնարհեցոյց զանձն։ լեալ հնազանդ մահու չափ։ եւ մահու խաչի։» Փիլ. Բ. 5—9։ Ա. յապէս ուրեմն արքասի որ աստուարանական հոգին կը զարդարենք մեր մէջ, այնչափ գիւրին կը լինի մեզ հանդարտ խոնարհութիւնը։

Հպարտութեան գլխաւոր դեղն է Քրիստոնէական կրանքը։ Պարտինք մեր կողմէն անդադար աշխատիլ հպարտութիւնը յաղթելու համար՝ ասենն որ յառաջադիմել խոնարհութեան մէջ։ Մեր դէմ եղած հակառակութիւնները սիրելի է զգուշանալ հանդարտինք մեզ հանար։ զի՝ յոյժ կարագ ենք մեր պակասութիւններն զգալ, գոհութեան հոգին զարգա-

թիւնը նուաստնել, տրիշնութիւն խրատու խնդրել, մեր գործքը ճշմարիտ խրատներուն համաձայնեցնել և շատ չը վատահիլ մեր անձին վրայ, որ երբեմն ինքնասիրութեան սխալով կը ճարտարի։ Պարտինք փափաքիլ այն մարդկանց ընկերակցութենէն, որոնք ցած են և երեսապաշտ և ամէն բարեկամութիւն միայն իրենց օգուտ համար գործ կը դնեն։ Մեզմէ բարձր մարդկանց հետ ունեցած կապակցութիւնը խիստ օգտաւէտ է այս նպատակաւ, որ նոքա աւելի լուսաւորուած և փորձառու են։ Պարտինք մանկութենէ վարժուիլ սակաւ խօսելու մեր անձին վրայ և ուրիշ խուսութեան հնազանդելու ամէն բարի խորհուրդներու։ Պարտինք չը յամառիլ երբէք մեր կարծիքներուն վրայ, այլ միշտ հեռանալ ոնայնասիրութենէ և այսպէս հպարտութեան պարանոցները խլել։ Երբ ի՛նքդ ուրիշ պարգև միտ կ՚ունենանք և արտաքուստ համեստ կեանք կը վարենք, այնուհետև կարող ենք ասիկ արտաքուստ նուիրեան և գուսպուութեան հոգին իսպառ նուաստնել, գործունի և օգտաւէտ կեանք ունենալ։ Եւ մեր անձին համար շատ չը հոգալ։ Այս ամէն միջոցները

եւ ընդհանրապէս թիւնները պարզուած Աստուած է, ուստի և պարտաւոր ենք ասելն ժամանակ ներսու ազնուութիւնը իմանալ, որ կարող է մեր սիրտը փոխել, մեզ կուսաք և գործադրութիւն տալ և իւր հոգւոյ յաջողել՝ ինչ որ բարի է և օգտաւէտ. «Զի Աստուած է, որ յաջողէ 'ի մեզ զկամին և զգործեցն վասն հաճութեան»։ Փիլ. Բ. 13.

ԶԳԱՍՏՈՒԹԻՒՆ ՆԵՂՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

ԻՆՉՊԷՍ որ ուրիշ հոգին բաները վնասելու, գործածելու եւ վայելելու համար կարեւոր է զգաստութիւն, նոյնպէս կարեւոր է եւ նեղութեան մէջ. թէ՛ բարեգութութեան եւ թէ՛ գովքաշրջութեան մէջ մարդ պարտաւորուած է հաւատարիմ հոգի կրել և երբեք բանսարկուութեան և ապրելութեան տարհմանք չ'ունենալ. Քրիստոնէական զգաստութեան ոգին մեզ ասաց, որպէս կանոնաւորութեան պարտութիւնք հեռանալով գործադրութեան ժամանակ, կ'ունենանք Հերոդիոնն, Հասպասիան

և Հանքերոնիան։ Հեզութիւնը հակառակ է յանդգնութեան, ներզգաստութեան եւ բարկութեան. հաստատութիւնը հակառակ է երկչոտութեան. իսկ համբերութիւնը հակառակ է թեւաբութեան, յուսահատութեան և տրտնջման։ Հեզութեան հոգին կ'երեւի գլխաւորապէս անդգամութեան և հակառակութեան մէջ. հաստատութեան հոգին կ'երեւի վճռանգի մէջ. իսկ համբերութեան հոգին՝ ներզութեան եւ ձախորդութեան մէջ։

Քրիստոնէական հեղութիւնն է հանգիստ և խաղաղ հոգի պահպանել ամեն անհանձոյ և տխրտ միջոցներ ստատահարոյց մէջ, երբէք կրկին տեսակ չը տալ և միշտ ստացած ժամանակ բանիւ կամ գործով բանակոծութեան դէմ չը մեղանչել, և այս ամենը կատարել Աստուծոյ կամքից և օրինաց հնազանդելու համար։ Ճշմարիտ քրիստոնեայն միշտ այս հեզութեան հոգին կը կրէ. նա չը ներզանար և չը բարկանար, երբ միշտ կամ կորուստ կը պատահի իրեն. նա ոչ միայն չ'անարգեր և չը բարկացներ ուրիշները, այլ և ուրիշներին անարգանք կրած ժամանակ

փոխարէնը չը կատարեցաներ։ Նա իւր հեզութեամբ կը մեղմացնէ թշնամեաց բարկութիւնը, կը խաղաղէ նոցա սիրտը և կը ներէ իւր անձին դէմ եղած անարգանացը։ Նա կը հնազանդի իշխանութեան և յանդիմանութեան, կը յարգէ իրեանց մեծերը և քաղցրութեամբ կը վարուի իրեանց ստորինները հետ։ Հեզութիւնը ամենադեղեցիկ առաքինութիւններէն մէկն է։— Ա. Նա սերտ կապով կապուած է միւս առաքինութեանց հետ, ինչպէս են, բարեպաշտութիւն, խոնարհութիւն, մարդասիրութիւն և այլն. որովհետև ինչպէս բարեպաշտութեամբ, նոյնպէս և հեզութեամբ կը պարարտաւորինք Ս. Հոգեւոր Հանգիստ ստանալ։ Բարեպաշտութեամբ կը բարձրացնենք մեր սիրտը առ Աստուած մեզ պատահած ձախորդութեանց մէջ և այսպէս կ'ասենք. «Տէր իմ և Աստուած իմ, քեզ կը նուիրեմ նեղութիւնս և միշտս. սուտ լինէ կամիր, ինչ որ դուն կուզիս։» Խոնարհութիւնը կը պահանջէ բծախնդրութեամբ չը նայիլ մեր ընկերի արարքներուն վրայ, այլ մանաւանդ մեր արարքնե-

թիւնները։ Մարդասիրութիւնը կը պատ-
ուիրէ ներել մեր ընկերին եւ խաղա-
ղութեամբ վարուիլ նորա հետ։ Իսկ մեր
հոգւոյ նորոգութեան ամենահաւատա-
ն նշանն է հեղութիւնը։ Երբ մեր հոգին
խաղաղ է եւ կը վայելենք բարի խղճմ-
տանքի ճշմարիտ բարութիւնը, երբ գոհ
է մեր սիրտը եւ ամենեւին դատապարտութիւն
չը կայ, այն ժամանակ միայն կ'իմացուի
որ հեզութիւն ունինք ընկերի համար եւ
գոհութիւն Նախախնամութեան բա-
ղեաց համար։—Բ. Հեզութիւնը անհրա-
ժեշտ կարեւոր է մեր հանգստութեան
համար, որովհետեւ սատանայ հե-
զութեան մենք միշտ որոտումի մէջ ենք,
եւ այս որոտումն է, որ ընդդէմ է Աստ-
ուծոյ կամացը եւ կը զրկէ զմեզ նորա
օգնութենէն եւ մխիթարութենէն։ Ա-
ռանց հեզութեան բռնութիւնը եւ ան-
խոհեմութիւնը կը թագաւորեն մեր վրայ
եւ կարտուեան ճանապարհ կը բանան,
շիտիթեալ մեր մերձաւորներու հետ ու-
նեցած բարեկամութիւնը եւ հաստատ-
մութիւնը։—Գ. Հեզութիւնը կարեւոր
է հասարակաց բարութեան համար.
վասն զի եթէ հասարակութեան ան-

դատեցեր վառուած չեն հեզութեան հոգւով, ամեն խռովութիւն, կռիւ, աղմուկ և սպանութիւն կը տիրեն ընկերակցութեան մէջ։ Ինչ տեղ հեզութիւնը և խոնարհութիւնը աջակից են, ինչ տեղ սերը արդարութիւնը և խոհեմութիւնը կը տիրեն, և ինչ տեղ բանականութեան ձայնը կը լսուի, այն տեղ ամեն խռովութիւն, աղմուկ և կռիւ կը դադարին։ — Դ. Հեզութեամբ Աստուծոյի հոգին մեր մէջ կը բնակի, որ կը պատուիրէ ոչ միայն հեզ լինիլ, այլ և ամեն տեղ և ամեն ժամանակ հեզութեան ճշմարիտ պատկերը՝ Յիսուս Քրիստոս մեր աչքի առաջն ունենալ. «Ուսարուք ինձէն զի հեզ եմ եւ խոնարհ սրտիւ»։ «Երանի հեզոց, զի նոքա ժառանգեսցեն զերկիր։ Երանի ողորմածաց, զի նոքա զողորմութիւն գտցեն»։ Մատ. Ե. 5—7։ Սողոմոն իմաստունը կ'ասէ որ, հակառակութիւնը կը տիրէ այն սրտերու մէջ, որոնք հեզ չեն. «Մի փութայր յոգիս քո բարկանալ. վասն զի բարկութիւն 'ի ծոց անզգամաց դադարի»։ Ժող. Է. 9։

Հեզութեան հոգին կը ձնուի և կը զարգանայ մեր մէջ. — Ա. Երբ մանկու-

թենք կ՚ուսանիմք զսպել հպարտութիւնը և անձնասիրութիւնը և աւելի մի-ջոցաւորութիւն կը դարձնենք, ոչ թէ ինչ որ այլք մեզ պարտին, այլ ինչ որ մենք այլոց պարտական ենք. ոչ թէ ինչ՝ որ մեզմէն առնուած է, այլ ինչ որ Աստուած մեզ պարգեւած է։ — Բ. Պարտինք ոգեւորիլ հեզութեամբ եւ լաւ գտնել այն նեղութիւնները, որոնցմէ Աստուած պահպանած է զմեզ, լաւ նկատել այն ունայնութիւնները, որոց կորուստը ա-մենեւին արժանի չէ ապաշաւանաց։ — Գ. Աստուծոյ հոգին միայն կարող է զ-բաղցնել մեր մէջ ճշմարիտ հեզութիւնը. նա միայն կարող է հեզութիւնը թագա-ւորեցնել մեր սրտի վրայ։ Մեր Փրկչի օրինակը, յորդորները, մեզմէն պահան-ջած շնորհակալութեան առհաւաստեան, մեր փոքր եղբայրներուն հատուցած բա-րիքը, ահա այս է որ կարող է դիտելի տալնել մեզ համար հեզութիւնը և քրիստոնէական մարգասիրութիւնը. «Ո-րովհետեւ արարիք միոմ 'ի փոքրկանցս յայսցանէ, ինձ արարիք»։ Պօղոս ապաշ-խեալը կը յորդորէ ասելով. «Զգեցարուք այսուհետեւ իբրեւ ընտրեալք

յԱստուծոյ՝ ողորմութիւն և սիրելիութիւն, ըղձութիւն, զգաստութիւն, զքաղցրութիւն, զխոնարհութիւն, զհեզութիւն, զերկայնմտութիւն, ներել միմեանց, շարունակել խրատաց, եթէ ուրուք զուսմանէ տրտմութիւնք ինչ իցէ, որպէս Աստուած Քրիստոսիս շնորհեաց ձեզ, նոյնպէս և դուք։ "Ամենայն դառնութիւն և բարկութիւն և սրտմտութիւն և աղաղակ և հայհոյութիւն բարձցի 'ի ձէնջ ամենայն չարութեամբ հանդերձ, լերուք ընդ միմեանս քաղցունք, գթածք, շնորհել միմեանց՝ որպէս և Աստուած Քրիստոսիս շնորհեաց մեզ։" Կող. Գ. 12։ Եփես. Դ. 31–32։ Մեր Փրկիչն կը յորդորէ. "Առէք զլուծ իմ 'ի ձեզ և սուսերուք ինէն, զի հեզ եմ և խոնարհ սրտիւ. եւ գտջիք հանգիստ անձանց ձերոց, զի լուծն իմ քաղցր է՝ և բեռն իմ փոքրագոյն։" Մատ. ԺԱ. 29–30։

Բաւական չէ միայն հպարտութենէ հեռանալ, այլ հարկ է նոյնպէս չարաշահողութենէ փախչիլ։ Զարաշահողութիւնը սատիթ կը տար մեզ, ամէն բան չար մտքով մեկնելը, ամէն անցք չար կարծէն նկատելը, նեղանալը և գանգատիլը։ Նա

կը ցամքեցնէ մեր սիրտը և կը դառնացընէ մեր դատողութիւնը և այլոց հետ ունեցած խաղաղութիւնը և վարմունքը։ Զարահոգութիւնը թէպէտ այնքան զգրեղ չ'երեւիր, բայց իւր գործքը և հետեւանքը բարկութեան պէս կորստաբեր են։ Նա կ'ուտէ և կը խանգարէ երջանկութիւնը, թէպէտ սակաւ կը գործէ եւ սակաւ կը վնասէ, բայց շարունակ գործելով՝ կը զզուեցնէ և կը չափազանցէ։ Զարահոգութիւնը ծնունդ է կարճամտութեան, անձնասիրութեան եւ դատարկաբանութեան, որ ամենեւին համբերել չը գիտէ հակառակութեան և զրկողութեան։ Զարագոհութիւնը ըստ մեծի մասին ծերունեաց ախտ համարուած է, բայց կը գտնուի նոյնպէս երիտասարդաց մէջ, որոնք առողջութեամբ և կենաց արտաքին վայելչութեամբ զարդարուած են եւ սակայն գործառնութեան մէջ փոքրիկ դժուարութիւն տեսնելով կը վշտանան կը բարկանան և այսպիսի նեղսրտութեամբ կը դառնացնեն իրենց երիտասարդութիւնը։ Զարահոգութիւնը բաղդոսին հակառակ է Աստարանին, որովհետեւ Գրիստոնէի պարբ-

տաւորութիւնն է վառուած լինիլ բա-
ւական հոգութեամբ առ ընկերն և հեռացը-
նել նախանձ, նեղութիւն և տրտունջ։
Բարեհոգութենէն կը ծնանին համբե-
րութիւն, հաւատարմութիւն և քաղց-
րութիւն։ Քրիստոնեայն պարտական է
խոսք հեռանալ չարահոգութենէ, ո-
րովհետև կը ճանաչէ աչխարհը և գի-
տէ իւր ցանկութեան չափը և սահման-
նը։ Քրիստոնեայն պէտք է ունենայ ու-
րախ և խաղաղ հոգի. վասն զի լցուած
է Աստուծոյ ողորմութեամբ և Աւետա-
բանի խոստմունքներով. «Եւ զայս գը-
բեմք ձեզ, զի ձեր ուրախութիւնն կա-
տարեալ լիցի»։ «Յուսով խնդացէք,
նեղութեան համբերեցէք»։ Ա. Յով. Ա. 4։
Հռով. ԺԲ. 12։ Այս ուրախութիւնը
պէտք չէ բաժանել այն խոսքերէն, զորս
Առաքեալն իբրեւ ուրախութեան միջոց
կը ներկայացնէ — Աղմիշ ասէր կացէք։ Յաւելլ
Գիրքը կը ներկայացնէ մեզ նոյն խակ նե-
ղութիւնները իբրեւ առատակոյ ուրա-
խութեան. «Ամենայն ուրախութեան
ընդունիք համարիջիք, եղբարք. յորժամ
'ի սակս սակս փորձութեան 'ի մէջ անկա-
նիջիք»։ Յակ. Ա. 2։

Զարագահութենէ հեռանալու համար առաջին միջոցն է հեռանալ երկուընդհանուր մոլութիւններէ. — Ա. Զը կարծել երբէք՝ թէ այն պակասութիւններու թերեւ են, որոնք յառաջ կը գան մեր անձի վրայ իշխանութիւն չունենալէն, և Հանաչել որ նոյն պակասութեանց համար ոչ միայն մարդկանց պատասխանատու ենք, այլ և առաջի արդար դատաւորին։ — Բ. Զը կարծել երբէք՝ թէ չարահոգութիւնը մնքի բնական շարժում է և մենք իշխանութիւն չունինք ուղղելու։ Ա. յս կարծիքը յանցանքէն սաեղի յանցանք է։ Ա. յս կարծիքը միայն թուլամտաբար մարդկանց կարծիքն է, որոնք կարող չունին իրենց անձը ուղղելու։ Իրաւ է. որ կան բնութիւնք ստացած գրգռիչ բնաւորութիւնք, հիւանդութիւնք, աշխարհային հոգացողութիւնք, որոնք կը փոխեն մեր գեղեցիկ յատկութիւնները։ բայց կան մեզ հատուած նմանապէս բիւրաւոր միջոցներ չարահոգութեանը յաղթելու, ինչպէս են բանաւորութիւնն և կրօնի օգնութիւնը և պատասխանատուութիւնը, փաստն զի, ինչ որ անհնար է մարդկանց հասնիր,

հնարաւոր է Աստուծոյ համար։

Զարահոգութիւնէ հեռանալու երկրորդ միջոցն է յաղթել մեր անկանան անձնասիրութեանը, որ գլխաւոր աղբիւր է չարահոգութեան։ Այս գեղեցիկ յաղթանակը տանելու համար՝ պարտաւոր ենք հաւատարել պատահած նեղութեանց, հակառակութեանց և զրկութեանց եւ ամենեւին ուշադրութիւն չը դարձնել ընչին դործքերու վրայ, որոնք շատ անգամ չարադոհութիւն գրգռելու առիթ կը լինին։ Մեծ եւ վսեմ պարապմունքով զբաղուած մարդիկը ամենեւին չեն գրգռիր և բորբոքիր պատահած ընչին միտաներէն եւ հակառակութիւններէն։ Երբ Փրիստոնէական վսեմ կոչմամբ մեզ գլխաւոր դերատոր կը հաստատինք ճշմարիտ և յաւիտենական բարին որոնել, յաւտով եւ հաւատով յերկրաւորէս յերկնաւորն բարձրանալ, ապրելով Աստուծոյ հետ միասնաբար, հանապազ հոգւոյն Սրբոյ սամենակարող օգնութիւնը խնդրել, ապրածին բաներուն արժանաւորութիւն չը տալ, մեր կենաց մեծ նպատակը հասկանալ եւ ժամանակաւոր ներդութիւն

ները առ ոչինչ համարել, այնուհետեւ
չարագոհութիւնը երբէք չը մոռանար
մեզ։ Պարտինք իմանալ, որ չարահոգու-
թիւնը մուտք կը գտնէ նաեւ այն ժամա-
նակ, երբ կիրքերը կը դադարին, երբ
աշխարհային վայելքերը կը կորուսանեն
մեզ համար իրենց գեղեցկութիւնը եւ
գրաւիչ յատկութիւնը, այն ժամանակ
եւս հարկ է զգուշանալ չարահոգութե-
նէ, որովհետեւ որչափ մոռանանք գե-
ղեցիկանին, այնչափ պարտաւոր ենք հաս-
տատուն կալ յաւիտենական փառաց եւ
երջանկութեան ըղձին մէջ։ Այս է որ կա-
րող է մեր ծերութիւնը միսիթարական եւ
գեղեցիկ յոյսերով պատկել։ Եթէ մենք
պարտաւորուած ենք չարահոգի մարդ-
կանց հետ ապրիլ, եւ եթէ այս մարդիկը
մեր մեծաւորներն են, հարկ է որ նոցա
չարութիւնը իբրեւ մրրիկ համարելով՝
համբերենք առանց գրգռելու՝ թէ՛ բա-
նիւ եւ թէ՛ գործով. հարկ է որ մեր լուռ-
թեամբ եւ հնազանդութեամբ հանդարտ-
ուեցնենք նոցա խռովայոյզ բնաւորու-
թիւնները, ինչպէս կը պատուիրէ Փրկա-
ւարանն. "Ծառայք հնազանդ լինիլ
յամենայնի երկիւղիւ՝ ոչ երանց, այլ մի-

այն բարերարայն և հեզոց, այլ և կամակորայն։ Զի և այս ճշմարիտ շնորհք յԱստուծոյ են, եթէ բարւոք ինչ մտօք տանիցէ զք վշտաց յանիրաւի։ Քանզի, զինչ երախտիք իցեն, եթէ յորժամ մեղանչիցէք՝ տանջիցիք և համբերիցէք, այլ եթէ զբարիս գործիցէք՝ չարչարիցիք՝ և համբերիցէք, այն շնորհք յԱստուծոյ են »։ Ա. Պետ. Բ. 18–20։ Եթէ չարաչարհոգի մարդիկը մեզ հաւատար են աստուծմանաւ, հարկ է խոհեմութեամբ համբերել մինչեւ անցնի չարութիւնը և այսպս հեզութեամբ մեղմացնել, որով կը փափկանան ամենակատաղի բնութիւններն անգամ. « Պատասխանի ողջոյն ցաւուցանէ զբարկութիւն, բան խիստ յարուցանէ զբարկութիւն »։ Առակ. ԺԵ. 1։ Իսկ եթէ մեզմէ ատար մարդիկ են և մեզմէ կախումն ունին, հարկ է յանդգնմանել նոցա չարահոգութիւնը, ոչ թէ բարկութեան դէմ բարկանալով, այլ քաջագրութեամբ խոսելով և նոցա գոռոզութիւնը ամօթահար առնելով։ Անդորր եւ խաղաղ հոգին միշտ կարող է սանձել կրքոտ անձերը։

Հապարդիանն է հոգւոյ զօրութիւն,

որով կարող ենք մեզ ապառնացած վը-
ասանգներու և նեղութեանց մէջ աներ-
կիւղ լինիլ և հանդարտակ դիմել դէպ 'ի
վտանգը, երբ մեր պարտաւորութիւնը
կը պահանջէ։ Հոգւոյ այս զօրութիւնը
ըստ մեծի մասին կախու�մն ունի մարդոյ
բնաւորութենէն, բայց մեր բարոյական
եւ կրօնական զարգացմամբ եւս կարող
ենք ձեռք բերել այս զօրութիւնը եւ
կատարելագործել։ Այս հաստատու-
թիւնը կարող է մինչեւ այն աստիճան
կատարելագործուիլ, որ մարդ մինչեւ
անգամ մահէն չ'երկնչի։ Մահուան վե-
րայ մտածելը սարսափելի է շատերուն
համար, բայց հաղարաւոր հանգամանք-
ներ կան, որ միայն մահէն չ'երկնչելով
կարող ենք ճշմարտութիւնը վկայել եւ
արդարութիւն գործել, երբոր մեր մաս-
նաւոր առաքինութիւնները բաւական
չեն մեզ։ Պէտք է ունենալ հոգւոյ հաս-
տատութիւն որ աշխարհէն 'ի մեր կը
նայի եւ մեր հաւատոյ հետ մեր կեանքը
մեր կը բարձրացնէ։ Աւետարանը կը
պատասխրի մեզ մահուանէ չ'երկնչելու
չափ հոգւոյ հաստատութիւն ունենալ,
եւ այս ասելէ ետեւ նորա բարոյական

զօրութիւնը։ Երբ քրիստոնեայն համբ-
զուած է արդարութեան համար, այ-
նուհետեւ մահը ոչ այլ ինչ է, եթէ ոչ
կեանք և մերձենալ առ Աստուած։ Կան
պարագաներ, որ մեր փրկչի սաստիկն ոչ
պարտաւոր ենք պատասխան լինիլ մեր
ձեռքը կորելու եւ մեր աչքը խլելու.
"Եթէ ակն քո աջ գայթակղեցուցանէ
զքեզ, խլեա զնա՝ և ընկիր 'ի քէն, զի
լաւ է քեզ եթէ մի յանդամոց քոց կորիցէ,
և ամենայն մարմին քո անկանիցի 'ի գեհենն։ Եւ եթէ աջ ձեռն քո
գայթակղեցուցանէ զքեզ, հատո զնա՝ և
ընկիր 'ի քէն, զի լաւ է քեզ եթէ մի
յանդամոց քոց կորիցէ եւ մի ամենայն
մարմին քո անկանիցի 'ի գեհենն։ Մատ-
ե. 29_30։

Մեծ դիտուածոց եւ պատահարաց
մէջ ինչ կարելի է ասել այն մարդին,
որ չունի հոգւոյ հաստատութիւն։ Մի-
այն լոկ ապառնաղբէն կը յայտնուի այն
պիսի մարդը եւ հաստատամտութիւն
չունենալով խարսիսի կը դառնայ ամեն
դէպք քերու եւ հանգամանքներու։ Ի զուր
կը յուսան հաւատան եւ հոյներնիքը այն
պիսի մարդոյ վրայ, 'ի զուր կը նային նա-

բա վրայ ճշմարտութիւնը և արդարութիւնը երկնից բարձրութենէն՝ իրենց յաւիտենական բնակութենէն. 'ի զուր միջոց կը տայ եւ նախանամութիւնը այնպիսի մարդուն՝ իւր կեանքը անմահացնելու։ Անհաւատաց մարդիկը աչք չունին, որ տեսանեն եւ զննեն այնպիսի հանդամանաց նշանակութիւնը։ Մահուան երկիւղը ամեն բան կը ծածկէ նոցա աչքէն՝ մեծութիւն, կոչումն և յաւիտենական նպատակ։ Այս է պատճառն, որ Փրիստոս կը քաջալերէ իւր հետեւողները՝ չ'երկնչիլ այն մարդիկներէն, որոնք միայն մարմինը կարող են սպանանել. իսկ հոգին ոչ երբէք։ Մահէն չերկնչելով միայն՝ մարդ կը լինի արի զինուոր, բարի քաղաքացի, արդար դատաւոր և արդար թագաւոր։ Ճշմարիտ քրիստոնեայն, կ'ասէ Գողգոս առաքեալն, սպառազինեալ զինուոր է, որ վարժած է դժուարութեան և նեղութեան, և երբէք մահէն երկիւղ չունի. «Վշտակից լեր, իբրեւ զքաջ զինուոր Քրիստոսի։ Բ. Տիմ. Բ. 3։ Այլ թէ չնչաչիչք եւս յաղագս արդարութեան, երանելի էք. բայց յերկիւղէ նոցա մի

երկնչեցիք և մի խռովեսջիք »։ Ա. Պետ. Գ. 14։ Հոգևոր քրիստոնէական հաստատութիւնը օգտակար է, ինչպէս մարմնաւոր, նոյնպէս եւ հոգեւոր բարութեան։ Նա օգտակար է մարմնաւոր բարութեան, որովհետեւ 'ի բաց կը փարատէ երկիւղը, որ երբեմն փոքր վնասը կը մեծացնէ և սրտի վրդովմունք կը պատճառէ։ Երկչոտութեամբ կը նուազի մարդոյ մտաց բնական զօրութիւնը, որ խիստ կարեւոր է մեզ՝ մեր անձը վտանգէ պաշտպանելու համար։ Նա շատ անգամ վտանգը կը զօրացնէ և անխուսափելի կը դարձնէ. իսկ արիութիւնը վտանգը այնպէս կը տեսնէ, ինչպէս որ է իսկապէս։ Արիութիւնը շատ անգամ վտանգը կը նախատեսէ և վնասուց առաջը կ'առնու իւր հաստատուն և համարձակ վճռաւորութեամբ։ Արիութիւնը օգտակար է մեր հոգեւոր բարութեանը, որովհետեւ մեր պակասութիւնները, մեծ մասամբ, ծնունդ են մեր թուլութեան և վատասրտութեան, երբ արիութիւն չունինք, որ ընդդիմանանք մեր կրքերուն, զօրութիւն չունինք, որ մեր վարանցուկ հաճոյքներէն

մեր անձը զրկենք և մեր վատ սովորութիւնները թողնենք, երբ քաջասիրութիւն չունենինք, որ մեր մարմնապաշտ ընկերներուն դիմադրենք, եւ երբ վեհ հոգի չունինք, որ մարդահաճութիւնը մերժենք և ընդդիմանանք մեր մեծաւորներու այն ապօրինի առաջարկութեան՝ որոնք կը հրամայեն անիրաւութիւն գործել։ Թիւրաւոր պարագաներ կան մեր կեանքի մէջ, ուր մեր պարտաւորութիւնը կը պահանջէ մահը առ ոչինչ հաշմարել։ Միով բանիւ, կարող ենք ասել, որ հոգւոյ հաստատութիւնն է պահող և պաշտպանող մեզ՝ մեր ամէն առաքինութեանց մէջ։

Հոգւոյ արիութեանը և հաստատութեանը կարող ենք հանիլ. — Ա. Մեր բանականութեամբ, որ կ'օգնէ մեզ լինիլ քաջ և արի։ Նա կ'աւետեանէ մեզ, որ երեւակայութիւնը շատ անգամ կը մեծացնէ իրը և կը զօրացնէ վիճանները, երբ շատ երկիւղ կը կրենք։ Բանականութեան առաջով մեծ և անտանելի կարծուած նեղութիւնները կը մեղմանան։ Հոգւոյ հաստատութեամբ ամէն ընդդիմութիւններ կը յաղթուին. իսկ հոգ-

ւոյ թուլութեամբ և ցածութեամբ ա-
մեն յաւաջադիմութիւն կը խոչընդոտի։
Անարժան է բանական մարդուն չընտե-
լոյնել եւ չը վարժեցնել իւր անձը այն
ներքութեանցը, որոնք գալու են։ Պէտք
չէ որ մարդ՝ մինչեւ այն աստիճան թու-
լութեան հասնի, որ չը կարենայ կատա-
րել իւր պարտաւորութիւնը։ Այս ա-
մենը շարունակ խորհելով, կարող է մարդ
հոգւոյ հաստատութիւն գտնել։ — Ը.
Երկութեամբ, որ շատ կ'օգնէ մար-
դուն, երբ մանկութենէ կը հեռանայ
երեւակայական և չափազանց երկիւղ-
ներէ և հաստատութեան մէջ կ'ամրա-
նայ։ Երբէք պէտք չէ մանկանց առջե-
մէր երկիւղը յարուցանել, այլ հարկ է վար-
ժեցնել պարզ կենցաղավարութեան. ա-
րուիեստեւ եղիէ այս զգուշութիւնը չ'ու-
նենանք, նոքա խրենց թոյլ եւ վախկոտ
կեանքէն կ'ընտրելանան փափկասիրա-
թեան, ներզութեանց չեն տակաւ, երկ-
չոտ կը մնան և թուլամորթ կը լինին։
— Թ. Քրիստոնէական կրօնի ուսմունքը
շատ կ'որբեցնէ մեզ, եթէ մանկութե-
նէ ուսանինք. վասն զի մեզ վստահու-
թիւն, արդարութիւն դատել և որոշել

բարութիւնը եւ չարութիւնը։ Նա կը հեռացնէ շատ աղմուկներէ և մոռատանջութիւններէ, որոց մէջ շատ մարդիկ կը շփոթին և կը սազնապին։ Նա կ'ուսուցանէ մեզ, որ Աստուծոյ երկիւղը մեծ է ամէն բանէ և կը ցրուէ ամէն երկիւղներ։ Այն մարդը որ կը ճանաչէ ճշմարիտ Աստուածը և հանապազ յօգնութիւն կը կոչէ, նա զօրաւոր է իւր Աստուծով. ինչպէս կ'ասէ Զօրս առաքեալն. «Այսուհետեւ զօրացարուք տերամբ, և կարողութեամբ զօրութեան նորա։» «Եւ 'ի նոյն տքնեսջիք ամենայն ժուժկալութեամբ՝ և խնդրուածովք»։ Եփես. Զ. 10–18։ Աստուծով զօրացած մարդը բնաւ չ'երկնչիր նախապաշարմունքներէ. ցնորքներէ, թշուառութեան վիճակներէ և մարդկանց չարութիւններէն։ Նա կ'աղաղակէ Զօրս առաքելոյն հետ. «Եթէ Աստուած 'ի մեր կոյս է, ով իցէ մեզ հակառակ»։ «Այլ ձեր օգնեաց ինձ և զօրացոյց զիս. զի ինքեւ քարոզութիւնն հաստատեսցի եւ լուիցեն ամենայն հեթանոսք, թէ ապրեցայ ես 'ի բերանոյ առիւծոյ»։ Հռով. Բ. 31։ Բ. Տիմ. Դ. 17։ Ով որ հաշտուած է Աստու-

ծոյ հիւսս Յիսուսի Խաչիս և սրբեսցուս սրտակի կը ապատակ ; նաև բնաւ չ'երկնչիր աշխարհի ձախորդութիւնեներէն . չը խրատիր մահէն ; այլ հանգիստակ կը գտնէ . "Ո՞ւր է մահ , յաղթութիւնդ քո , ովոր է՞ն , ոչ ժոխք , խայթոց քո ։ Ա . Կորն . ԺԵ . 55 ։

Ա. Հաստատանն եւս կ'ասուսպրիկ շատ գեղեցիկ օրինակներ , որոնք կարող են հաստատութեան հոգի ներշնչել մեզ , ինչպէս է մանաւանդ մեր Փրկչի օրինակը ։ "Որ յաղթէ , ասաց նոցա Նոյնիկ յաղթուս իմ , որպէս և ես յաղթեցի և նստայ յաջոյ հօր իմոյ ։ "Ցաշխարհի ատելք ունիցիք , այլ քաջալերեցարուք , զի ես յաղթեցի աշխարհի ։ "Հայեցարուք 'ի զարգացումն հաւատոյ եւ 'ի կատարիչն Յիսուս , որ փոխանակ ուրախութեան , որ նմա առաջի կայր , յանձն էառ խաչ , արհամարհեաց զամօթն ։ Յայտ . Գ . 21 ։ Յով . ԺԶ . 33 ։ Եբր . ԺԲ . 2 ։ Ս . Գիրքը կ'ասուսպրիկ մեզ նոյնպէս քաջ մարդկանց օրինակներ , որք յաւիտենական փառաց կոչմանը հաւատարիր , մինչեւ 'ի մահ պատերազմեցան ։ Եբր . ԺԱ . Ս . յատկապէս ուրեմն , կարող ենք գրիգորեանական բարեպաշտութեան

մեջ դանել սամենասիրություն անպտղաբերի և հաստատում զգնոյ թմբունքը։ Ա. քո զգնոյ թմբունքն են, զորս Զօրքս զենքերս կը նամակեցնեն և ի՛նաբանեն Աստուծոյ վերեր։ «Զգենցարանը զորքս զգնոյ թմբունն Աստուծոյ, զի փորոյ վնիկը կարենայիք հակառակել։» Եփես. Զ. 11։

Քրիստոնեական համբերությունն է աստուծմն նեղությունը։ Համբերությունը չը նշանակեր անդգայությունը. վասն զի անպիտանությունն համբերելն աստուծոյ հրամանն չէ։ Համբերությունը չ'արհամարհեր պատասխանատու և օրինաւոր միջոցներ։ որով կարող ենք թեմեցնել մեր նեղությունները և ապրանքս։ Համբերությունը չ'ունի չարահոգություններ կը համբերեմ՝ չը գանգատիր իբր վնասվեմ։ չը տրտնջար. Աստուծոյ է մ՝, չ'դրդվիր. մարդկանց է մ՝, չ'սիրտդ մի՛ կտրիր։ չ'ինքդ զքեզ չարչարանք փորձությունքս չ'ունենար։ չ'ունենար եղբարք. այն բարությունքը զոր ունիս։ կամ այն բարությունները, զորս Աստուծ քեզ կը պատրաստէ։ Նեղությունն փրկարարն, որովհետև փորձված է մեր, կենաց։ չ'երկնչիցիր և չ'կարծեր։ որ մեր նեղությունն

ան վախճան են, չ'որոներ չար միջոցներ նե-
զուլթիւններէ ազատուելու համար, այլ
միշտ կ'ուզեն իւր անձին վրայ, եւ միշտ
պատրաստ է Աստուծոյ կամքը կատարել.
վասն զի ըստուած է Աստուծոյ խոստմանց
յուսով. հանապազ ոգնութիւն կը խնդ-
րէ, քաղցր է դէպ 'ի մարդիկ, երախտա-
գէտ է գէպ 'ի բարերարներն, կը ջանայ
կատարել իւր պարտաւորութիւնը, որ-
չափ կը ներէ իւր կարողութիւնը։ Այս-
պիսի հաւատացողաց համար կը խօսի մեր
Փրկիչն. "Եղիջիք ասեղոտուք վասն անո-
ւան իմոյ եւ մանգ մի 'ի գլխոյ ձերումն
ոչ կորիցէ եւ հաւատութեամբ ձերով
առարջք զոգիս ձեր։" Ղուկ. ԻԱ. 17-19։

Հաւատարութիւնը մեծ առաքինու-
թիւն է.—Ա. Նա է գործի նախախնա-
մութեան, որ կը փարձէ զմեզ ինչպէս
դժբաղդութեան, նոյնպէս և բարգաւ-
աւորութեան մէջ։ Նեղութիւնը կը ծնա-
նի հաւատարութիւն, կ'ասէ Պօղոս առա-
քեալն. "Քանզի գիտէք եթէ նեղու-
թիւնք զհամբերութիւն գործեն։" Հռով.
Ե. 3.—Բ. Աստուածպանը կը պատուիրէ
հաւատարութիւն, անդրանդան այն ապա-
քինութիւններէն, որոնք Քրիստոնեի

զարդն են։ «Ցուսով խնդացէք, ներո-
ղութեան համբերեցէք ։» Հռով. ԺԲ. 12։
«Գիտասցիք, զի հանդէպ ձերոց հաւա-
ատոց յօրինեալ դրութիւն կհամբերութիւնն։»
Յակ. Ա. 4։ Ա. յոմանքն մի դադարիք երբ-
էք ողորմել զձեզ ի ինոց սմին դիպուա-
ծոց մէջ և միշտ հիմնեալ հաւատոյ հի-
մանն վրայ։— Դ. Համբերութիւնն է այն-
պիսի դեղեցիկ առաքինութիւն, որուէ
կարող ենք յայտնել մեր հոգւոյ զգաս-
ութիւնը և հաստատութիւնը, մինչ
զեռ անհամբերութիւնը վաղակոնքի
մեր հոգին։— Դ. Համբերութիւնը այն-
չափ օգտաւէտ է, որ կը բժշկէ եւ կը
մեղմացնէ մեր ներդութիւնները։ Ի՞նչ կը
շահինք, եթէ ներդրտինք մարդկի գէմ.
մենք աւելի կը զրաւցնենք մեր տառա-
պանքը, կը աստիճացնենք մեր յաւը և
կը զրկենք զմեզ հանգստութենէ, զոր կա-
րող էինք հանդերութեամբ ունենալ։
Մենք կը կռուինք մեր մերձակայից հետ
և կը կորուսանենք խաղաղութեան եւ
անդորրութեան ճանապարհը։ Կարող
ենք ասել, որ համբերութիւնն է սր-
ուեան ատկաւ։ Ներդութիւն կրելը։ Ինչ
մեզ օգտաւէտ է, վասն զի մեր հոգին

այնպիսի վիճակի մեջ կը դնէ, որպէս կա-
ղաղ ենք Աստուծոյ օգնութիւնը և ողոր-
մութիւնը ստանալ. եւ նեղութեանց
վարժելով՝ արդարութեան անմահ պը-
տուղները քաղել։ Յակոբոս առաքեալը
կ'ասէ. «Համբերութիւն՝ գործ կատա-
րեալ ունիցի, զի իցէք ողջանդամք եւ
կատարեալք և ոչ ի-ինչ նուազեալք»։
Յակ. Ա. 4։ Եթէ կամինք վարժեցնել
զմեզ հաւատքեղութեան և կամ հաւատքե-
ղութիւնը սիրելի կացուցանել՝ պարտա-
ւոր ենք ուրեմն գործ դնել խոհեմու-
թեան կամ հնարութեան առաւած միջոց-
ները, նեղութիւնները տանելու կամ
մեղմացնելու համար. կը թէ մեր անձն
հաւատքեղութեան մէջ, փափկութիւնէ
զգուշանալ. մեր սիրտը ապիսաքի չը
տալ. մեր կեանքը իբրեւ փոշեաթեան
ասպարէզ հանելիք. նեղութեան ապա-
սակ և հաստատ ժամանակ չը զգալնալ.
ունենալ կամնասոր և բարի փորձ. ո-
րով տուն-տպանները չ'են ճանաչուր
մեր վրայ. մանաւանդ եղբ. կը յիշենք.
որ մեր տուն-տպանները հեռաւոնք են
մեր պատուիրանապանութեան։ Պարգ-
էրայնին իմաստութիւնը կարդալ է նայնպէս

յառաջ բերել այնպիսի դատողութիւն-
ներ, որոնք կարող են մեզմոլորեցնել մեր
միտքը։ Նա կարող է երեւակայական
և իսկական միտքերը և հեղութիւնները
իրարից որոշել։ Կարող է հրաժարել ըզ-
մեզ չը լինելի վստահ մեր անձնասիրու-
թեան վրայ, որով երբեմն մեր ազգա-
նաւորութիւնը մեծացնելով և մեր բա-
րի վիճակը ստոր համարելով՝ դժգոհու-
թեան առիթ կը տանք։ Կարող է նկա-
րագրել հանգիստութեան օգուտը, գե-
ղեցկութիւնը եւ այն քաղցրութիւնը,
զոր կը զգանք հեղութեան մտքիկը անց-
նելէն յետոյ։ Բայց յայտնի է՝ որ սակայն
մարդիկ չեն կարող մանանակցիլ այնպիսի
դատողութեանց և մանաւանդ որ՝ շատ
անգամ թոյլ և անզոր են հեղութեանց
հակառակամբ նոյն իսկ դատողութիւնները։
Շատ ողորմելի կը լինինք, եթէ մեր օգ-
նութիւնը եւ միխիթարութիւնը միայն
ապաւինինք մեր՝ եւ կամ մեր չըշնակոց
մարդկանց դատողութիւնին։ Մենք պար-
տական ենք հանգիստութիւն ստանալու
միջոցները գլխաւորապէս որոնել Աստ-
ուծոյ մէջ և Գրիգորեանի հաւա-
տոյ և բարեպաշտութեան մէջ։ Աստ-

տարանը կը տայ մեզ ամէն ուղղութիւն
եւ ազնուութիւն. — Ա. Եւ թէ ցիրեցնէ
մեզ այն ամենակարող էակը, որմէ կա-
խուած է մեր բարութիւնը եւ հիասց
միմիթարութիւնը։ Եւ կը պատուիրէ,
որ միայն առ Աստուած ուղղենք եւ նոքուս
կամեցողը հնազանդենք մեր խոնարհա-
թեամբ եւ հաւատարմութեամբ։ Բնչ-
ակէս եւ հաւաքերութեան հոգին ցոյց կ'ա-
տէր. "Տէր ետ եւ Տէր էառ, եղիցին
կամք Տեառն օրհնեալ։" Ցոյց. Ա. 22։
Մեր փրկիչը իւր աշակերտին խոնարհա-
թեան մէջ կ'ասէր. "Զբառնութիւն, զոր
ետ ինձ Հայր, ոչ ընկալցուք զնա։" Յով.
ԺԸ. 11։ — Բ. Սնարդ Գիրքը կը հրաւիրէ
միշտ խորհիլ այն բարութեանց վրայ,
զորս ստացած ենք։ Ցոյց կը տայ, ամէն
բարութիւն Աստուծոյ ձեռքին կը ստա-
նանք՝ եւ միմիայն պարարակաւ չենք իւր տը-
ուածը իրեն դարձնել տարածութեամբ։
Եր հրաւիրէ զմեզ խորհիլ այն պատուոյ
վրայ, որուն արժանի ենք։ Պայծառիր
խորհրդածութեամբ լցուած, էր մեր
պարտիզ սիրտը եւ միտքը, որպէս տան
Ներսէի խրատոց զպէս աստուածատուց եւ նե-
ղութեամբ մատնուած, դարձեալ կը

յանդիմանէին և կ'ասէին. «Զի՞նչ տրաս
տնկիցէ մարդ կենդանի, իսկ ապա 'ի
վերայ մեղաց իւրոց. քննեցուն ճանա-
պարհք մեր և իրաւանեցուն. դարձցուք
մեք 'ի Տէր. հանգարձիցուք մեք զքնա-
մեր մերս. դարձք հանդերձ 'ի բարձունս երկ-
նից. մեք սրբարարեսցուք և ոչ հաճեսցու-
ցեալ մեզ»։ Երէմ. Գ. 39—41.—Դ. Սուրբ
Գիրքս կը յայտնէ. որ նեղութիւնները
կարեւոր են մեղաւորի մարդուն՝ Աստու-
ծոյն մարեցնելու համար։ Պարտքի է ա-
սել, որ այս նեղութիւնները ան հաստա-
տեալ են ստորոտանալին սիրոյն և խնա-
մեալ, զոր ունի մեր հոգւոյս համար։ Յա-
իսմ պատիժ է. որով կարի ուշիր
զմեզ. իսկ փորձութիւններ են. որով
կամի կրթել, սրբել և կատարելագործել
մեզ սիրոյս. մեր մեղքը. մեր հա-
ւատքը և մեր գործը։ «Զի զոր սիրի
Տէր խրատէ. ասէրն զամենայն որդի,
զոր ընդունի»։ «Զի սոքա ասա ասեցեալ
ժամանակաւն զատ կամեալ իւրեանց իւրա-
սիրն. իսկ նա՝ վասն օգտի. ասա 'ի ըն-
դունելոցդ զարդարութիւն նորա։ Ամենայն
խրատս ասա ժամանակին ոչ ուրախա-
լի թուի համար՝ այլ տրտմալի։ զայս

յեւայ պատուղ խաղաղութեան նոխաւ
կրեցողն հաստատանէ յարդարութիւն։ Եբր. ԺԲ. 6–10–12։ Եւ սա
սաստկապէս մարդիկ փրկած են այս յուսալութիւնը, ինչպէս կ'ասէ
Դաւիթ մարգարէն. «Մինչեւ խոնարհեաց էր ես՝ մեղայ. վասն այսորիկ ընթանար քո պահեցայ յքէ։ Բարի է ինձ զի խոնարհս արարեր զիս, որպէս ուսցես զարդարութիւնս քո։» Սաղ. ՃԺԸ. 67–71։ Եւ սա ուղղութիւններ առաջ կը գան այս նեղութիւններէն, եթէ մենք հաւնիցենք և սա բարին գործ դնենք։ Աւետարանը յիշեցնելով մեզ մեր ուխտութիւնը, մեր կոչումն Աստուծմէ։ կը հրաւիրէ խնդրելով նորա հոգեւորութիւնք եւ օգնութիւնը, որպէս զի ընդունինք մեր հայրութիւնը և զգայուն ու կարեկից կացցուցանէ մեր ընկերի նեղութեանց հանար։ Նա կ'ուսուցանէ մեզ չափաւորել մեր կապակցութիւնները։ և մեր զգայարութիւնները ենթադրել բանականութեան խրատուութեանը։ Նա մեզ կը հեռացնէ ամէն շատութիւնէ, որ մեզմէ կը պակասեցնէ։ կը խլէ մեր սիրտը աշխարհէն եւ երկնաւոր բարութ.

թեամբ լցուցանելով կը տայ քաղցր ըղ-
գայողութիւն աստուածային սիրոյն՝ և
հաւատս ու յոյս մեր փրկութեան հա-
մար։ Պետ ոչ այլապէս միայն, այլ և պարտ-
ծիմբ ի նեղութիւնս մեր։ Հռով. Ե. 3։
— Դ. Սուրբ Գիրքն հաճելութեան գե-
ղեցիկ օրինակ կը տայ այն սուրբ մար-
դիկը, որոնք պատերազմեցան աշխարհի
հետ և յաղթող գտան, և մանաւանդ
հանապազ մեր աչքի առաջն է սմենա-
սուրբն եւ սմենարդարն Յիսուս, որ
համբերեաց չարչարանաց և խաչի. «Քանզի
զի ի դէպն իւրոյ ներեցարուք, զի և Քրիս-
տոս վասն ձեր մեռաւ և ձեզ թողեալ օրի-
նակ, զի զհետս երթայցէք հոգւոյ նորա։»
Ա. Պետ. Բ. 21։ — Ե. Դա կը թեթեւա-
ցնէ մեր նեղութիւնները, յիշելով
երկնային երջանկութիւնը, ուր մեր ան-
պէտ՝ յաւիտենական թագի փոխուի, մեր
պատերազմը՝ յաղթութիւն և մեր տա-
ռապանքը՝ ի փառք. «Եթէ չարչարանաց
ցոն կցորդ լինիմք, և փառացն հաղորդ
լինիցուք եմք։» «Զնոսա այնպէս թուի, թէ
ոչ են արժանի չարչարանքս ժամանակիս
հանդերձելոյ փառացն, որ յայտնելոյ
են մեզ։» Հռով. Ը. 17—18։ «Փառաց է

ձեզ համբերութիւն, զի զկամս Աստուծոյ արարեալ՝ հասցիք աւետեացն. զի փոքր միւս եւս քան որչափ գալոցն ի՛սկէ՝ եկեսցէ եւ ոչ յապեսցէ ։ Եբր. ժ. 36—37։ — Զ. Ս. Գիրքը կը թելադրէ մեզ դիմել առ Աստուած, որ մեզմանէ մեր ներքին թիւնները, ուրոյ զգրութիւն եւ շնորհք՝ համբերել եւ օգուտ քաղել. «Կարդացէս առ իս յաւուրս նեղութեան քո, եւ փրկեցից զքեզ եւ դու փառաւորես զիս ։ «Հանապազ ապ 'ի ձէնջ՝ յաղօթս կացցէ. բերիրեսցի ապ 'ի ձէնջ, սաղմոս ասասցէ ։ «Ա. Յ. Հաւատարիմ է Աստուած, որ ոչ ապիկցէ զձեզ 'ի փորձութիւն առաւել քան զկարս ձեր, այլ ապահացէ ընդ փորձութիւնն եւ զելս՝ զի հանդերձել կարասջիք ։ Սաղ. ԽԹ. 15։ Յակ. Ե. 13։ Ա. Կորն. Ժ. 13։ Պօղոս առաքեալը կը յայտնէ, որ ինքն անձամբ փորձած է այս բանը. «Եւ զիարան այնպիսիկ երիցս անդամ ապաղեցի զՏէր, զի 'ի քէզ ապասցէ յինէն, եւ ասէ ցիս. շատ են քեզ շնորհք իմ՝ զի զգրութիւն իմ 'ի տկարութիւնս կատարի, եւ ապագ լաւ եւս կամիցի ինձ պարծել 'ի տկարութիւնս, զի բնակեսցէ ցիս զգրութիւնն

Քրիստոսի. վասն որոյ հաճեալ եմ ընդ տկարութիւնս, ընդ թշնամանս, ընդ սիրս, ընդ հալածանս, ընդ նեղութիւնս վասն Քրիստոսի, զի յորժամ տկարանամ՝ յայնժամ զօրանամ։» Բ. Կորնթ. ԺԲ. 8-10։ Պաղոս առաքեալն երկու կանոն կը դնէ, Համբերութիւն և Աղօթք. «Նեղութիւնն համբերեցէք, ազօթիցս առէք կացէք։» Հռով. ԺԲ. 12։

Քրիստոս ճշմարիտ աշակերտանէն այս սկսի վասն գաղտագութիւնն և քաջալերութեան լսուած՝ Աստուծոյ գթութիւնը իրենց օժանդակ առած, իրենց գաղթականութիւնը ամրացուցած և իրենց ճշմարտութիւնը փառաւորած, ամենեն նեղութիւն գտած կը դնեն իրենց հոգւոյ սրբութիւնն և փրկութիւնն համար, և ոչ միայն կը հաւանին, այլ մանաւանդ կը յաղթեն։ «Ամ յայսմ ամենայնի աւելագոյն յաղթեմք նոսին, որ սիրեացն զմեզ։» Հռով. Ը. 37։ Ուրեմն նեղութիւններեն կը հաստատին իրարու վիճոյ ուրախութիւնն։ «Ամենայն զուարթութիւն սրտին նոր հոմարտիցիք եղարք, յորժամ ՝ի սիրոյ այսոյ փորձութիւնս ՝ի միջ անկանիցիք։» Յակ. Ա. 2։ Մեծ յանդգնութիւն է՝ նեղութիւն

նէ ապաստուելու համար՝ ամենասպանու-
թեան դիմել։ Յանցանք է Աստուծոյ դէմ,
որ տուած է կեանք եւ ունի իրաւունք
մեր կենաց վրայ։ Ամենասպանութիւնը
ընդդէմ է բնութեան, իսան զի կոյս մեր
մէջ բնական անձնասիրութեան զգաց-
մունք, որ բաւական է զգուշացնել զմեզ
այս յանցանքէն։ Աւետարանը յայտնա-
պէս կը խօսի, որ մեր կեանքը, մեր բն-
գունակութիւնները եւ մեր բարոյութիւն-
ները արուած են մեզ իբրեւ տուգանք,
որոյ ետքը մենք չենք, այլ գործադիր եւ
պատասխանատու ենք մեր պարգեւա-
տու Արարչին առջեւ։ Կեանքը պարգե-
ւած է մեզ իբրեւ ժամանակ՝ պատրաս-
տուելու զղջմամբ, հաւատով եւ արքու-
թեամբ երջանիկ յաւիտենականութեան
համար։ Ուստի կեանքը խլել եւ տապա-
լել անպիտանի իշխանութեամբ՝ կը նշա-
նակէ չը կատիլ պարտք կատարել, կը նը-
շանակէ պարտաւորութիւնը մերժել, կը
նշանակէ տատրիկ մեղանչել Աստուծոյ
առջեւ, այն դիւաւորի նման, որ կը թո-
ղու իւր պաշտօնը եւ կը փախչի։ Մենք
պարտաւոր ենք թէ հանգատու թեան եւ
թէ նեղութեան մէջ մեր հոգին հաւա-

տարմաքար տանգել Աստուծոյ. «Որ-
պէս զի, որ չարչարիցին, հաստատիցեն
հաւատքն սանդեսցեն զիւրեանց ոգիս
բարութեամբքն։ Ա. Պետ. Դ. 19։ Վերջապէս, Աստուածանը կ'ուզուցանէ մեզ,
որ մեր բովանդակ կենաց մէջ չը կայ այն-
պիսի մէկ դրութիւն, կամ ժամանակ,
կամ պարագայ, որ չը կարենանք կատա-
րել մեր պարտաւորութեան գանէ մի
մասն։ Կ'ուսուցանէ, որ երբէք անհա-
ւատարիմ արէք չէ որ գանուինք այն
զորութեանը և օգնութեանը, որ 'ի ձե-
ռին Աստուծոյ է. վասն զի կարող է նա
միշտ ազատել զմեզ և վախճան դնել մեր
նեղութեանց և. կամ զորութիւն տալ,
որ 'ի սէր մեր եղբարց սիրով տանինք և
համբերութեան բարի օրինակ լինինք։

Անձնասանութիւնը յանկանք է նը-
մանապէս հաստատակութեան դէմ, որով
հետև ամեն քաղաքացի իւր կեանքով
պարտաւոր է իւր գերդաստանին և հայ-
րենեաց. պարտաւոր է համբերութեան
բարի օրինակ լինիլ և քաջալերիչ իւր աշ-
խատանքով։ Եթէ կարծէինք, որ անձ-
նասանութիւնը թոյլատրուած է մարդ-
ուն, մանք բաղդոյին անգութ կը լինէ-

[illegible] դէպքն ասուածանելիքը և ունկնդրելիքը կը նայէինք, եթէ նոքա ունձ-նասպան լինեն։ Ս. Գրոց մէջ չը կայ սա-մինեւ-ին օրինակ մի, որով յաւասարութիւնն յառաջ եկած ունձնասպանութիւնը բաղդատուած լինի, և ոչ մի բարեպաշտ ունձ ինքնասպան եղած չէ։ Սամ-սոնի մահը ունձնասպանութիւն չէ, այլ սաեալի կործելի է հատնելիք զոհ հայրենասիրութիւնն և կրօնասիրութիւնն։

Ունձնասպանութիւնը կարող է յա-ւաջ գալ երբեք պատահաւ, կամ հոգւոյ հիւանդութիւնէ (մելամաղձէ) որ կը մը-թագնէ միտքը բանականութիւնը և մեքե-նայարար ինքնասպան կ'առնէ զմարդ, կամ կարտուկան անհաստատութիւնէ, որով մարդ զինքն խեղ կենալ սկսելը և իշխանութիւն կարծելով կ'ուզէ, երբ իրեն ունհաճոյ կը գտնէ, և կամ, վերջապէս, թիւր դատողութիւնէ։ Եւ մեռաց ակար հաստատութիւնէ, որով չը կարենալով իմանալ կրօնի սահմանեալ պարտաւորութիւնը, կը խաբեն խղճանձը, յուսալով թէ Աստուած կը նեղի քան զանձնասպանութիւնը, իբրեւ զոյն չարաչարութիւն, որ խոպան ապրիլն է կրօնքով։

Մեր հիւանդութեան ժամանակ մենք ունինք առանձին պարտաւորութիւն. — Ա. Պարտաւոր ենք որչափ կարելի է շուտով իմանալու թէ մեր գործքը, եթէ անկարգութեան մէջ է։ Ա. Յետոյ որ, եթէ մահացու է մեր հիւանդութիւնը, չը լինի որ մեր մահէն յետոյ թշնամք բաժանման և խռովութեան առիթներ։ Մեր մահվանցն հիւանդութեան ժամանակ պէտք է որ հանգիստ և անդորր լինի մեր հոգին։ — Գ. Պարտաւոր ենք քնել, եթէ մենք ենք մեր հիւանդութեան պատճառն մեր չար ցանկութեամբ և զեղչութեամբ, պարտքնք խոնարհիլ, մեղայ գոչել առ Աստուած, խոստովանելով նորա արդարութիւնը և զգարմանութիւնը։ — Դ. Պարտաւոր ենք ջերմեռանդութեամբ և քաջալերութեամբ ընդունել այն հոգացողութիւնները, զորս մեր հիւանդութեան ժամանակ կը ցուցնեն մեզ։ — Ե. Պարտաւոր ենք հաստատուն մնալ, որպէս զի եթէ Աստուած առողջութիւն պարգևէ, կատարենք մեր ուխտը և պատրաստանք բարի մահ, եթէ կամի Աստուած, որ մենք փոխուինք աշխարհէս։ Բարի մահ ունենալու համար մեկ

հաստատ պատրաստութիւն կայ, այսինքն բարի կեանք վարել և յիշել զԱրարիչն յառաջ մանկութեան. «Եվ որ այժմս կամ մարմնով, հաւատով որդեոյն Աստուծոյ կամ, որ սիրեացն զիս, և մատնեաց զանձն իւրն ինձ։ Գաղ. Բ. 20։ Բայց եթէ յիմարութիւնը կը յաղթէ և կը յարպտինք մատնեալ Աստուծոյ, պարտինք զգուշանալ նորա ողորմութեանը սահման դնելու, պարտինք խնդրել նորա օգնութիւնը մեր մնահատան ժամանակ, մեր մնահատան մահուան մէջ, երբ Աստուած է՛ողորմի մեզ՝ շարժելով մեր սիրտը և առ ինքն դարձնելով։ Գոնէ նոյն ժամանակը պարտաւոր ենք հեռացնել ամէն ցնորք եւ դառնալ առ Տէր բոլոր սրտով եւ կատարել մեռնող մարդոյ ամէն պարտաւորութիւնները, չը ծածկել մեր հիւանդութեան վտանգը, պահանջել մերձակայ մարդիկներէն, որ յայտնեն մեզ մեր հիւանդութիւնը, ինչպէս ջերմեռանդն բարեկամ և քրիստոնեայ, յայտնեն մեզ, եթէ մատնեցած ենք մահուան ժամին, և առաջ պարտինք քննել մեր անցեալն ջերմեռանդութեամբ, խոնարհութեամբ

և կենդանի զոհմամբ, ապեւաթիլ հաւատով և որչափ կարելի է շուտով ուղղել ամեն բան և խնդրել Տիրաւոր ողորմութեան մեզաց։ Պարտինք օգուտ քաղել մեր մանաւոր ազգեցութենէն, զոր սենինք մեր որդւոց և բարեկամաց վրայ, մեր ծառայից և գործաւորաց վերայ, որպէս զի նաքու եւս համոզուին և Աստուծոյ ծառայեն։ Վերջապէս, անդադար պէտք է յայտնել մեր խոնարհութիւնն եւ հնազանդութիւնք աստուածային կամաց, մեր հաւատոյ, սէրոյ, փափաքոյ և յոյսն այն երջանկութեան հասնելոյ, զոր սրտարատուած է մեզ հաւանոր Տիրոջմէ փրկարար խաչն։ Այսպէս կարելի է խաղաղութեամբ ննջել ի Տէր և ստանալ յուսոյ և գաւազան վախճարութեան. "Թէպէտեւ գնացից եւ ի մէջ ստուերաց մահու, ոչ երկիւղիցի չարէ, զի դու. Տէր, ընդ իս եաս։ Սաղ. ԽԳ. 4—5։

Երբ կը կրկնեն զմեզ հիւանդութիւն տեսնելու և խնամք ասանելու՝ մեր պարտաւորութիւնն է. — Ա. Հեզութեամբ եւ հաւատարութեամբ խնամել, երբեք չը դադրանալ հիւանդէն կրած նեղութիւնէն։

— Բ. Զարթուցանել հիւանդին թմբած հոգին և չը ծածկել իւր հիւանդութեան վտանգը. վասն զի կարեւոր է որ հիւանդը իմանայ և ճանաչէ իւր վիճակը, յաւելուլ մեր քաջալերութիւնը և տալ ամենամխիթարութիւն, ինչ որ մարդկութիւնը, սէրը և քրիստոնէական հաւատք կը պահանջեն, ուրուխել առատաձայնին քանիւ և աղօթել նորա հետ միասին։ — Գ. Ցուցադրել հիւանդը, որ մնացած եւ խուսհի իւր փրկութեան համար, յիշեցնել Աւետարանի խրատները։ Արդարեւ՝ ծանր է մեզ հիւանդին յայտնել իւր վիճակի վտանգը, բայց այնպիսի զոհողութիւն է այս, որ շատ հաճոյ է Աստուծոյ, որ և սիրոյ առէ մեզ վերջին աւուրք մէջ. "Եկայք զուարթեալք հոգ իմոյ, ժառանգեցէք զպատրաստեալ ձեզ զարքայութիւնն 'ի սկզբանէ աշխարհի"։ Մատ. Իե. 34։

Հիւանդին իմանալ տանելն այնչափ քարի և օգուտաւէտ գործ է, որ կատարողներն արդէն այս կեանց մէջ անգամ կրստանան արտի քաւականութիւն եւ ուրախութիւն. ամ չը գիտէ, որ ամենամամանակ՝ առանձին մխիթարութիւն ըզ

գտցած են այն մարդիկը, որ կամ հիւանդին ծառայած են, կամ ցաւը ըմբռնած են և կամ Աստուծոյ Ճանապարհը ցուցած են։ Հիւանդները պաշտպանողները յաւուրկ արիասրտութիւն կըստանան պատերազմիլ և յաղթել ծուլութեան և հպարտութեան։ Հիւանդի խնամատարութիւնն է գեղեցիկ դասխոնարհութեան, վշտակրութեան, զոհողութեան և համբերութեան։